ÁLVARO
POMBO

Moștenirea Matildei Turpin

Traducere din limba spaniolă și note
de Ilinca Ilian

VELLANT
CĂRȚI ÎNSEMNATE.

Pentru José Antonio Marina,
în amintirea preacurajoasei sale cărți,
Creația economică.

Prima Parte

La Asubio

I

— Mă bucur că până la urmă te-ai hotărât să rămâi, zice Antonio, aflat la volan, accelerând ca să țâșnească prin prima bucată a drumului pe șoseaua spre Lobreña, de acolo începând serpentinele drumului regional ce conduc în fine la ultimul tronson, drumul comunal care n-a fost niciodată asfaltat cum trebuie și care duce la Asubio, domeniul cățărat pe faleze râpoase al lui sir Kenneth Turpin, tatăl Matildei.

— Oare Emilia o să se simtă bine acolo? întreabă Juan Campos, așezat lângă Antonio Vega pe scaunul din față al încercatului Opel Senator.

— Emilia o să se obișnuiască sigur. Dar nu știu tu...

— Eu o să mă descurc.

— Nu-i de-ajuns să te descurci. Doar știi și tu. Acolo-i chiar sălbăticie și acuma-i încă și mai rău, cu iarna asta care se apropie vertiginos.

— N-aș putea să fac asta fără voi. Fără tine.

— Asta e evident.

— În plus, voi nu trebuie să rămâneți tot timpul. Cel mai greu e rodajul, știi tu, să te obișnuiești cu casa. După aceea o să mă mai ajute Boni și Balbi. Balbi e o bucătăreasă fantastică. Dacă mănânc bine o dată pe zi, mi-e mai mult decât suficient. Gustarea de seară se poate încropi din orice...

— Chiar o să rămâi așa de mult timp, adică pentru totdeauna?

— Vreau o încheiere, Antonio. Zi-i cum vrei: o viață nouă. Ca să începi la vârsta mea o viață nouă, trebuie să dispară tot ce a fost înainte. De la moartea Matildei nu s-a mai întâmplat mare lucru și eu nu mă văd îmbătrânind în apartamentul din Madrid.

— Asta așa e. Nici eu nu te văd. Deocamdată arăți la fel ca întotdeauna...

Juan Campos zâmbește. Și Antonio. Amurgul înnorat se năpustește peste ei. Mașina a trebuit să încetinească din nou. Luminile din Lobreña pâlpâie în depărtare: un sătuc de pescari prin care nu trebuie să treacă. Rafale de ploaie pe parbriz. Juan Campos îl privește cu coada ochiului pe șofer. E simpatică — se gândește — fidelitatea asta a lui Antonio Vega, așa de plăcută, așa de nemeritată.

E o mutare pe care Juan Campos o plănuia de un an întreg și pe care în sfârșit s-a hotărât s-o traducă în faptă la începutul lui octombrie. Gil Stauffer a golit apartamentul din Madrid, biblioteca lui Campos, care nu e imensă, dar tot are vreo patru mii de cărți, toată camera de zi și mobilierul din birou... A fost o mutare ușoară, dar Gil Stauffer a pretins un bonus considerabil din cauza destinației deloc primitoare. De toate acestea s-au ocupat eficient Antonio și Emilia. A fost vorba de dezmembrarea casei din Madrid și de transformarea aproape radicală a casei din Asubio ca să devină locuibilă, și toate astea au luat o vară întreagă. Dacă iei în considerare că prin testamentul Matildei are dreptul să dispună liber de o treime din avere, la care se adaugă patrimoniul discret pe care l-a adunat el însuși, poți să spui că Juan Campos e acum un văduv rezonabil de bogat. Ciudat că Matilda Turpin a lăsat puține obiecte personale ca amintire: de hainele și de caseta de bijuterii, redusă ca dimensiuni, s-a ocupat fiica lor Andrea. Succesiunile celor trei fii sunt mai mult decât considerabile. Au rămas bani cât să le și prisosească tuturor. Toate amintirile de familie — care se presupune că sunt amintiri ale amândorura — sunt,

acum că mutarea a făcut ca privirea lui Juan Campos să devină enumerativă, obiecte colecționate de Juan, amintiri doar ale lui, pe care Matilda abia dacă le-a băgat de seamă. Bunurile mobile pe care Juan Campos le-a transportat la Asubio sunt doar ale lui în sensul că aproape unul câte unul au fost alese de el din cataloage sau vizite prin anticariate. Matilda n-a avut niciodată chef să-și decoreze casa și luxul, ba chiar și confortul, i-au fost tot timpul indiferente.

La modul confortabil se simte obosit Juan Campos. Cele cinci ore lungi în tren de la Madrid l-au moleșit: oboseala e mai mult o stare de spirit decât o senzație corporală. Toată această încheiere, incluzând aici hotărârea de a se retrage la Asubio, mutarea efectivă din apartamentul de la Madrid, călătoria cu trenul și în sfârșit acest drum cu mașina, e în sine un proces hermeneutic. Să-și spună „sunt obosit și doresc această încheiere, această retragere" face parte dintr-o decizie conștientă pe care Juan Campos a început s-o alcătuiască în gând imediat după moartea soției lui.

Opelul, într-a doua, ia în piept acum urcușul șerpuitor cu care începe sosirea la Asubio. E aproape noapte, vreme închisă și ploioasă, consonantă cu inima lui Juan Campos. Nu încape nicio îndoială că am fost fericiți! — meditează Juan Campos — ca și cum ar răsfoi nesigur, foarte pe îndelete, filele unui album. A fost o fericire prevăzută în buget: cum să nu fim fericiți Matilda și cu mine! Juan Campos își permite uneori asemenea exclamații mentale care conțin, invariabil, un soi de gust remanent de dubiu și ironie: o ironie ușoară precum senzația că îmbătrânești. Nu-i așa că a existat, în dorința lui Juan Campos de a fi fericit, impregnându-se el de o dorință analogă a Matildei de a fi fericită, o creștere exponențială a voinței, o edificare a celor două vieți ale lor, care a inclus mai apoi nașterea copiilor, dar și, paradoxal, despărțirea traiectoriilor celor doi soți? Traiectoria de intensitate joasă, de *low profile* academic a lui Campos, și intensa carieră socială, financiară, de femeie de afaceri, a Matildei, nu s-au potențat oare în disjuncția lor tot atât cât s-au potențat în joncțiunea lor pe vremea când s-au

căsătorit din dragoste la douăzeci şi cinci de ani? Toate plăcerile maturităţii s-au maturizat — da sau nu? — deodată pentru amândoi, chiar şi atunci când nu erau împreună şi vorbeau doar la telefon. Da, la început era emoţionant să o urmăreşti de la depărtare şi să asculţi la sfârşit de săptămână — deşi nu toate sfârşiturile de săptămână —, stând în faţa focului la Madrid sau la Asubio, relatările despre cumpărări şi vânzări, reflecţiile despre factorii care au stimulat în anii '70 creşterea numărului de inovaţii financiare. Ascultând enumerarea exaltată a Matildei privitoare la dezvoltările tehnologice rapide în domeniul abordării informaţiei sau legate de influenţa negativă asupra solvabilităţii bancare a crizelor cauzate de datoriile externe în ţările în curs de dezvoltare, Juan zâmbea. Încetul cu încetul, totuşi, a încetat să mai zâmbească şi să mai fie îndatoritor. În timp ce Opelul îl târâie la Asubio, spre locul său de retragere în calitate de văduv, Juan îşi aminteşte că până la urmă afacerile Matildei l-au plictisit... Şi a fost cumplită apariţia primelor simptome de cancer, diagnosticul categoric, nu foarte lunga boală şi moartea. Moartea Matildei a făcut lumea să se stingă. Şi m-a lăsat pe mine îndurerat şi liniştit. Şi ăsta e tot un comentariu ironic, e tot o expresie a unei mucalite reticenţe mentale? Căsnicia noastră — meditează acum Campos — n-a avut decât un singur defect: faptul că, relativ, i-am neglijat pe copii. Copiii. Imaginea celor trei copii: Jacobo, Andrea şi Fernando mezinul, face să se clatine acum oboseala liniştită a lui Juan Campos şi îl neliniştește. Fiii — mai ales Fernando — ar trebui să fie propria sa carte a neliniştii: aici probabil că va fi citit Juan Campos tot zbuciumul şi neliniştea necontenită pe care niciodată nu i le-au inspirat copiii lui şi nici soţia în timpul vieţii acestei soţii. Şi acum, ce? Acum neliniştea şi liniştea îşi dau una alteia hrană în pace.

Antonio a claxonat în faţa grilajului de la casa paznicilor: apare Bonifacio, Boni, schimbă câteva cuvinte între ei: *Bun venit, domnule.* Opelul porneşte şi în fine se opreşte în faţa

porții de la Asubio. Emilia a aprins luminile de la intrare. Și acolo strălucește ea cu pulovărul ei pe gât și cu blugii negri: ce tânără pare în înnoptarea ploioasă, ce singură, ce întunecată și profundă!

II

Plăcerea vitezei. Beția. Puternicul Porsche Boxster negru. Senzația încurajatoare că poți să treci de la zis la făcut dintr-un salt. Fernando s-a hotărât să-și facă apariția pe neanunțate la Asubio și a și pornit la drum. Aproape că a și ajuns: Nu o să se retragă taică-meu în pace. N-o să-l las eu în pace. N-o să-mi scape el așa... De mai multe ori, în cele patru ore de drum, a depășit toate limitele posibile de viteză. Câteva zile deja de când Juan Campos s-a instalat la Asubio. Fernando își propune să nu-l lase să-i tihnească Asubio câteva zile, cel puțin un sfârșit de săptămână. Ce poate fi mai ușor decât un weekend dezagreabil când pui în balanță douăzeci și ceva de ani de lipsă de iubire paternă? Fernando Campos vibrează împreună cu mașina lui la viteza nebună a gândurilor pline de venin. Adolescența a venit peste el acum vreo treisprezece ani, a coincis cu avântul luat de Matilda și claustrarea lui Juan Campos în biroul lui unde citea și asculta muzica de cameră a lui Brahms, concertele pentru clarinet. Se așeza la cină cu fiii lui și părea adormit. Matilda suna din Zürich, din New York, din Londra. S-au iubit părinții mei? Îmi iubeam eu mama? O uram? Fernandito acesta de acum, așa de băgat în viteză, nu-i capabil să mai decidă care-i una și care-i alta. Acum nici nu mai are pretenții la așa ceva, dar atunci, în adolescență, avea nevoie să zăbovească asupra lucrurilor de genul ăsta: aveam nevoie să mi se dea timp. Cine a avut grijă de mine? Antonio Vega a avut grijă de Fernandito și de Andrea și de Jacobo. Ce e cel mai simplu acum e să se lase purtat de înfierbântarea pe care i-o dă dorința de a-l agasa pe taică-său cel puțin un weekend. Spre deosebire de fiul

risipitor rilkean — care n-a vrut să fie iubit —, Fernando Campos a vrut să fie iubit și n-a fost. Dar nici tratat cu dispreț n-a fost și nici maltratat. Pur și simplu n-a fost iubit. Și nici măcar nu și-a dat seama de asta pe vremea când se întâmpla respectivul fapt. Și-a dat seama după aceea, precum cineva care simte o neplăcere nedefinită în plex și își amintește că a mâncat hamsii în oțet, cu prea mult oțet, noaptea trecută. Conexiunile cauzale ale mișcărilor sufletului se fixează întotdeauna *a posteriori*, de aceea aproape întotdeauna se denaturează. Își amintește acum, în mijlocul autostrăzii, textul unui heteronim al lui Pessoa, Alberto Caeiro: *Câmpul. la urma urmei, nu-i la fel de verde/ pentru cei iubiți și pentru cei neiubiți: a simți înseamnă a fi distras.* Accelerează peste măsură din nou dând peste cap textul neliniștitor. Ce-a vrut să zică Pessoa? Fernando Pessoa a vrut să spună că fiul lui Juan Campos, acest Fernando Campos cu Porsche-ul lui negru, e mai apt să aprecieze verdele câmpiilor și peisajele și frumusețea în general tocmai pentru că nu a fost iubit, pentru că a cunoscut lipsa iubirii. În schimb, drept premiu, o intensificare a sensibilității poetice și erotice. Super bonus de rahat! Să duci la îndeplinire un proiect ca acesta al lui Fernandito — proiectul de a-l minitortura pe taică-tău care s-a retras la țară, de a-l împiedica să se retragă fără bătaie de cap, măcar un weekend — necesită o înfocare puerilă. Aproape că e mai surprinzător aspectul ăsta pueril decât voința gravă de răzbunare pe care proiectul îl comportă deopotrivă. Ce se gândește Fernandito să facă? Poate fi perturbat Juan Campos? Fiul său cel mai mic și-l amintește interiorizat. Așa de interiorizat când era singur (sau împreună cu ceilalți fii sau împreună doar cu Fernandito, care îl privea cu ochii lui pe atunci încă blajini ca ai unui câine), încât atenția neprecupețită cu care o trata pe nevastă-sa când se reunea toată familia lui Fernando Campos i s-a părut întotdeauna dubioasă. Orice faptă bună i se pare acum lui Fernando prejudiciată de un curent subteran de duplicitate. În cazul particular al tatălui său, duplicitatea i se pare cu atât mai

evidentă, cu cât e mai puţin capabil să o indice precis: de aceea merge la Asubio în seara asta ploioasă de octombrie riscându-şi viaţa sa şi pe-ale altora în Porsche-ul lui negru cu o sută şaizeci la oră: ca să dezdoaie duplicitatea, ca să desfacă îndoitura, să despăturească împăturita duplicitate, să-l demaşte pe tatăl ascuns după măşti, căsnicia ascunsă în spatele măştilor. Şi nu e mijloc mai bun să demaşti pe cineva decât să-i pui la încercare nervii. Dezaxaţii sar singuri în aer, izbucnesc şi scot totul din ei. Chiar el, însuşi Fernando, pierzându-şi candoarea cu mulţi ani în urmă, în adolescenţă, şi-a pierdut cumpătul nu o dată. Tatăl său, parţial şi mama sa, l-au considerat un copil nervos, cel mai agitat dintre cei trei fraţi. Maică-sa îl lua peste picior când îl vedea nervos, aproape că-i plăcea la nebunie să-l scoată din sărite. Şi, deşi considerat cumva unic, a fost (asta-i de neiertat, asta-i neprescriptibil) tratat la fel, exact ca Andrea şi Jacopo cei ascultători şi dispuşi să-şi plece gâtul vieţii comode şi conformismului. Dar la ce fel de dovezi apelează Fernando Campos când se referă la duplicitatea tatălui său, mai cu seamă a tatălui, mai mult decât a mamei? Poate fi vorba de dovadă dacă nu există şi un obiect corespunzător ei, vădit şi dovedit? Fernandito crede în posesia adevărului în ceea ce priveşte duplicitatea părinţilor lui. Dar, în douăzeci şi ceva de ani, n-a putut aduce nicio coroborare a ceea ce lui îi apare drept evident: de asta merge la Asubio: ca să obţină dovada că părinţii lui nu doar că nu l-au iubit pe el în particular, ci nici nu s-au iubit unul pe altul, şi că pretinsa dragoste conjugală a fost doar o manevră de imagine, o punere în scenă a unui gol interior profund care, în ce-l priveşte pe taică-său, când va fi luat cu forţa, va dezvălui ceva încă şi mai grav, orice va fi să fie: o trădare ruşinoasă pe care de comun acord au ascuns-o, au negat-o, au tăinuit-o ca să continue să guste din aparenta lor fericire de oameni cu bani. Golul — decide Fernandito, căzut în extazul vitezei cu care înaintează Porsche-ul —: asta-i ceea e au vrut ei să ascundă, nonsensul vieţilor lor, existenţa lor fără sens. *Aceasta e forma extremă a nihilismului: nimicul, lipsa*

de sens eternă![1] Dar acest nimic al lipsei de sens e imprecis, prea de necuprins şi imprecis. Fernando Campos începe să suspecteze acum, degustându-le pe îndelete, alte goluri mai mici, mai tăioase, mai sordide, în viaţa părinţilor lui. Iată ce temă elegantă are acest sfârşit de săptămână. Şi acum zâmbeşte. Recunoaşte peisajul acesta pe care-l traversează în viteză, cheile şi despicătura lor profundă şi râul de munte prăvălindu-se bolovănos, ciuruit cum e de ploaie şi de stâncile ascuţite, luat cu asalt de şuvoaiele fără mătci ale munţilor în iarnă. A trebuit să reducă viteza ca să nu se răstoarne pe şoseaua asta care încă are sens dublu. Să ia curbele precis, abia reducând viteza e una dintre plăcerile lui. Îl face să se simtă stăpân pe vehicul şi pe sine însuşi. Fernandito Campos ştie că o parte din meritul acestei precizii i se datorează mai mult maşinii decât lui: sistemele de stabilitate ale automobilului nu-l lasă să derapeze pe curbele astea pe care le ia cu o sută la oră. Zâmbeşte pentru că ştie că e nedrept cu părinţii lui. Zâmbeşte pentru că îşi propune să fie nedrept cu tatăl lui în acest weekend: scurt şi nedrept: în viteză nedrept. A fost o vreme a comunicării cu tatăl lui şi a exaltării alături de el. Nu a durat prea mult: a fost perioada care a precedat vârsta de şaisprezece ani, acest interval al primei clase de liceu, între paisprezece şi cincisprezece ani: acolo, în acest interval, s-a simţit iubit de tatăl său, admirat fizic, mângâiat cu privirea: îmbrăţişări viguroase, *gimme five* în meciurile de volei pe plajă în vara aceea. Mai ales acolo a simţit, în acea primă clasă de liceu, că tatăl lui îi admira inteligenţa rapidă. Pasiunea lui Fernandito pentru viteză, de îndată ce a avut prima lui maşină, la optsprezece ani, a fost doar o imagine mnemonică, chiar dacă vioiciunea deliberată se anchilozase în comparaţie cu senzaţia de-a fi mereu în stare de alertă în prezenţa tatălui său de fiecare dată când acesta făcea referinţă,

---

[1] Citat aproximativ din Nietzsche, *Opera postumă — Eterna Reîntoarcere*.

vorbind cu alții sau cu însuși Fernando, la inteligența rapidă a lui Fernandito, intuitiv și rapid ca un rechin tânăr. Ce prostie! Înduioșarea asta durează mai mult decât ar vrea Fernandito să dureze. Coincide cu atenția pe care trebuie să o dea în momentul de față complexității cheilor mai întâi de toate, și apoi drumurilor comunale. Aproape fără să-și dea seama când și cum, în fața Porsche-ului se înalță deja feroneriile gardurilor din Asubio. Claxonează, e aproape unsprezece noaptea. Plouă din belșug. Bonifacio se ivește din casa paznicilor cu o umbrelă enormă. *Bine ați venit acasă!* strigă Bonifacio. A ajuns. Mai claxonează o dată. Se aprind luminile de la intrare. Însuși Juan Campos deschide ușa principală. În spatele lui, figura zveltă a lui Antonio. Asta e întoarcerea, șoptește Fernandito și îi zâmbește tatălui său.

III

Cu o noapte în urmă se făcuse târziu. Fernando și-a făcut apariția fără să anunțe pe nimeni, la ora cea mai nepotrivită cu putință. Antonio recapitulează scenele iuți din noaptea trecută: tot așa corecta cu ani în urmă compunerile lui Fernando, ale Andreei și a lui Jacobo: scrisul plin de greșeli al celor trei. Fernando știe prea bine că tatăl său se stinge, literalmente, după cină — *high tea*, cum îl numește el —, luată între șapte și șapte și jumătate. Stă și citește sau dormitează în fața șemineului din camera de zi. Pe la unsprezece sau doisprezece își ia o carte și se duce în pat. Lui Antonio rutina asta a lui Juan i se pare liniștitoare. El însuși cinează cu Juan pe la șapte. Emilia, care pe vremuri nu-și refuza niciodată plăcerea de a mânca, acum aproape că nu mai mănâncă seara: ronțăie câțiva pumni de caju și bea whisky în fața televizorului când se uită amândoi, Emilia și Antonio, în apartamentul lor dintr-o latură a casei. Plouă. A plouat ieri toată după-amiaza, și seara, și noaptea. Porsche-ul negru parcă ar fi atras ploaia intensă care șfichiuiește balcoanele și terasele. S-a ridicat vântul posac

care răscolește hornurile de la cele trei șeminee pe lemne din casă. Antonio a făcut focul în soba din dormitorul lui Juan. Bonifacio a telefonat din casa de jos să spună că Fernando a ajuns chiar acum. De aceea Juan și Antonio l-au așteptat la poartă. Câte emoții complicate își dau întâlnire în amiaza asta care urmează nopții în care Fernando Campos a venit la Asubio! Câte emoții se ciocnesc cap în cap unele de altele agregând și dezagregând această amiază ploioasă, Cantabrica, tufișurile și pajiștile verzi plouate, cufundate în melancolia cetii și a mării, litania monotonă a mării, furia pietroasă a mării, marea, întrepătrunsă cu viața și moartea! Matilda Turpin n-a avut niciodată vreo îndoială și i-a dat din energia ei și Emiliei: fără nicio îndoială au trăit amândouă până la moartea Matildei. Antonio recapitulează noaptea de ieri și viața de dinainte ca un om care corectează caietele școlarilor la lumina unei lămpi de examinare prinse de birou într-o amiază ploioasă, complicată, emotivă. E amiază, da: o amiază gri dezamăgită, care s-a ridicat odată cu ceața și a continuat așa, cătrănită, decepționată.

Fernando Campos se simțea mai plin de curaj ieri noapte când trecea prin chei la volanul Porsche-ului decât acum, stând la masa de prânz în fața tatălui său, împreună cu Emilia și Antonio. E ceva simplu, liniar, ermetic, în prezența fizică a tatălui său — în tăcerile prea îndelungate ale tatălui său — și în amabilitatea lui firească față de toți, față de însuși Fernandito, și asta face anevoioasă agresiunea, face anevoioasă mai ales crearea sau menținerea unei situații tensionate în care agresiunea să crească așa cum ar înflori niște plante veninoase. Fernando Campos știe familii care nu fac decât să se certe, ai căror membri — chiar dacă se iubesc și nu pot trăi unii fără alții — par totuși să se afle într-o perpetuă stare de excitație agresivă, într-o necontenită înfruntare care câteodată frizează ridicolul, câteodată tragicul, deși niciodată nu ajung la pumni și totul se reduce la zâzanii cu urlete și țipete: infantilismul ăsta pe care Fernandito îl detestă. În astfel de medii, provocarea, agresiunea, e mereu ghemuită la pândă și poate trece din

potență la act cu orice pretext. În familia lui, în schimb, deja de pe vremea Matildei, de pe vremea celor mai îndepărtate amintiri din copilăria lui Fernando, n-a existat nicio ceartă. De la bun început, Juan și Matilda și-au trăit viața de cuplu într-o interiorizare absentă, ca și cum, întrucâtva, consecințele acestui cuplu, viața de familie, copiii n-ar fi avut legătură cu ei. Și acum? Acum era din nou la fel, fără Matilda, fără mama, dar la fel, ca și cum s-ar trage linia la însumarea unor termeni odioși. Fernando are senzația că nu poate să focalizeze clar scena, de parcă tatăl lui, Antonio și Emilia ar fi indefinibili. Și el însuși, care îi privește din perspectiva lui, ar fi, la rându-i, un element perturbator, un schimbător de căldură care falsifică totul, un fals, un falsificator *ego cogito* al cărui *cogitatum* ar fi, începând de la simpla intuiție imediată până la propozițiile generale, lipsit de orice precizie. Ceva ca un fel de flux de umilință îl face să nu zică nimic aproape tot timpul cât durează acest prânz, plin de simplitate de altfel. Fernando Campos nu izbutește să focalizeze cu precizie acest prânz plin de simplitate în Asubio pentru că sentimentul de umilință, rana din narcisismul lui infantil, sunt neprescriptibile. Îl iubesc, aceasta e una din datele problemei pe care Fernando o învârtește acum în cap ca o bilă pe o ruletă. Și vrea să lase pe seama hazardului ruletei anihilante decizia de a-l leza sau de a-l iubi pe tatăl său. Aici sunt Antonio și Emilia, atât de asemănători între ei, atât de ponderați ca întotdeauna, atât de neutri, chiar dacă au intervenit așa de mult în viața lui Fernando când era mic. Pe amândoi a fost gelos Fernando, și în copilărie și în adolescență. De ce părinții lui au fost întotdeauna distanți față de copii și totuși n-au păstrat nicio distanță în relația lor cu Emilia și Antonio? În această amiază ploioasă, așa de tristă, așa de plată, așa de pe potriva unei inimi pustii — se gândește Fernando —, așa de pe potriva mea, eu care am venit aici ca să-mi urăsc tatăl și mă trezesc, în schimb, cuprins de gelozie și descopăr că-l iubesc, că vreau să-l îmbrățișez. De ce nu mă apucă tata și nu mă trage cu sine în sufletul lui, în camera lui de zi, în fața

șemineului lui, în fața mării celei aspre și bolovănoase și ucigătoare? De ce tata nu mă apucă și nu mă trage în inima lui ca să mă mângâie și să mă iubească? Eu, atunci, aș fi bun, aș fi grandios. Dacă tata m-ar iubi, aș ajunge să fiu eu cel dintotdeauna, cel care n-am ajuns niciodată să fiu, pentru că nu mă iubește, și nici dimpotrivă.

În felul său lent, minuțios — puțin rece deși afectuos, delicat distanțat față de obiectul contemplației și chiar față de obiectul dorinței —, reflectează Antonio în această amiază ploioasă, din nou, asupra actualului prânz în patru în acest Asubio de unde lipsește Matilda Turpin. Familiaritatea bucătăriei de acasă: merluciu pané, salată verde cu roșii și fără ceapă, brânză la desert, ceva fructe, un vin bun de Rioja, cafeaua care se va servi mai târziu în fața șemineului din camera de zi... Ce e interesant — gândește Antonio — e ritualul dintotdeauna democratic al acestor prânzuri și al acestor întruniri. Pe vremea Matildei fiecare cobora dimineața să-și pregătească micul dejun, șuncă cu ouă și pâine prăjită. Se respectau obiceiurile englezești: un *elevenses*, pe la unsprezece dimineața, și la apartamentul de la Madrid, și la Asubio, și când era Matilda, și când era plecată. Organizarea întregului ansamblu de ritualuri domestice a fost întotdeauna sarcina Emiliei, în conformitate cu protocolul strict, deși foarte simplu, pe care îl concepuse Matilda: cele două cupluri trebuiau să facă cu rândul la gătit, la servirea mesei și la transportarea farfuriilor de la bufet la masă. La Madrid exista o bucătăreasă și o menajeră, dar Matilda prefera să nu se vadă înconjurată de servitori. Ideea pe care Matilda o avea asupra vieții, atât în anii în care a stat acasă, cât și după aceea, era degajată: minime servicii indispensabile: toată lumea, inclusiv copiii, când o să crească, trebuia să fie în stare să facă orice treabă în casă. Relațiile dintre toți erau prietenoase, simple, clare. Chiar de la început (când Antonio și Emilia s-au mutat în casa Matildei), senzația de viață dezinvoltă, clarificată, cu capul pe umeri, guverna orice acțiune a lor. Amândoi, Emilia și Antonio, au învățat în același timp, uimiți, amuzați, curând

entuziasmați, acel mod de trai al cuplului mai în vârstă, așa de fără complicații, așa de ultramodern, așa de puțin convențional sau de conservator. Faptul că era o moștenitoare bogată părea să se limiteze, în cazul Matildei, la posibilitatea de a deține o grație în plus, o aptitudine în plus, o piedică în minus. Ajungând în acest punct, Antonio nu poate să evite în după-amiaza aceasta urma insidioasă a melancoliei. După-amiaza asta cu burniță, după-amiaza asta fără nicio semnificație precisă, după-amiaza asta în stare să anuleze totul. Matilda a fost sufletul a toate astea, sufletul nostru al tuturor... Au terminat de mâncat. Cei trei bărbați savurează vinul de Porto. Prin geamuri, Antonio privește spre cerul iernatic zorindu-se să cadă peste Asubio. Și nu știe cum să citească situația de față: nu știe decât să citească pe litere melancolia mereu crescândă a după-amiezii.

Antonio o privește acum pe Emilia așezată în fața lui, între Juan Campos și Fernando Campos, care stau așa, față în față, la masa asta ovală. Toate mesele din toate sufrageriile Matildei au fost mereu ovale. Ura mesele lungi, care i se părea provinciale, cu criteriile lor ierarhice de așezare și cu doi capi de masă. Această contemplare a soției lui, tot mai frecventă după moartea Matildei, are în după-amiaza asta o acuitate aparte: Emilia pare obosită. E o femeie brunetă, foarte subțire, elegantă, înaltă, pe care Matilda a cunoscut-o foarte de tânără și pe care a făcut-o asistenta ei personală. Emilia o însoțea pe Matilda peste tot. Matilda a murit la cincizeci și șase de ani, iar Emilia a rămas răvășită și mai ales — gândește pentru a milioana oară Antonio în această după-amiază — a rămas mutilată, fără nimic de făcut, fără niciun proiect personal. Toate proiectele personale ale Emiliei în timpul vieții Matildei erau proiectele Matildei. Emilia a rămas goală și cu toate astea plină încă de o enormă cantitate de elan, care până acum s-a tot desfășurat. Adevărata fiică a Matildei a fost Emilia, nu Andrea. Moartea Matildei a fost cumplită, moartea sa proprie a fost o agonie înverșunată. Cancerul, moartea au smuls-o pe Matilda foarte tânără încă, cu o doză imensă de chef de

viață. Matilda n-a iertat lumii, celorlalți, moartea aceea prematură, care o făcea să eșueze, care îi dădea peste cap ultimele planuri pe care le avea sub control, pentru că Matilda Turpin s-a îndârjit să se ocupe de ele personal chiar și atunci când nu putea să-și mai organizeze amănunțit afacerile.

Emilia e acum mișcarea reziduală, restul de accelerație pe care l-a lăsat imprimat în viețile tuturor Matilda Turpin. Antonio nu e un personaj reflexiv: e un bărbat liniștit care se simte în largul lui îndeletnicindu-se cu ocupații secundare într-o familie, cu condiția să se poarte bine lumea cu el: a făcut-o și pe șoferul, și pe tâmplarul, și pe administratorul și, mai ales, de-a lungul întregii copilării și a primei tinereți a copiilor, a făcut-o pe preceptorul. Și-a făcut educația cu Juan Campos, care la rândul lui a fost un fel de preceptor pentru Antonio. Chiar și azi pe Antonio Vega îl caracterizează o amabilă acceptare a anonimatului, e mulțumit de viața lui, și ar fi chiar fericit dacă decăderea Emiliei n-ar fi pe zi ce trece tot mai vădită.

Aproape că n-au vorbit deloc în timpul prânzului. Juan Campos suspină și dă să se ridice. Rămâne totuși pe scaun, mai privind câteva clipe cu ochii mijiți această scenă finală a prânzului în Asubio care își ocupă și el locul lui între alte mii de prânzuri asemănătoare în prezența Matildei. Acum, gândul acesta e deprimant. Dar Juan Campos nu se înfruntă niciodată deschis cu deprimarea, ca și cum deprimarea ar fi un contur, o bordură neclară a vieții. Juan e ferit de deprimare pentru că nu o neagă și nici nu o afirmă. E de preferat atunci această Matildă absentă, moartă, destrămându-se în memoria scăpătândă a tuturor celor prezenți, celeilalte Matilda, viguroase, fermecătoare, dar, în același timp, reci, agresive, care aproape că nu lua în seamă acele amănunte ale vieții care nu o priveau în mod direct? A fost o tensiune în timpul prânzului, dar nu din cauza Matildei. E vorba doar de Fernandito care, poate, a venit la sfârșitul ăsta de săptămână — bănuiește acum Juan și zâmbește — doar ca să mă sâcâie puțin.

Emilia ia farfuriile de pe masă, lăsându-se ajutată de Antonio. Fernandito, așezat încă, bea apă cu înghițituri mici. Mereu s-a prevalat de privilegiul de a fi mezinul casei. Acum Antonio, ca și cum ar trebui să rezume într-un singur rând un întreg episod sau o viață întreagă, se gândește: casa asta s-a sfârșit odată cu Matilda. Ce mai rămâne acum e umbra, coaja a ceea ce a fost. Dar tot Antonio își dă seama că să spui așa ceva înseamnă totodată să spui un neadevăr, o absurditate: de bine de rău, noi suntem încă aici, iar noi suntem ființe substanțiale. Ce-o să fie, ce-o să se aleagă de noi?

IV

— Ce mașină super! spune Emeterio. E amiaza de duminică, nu mai plouă, e frig, Porsche-ul negru în peisajul verde închis parcă sperie puțin, așa cum stă parcat în fața casei care, construită pe două niveluri, cu latura principală spre mare, privită din partea asta înfățișează o fațadă cu un singur etaj și pare o căsuță deloc înaltă, nici măcar foarte mare. Vara e acoperită de iederă, iar iarna (sau pe vremea asta de sfârșit de toamnă) are aerul acela de dezolare pe care îl au casele acoperite cu plante agățătoare cu frunze caduce.

— Eh, nu-i rea! răspunde Fernando Campos, care tremură de frig îmbrăcat doar în cămașă. Emeterio are o vestă groasă de fâș și niște cizme Panama Jack din piele brută. Are cam aceeași vârstă ca Fernando, doar că e mult mai puternic, cu umerii mai lați și mai scump la vorbă. Fernando și el se cunosc de mici, se jucau împreună vara și în vacanțele de Crăciun și de Paști.

— Nu-i rea, zici tu! Te-o fi costat vreo opt sute de milioane[1] sau mai mult! Cât te-a costat?

— Cam pe-acolo.

---

[1] În Spania se continuă calcularea sumelor mari în pesetas.

— Una peste alta, nouă milioane înmatricularea, cincizeci și patru de mii de euro. E o mașină super.

— Vrei să dăm o tură? întreabă Fernando sigur că Emeterio o să vrea. O să bea niște bere la Lobreña, o să facă o sută de kilometri înainte de prânz, dus-întors. Fernando intră să-și ia puloverul și se întoarce imediat.

— Hai! Vrei să conduci?

— Nu, băi, nu-mi trebuie, mașina asta-i prea tare pentru mine.

Lasă în urmă domeniul sprintând rezonabil. Fernando îl observă cu coada ochiului pe vânjosul lui tovarăș. E unicul om din zonă cu care a păstrat legătura în acești ani după moartea mamei lui. Emeterio stă în casa lui Fernando când vine la Madrid.

— Optzeci la sută din piesele Porsche-ului ăstuia sunt noi, zice Fernando, mai mult așa, ca să zică ceva. Și adaugă: Ce fabrică își mai poate permite să schimbe atâtea piese de la un model la altul!

— Cum se lipește de șosea, fir-ar el să fie. Nici nu se clintește! zice încet Emeterio.

A fost o greșeală să plece. Acum nu mai are ce face, se gândește Fernando în timp ce scoate pe gură detalii peste detalii despre Porsche:

— Are 240 de cai putere și 3200 de centimetri cubi.

— Trebuie să aibă o accelerație strong. Și la urma urmei consumă trei litri și ceva.

— Acum o să vezi, când urcăm la Turbón. Acolo să-l vezi. Trece de la zece la o sută în cinci secunde și jumătate și ajunge la 262 kilometri pe oră. Ce zici?

— Beton!

A fost o greșeală să plece — își repetă în gând Fernando Campos în timp ce accelerează la deal până atinge culmea Peñalbardei și începe să coboare după ce a demonstrat ce accelerație are mașina pe urcușul de la Turbón. O greșeală să plece; dacă ieși din Asubio nimic nu mai are relevanță. De asta vorbim de Porsche. Nici măcar — se gândește Fernandito — trecutul nostru, al lui Emeterio și al meu, atât

de lizibil încă pentru noi, nu-i relevant dacă ieși din Asubio. Aici în afară, în Porsche, suntem insubstanțial la fel, vârsta ne egalează, mai lat în umeri el decât mine, mai frumos, mai fragil eu decât el, mai inteligent decât el, la fel ca atunci când eram puști, pe la zece și unșpe și doișpe, când era vară și tot pe coclaurile astea urcam amândoi cu bicicleta și după aceea, când am primit cadou o motocicletă de motocros, care făcea un zgomot groaznic, vehement ca un amor imberb. Inutilă nostalgia.

Se opresc la o curbă a șoselei de unde se zăresc falezele în ceață. Marea plumburie ca șira spinării unui mutant strălucește stins. Ce de timp a trecut, ce puțin timp a trecut! Au coborât amândoi din mașină și s-au așezat alături pe capotă privind imensul fundal marin. Fernando se întoarce și îl privește insolent pe prietenul lui.

— Ce te uiți? întreabă Emeterio.

— Mă uit la tine. Nu mă mai iubești.

— Ei! Ai și început?

— Ți-ai tras prietenă și una-două o să faci burtă. Nu te mai uiți la mine decât pentru că am mașină.

— Știi și tu că nu-i așa.

Acest ultim răspuns, așa de banal, îi place la nebunie lui Fernando, îl face să se simtă din nou tânăr și plin de energie. Mereu s-a simțit așa în compania lui Emeterio când ieșeau la pescuit în barca lui cu motor sau să facă baie la Plaja Englezului. Își amintește aceste după-amieze festive, cum stăteau izolați în vara maritimă, la capătul nisipișurilor și dunelor, prea îndepărtate și zgrunțuroase ca să atragă turiștii obișnuiți. Acolo făceau baie goi și după aceea, la întoarcere, cinau acasă la Boni și Balbanuz, părinții lui Emeterio: un fileu bun de vită cu ochiuri și cartofi prăjiți. Nu se uitau la televizor după aceea, ci urcau în camera lui Emeterio ca să se uite la colecția de mașinuțe. Au aceeași vârstă, amândurora li s-au simplificat viețile: lui Emeterio prin tendința spre o anume inarticulare, lui Fernando prin tendința spre o excesivă articulare analitică a propriei existențe și mai ales prin inclinația spre o voință cu toane

de răzbunare, voința asta care l-a adus la sfârșitul ăsta de săptămână la Asubio și care acum, cum stă așezat în fața falezei mării împreună cu Emeterio, i se pare dintr-odată neverosimilă. Ce poate fi mai neverosimil decât să vrei să te răzbuni pe un om ca Juan Campos!

— Ce-a fost bun în viața noastră s-a terminat de mult. Ce-a fost bun în viața noastră — șuieră printre dinți Fernando.

— Termin-o.

— Doar atât? Termin-o? Asta-i tot ce simți? Nu-ți pare rău. Ți-e indiferent.

— Nu mi-e indiferent.

— Dacă nu ți-ar fi indiferent, s-ar observa. Eu aș observa-o. Dacă ți-ar părea rău, eu m-aș bucura.

— Aha, deci așa? Ce porc ești.

— Același dintotdeauna.

— Tu te-ai schimbat mai mult decât mine, zice Emeterio după o pauză în timpul căreia zâmbește. Fernando n-a putut niciodată să nu se simtă înduioșat la vederea zâmbetului timid al lui Emeterio.

— Cum m-am schimbat eu? întreabă Fernando Campos. Jocul ăsta de întrebări și răspunsuri i-a ajutat pe amândoi în acești ultimi ani să comunice între ei fără să cadă în sentimentalism. Mai ales Fernando, cel mai articulat dintre ei doi, e cel care impune acest gen de scrimă care uneori mai și rănește, dar care poate fi și emoționantă și minunată. Emeterio mereu s-a supus vehemenței tovarășului său.

— Ai o mașină bestială, nouă milioane bănuțul jos, că doar ai plătit-o cash!

— Exact.

— Vezi, îți cumperi o mașină super tare, dar tot tu ești vai de capul tău. Viața îți surâde. Scârba asta de viață îți surâde ție, nu mie. Uite așa te-ai schimbat.

— Și acuma îmi scoți ochii cu asta?

— Știi bine că nu.

— Ba da, îmi scoți ochii! repetă Fernando pentru că știe că adevărul e exact contrariul și că îi place să asculte același

refren monoton al dragostei sincere pe care i-o poartă Emeterio.

— Știi bine că nu.

— Atunci, de ce ți-ai tras prietenă?

— Și ce legătură are?

— Are legătură pentru că nu mă mai iubești.

— Ba da, te iubesc.

— Nu mă iubești.

— Ei. Gata, mucles! Și apropo, tu ești cel care nu ne mai iubești așa de tare pe noi. Îmi zice maică-mea că ai ajuns ieri și nici măcar nu te-ai dus s-o vezi. Păi cum vine asta?

— Nu vreau să mă întâlnesc cu curva aia care-i prietena ta... Scuze. N-am vrut să zic asta.

— Ba da, ai vrut. Tot aia-i... Maică-mea vrea să te vadă. Acum ne întoarcem și mergem la ea.

E ora prânzului. Încă nu au mâncat. Le e foame la amândoi. Se întorc acasă la Emeterio. Nenorocita de prietenă nu o să fie acolo, prea bine știe Fernando că n-o să fie. Nu au mai vorbit deloc tot timpul cât a durat drumul de întoarcere. Balbanuz e o bucătăreasă așa de bună! Chiftelele ei cu cartofi prăjiți. Și blândețea din casă, că asta a fost casa lui încă de când era mic. Față în față, departe, sus, căsoiul din Asubio, casa pădureață, agrestă, necivilizată, nefamiliară în familiaritatea ei pătrățoasă acoperită cu iederă, uscată acum, ca niște gheare, montată în ghearele iederei pe înălțimea distantă a falezei cu cerul friguros drept fundal. De aceea nu a vrut niciodată ca dragostea fraternă plină de pasiune care l-a legat de Emeterio de când erau copii și care îl leagă de el și acum să se amestece cu culorile Madridului, să se vopsească cu boielile moftului madrilen pe care Fernando Campos le știe așa de bine și le urăște, mai ales când se lasă pradă lor. Acum e rezumatul. S-au uitat o bună bucată de timp la televizor cu Boni și cu Balbi și, ca pe vremea copilăriei, au urcat în camera lui Emeterio ca să se trântească pe pat și să vorbească. Patul era mare pentru ei doi când erau mici, patul era vara un vapor ancorat în portul Lobreña cufundat în noapte, cu luminile lui de poziție în

jurul ancorelor, cu fluxurile şi refluxurile din toate ceasurile zilei şi ale nopţii. Acum patul a rămas prea mic pentru ei amândoi. Un răstimp ambii, culcaţi unul lângă altul, se uită tăcuţi în tavan. După aceea îşi schimbă poziţia. Fernando se aşază în fotoliul cel mic şi desfundat de pe vremea aceea. Tot ce a fost pe vremea aceea este şi de acum. Doar că înmulţit cu o mie, ca dragostea copiilor: o mie ori o mie, un milion.

E deja duminică după-masa. Aproape că s-a făcut şase seara. Şi răzbunarea? Unde a rămas răzbunarea? O să mai rămână Fernando Campos încă o zi? O să-şi consacre o zi întreagă ca să se răzbune? Să-ţi dai seama că încă nu te-ai răzbunat, nu înseamnă oare că nu vrei să te răzbuni? Adevăratul răzbunător se prăvăleşte în lichidul amniotic al răzbunării, care îl hrăneşte. Niciodată nu-şi dă seama, pentru că doar răzbunarea constantă e de luat în seamă, fie că e dusă la capăt fie că nu, fie că e amintită sau e uitată momentan, însă ea e acolo mereu, subţire şi rezistentă ca un cordon ombilical. Aşa că e posibil ca Fernando Campos, care se gândeşte să se răzbune pe tatăl lui, să dorească de fapt doar să fie iubit şi poate că orice gest de dragoste paternă l-ar linişti şi i-ar spulbera sentimentul infantil de abandon. Dar nu există, nu a existat poate niciodată — cel puţin din ce-şi aminteşte acum Fernando — vreo urmă de dispreţ sau de ostilitate, nici vorbă, din partea tatălui său. Doar o bunăvoinţă moale, distantă, ca aceea pe care o ai faţă de lucrurile minore. Nu a existat ostilitate, deci nu a existat jignire, deci nici motiv de răzbunare. Atunci ce face Fernando Campos aici? La ce-a venit? S-au trântit din nou amândoi, unul lângă altul, pe pat. Emeterio îl împinge brusc, prietenos, ca atunci. Aproape că-l dă jos din pat. Se luptau aşa când erau mici în pat sau în grădină, împingându-se; era o viaţă frumoasă. Frumuseţea asta l-a făcut să uite că în viaţa asta s-a bucurat doar de dragostea-succedaneu pe care i-o dădeau Boni şi Balbi şi de dragostea imposibilă a lui Emeterio, şi că acum nici măcar pe-astea nu le mai are în întregime. Se gândeşte că duminica a trecut, că trebuie să se întoarcă la

Madrid, iar tatăl său rămâne teafăr, la Asubio, fiindcă Fernando trebuie să se întoarcă la Madrid.

V

E deja luni. Fernando Campos nu s-a întors la Madrid. A dat telefon prefăcându-se răcit. Acest telefon a avut loc la prima oră a zilei de luni, înainte de opt dimineața. Cu o noapte înainte, după ce a luat decizia de a rămâne, întorcându-se foarte târziu la Asubio de la Emeterio, a vorbit cu un coleg de la serviciu pentru ca, independent de telefonul oficial, să vorbească el cu șeful, foarte dispus acesta, de altfel, să închidă ochii când e vorba de Fernando. O răceală înseamnă nouă zile: trei, șase, nouă. Așa că e timp. A coborât la micul dejun după ce a sunat la serviciu și s-a întâlnit cu tatăl său care tocmai își terminase gustarea de dimineață și care ascultă știrile de la Radio Nacional. Și acum, ce? La fel ca în seara când a ajuns la Asubio, prezența fizică a lui Juan Campos e prea sfredelitoare pentru ca Fernando să aibă capacitatea de a-și reactiva dorința de răzbunare. La fel, de altfel, și toată ziua de ieri, toată duminica petrecută în compania lui Emeterio și în casa părinților lui Emeterio l-a îmblânzit pe Fernando Campos. Emeterio, acum, cu forța lui corporală crescândă, ocupându-se toată ziua de Fernando, ținându-l în casa lui Boni și Balbi, reprezintă pentru Fernando binele: un soi de bunătate accesibilă, umană, înduioșătoare. Și dizolvă, astfel, ceea ce e opus acesteia: sentimentele înghețate, furia sufocată și neîngropată, resentimentul ca o cocleală. Tatăl său îi zâmbește, dă și mai încet radioul până ce zgomotul devine aproape imperceptibil, îi dă o ceașcă de cafea. Emilia intră în sufragerie și îl întreabă dacă vrea ouă sau șuncă sau ambele, dar Fernandito nu vrea nimic. Emilia se așază între ei doi, zice că o să coboare în sat să facă cumpărături pentru toată săptămâna. Rutina enunțată astfel îi înviorează chipul lui

Juan Campos. Chiar el face niște comenzi: lucruri de papetărie mai ales și ziarele care au ajuns la Lobreña.

— Fernando o să rămână cu noi, zice Juan.

— Ah, excelent, răspunde Emilia, care e amabilă, dar nu prea vorbăreață.

Fernando înțelege că acest tablou ilustrând exemplar rutina e ceea ce se va face bucăți dacă într-adevăr vrea să se răzbune pe tatăl său. Un tablou domestic, pașnic, la micul dejun, cu această marcă (dintotdeauna un pic neliniștitoare, fără îndoială) a Emiliei luându-și gustarea între Fernando și tatăl său, ca un membru în plus al familiei. Însă și această neliniște, ca un curent de aer, ca un fior de o clipită, face parte din genul de familiaritate al casei părintești: Emilia și Antonio au fost mereu aici, în Madrid sau în Asubio și chiar în călătorii când cei trei frați erau adolescenți și călătoreau în grup, cu părinții lor și cu Antonio și cu Emilia — era un grup distractiv, trebuie să recunoască Fernando acum — ca să meargă să vadă arta precolumbiană în Mexic, sau să navigheze pe Río de la Plata, mai bine zis pe țărmurile argentiniene care îi aminteau Matildei de lumea tulbure din *Astillero – Șantierul fantomă* de Onetti. Acest perceptibil, deși infinitezimal, grad de neverosimil datorat prezenței familiare a lui Antonio și a Emiliei, cu ciudățenia cuplului lor cu tot, în mijlocul familiei sale l-a uimit mereu pe Fernandito Campos, și iată-l prezent și acum în această luni de toamnă la Asubio. Și poate — meditează Fernando — zvâcnirea straniului în familiar, faptul de a-i auzi pe Emilia și pe tatăl său cum își vorbesc așa de prietenos alcătuind lista de cumpărături (oare o să găsească Emilia niște pește mai de soi la piața din Lobreña ca să facă merluciu pané azi la prânz?), această rutină plină de bunăvoință a unor persoane care mă acceptă, dar care nu mă iubesc, asta a fost ceea ce m-a alungat din casa asta și din viețile astea. Problema, acum și mereu, e una singură, decide Fernando Campos: că aici sunt în plus. Circumstanța agravantă — adaugă mental Fernando — e că la o primă vedere nu sunt, părinții mei nu m-au făcut niciodată să mă simt astfel, nici măcar nu și-au

dat seama ce efect aveau asupra mea: mereu am fost în plus în propria mea casă și numai eu am știut asta mereu, ei, însă, vinovații, nici măcar n-au avut habar: nu asta e sursa resentimentului?

Juan Campos și-a terminat micul dejun de ceva vreme și, cu pretextul știrilor de la radio, pe care l-a dat atât de încet încât aproape că nu se poate auzi nimic, îl observă pe fiul lui pe furiș și se gândește, prin intermediul Matildei, la el însuși și la hotărârea lui fermă de a se retrage definitiv. Ce face Fernando aici? De ce-a venit? Juan nu ghicește dorința de răzbunare, doar o oscilație între dragoste și ură care îl descumpănește. Acum, după ce familiei ăsteia i s-a întâmplat tot ce era esențial — se gândește Juan Campos —, acum, după ce toate au fost consumate și toate, într-un fel, zise, definite și încheiate, acum când el însuși vrea cu toată puterea să reducă la nivelul minim durerea și dragostea, acum irupe în conștiință nemulțumirea mezinului și — de ce să nu recunoască? — propria lui nemulțumire, aproape niciodată formulată clar, și pe care astăzi a crezut că o vede reflectată de un text dintr-o scrisoare a lui Hölderlin, citată de Arturo Leyte în cartea sa *Heidegger: E vorba, în ansamblu, de o autentică tragedie modernă* (Hölderlin se referă la *Ferdinand sau viața consacrată artei* de Böhlendorff, din 1802). Acest text i s-a întipărit în memorie și nu încetează să-l urmărească de când a cumpărat cartea lui Leyte la Madrid, la sfârșitul lui septembrie. A asociat imediat textul cu moartea Matildei Turpin. Nu reușește să-și dea seama de ce: *Pentru că tocmai în aceasta constă tragismul condiției noastre umane, în faptul că plecăm din lumea celor vii pe tăcute, băgați între niște scânduri oarecare, și nu altfel, plătind, mistuiți de flăcări, pentru focul pe care n-am știut să-l stăpânim.* [Citind această frază, s-a gândit imediat la Matilda. Moartea ei, din momentul în care a survenit, poate fi rezumată astfel: o plecare pe tăcute din lumea celor vii băgată între niște scânduri oarecare: Matilda a fost numai și numai asta în ultimele ei zile aici. Nu a vrut o înmormântare catolică. Nu a vrut să vină rudele și prietenii la priveghi sau la

crematoriu. A vrut, cel mult, să-i aibă aproape pe cei dintotdeauna: Emilia, Antonio, Juan. Nici măcar copiii. Totul a fost, în acele ceasuri, interior. Matilda a pătruns în interior și a rămas înlăuntrul lăuntrului. Întotdeauna a avut oroare de doliu, de împrejurimile doliului. I-a cerut să promită, de îndată ce a simțit că-i bolnavă, că o să dea ascultare acestei porunci și Juan Campos a dat ascultare poruncii: băgată între niște scânduri oarecare a fost transportată la crematoriu și incinerată în prezența Emiliei, a lui Antonio și a lui Juan Campos. De bună seamă, printre rudele și mai ales printre bănoasele prietenii ale Matildei, bancheri, oameni de afaceri, chiar și politicieni, rudele familiei Turpin din Anglia, s-a iscat o mare agitație: ascultarea ordinului Matildei a declanșat multe telefoane și multe neplăceri văduvului. Dar față de toate acestea s-a comportat la fel de sec și discret cum se comportase întotdeauna vizavi de tot ceea ce ținea de viața publică și socială a soției lui. În cele din urmă, datorită soțului, Matilda Turpin a avut parte de incinerarea, de sfârșitul tăcut, anonim, pe care credea că îl merită.] Concluzia e că Matilda dispăruse pe tăcute între niște scânduri oarecare. Și că, da, îndreptățindu-l pe Hölderlin, nu murise mistuită de flăcările și de focul unei vieți ca aceea a ei pe care n-a știut s-o stăpânească, ci a omorât-o un banal cancer de sân, diagnosticat prea târziu. Nu a pierit în flăcările focului aprins de Matilda... ce foc a aprins Matilda? Și într-adevăr nu a știut să-l stăpânească?

În această dimineață de toamnă, dintr-odată tensionată de prezența mută și sumbră a frumosului mezin, atât de strălucit, atât de enigmatic acum, Juan Campos își pune întrebări despre sensul vieții soției lui. Focul pe care Matilda l-a aprins n-a fost oare pasiunea pentru afaceri, dorința ei de a participa și de a triumfa pe scena imensă, de dimensiunile globului, a lumii financiare internaționale? Afacerile Matildei Turpin, rapiditatea ei în negocieri, cel de-al șaselea simț pe care-l avea pentru *leverage byouts*, acesta a fost focul pe care l-a aprins, un foc extrem de scăpărător, care l-a fascinat, cu rezervele de rigoare, pe însuși Juan Campos. În

comparație cu tihnita lui existență de profesor universitar de filozofie modernă, lumea Matildei a reprezentat viața arzând scăpărător, dar și, în parte, — iar Juan mereu a gândit-o — vitalitatea banală a oamenilor de afaceri: Matilda s-a supus, savurându-l din plin, unui refuz sistematic al inactivității și, pe jumătate, al dragostei și, pe jumătate, al plăcerii sau plăcerilor minore, domestice, pentru a se înălța din triumf în triumf. A știut sau nu a știut să stăpânească acest foc? Aceasta e o întrebare nouă în viața lui Juan Campos. Cât timp a trăit Matilda, Juan a considerat că soția lui își stăpânea nu doar propria ei viață, ci avea sub control și viețile lui Juan și ale copiilor lor. Și străpungerea forțată a cancerului tăbărând din senin, cel puțin la început, se putea interpreta în termeni de luptă și stăpânire: până foarte aproape de final, Matilda a luptat ca o fiară împotriva decadenței ei fizice și părea că-și stăpânește propria moarte organizându-și o incinerare austeră. Și totuși — se gândea Juan — nu a fost în stare să-și pună în armonie toate planurile vieții ei, cel privat și cel public. Când băiatul cel mare se apropia de vârsta de șaptesprezece ani și Fernandito de treisprezece, ba chiar și înainte de asta, a încetat să se mai ocupe de ei. Blând, fără îndoială, fără să-i rănească, oferindu-le toate avantajele economice și sociale ale poziției ei, i-a lăsat în urmă.

Frapat de textul lui Hölderlin, Juan Campos a continuat să întoarcă pe-o parte și pe alta scrisoarea în ansamblu. Paragrafele următoare sunt cât se poate de pline de pietate: *Și în adevăr primul* (destinul terre-à-terre al Matildei) *mișcă străfunzimile sufletului la fel ca și celălalt. Nu e un destin mai impunător, însă e desigur un destin mai profund, iar sufletul nobil însoțește și pe un asemenea muribund sfâșiat între spaimă și milă și îi menține spiritul sus, înălțat prin mânie.* Într-adevăr, spiritul lui Juan Campos se menținuse tot timpul cât a durat boala soției și la moartea ei înălțat prin mânie (dar mânia o simțea și față de soția lui pentru că pe măsură ce boala avansa îl respingea tot mai tare). Și a fost sfâșiat Juan între spaima de durere și mila față de soția lui: a simțit mânie din

pricina destinului, a ghinionului, a hazardului amar al suferinţelor canceroase care se năpustesc asupra noastră inopinat: care nu ne dau, uneori, nici măcar posibilitatea de a purta o bătălie care să ne înnobileze: făcuţi praf de boală ca Matilda, moartea cade asupra noastră, tăcută şi neagră, spulberându-ne toate orizonturile şi toate proiectele noastre strălucite — spulberând, mai ales, după părerea lui Juan Campos, posibilitatea unei retrageri tihnite, a unui final fericit pentru o existenţă neobosită cum a fost cea a Matildei şi a lui însuşi. Moartea prematură a soţiei îi dăduse lui Juan Campos toată viaţa peste cap şi de asemenea, poate iremediabil, şi viaţa Emiliei şi a lui Antonio. Apăsarea acestor reflecţii în dimineaţa aceasta de iarnă s-a făcut dintr-o dată prea mare. Juan Campos se ridică, stinge radioul, anunţă că o să iasă să se plimbe. Emilia plecase deja de câtva timp. Din sufragerie au auzit scrâşnind pe pietriş cauciucurile breakului său, ieşind din curte, îndepărtându-se în direcţia Lobreñei.

Fernando Campos şi-a terminat şi el micul dejun cu puţin timp în urmă. A rămas nemişcat pe scaun, uitându-se la tatăl lui, care dintr-o dată îi apare scăldat în lumina iernatică precum un melc care se închide înăuntrul lui, ca un animal introvertit, ca o pisică foindu-se şi răsucindu-se până ce îşi găseşte o poziţie convenabilă într-un fotoliu sau în locul cel mai trăsnit. Fernando iubeşte pisicile şi acum, în momentele astea, îşi iubeşte şi tatăl uitându-se la el cum stă însingurat în faţa unei cești de cafea goale în sufrageria acestei case de ţară, aşa de inospitaliere şi în acelaşi timp aşa de primitoare, aşa de încăpătoare, de spaţioase şi de vechi în acelaşi timp. Fernando simte apăsarea întregii case pe care mama lui niciodată n-a vrut s-o amenajeze aşa încât să aibă confortul vieţii moderne, care nu are încălzire centrală şi a cărei instalaţie electrică trepidează şi se scurtcircuitează la fiecare furtună. O casă cu sobe şi tandure şi focuri în şemineele din camere. Pe Fernando l-a surprins plăcut — nu poate s-o nege — transfigurarea tatălui său care, pe măsură ce dădea mai încet radioul şi răsfoia un volum gros pe care îl avea în mâini, se dizolva parcă sau se micşora tot

mai mult, afundându-se, ca o țestoasă, în puloverul lui gros de lână: astfel, un lung răstimp, s-a uitat fix la ceașca micului dejun, la farfurii, la cafetieră. Dă impresia că e în altă sferă, hipnotizat. Și de asta se teme Fernando Campos cel mai mult: ca nu cumva tatăl să-i scape pe această potecă adâncită în sine, pentru că aici nu doar că e inaccesibil, ci îl și dezarmează complet. Se simte mic în fața figurii adâncite în sine a tatălui său, întotdeauna puțin absent.

— Nu merg cu tine, sunt ușor răcit. Am guturai, anunță Fernando.

— Chiar ai guturai, Fernandito, băiete? Credeam că era doar un pretext ca să rămâi câteva zile mai mult, lucru pe care-l prețuiesc...

— Bine, a fost un pretext, dar chiar am ceva simptome de guturai. De asta nu merg cu tine. Am răcit ieri acasă la Emeterio. Am mers pe faleză. Lui Emeterio îi place la nebunie noul meu Porsche.

— Ce bine! Îmi place tare mult că stai cu Emeterio. Bun, la revedere...

Juan Campos iese pe terasă și în grădină. De la fereastra salonului, înainte de a urca în camera lui care dă în cealaltă parte a casei, Fernando își observă tatăl cum se stânjenește, se stinghерește, se înfofolește, își ridică reverele jachetei cu două rânduri de nasturi, își îndeasă șapca cu cozoroc peste urechi și se pierde în direcția ușii care dă în grădină, în direcția casei lui Boni și Balbanuz, având chef probabil să facă o plimbare lungă pe falezele care înconjoară domeniul de la Asubio.

VI

Violența timpului. Lectura scrisorii lui Hölderlin l-a condus spre răceala heideggeriană care face să dispară eul substanțial. *Dasein* e existență și e deja resimțit de oricine în mod individual, fiecare îl resimte pe al său. Și, totuși, el nu desemnează nimic individual, doar existența pură, care nu

e individuală şi care nu e substanţă şi nici lucru. Cât de puţin heideggerian sunt! — se interpelează Juan Campos. A început să plouă, e burniţă: o să se plimbe oricum până ce umezeala o să pătrundă în blana din şapca lui cu cozoroc. Poate o jumătate de oră în linie dreaptă, în direcţia Lobreñei, în jos. Poate ajung la Lobreña şi telefonez de la bar, să vină după mine Antonio. Toate se învârtesc acum în jurul Matildei şi a morţii ei şi a sensului vieţii amândurora. Matilda era mai heideggeriană decât mine, se gândeşte: nu iubea obiectele de uz curent. Exista cu o energie de care Campos n-a fost niciodată capabil. Nu a lăsat nimic s-o oprească, nu a lăsat pe nimeni să o transforme în lucru. Nu iubea obiectele curente, nici luxul, nici bibelourile elegante pe care, totuşi, Juan Campos le strângea în secret în numele Matildei pentru propria lui plăcere. Juan, în ceea ce-l priveşte, chiar iubea lumea substanţială, vulgarizată, lumea timpului succesiv, indefinit. Lucrurile, cerurile fugarnice ivindu-se din ţesătura de ramuri la Madrid şi în martie. Iubea tablourile baroce care reprezentau fâşii de cer, şi chiar pe Watteau, cu microscopica lui irealitate a unor vieţi galante în peisaje imaginare. Dar şi peisajele lui Patinir care dezvăluiau lumea. Şi iubea Asubio, casa de vacanţă pe care Matilda a moştenit-o de la tatăl său. Lipsa de confort din Asubio era consecinţa statutului său de domeniu unde să vii vara sau cel mult în weekend, da, refugiu, scăpare pentru amândoi, că asta înseamnă *asubio*. Şi, de asemenea, când s-au făcut mai mari, scăpare pentru fii (chiar dacă aveau grijă să nu apară pe-acolo părinţi şi copii în acelaşi weekend). Fernandito e, poate, cel care iubeşte cel mai mult casa asta, grădina asta. Nimic nu îi rămâne ascuns lui Juan Campos în ceea ce-l priveşte pe fiul lui cel mai mic (deşi n-a fost capabil să observe dorinţa lui ambiguă de răzbunare). În ciuda stării materiale înfloritoare pe care au ajuns să o aibă, cel mai logic — din punctul din vedere al Matildei —, cel mai poetic, cel mai contrar simţului comun, cel mai anti-natural a fost să nu amenajeze casa, să o lase şi iarna la fel de rece şi goală ca şi vara, însorită şi ninsă în acelaşi

timp: așa încât ploaia din nord și schimbătoarele ceruri albastre-cenușii să intre și să iasă pe ferestrele și pe ușile din geamuri mereu deschise care dublează porțile fără vizor, cu perdele din creton ponosite după atâția ani și care nu trebuiau schimbate niciodată, nici măcar spălate și călcate: în felul acesta casa întreagă făcea parte din emoție, din viața pasionată de lucru între lucruri, de lucru aflat mereu la îndemână. Burnița se face mai densă și Juan Campos își mai pierde curajul: a mers încet fără să-și dea seama și acum, dintr-odată, burnița densificată îi pătrunde în pielea plină de păr, în jumătatea de jos a pantalonilor. Nu a ajuns încă, mai are încă pe atât, vreo trei kilometri ca să ajungă la Lobreña și încă trei în urcuș după aceea, ca să se întoarcă la Asubio. Oare n-o să-i treacă prin cap lui Fernandito să vină după mine? A văzut că am ieșit fără umbrelă și fără impermeabil. N-o să-i treacă prin cap să vină după mine?

Fernando Campos nu a ieșit din salon, a observat că ploaia s-a întețit, a băgat de seamă sălbăticia bruscă a burniței compacte ca un tăpșan de iarbă proaspătă, ca un câmp de lucernă, ca o pădure deasă de simboluri care îl observă învrăjbite. Inima învrăjbită. Inima mea înveninată. Îmi urăsc tatăl: o să mă duc după el, n-o să mă duc după el. Și, deodată, dinspre bucătărie se aude zgomotul ușilor care se deschid și se închid și intră Emeterio și Antonio: Antonio zâmbitor:

— Ai musafiri, Fernando. Emeterio a tulit-o de la atelier ca să vină la tine.

Și dispare Antonio și iată-l pe Emeterio în fața lui, ud leoarcă: corpul lui puternic, poate ceva mai mătăhălos în ultimii ani. Miroase a transpirație și a grăsime vârtoasă. Fernandito uită de tatăl lui. Urcă amândoi în dormitorul lui Fernandito la etajul de sus al casei. După jumătate de oră Juan Campos se întoarce ud până la oase. Antonio — știind prea bine că ieșise la plimbare fără umbrelă și fără impermeabil și că o să se ude până la oase — nu a vrut să meargă după el. Face parte din complexa viață în comun acest mod al lui Antonio de a-l proteja pe Juan Campos fără

să-l protejeze vreodată. *Ființa e lucrul cel mai de încredere și în același timp e abisul.*

VII

Antonio s-a întors în apartamentul lui. În comparație cu noianul de obiecte de valoare pe care Juan Campos le-a luat cu el din apartamentul din Madrid, partea de casă a lui Antonio și a Emiliei pare ascetică. La început, decorațiunile (lipsa de decorațiuni, pentru că aceasta era concepția Matildei despre decorațiunile interioare) erau identice. Cele două cupluri și-au împărțit mobilierul estival al tatălui Matildei în părți egale. Acum partea Matildei și a lui Juan a dobândit un aer de frumusețe istorică, aproape muzeistică, ce îl cam deranjează pe Antonio Vega. Emilia l-a introdus pe Antonio Vega în casa Campos. Pe vremuri, Emilia și Matilda s-au cunoscut într-o bancă importantă din Madrid, la departamentul de credite documentare, unde Matilda și-a făcut practica și Emilia făcea parte din personalul auxiliar din administrație, cu un contract temporar. Diferența de clasă nu a fost un obstacol între ele. Matilda era deja căsătorită pe vremea aceea, s-au apropiat imediat. Matilda a fascinat-o pe acea Emilia de douăzeci și unu de ani, atât de obscură și de inteligentă în același timp. Pe Emilia o uimea faptul că Matilda avea deja un fiu la vremea aceea și era hotărâtă să meargă mai departe în linia ambelor vocații, familie și profesie.

— Nu o să poți, o să obosești, o să te lași.

— Nu cred, zicea Matilda.

Emilia era încă de tânără foarte tăcută, dar prietenia Matildei îi făcea o plăcere nemărginită: se simțea nu doar apreciată pentru competența ei ca funcționară la bancă, ci mai ales admirată ca femeie. Matilda a încurajat-o să se îngrijească mai mult, să se îmbrace mai bine. Alături de Matilda Emilia s-a simțit pentru prima oară recunoscută într-o lume în care femeile încă mai trebuiau să lupte pentru

recunoașterea lor profesională, aici incluzându-se și recunoașterea lor ca figuri publice, pe picior de egalitate cu bărbații. Discuția care le-a unit la început — pe lângă faptul că erau amândouă la fel de elegante și de frumoase — a fost marea discuție specifică timpurilor acelora legată de rolul femeii competente din punct de vedere profesional care e sfâșiată între ceea ce Emilia numea *cerințele băloase ale maternității* și afirmarea de sine, propria realizare.

— Nu-ți face iluzii, fiindcă mereu o să fii mai puțin tu însăți ca femeie căsătorită decât ca femeie liberă. O să fii jumătate de Matilda.

— Dar eu sunt deja căsătorită, răspundea pe jumătate ofensată și pe jumătate amuzată Matilda Turpin.

— Și o să te scufunzi din cauza asta. Căsătoria asta o să-ți fută viața, toate au pățit-o.

Limbajul acesta pitoresc al fetei mascul, cu care-și garnisea conversațiile prima Emilie, s-a schimbat pe măsură ce Matilda și Emilia s-au apropiat mai mult. Matilda tocmai citise *Al doilea sex* al Simonei de Beauvoir în ediția engleză și amândouă au comentat cu înfocare problemele pe care le ridica această carte admirabilă. Începând de aici, Emilia s-a transformat într-un satelit al Matildei și au devenit de nedespărțit. Pe atunci i-a cunoscut Emilia pe Juan și pe Jacobito și a asistat la sarcina și la nașterea Andreei. Și a plecat de la bancă. A fost o decizie bruscă, nu lipsită de riscuri, bazată numai și numai pe încrederea pe care i-o inspira Matilda: „Stai cu mine să mă ajuți cu copiii. Am să-ți dau un salariu..." Părea un act nebunesc, și totuși Emilia nu a resimțit niciodată decizia ei hazardată ca un act nebunesc, ci mai degrabă ca o eliberare. Matilda nu avea dubii și nici Emilia n-a mai avut. Emilia, în plus, a devenit indispensabilă. Cum a apărut Antonio Vega? Asta era o întrebare haioasă după părerea Matildei. Matilda se prefăcea, sau poate că nu se prefăcea, că nu-și amintește: poate, de fapt, dată fiind tendința ei de a trece în zbor peste particularitățile ființărilor din această lume (ramura din economie care îi plăcea Matildei Turpin de tânără era macroeconomia, o știință de

o abstracțiune cum greu găsești), nu-și amintea de ceea ce n-a recunoscut niciodată ca existând până ce nu a dat năvală în viața ei, așa că poate că era sinceră de fiecare dată când se întreba când naiba și cum o fi apărut Antonio Vega printre ei. În ceea ce o privea pe Emilia, aceasta obișnuia să-i țină isonul prietenei și mentorului ei în aceste treburi minore — un caz curios de adaptare liberă, de supunere liberă dacă o iei așa, a unei voințe ferme față de o altă voință fermă (pentru că Emilia era o tânără extrem de fermă), fără ca asta să știrbească nimic din caracterul niciuneia dintre ele și fără efort sau înfruntări. Amândouă, Emilia și Matilda, au susținut mereu că, în ceea ce le privește, nu existau chestiuni mari și chestiuni mărunte, pentru că totul era întotdeauna mare, nemăsurat, exaltant, și în același timp tangibil. Nu micșorat artificial, ci adaptat la voința de putere a acelor două femei care își îndreptaseră voința spre identitate, spre identificare reciprocă, iar nu spre diferență. Funcționau, așadar, ca un singur intelect agent, ca o executivitate bimembră, o dublă voință unică. Până la apariția Emiliei, toate acestea aparțineau categoriei irealizabilului, transvizibilului, pentru Matilda Turpin. Ceva de acest gen înțelesese, fără îndoială, grație relației strânse pe care a avut-o mereu cu tatăl ei: identificarea voluntară, hotărâtă, îndrăzneala, luciditatea intensă, unificarea intenției paterne și filiale. Toate acestea o fascinau pe Matilda Turpin în adolescență și tinerețe, când îl însoțea pe tatăl ei prin toată lumea, când petrecea ore și ore cu el în biroul lui de la domeniul andaluz în weekenduri hibernale, sau vara la Asubio. Bărbat, totuși, Mr. Turpin, distrat în consecință, imprecis, lăsa neisprăvită nepermis de mult o parte, și chiar cea mai energică, a acestei unificări. Om practic, om de afaceri, el se amuza pe seama talentului înnăscut pentru afaceri, pe seama vicleniei, mâinii stângi, machiavelismului adolescent al fiicei, și nu reușea să înțeleagă ceea ce în intenția filială era serios, deliberat și strict la modul abil. Astfel că lucrurile rămâneau mereu cumva atenuate în cele din urmă, fără să fie rezolvate până la capăt. Afectele ferme

dar necoagulate complet, voința de identitate și de fuziune a fiicei. Cu Emilia, în schimb, empatia enormă a celor două femei încă tinere s-a format în mutualitate și s-a tradus simultan în crearea unei singure voințe pornind de la două voințe în act. Așa stând lucrurile, ce rol jucau aici bărbații, Juan Campos mai întâi, și Antonio Vega după aceea?

— Eu îl iubesc enorm pe Juan, el e datul cel mai clar din viața mea. Fii nu, soț da, aceasta e deviza vieții mele, însă tu?

— Pentru mine toți bărbații sunt accidentali, nu o să mă mărit niciodată. Și apropo, ce poți să-mi spui de fiii tăi? Cu ei ce se întâmplă?

— Nimic. Ce să se întâmple? E firesc să am copii, nu? E ireproșabil. Ei nu sunt o povară.

Și totuși Emilia i-a făcut loc lui Antonio Vega, tânărul acela frumos care o trata cu admirație și deferență. S-au cunoscut la bancă, unde și Antonio era tot cadru auxiliar în administrație la departamentul de credite documentare. Stăteau de vorbă la automatul de cafea, pe coridoare. Mergeau la băut împreună după program. Antonio a fost târât de Emilia după ea înainte ca vreunul dintre ei să-și dea seama de asta. Și-au dat de mai multe ori întâlnire, Emilia era virgină atunci. Antonio părea să o iubească în pace, lăsând-o în ale ei, făcând pe coada cometei pentru sufletul energic al Emiliei. Nici măcar nu erau oficial iubiți când Emilia l-a prezentat pe Antonio Vega cuplului Campos. Antonio era un băiat simplu și ager la minte. Matilda și Juan, poate că el și mai mult, au creat în tânăra pereche o legătură indisolubilă, i-au căsătorit ca să zicem așa. Antonio a rămas la bancă încă vreo doi-trei ani până ce a urmat-o pe Emilia la familia Campos. Juan Campos s-a obișnuit cu Antonio Vega, probabil prin analogie cu relația stabilă dintre Emilia și Matilda. Și o dată întemeiate cele două perechi, niciunul dintre cei patru nu și-a mai pus întrebări vizavi de respectivele moduri în care s-au format perechile. Și de ce nu? Pentru că făcea parte integrantă din voința de a coincide, de a nu se afla niciodată în discrepanță, voința

de a nu sfărâma sau de a fisura în vreun fel ceea ce fusese constituit în chip indisolubil. E greu de știut în momentul de față dacă temperamentul celor patru luați individual, cele patru temperamente diferite, a fost ceea ce s-a îmbucat perfect, sau voința de a se îmbina în mod indisolubil a precedat îmbinării și a făcut să se ajungă extrem de rapid la configurația finală, la forma unificată pe care au ajuns s-o aibă în cele din urmă.

Antonio Vega e neliniștit. Îl neliniștește prezența lui Fernando în casă și îl neliniștește introversiunea tot mai pronunțată a lui Juan Campos. Faptul că și-a luat cu el atâta amar de obiecte de valoare, care acum învelesc ca un covor tot spațiul din Asubio, îl face să stea în alertă: ca și cum obiectele, lucrurile au devenit pentru Juan un soi de aparat ortopedic într-o viață pe care nu știe cum să o ducă mai departe. Adevărul adevărat e că nu face nimic la Asubio, gândește Antonio: e doar o retragere, e ceva ca o stingere a lumii exterioare, iese regulat la plimbare pe faleze, dar nu se uită la peisaj, ci trece prin el cu capul în piept, într-un ritm lent care amintește de mersul unui om mult mai bătrân. Cealaltă sursă a neliniștii lui Antonio Vega e Emilia. A trecut deja un an lung de la moartea Matildei și Emilia nu a luat nicio inițiativă, nu a mai vorbit de niciun proiect propriu: a cedat unui rol imaginar de chelăreasă care va fi aproape inutil în casa asta unde nu vor fi decât ei trei în cea mai mare parte a timpului. Și lui Antonio nu îi e ușor să comunice acum cu Emilia. Mereu s-au iubit, alături fiind sau la distanță. Și totuși, în anii când afacerile Matildei au luat avânt, separarea, cel puțin fizică, a fost o dificultate. Dar nu a fost o dificultate insurmontabilă. Singurul lucru care într-adevăr s-a schimbat odată cu moartea Matildei e că acum, în casă, abia dacă mai există activitate. Câtă vreme au locuit la Madrid și Juan își mai ținea orele, această lipsă de activitate era mai puțin vizibilă, și în plus într-un oraș ca Madridul apăreau mai multe obligații, chiar și mai multe vizite. Juan ieșea mai des în oraș. Însă acum, la Asubio, e pe punctul de a se produce un efect constând în închiderea

etanșă, o monadă fără uși și fără ferestre, pentru că viața la țară și peisajul de iarnă sunt galerii care duc conștiința către ea însăși. Dintr-odată, Antonio se simte de parcă tocmai i s-ar fi făcut o anestezie locală la dentist (ca și cum ar percepe colosalele operații nedureroase efectuate asupra gingiilor lui, perforațiile unei freze implacabile care l-ar face să urle și care acum abia de e o presiune surdă pe undeva pe lângă vălul palatin, exact la buza tremurândă a limbii): astfel că neliniștea lui Antonio Vega are în parte ca sursă liniștea excesivă care pare a-i învălui. Deodată, niciunul dintre ei trei nu pare dispus să ia vreo inițiativă. Prezența lui Fernandito, în linii mari, subliniază lipsa de inițiativă a lor, cu improvizatele lui inițiative juvenile care constau în general în a-și petrece ziua cu Emeterio sau să dea o raită cu Porsche-ul prin împrejurimi și să ia cina acasă la Boni și Balbanuz. Și Fernandito — după părerea lui Antonio Vega, o părere pe care și-o recunoaște în parte deformată — se află aici pe post de martor nedorit, de contemplator rece, de judecător străin ce stă și judecă tot ce se petrece în casă. Fernando Campos, după părerea lui Antonio, face ca tot ce se petrece în casă, tot ce nu se petrece, să devină și mai nefiresc, mai solitar, mai neliniștit decât dacă ar fi văzut doar de ochii binevoitori ai lui Antonio Vega.

VIII

În noaptea asta Emilia e singură în apartamentul din partea lor din casă. E singură și își amintește cum a început totul. E, de fapt, un moment liniștit, echivalent cu suprimarea temporară a unei dureri intense și continue, datorată unui calmant. Impresia pe care o are Emilia e că amintirile ei despre ce s-a întâmplat la început, persoanele de atunci, Antonio cel de atunci, Juan cel de atunci, Matilda însăși, se succed în conștiința ei, la distanță și totodată aproape, cu precizia pe care o au anumite vise. Emilia nu e foarte sigură că e capabilă, doar prin forțele ei, să califice în vreun fel

această clară aducere-aminte căreia i se consacră acum. Are impresia, totuşi, că o succesiune ordonată de imagini îndepărtate dar şi clarificate, se prezintă în faţa conştiinţei ei: are senzaţia unui curs anume, ca atunci când visăm: are impresia că asistă mental la o poveste care i se pare familiară — în ciuda anumitor variante curioase sau de neînţeles — şi care se suprapune mai mult sau mai puţin exact peste ceea ce a simţit în prima etapă a relaţiei ei cu Matilda şi cu familia Campos. Emilia nu e ieşit din comun de reflexivă şi intelectuală şi, de aceea, relaţia ei cu trecutul aminteşte puţin de povestirile pe care le spun oamenii de la ţară (de fapt, Emilia tinde, în conversaţiile ei cu Antonio, să garanteze că amintirile ei sunt precise: îi garanta asta şi pe vremea când trăia Matilda, uneori se şi certau din cauza asta). Matilda întreba adesea: cum s-a întâmplat cutare şi cutare? De exemplu: ce i-am dăruit Andreei când a împlinit doisprezece ani? Emilia era mereu sigură că poate să spună cu exactitate în ce a constat respectivul cadou. Era încăpăţânată în ceea ce priveşte memoria şi înclinată să procedeze cu un soi de îndărătnicie ţărănească şi Matilda sau Antonio sau Juan puneau la îndoială exactitatea rememorărilor ei. Odată, Juan a declarat: e aproape imposibil să-ţi aminteşti, Emilia, orice ai zice... doar dacă ţi-ai făcut însemnări, ai scris într-un jurnal despre ce s-a întâmplat. Memoria îşi modifică în întregime şi constant conţinutul. Uitarea e datul cel mai indiscutabil al memoriei noastre. Juan a propus ideea aceasta cu oarecare însufleţire: a susţinut vehement că trecutul personal este esenţialmente modificabil, dovadă că, în momentul în care amintirile oricăruia dintre noi sunt confruntate cu o ipotetică cronologie, mereu se descoperă că memoria e infidelă. Juan a mai adăugat atunci că era un punct de vedere banal însă adeverit de nenumărate ori: amintirile sunt construcţii care se fac din prezent către trecut şi niciodată nu sunt întocmai cu realitatea. Emilia a păstrat o tăcere respectuoasă în acel moment, dar i-a picat foarte rău declaraţia lui Juan. I-a spus lui Antonio noaptea: Uite, am toată stima pentru Juan, dar aici greşeşte. Spune chestia asta

despre memoria proastă pentru că el are multe lucruri în cap. Dar noi nu. Nici maică-mea, nici bunică-mea nu aveau mare lucru în cap şi niciodată nu se întâmpla mai nimic în viaţa lor: însă puţinul care se întâmpla şi-l aminteau cuvânt cu cuvânt. Şi eu la fel. Pe Antonio l-a surprins această declaraţie, mai ales că Emilia nu făcea decât rareori referire la satul ei, un sătuc în Picos de Europa, la limita cu Asturias, de unde a plecat ca să studieze dactilografie şi contabilitate la Madrid şi să dea un concurs pentru un post la bancă. În noaptea asta, Emilia nu se mai ceartă cu nimeni, şi cu Juan cu atât mai puţin. Se simte de parcă ar fi anesteziată, ca şi cum s-ar fi trezit şi ar fi adormit la loc şi visează cât se poate de deslușit o scenă foarte puternică şi precisă, care îi aminteşte scene din viaţa ei trecută. Are impresia că tot ceea ce e reprezentat oniric se întâmplă cu adevărat în afara visului. Aşadar, Emilia în noaptea asta, o bună bucată de vreme — Antonio, care a stat mai toată seara cu ea, ca de obicei, dintr-un motiv oarecare a plecat, poate l-a chemat Juan cum face el uneori —, e singură, cu ochii întredeschişi, îşi aminteşte cum a fost la început. Şi ceea ce-şi aminteşte este, dintr-odată, dotat cu evidenţa imbatabilă ce corespunde unei percepţii din prezent: parcă ar vedea totul din nou: Emilia s-a angajat la bancă având un contract temporar de şase luni pentru o campanie de vară la departamentul de cecuri de călătorie. A fost considerată o fată foarte isteaţă, cu mult peste media altor colegi şi colege care au avut acelaşi contract temporar: a crezut la sfârşitul campaniei că o să i se ofere un contract pe termen nelimitat. Emilia avea cât de cât spate în banca aceea pentru că unul dintre angajaţii de la serviciul de pază era fratele mamei ei şi se ducea câteodată, duminica, să mănânce la el acasă. După cele şase luni s-a terminat contractul şi Emilia a ajuns în stradă. A rămas destul de descumpănită pentru că nu credea că merită să fie concediată şi, de asemenea, întrucât crezuse că şefii, juristul împuternicit cu cecuri de călătorie, ceilalţi şefi şi directori din departament, o apreciau foarte mult. Tuturor, dacă-i să spui adevărul, le-a părut tare rău

că trebuie să plece. Dar nu stătea în puterea lor să intervină cu nimic. Deciziile privitoare la personalul angajat veneau de la serviciul personal, de la Centrală, și erau irevocabile. Singura consolare a fost că Emilia a fost pusă pe o listă și a primit asigurări că se găsea pe primele locuri (se pare că era o listă pe bază de puncte). Dacă nu punea la socoteală familia portarului de la bancă, nu știa pe nimeni la Madrid. S-a băgat într-o tură la Burger King, o tură foarte proastă, care începea la opt seara și dura până la două noaptea. A răbdat cât a putut acolo. Au angajat-o din nou la bancă după șase luni. Din nou și-a făcut iluzii. Și contractul s-a încheiat fără să i se facă un nou contract pe termen nelimitat. Atunci l-a cunoscut pe Antonio Vega. Tot atunci s-a întâlnit cu Matilda, care își făcea practica la bancă. Întâmplarea a făcut că au lucrat amândouă aproape o lună la același departament, cel de credite documentare. Matilda trecea prin toate departamentele băncii și toți colegii știau că e o fată bogată care învăța meseria pornind de la bază. Matilda și Emilia s-au plăcut. Emilia a rămas fascinată: aceasta e senzația verosimilului, senzația adevărului, impresia actuală de evidență pe care au dobândit-o rememorările Emiliei în această noapte: nu mai cunoscuse în viața ei o ființă ca Matilda. Acel *glamour* al Matildei i s-a părut Emiliei o calitate mistică a noii sale prietene: nu ținea de hainele ei perfect croite, de faptul că vorbea atât de bine engleza și franceza deopotrivă, de simțul umorului sau de rapiditatea cu care învăța care-s dedesubturile departamentelor, toate acele credite de import și export, nenumărații Incoterms, hârțogăraia plicticoasă. Dexteritatea cu care redacta telexuri care apoi se aliniau ca niște fundițe comice, în ordinea urgenței, pe o masă, ca să fie apoi trimise la destinațiile lor, pe-atunci faimoasele *ticker-tape*. Matilda părea născută în acel mediu. Era bine dispusă mereu. Emilia nu mai cunoscuse pe nimeni ca ea. Au trecut cele șase luni și Emilia a trebuit să se întoarcă în stradă. Matilda își făcea practica mai departe la bancă. Se întâlneau uneori, după-amiezile, la o cafea. Atunci a fost când au vorbit de

Simone de Beauvoir, de proiectele Matildei. Și tot atunci Emilia și-a dezvăluit disperarea legată de locurile de muncă, ce o reducea la condiția de mână de lucru aproape necalificată care poate fi oricând înlocuită de oricine altcineva și care putea fi momită cu promisiuni pe care nimeni, după aceea, nu avea puterea să le respecte. A continuat să se întâlnească cu Antonio care era deja cadru auxiliar în administrație. Când Matilda și-a terminat practica fiind însărcinată cu Jacobo, primul ei fiu, Emilia era iarăși, pentru a câta oară, disponibilizată. Și Matilda i-a oferit o slujbă la ea acasă. Va trebui să mă ajuți la toate, să faci de toate. Va trebui să speli vasele și să speli și să calci, mai mult sau mai puțin cot la cot cu mine. Ce îți ofer eu e o slujbă în serviciul domestic, Emilia, a spus Matilda cât se poate de clar. Nu ai de ce să te consideri legată de slujba asta. Ia-o ca un înlocuitor ceva mai puțin stupid decât cea de la Burger King. Emilia n-a stat pe gânduri. Și s-a făcut că și după ce au trecut șase luni și aștepta să fie sunată din nou, se simțea tot mai puțin înclinată să-și schimbe serviciul nu puțin solicitant din casa Campos pe slujba temporară de la bancă. Și s-a mai făcut că de această dată, a treia, nu au mai trecut șase, ci zece luni. N-are rost, Matilda, rămân cu tine, a zis. Și amândouă au izbucnit în râs. Așa s-au scurs trei ani și ceva. Pe atunci — și mereu îmboldită de Matilda — s-a creat un fel de logodnă între Emilia și Antonio. Matilda nu a avut îndoieli niciodată: erau făcuți unul pentru celălalt. Și Emilia trebuia să recunoască că Antonio era un tip ca lumea din toate punctele de vedere. Era frumos, era liniștit, era foarte muncitor și o iubea. Își petreceau împreună sfârșiturile de săptămână. Emilia s-a obișnuit să-l considere pe Antonio perechea ei.

În noaptea asta Emilia zâmbește de una singură, cu ochii pe jumătate închiși, expresivitatea acestei percepții cvasi-prezente o face să zâmbească. Și Emilia își amintește acum cu extremă intensitate că sentimentul predominant în acei ani a fost gratitudinea și admirația față de Matilda. Matilda i s-a părut o ființă cerească, lipsită de toate aderențele la

ceresc sau la fabulos sau la iluzoriu: Matilda avea claritatea lucrurilor reale, a oamenilor autentici, a prieteniilor trainice și profunde. Și aceste sentimentele ale Emiliei au răzbătut cu încetul și în sufletul lui Antonio Vega, care era foarte bine văzut la bancă, era un competent cadru auxiliar în administrație, cu foarte reduse posibilități să facă o carieră, nici măcar una modestă, la bancă. E nevoie de patru trienii ca să obții un post de conducere într-un departament, asta înseamnă doisprezece ani, a zis într-o zi Antonio. Era într-o duminică după-amiaza. Erau așezați la masa din bucătărie din apartamentul de la Madrid, Emilia, Matilda și Antonio. Juan lucra în birou. Era momentul acela de relaș între șase și șapte care preceda baia de seara și trimiterea copiilor la culcare. Apartamentul familiei Campos din Madrid avea pe vremea aceea un aer vădit de *nursery* și de tabără de tineret. Juan Campos își vedea de studiul lui și nu ajuta niciodată la treburile casnice, Matilda și Emilia făceau totul. Emilia considera că aceia au fost anii cei mai fericiți din viața ei. Și Antonio s-a văzut, încetul cu încetul, integrat în ritmul senin și vesel al celor două femei și al copiilor. Cu altă ocazie Antonio a repetat de parcă ar fi gândit cu voce tare: cu puțin noroc, peste doisprezece ani o să am un post de conducere într-un departament. Și toți trei au izbucnit în râs, Antonio cel mai tare. Și exclamă: Ce carieră strălucită mă așteaptă! Cam pe atunci a început Antonio să-și pună problema unui alt destin posibil, dacă s-ar angaja și el la familia Campos. Dar ca să facă ce? Toată povestea a rămas în suspensie.

Emilia își mai amintește în noaptea asta încă ceva: chiar acum și-a adus aminte de ceea ce era cel mai important: ce era fascinant la Matilda, la acea Matilda de atunci, era că în ciuda specificului ei *glamour* de fată bogată și cu studii strălucite se ocupa foarte eficient de treburile monotone și rutinare, precum creșterea copiilor și grija față de familie. Acest contra-*glamour*, acest contrapunct atât de viu, pe care Matilda îl cultiva fără să-i dea nici cea mai mică atenție, a fost ceea ce a consfințit admirația, din acel moment definitivă, pe care Emilia o simțea față de ea. Dacă Matilda s-ar

fi plâns de treburile gospodărești, dacă ar fi călătorit excesiv sau ar fi dat semne vreodată că regretă destinul ei, ce părea la un moment dat iremediabil trasat, convențional, de femeie căsătorită în stil spaniol, Emilia ar fi suferit o decepție. Dar Matilda nu dădea greș niciodată, nu se îndoia niciodată. Credea cu fervoare în ceea ce făcea. Și era în stare, pe deasupra, să vorbească despre asta cu Emilia și cu Antonio, precum și cu Juan când mâncau toți patru împreună, plasând într-un cadru teoretic rolul femeii în societatea contemporană. Matildei nu i-a fost niciodată frică de nimic. Nici de oboseală, nici de contradicții, nici de plictiseală, nici, optsprezece ani mai târziu, de lansarea, în urma morții tatălui ei, în afaceri.

În noaptea asta noaptea-i un furnicar. Acum doliul Emiliei e în întregime făcut din alinare. Absența Matildei iscă în noaptea asta ceva ca o percepție prezentă a Matildei din primii ani. Conștiința forfotitoare ca un furnicar a Emiliei cheamă memoria, face aproape perceptibilă memoria referitoare la acea Matilda Turpin de treizeci de ani care nu era câtuși de puțin spaniolă. Matilda a fost prima străină pe care a cunoscut-o Emilia și prin intermediul Matildei a venit pentru prima dată în contact, la modul temeinic, cu engleza, cu franceza, cu călătoriile prin Europa, la Londra mai ales, unde o însoțea pe Matilda pentru ca sir Kenneth să-și vadă nepoții și cu neîndemânare să-i urce pe ponei și să le spună exorbitante povești vânătorești și pescărești în engleza lui aspră de băutor și *bon viveur*. Faptul că Matilda era din cap până-n picioare spanioloaică (mama ei, moartă foarte tânără, provenea dintr-o ilustră familie din Málaga, una din acele vechi familii rurale din inima Andaluziei) făcea și mai remarcabilă, în viziunea Emiliei, profunda ei deosebire față de femeia spaniolă clasică. Chiar de la începutul contractului făcut cu Matilda, când a scos pe tapet perimata expresie *serviciu domestic*, Matilda s-a grăbit să adauge: Să mă înțelegi bine, Emilia! Eu n-am nevoie în casa mea de slujnicuțe filipineze din alea supuse. Slujba pe care ți-o ofer nu e de femeie în casă (puține lucruri

detest mai mult decât noţiunea asta de a sluji pe cineva). Nici tu n-o să fii o servitoare şi nici eu n-o să fiu o cucoană din alea de-i plină Spania de ele! Matilda a spus toate astea foarte înfierbântată şi după aceea a izbucnit în râs. Construită la viitor, fraza avea un caracter programatic, o declaraţie de principii domestice. Emilia îşi aminteşte că, o vreme, Matilda i-a explicat toate astea în detaliu. Îi plăcea la nebunie să-şi crească copiii, să aibă grijă de soţul ei, de casă. Dar voia să o facă în mod hotărât: ideea asta de a trăi în mod hotărât era importantă pentru Matilda: orice numai să nu se înnămolească în mieroşeniile sclifosite ale casnicelor. Să rezolvi în două-trei ore tot ce se poate rezolva în timpul acesta şi să-ţi dedici restul timpului miilor de lucruri interesante care se pot face într-o viaţă: unul dintre lucrurile interesante pe care Matilda considera că Emilia trebuia să-l facă era să înveţe engleză, altul era să-şi ia carnetul de conducere. Matilda a garantat că, judecând după uşurinţa pe care Emilia deja o dovedea, în câţiva ani o să vorbească engleza fluent. Şi aşa a fost. Emiliei înseşi nu-i venea să creadă: încrederea pe care Matilda i-a acordat-o a făcut minuni. Dacă tu crezi că sunt în stare să fac asta, o fac, spunea. Şi aşa a fost. În noaptea asta lucidă şi subterană de repetiţie a vieţii, Emilia se gândeşte cum a zburat timpul în acei ani: optsprezece ani au trecut fulgerător, pentru că *inima celor iuţi nu are greutate*[1] şi pentru că în casa Campos cele două femei, cei trei copii — şi poate chiar Juan însuşi, deşi asta nu-i chiar aşa de sigur — trăiau într-o stare de rutinară exaltare.

O parte din viaţa domestică a Matildei consta în a face oficiile de secretară a lui Juan. Trei-patru seri pe săptămână, începând de la opt, copiii fiind deja culcaţi, Matilda se închidea cu Juan în birou şi trecea pe curat notiţele lui, conferinţele, rezumatele de cărţi, articolele lui pentru reviste de filozofie. Avea măsuţa ei într-un colţ al biroului

---

[1] Vers din poezia *Unei bicicliste* a poetului modernist José Antonio Muñoz Rojas (n. 1909).

și scria acolo la mașină. Mai zicea câteodată, în glumă, că merge pe urmele celor două faimoase femei spaniole care au fost secretarele faimoșilor intelectuali spanioli, Zenobia Camprubí și Carmen Castro[1]. Acest comentariu nu i se părea amuzant lui Juan, care se mulțumea să zică, de fiecare dată când se pomenea de ele, că, în ceea ce îl privește, e departe de a semăna cu Zubiri sau cu Juan Ramón. La început, Emilia nu înțelegea aluziile astea: le-a înțeles cu timpul, după aceea. Un lucru, însă, l-a înțeles chiar de la început: că prezența Matildei în birou bătând la mașină și interesându-se de temele filozofiei îl irita, și chiar foarte mult, pe Juan. Și pe Emilia o surprindea această iritare — care producea o stranie nervozitate în timpul cinei, după ce se termina programul din birou — fiindcă Juan dădea impresia unui om liniștit. Nu era nicio explicație, sau cel puțin Emiliei nu-i trecea prin cap niciuna. Însă era ciudat să observi, în timpul cinei sau când se întâmpla, ocazional, să intre Emilia în birou ca să-l anunțe ceva, că Juan nu citea aproape deloc cât timp stătea soția lui în birou și că se chinuia să-și bată singur articolele la vechea lui Underwood. Juan Campos nu era deloc îndemânatic. De obicei, scria totul de mână, cu un scris încâlcit, pe care doar Matilda era în stare să-l înțeleagă dintr-o privire. Matilda îl lua uneori peste picior: de ce te chinui să scrii la mașină dacă scriu eu? Doar nu-i un campionat. O fac de o mie de ori mai bine ca tine, ce rost au copilăriile astea? Și Juan zâmbea și nu răspundea. Iar scena iritării și a nervozității se repeta din nou. Contrar tuturor așteptărilor, Juan Campos a acceptat fără multe discuții ca Antonio Vega să-și consacre o parte din timpul liber, sâmbăta și duminica, dactilografierii notițelor. Femeile glumeau între ele: e clar, bărbații cu bărbații! Și adevărul e că părea că lucrurile stau chiar așa în cazul lui Juan. Antonio era, evident, un dactilograf extrem

---

[1] Soția marelui poet Juan Ramón Jiménez, respectiv a filozofului Xavier Zubiri.

de rapid, mult mai sprinten şi mai iute decât Matilda, deşi descifrarea scrisului lui Juan i-a pus la început ceva probleme. Juan a descoperit atunci că era mai comod pentru el să-i dicteze textele decât să le scrie de mână. Antonio primea un mic salariu pentru activitatea lui de sâmbătă şi duminică. Însă această activitate a ajuns până la urmă să ocupe aproape toate după-amiezile respectivelor zile. Şi aşa a ajuns Antonio să nu mai aibă timp de odihnă la sfârşit de săptămână. Şi aşa au ajuns să dezbată în patru dacă ar fi bine sau nu pentru Antonio să plece de la bancă. Salariul nu era un impediment, şi nici asigurarea socială. Problema părea să fie, mai degrabă, conţinutul firav al unei asemenea slujbe: Antonio era obişnuit să muncească din greu la bancă. Ziua de lucru de opt ore era o treabă serioasă. Iar Juan Campos avea nevoie de maximum două ore pe zi pentru dictare. Dacă Antonio ar fi fost hotărât să facă o carieră de bancher lucrurile ar fi rămas la fel. Însă Antonio nu se vedea nici el evoluând cine ştie ce în serviciul lui de la bancă. Aşa că încetul cu încetul cei patru au început să se obişnuiască cu gândul că până la urmă Antonio o să se instaleze în casa familiei Campos şi-o să-i ajute, în calitate de *factotum*, pe de o parte pe Juan şi pe de altă parte pe ele la creşterea copiilor. Copiii creşteau: toţi trei dădeau senzaţia că se molipsiseră de viteza de crucişător a Matildei şi a Emiliei. Antonio a fost cel care a sugerat că el ar fi putut să se ocupe de diverse activităţi complementare, cum ar fi sportul sau excursiile. Şi aşa a ajuns, încetul cu încetul, ca Antonio să se instaleze în casa Campos. Organizarea spaţiului celor două cupluri: o parte din apartamentul din Madrid, cu bucătărie şi baie, în întregime pentru un cuplu, cealaltă parte, în întregime, pentru celălalt. Această organizare a spaţiului a rămas aceeaşi până la sfârşit. Iar organizarea în acest fel a vieţii domestice i-a fost pe plac lui Juan Campos, care dispunea acum de un secretar permanent şi nu mai trebuia să suporte prezenţa în calitate de secretară — mereu cam prea agasantă această prezenţă — a Matildei.

Când cuplurile au fost definitiv instalate, s-au produs două tendințe pedagogice paralele: Emilia a învățat de la Matilda să se îmbrace simplu și elegant, să vorbească engleză cu un accent bun, să citească ziarele și să se apuce de citit cărți, să se intereseze de ce se întâmplă în lume, în lumea largă. La rândul lui, Antonio s-a dovedit un student silitor. Tot ascultând și dactilografiind texte filozofice a început să fie tot mai aplecat spre lectură. Și Juan Campos se oferea cu plăcere, fără să se grăbească, să joace rolul unui soi de maestru. Era o relație amabilă, familiară, a tuturor celor patru, care deveneau rând pe rând maeștri și discipoli unii altora: pentru că, fără îndoială, și Antonio avea ce să-i învețe pe patronii lui: plăcerile vieții în aer liber în cazul lui Juan, sau sporturile sau lungile plimbări după masă pe care Juan Campos la început le detesta. În plus, pentru cineva atât de ostil când se punea problema să învețe lucruri noi cum era Juan, însăși naivitatea și dorința de a învăța a lui Antonio erau deja în sine o lecție, după părerea Matildei. Și copiii creșteau: acesta era faptul cel mai simpatic dintre toate. Când s-a petrecut moartea lui sir Kenneth și lansarea în afaceri a Matildei, structura familială de bază era deja solid implantată în familia Campos.

Noaptea asta, forfotitoare ca un furnicar datorită intensității amintirilor, a reușit până la urmă să o destindă pe Emilia, care a adormit. Antonio o găsește dormind când se întoarce, aproape că zâmbește în somn. Înainte de a adormi, aproape zâmbind în somn, Emilia a făcut un bilanț sentimental global al trecutului ei alături de Matilda: în comparație cu atonia vieții infantile, în comparație cu precaritatea tinereții de angajată la bancă, Matilda a fost pentru Emilia elementul cel mai fiabil. Matilda a fost baza înțelegerii realității așa cum o percepea Emilia. Și apoi, când a venit boala, când a venit moartea, Matilda continua să fie elementul cel mai fiabil și, în același timp, abisul.

IX

Acum plouă. Ploaia închide casa așa cum o face o limbă străină. Antonio Vega se simte de parcă s-ar afla în același timp în afara casei și captiv în interiorul ei. Așa cum s-a simțit când era foarte tânăr, într-o călătorie la Londra, captivat de fascinația noii limbi pe care o vedea vorbită la televizor sau la cinema, pe care o auzea la radio, pe care încerca să o descifreze pe afișele din metrou sau în titlurile ziarelor, simțindu-se gângav înainte de a deschide gura, când încerca să întrebe unde-i cutare adresă, cutare brutărie sau cutare stație de autobuz și uita dintr-odată că *bus* nu se pronunță „bus", nici *table* „table". Înăuntru limitelor limbii, prins în interiorul neînțelegerii ei și afară, ca această după-amiază ploioasă care, izolând casa de restul lumii, ștergând deopotrivă contururile grădinii și mării și falezelor, șterge și contururile camerelor, ricoșează în memorie dezorientând-o, micșorând-o, împiedicându-l dintr-odată pe Antonio Vega să-și amintească reperele simple ale existenței lui monotone. Treizeci din cei cincizeci de ani ai lui i-a petrecut cu familia Campos la Asubio sau la Madrid. Copiii au crescut. Sarcinile lui Antonio în casă au virat de la ușurința și veselia începuturilor la lentoarea asta de acum și la atenția îndreptată mai ales asupra lui Juan Campos. A trecut prin moartea cumplită a Matildei Turpin. Trece chiar în după-amiaza asta prin decăderea tot atât de evidentă pe cât e de ascunsă a Emiliei. Când sarcinile domestice, obligațiile se termină — și asta se întâmplă de obicei când s-au strâns farfuriile de la prânz —Emiliei îi rămâne întreaga după-amiază obturată în față, neutră și identică tuturor după-amiezelor obturate care au urmat decesului Matildei. S-a refugiat în dragostea lui Antonio. Emilia n-a respins nicicând tandrețea soțului ei: nici în epoca trepidantă a călătoriilor de afaceri, nici în perioada feroce a cancerului Matildei, nici în ultimele săptămâni, nici după aceea. Consumată dintr-odată, pierzându-și mult din

greutate şi toată culoarea de pe chip, îmbătrânită, aproape gârbovită, s-a refugiat în tandreţea lui Antonio. Şi totuşi, n-a fost de ajuns. Acum plouă. Antonio profită de aceste zile, aceste după-amieze ploioase, ca să cotrobăie prin garaj de la patru până la ora ceaiului, pe la şapte, ceai pe care îl bea acum aproape întotdeauna în apartamentul lui, după ce a urcat să-i ducă o tavă cu sendvişuri şi o bere lui Juan Campos, care, la rândul lui, se chirceşte, se contractă parcă, în aceste după-amieze ploioase: abia de se ridică din fotoliul cu spătar concav, stând în faţa focului de lemne care trosneşte, frumos şi distant ca un foc imaginar. Acum plouă şi Antonio e incapabail să se înţeleagă sau să înţeleagă casa sau să o consoleze pe Emilia, să înceapă o conversaţie însufleţită sau serioasă sau superficială sau indiferentă cu Juan Campos. Incapabil se simte să vorbească şi cu Fernandito, care în după-amiaza asta ploioasă s-a întors la Asubio curând după ce a prânzit cu Emeterio şi cu părinţii lui Emeterio în vale şi s-a închis în camera lui. Aşa de paralizat se simte în după-amiaza asta Antonio Vega, aşa de tulburat de ploaia tot mai deasă — rafale de vânt zgâlţâie dafinii şi bambusul de la intrare —, încât iese din garaj şi se duce pe scări în sus la camera lui Fernando. Bate la uşă. Fernando nu răspunde. Pentru un moment, Antonio Vega crede că tânărul a ieşit din casă fără ca el să-l observe. Şi când e pe punctul de a pleca, Fernando deschide uşa şi fără să zică nimic se uită la Antonio.

— Iartă-mă, credeam că nu eşti în cameră, spune Antonio, inexplicabil intimidat.

— Uite că eram. După cum vezi. Ce voiai?

— Nimic. Să stăm de vorbă. Mă termină ploaia asta.

— E deprimantă, într-adevăr. Intră dacă vrei.

— Nu vreau să te deranjez.

— Haide, intră.

Fernando se dă la o parte şi Antonio intră în camera băiatului. Fernando şi-a păstrat camera aşa cum era când avea cincisprezece sau şaisprezece ani. Un poster cu Real

Madrid din epoca Quinta del Buitre[1]. Antonio simte cum îl săgetează o melancolie clarificatoare. La urma urmei, Fernandito a fost fratele lui mai mic. Sentimentele lui Antonio faţă de fiii Matildei şi ai lui Juan s-au schimbat prea puţin de pe vremea când el era preceptorul lor sportiv. Negreşit, acum, în ultima perioadă, bănuind ostilitatea lui Fernandito vizavi de tatăl lui, chiar dacă deocamdată nu percepe dorinţa de răzbunare, Antonio s-a simţit neliniştit şi chiar iritat în prezenţa lui Fernando. Dar de fiecare dată când îl are în faţa lui, cum se întâmplă în după-amiaza asta când a urcat la el aproape fără să-şi dea seama, vechiul sentiment fratern se trezeşte din nou.

— N-am vorbit mai deloc... de când ai venit.

— Ei! Păi ne-am zis tot ce aveam de zis.

— Doar ştii că nu-i aşa. Înainte, când vorbeam, nu ziceai asta niciodată... Sau nici nu-ţi mai aminteşti?

— Ce nu ziceam?

— Că ne-am zis tot ce aveam de zis. Aşa ceva se spune când oamenii încetează să mai vorbească unii cu alţii. Cuplurile, soţii... şi-au zis tot ce aveau de zis şi gata, nu mai vorbesc. Ni se întâmplă nouă, Fernando, aşa ceva, mie şi ţie?

— Ai venit să mă înduioşezi? Ce, vii să-mi zici că ţi-e dor de mine, că ţi-e dor de conversaţiile pe care le purtai cu mine? Nu vorbeşti despre toate cu taică-meu? Nu că taică-meu ar fi foarte vorbăreţ, sau că tu ai fi. Voi comunicaţi fără vorbe, în tăcere, ca, în mă-sa, îngerii, de la specie la specie.

— Şi asta ce mai e?

Antonio s-a aşezat pe scaunul de la masa care-i servea drept birou lui Fernando. E aceeaşi masă pe care o avea

---

[1] Quinta del Buitre (Cvinta Vulturului) este numele unei generaţii de fotbalişti de la Real Madrid care a dominat anii '80, numele provenind de la porecla dată jucătorului celui mai carismatic, Emilio Butragueño, ceilalţi patru jucători fiind Miguel Pardeza, Manolo Sanchis, Michel şi Martín Vázquez.

când era elev și pe care Fernando a adus-o la Asubio în urmă cu niște ani (Antonio nu-și amintește care a fost motivul acestui transport absurd, având în vedere că Fernando nu mai vine pentru perioade lungi la Asubio și cu atât mai puțin stă în camera lui când vine). Surprins de tonul agresiv al băiatului, Antonio își ferește privirea și se gândește că masa ar putea fi la fel de bine pentru Fernando o bucată din barca scufundată a tinereții lui, pe care o salvează aducând masa asta într-un loc sigur, la adăpost în Asubio. La urma urmei — îi trece fulgerător un gând lui Antonio — toată camera lui Fernandito degajă o atmosferă de nostalgie: Quinta del Buitre, masa, colecția completă a cărților lui Salgari, de la editura Bruguera, manualele din gimnaziu, câteva fotografii de sfârșit de an înrămate, medaliile de la concursurile de atletism aranjate în ordinea importanței. Camera, care nu s-a mai zugrăvit de câțiva ani, mai are încă tapetul cu desene originar, mobila estivală nu foarte solidă din bambus, iar pereții goi bat în verde acum, cu ploaia de afară. E frig în încăperea asta. E foarte frig.

— Nu ți-e frig? întreabă Antonio. E foarte frig aici.

— Ți-e frig ție? Să dau drumul la căldură.

Fernando dă drumul la căldură. Acest gest împrăștie tonul tensionat. Amândoi se destind. Și ploaia se năpustește în geamuri ca o semnificație fulgerătoare, ca un impuls fulgerător, aproape ca o îmbrățișare, și accentuează liniștea dinăuntru, tinerețea înmugurind lăsată în urmă, nostalgia ca o mâzgălitură indescifrabilă.

— Ce-o să zică șefii de la birou? O să te dea afară!

— Sunt răcit...!

— De ce, totuși? Doar e clar că nu ești răcit!

— A, nu-s răcit?

— Nu. Nu știu ce ai, dar sigur nu o răceală.

— Aveam chef să stau câteva zile în casa părintească, cu bunul meu tată. Asta sună mai credibil decât o răceala urâtă?

— Ar fi credibil, minunat, dacă n-ar fi totuși din cauză că...

— Din cauză că nu ți se pare credibil, așa-i?

— Cred că da.

— Atunci nu ți se pare credibil pretextul ăsta al răcelii ca să stau câteva zile cu bunul meu tată, care s-a retras, pensionându-se anticipat... vrei să zici că nu-s un fiu bun? Că nu ți se par credibil în rolul de fiu bun?

— Fernando, știi prea bine că nu vreau să zic nimic de genul ăsta. Am urcat la tine fiindcă plouă. Plouă și e frig și eu m-am gândit că erai singur și mai ales m-am gândit la mine că sunt singur. Și tatăl tău e singur și Emilia e singură și casa asta se dărâmă peste mine. Și pentru că sunt neliniștit, pentru că tu și cu mine nu mai vorbim ca pe vremuri.

— Pe vremuri vorbeam mai mult, nu? șoptește Fernando.

— Vorbeam mult.

— Când tu ai venit la noi, îmi spuneai povești. Și după aceea ne spuneai povești lui Emeterio și mie, îți amintești de asta?

— Sigur că da. De asta am urcat la tine. Cum te vedeam că vii și pleci zilele astea, că nu stai niciodată acasă... Nu știu. Aproape că nu vorbești cu mine. Ca și cum nu ți-ai aduce aminte de timpul pe care l-am petrecut împreună, Emeterio, tu, eu, frații tăi, tatăl tău.

— Emeterio își aduce mai bine aminte. Eu n-am inimă. Pe măsură ce trece timpul, am tot mai puțină inimă.

— Eh, prostii!

— În plus, tu te-ai dat de partea lui taică-meu.

— Dar ce vorbești?

— Tu nu mă mai iubești. Emeterio mă iubește. De asta stau cu el. Tu ești de partea lui taică-meu, ticălosul...

— Dar ce vorbești, Fernando!

— Te-am lovit în punctul sensibil! Vezi? Taică-meu, nu cumva să se atingă cineva de el, tot ce face el e bine. Te-ai dat de partea lui, de asta nu vorbesc cu tine, la ce bun?

Antonio Vega are impresia că se apropie încet de un punct aflat în adevăr, de formularea unei plângeri, care, totuși, s-ar putea să nu fie un punct de plecare. Are o

senzație de vertij, ca și cum ar fi obligat să rezolve o problemă care îl depășește cu mult. E adevărat că e de partea lui Juan Campos, dar nu e adevărat că asta ar însemna că e împotriva lui Fernando Campos. Această formulare a lui Fernandito i-a dezvăluit, în plus, o ostilitate pe care până acum o percepea doar imprecis.

— Nu știu de unde scoți tu astea: doar nu se pune problema că tu ești de-o parte și tatăl tău de alta. E adevărat că te găsesc cam ciudat în ultima vreme, că mă neliniștește faptul că te văd cam neliniștit, nu știu, agresiv parcă. Și nici măcar nu înțeleg pe de-a-ntregul de ce ai venit aici. Pricepe: mi se pare mai mult decât excelent că ești aici, dar e ca și cum în același timp n-ai vrea să fii... Iar treaba-i că azi n-am venit în camera ta pentru tine, ci pentru mine. Mă simțeam confuz și melancolic, cu toată ploaia asta și cu casa asta singuratică. Și în plus, Emilia și tatăl tău, atât de stinși. Mi-ar plăcea să vorbesc despre toate astea cu tine... dacă vrei. Și mai amintește-ți că noi doi vorbeam despre ceilalți de când erai abia un puști, când erau probleme cu sora ta sau cu tatăl tău sau cu mama ta, noi doi vorbeam primii. Așa că azi am venit să fac ceea ce am făcut dintotdeauna, ceea ce obișnuiam să fac, să vorbesc despre toate astea cu tine.

— Nu mai sunt cel care eram, nu mai am chef să vorbesc despre nimeni, nu mai e nimic de vorbit. Totul s-a sfârșit.

Ploaia a încetat, ploaia asta din nord care nu se oprește, care vine și pleacă. Ca și cum ne-ar spune ceva, se întețește și se domolește, în legea ei, cadențându-ne, lăsându-ne să vorbim și întrerupându-ne, amuțindu-ne când e puternică și potențându-ne elocvența și intimitatea când slăbește și pare că se duce. Acum ploaia s-a dus și e deja noapte sau pare că e noapte, iar soba electrică, singura lumină din încăpere, îi lasă pe Antonio și pe Fernando în umbră la acest ceas de mărturisiri și miracole. Antonio se gândește dintr-odată că e nevoie de un miracol ca să facă lumină în inimă și să o îmblânzească, dar Antonio nu crede în miracole. Nu există miracole, insistă Juan Campos: oamenii cred în miracole pentru că nu există și uneori invocăm cerul,

zeii, însă o invocație nu e un act de cunoaștere și nu ne spune nimic despre ceea ce invocăm. Ar fi mai bine – a spus odată Juan Campos, când moartea Matildei era de-acum iminentă – dacă am putea să ne refugiem în speranța profund înrădăcinată în inima oamenilor că imposibilul e posibil și că se va împlini dacă îl invocăm. De aceea îl invocăm, iar speranța noastră se dizolvă cu fiecare invocație... La fel și cu ploaia – se gândește Antonio acum. Ploaia parcă s-a dizolvat, parcă ar fi tăcut ca să ne putem auzi mai bine eu și Fernandito.

– Dar tu erai strălucit, Fernando, atât de strălucit, cel mai deștept dintre noi toți! Cât te mai iubea Juan! Și eu!...

– A, și tu?

– Bineînțeles. Și eu. Eu cel mai tare.

Fernando e mulțumit acum. Totdeauna conversațiile cu Antonio se sfârșeau așa, rămânând mulțumit la sfârșit. Ploaia venind în rafale se întețește și îl întunecă din nou pe Fernandito. Contrastul acut dintre calitatea naivă a afecțiunii pe care i-o poartă Antonio și ceea ce poartă el înlăuntru: ciuda vâscoasă îl face să pălească la față și să devină compact precum ceața într-o seară potopită de o negură asurzită. [Și ce se întâmplă de fapt e că Fernandito crede în această afecțiune, așa cum crede cineva în soliditatea uscatului când se îmbarcă și pleacă la pescuit calamari într-o seară de vară. Și când s-a oprit barca cu motor deasupra presupusului banc de calamari *manganos*, mirosul de benzină impregnează tot aerul din barcă dându-ne o ușoară stare de ameteală. Și legănarea pe marea întinsă, unduirea turgidă a valurilor groase și rotunjite, profund albastre precum colnicele, șopotul apei lovindu-se de bord, balansul, uscatul, molul portului la întoarcere, primejduirea mării și siguranța uscatului departe]. Astfel, Fernando crede în afecțiunea pe care i-o poartă Antonio, dar fața i se înnegurează, gesturile i se înnegurează amintindu-și motivul pentru care a venit la Asubio în seara aceea, impulsul urii care adună și înmulțește toate amintirile fade, toată negativitatea prefăcută într-un pâlc, compactă și tare și

strălucitoare precum căcărezele de oaie. Și Antonio își dă seama pe jumătate ce se petrece cu interlocutorul lui. Și are impresia că a vorbi în seara asta cu Fernandito e ca și cum ai agita un presse-papier cu model de ninsoare, așa încât când îl răstorni ninge peste un sătuc zgribulit și când iarăși îl întorci la loc în poziția lui și când zăpada s-a așternut și sătucul aproape că s-a scufundat în ea, când s-a limpezit cerul transparent în formă de sferă, poți să te gândești la căminele calde și la oalele în care șopotește mâncarea cea îmbietoare de fasole și slănina lucioasă. De aceea, Antonio Vega reia conversația pe care a întrerupt-o, hiatul pe care l-a lăsat ploaia, pe care l-a lăsat absența, trebuie să umpli golul, intervalul dintre cele spuse și cele nespuse, dintre cele gândite și cele de negândit sau negândite încă:

— I-ar face tare bine tatălui tău să-l iei cu tine și să dați o raită cu mașina, să mergeți amândoi la Lobreña de pildă și să beți ceva. Îți amintești cum coboram noi cu toții la Lobreña, voi erați copii încă sau tot copii încă și beați Fanta de portocale și lămâie și tu voiai să guști berea și eu te lăsam să tragi o dușcă bună din berea mea?

— Da, îmi amintesc. Sigur că îmi amintesc, dar îmi mai amintesc pe deasupra că tu nu contai. Tot ce făceai tu era indiferent, că mă iubeai era tot una, fiindcă de afecțiunea ta eram sigur și puteam să n-o mai pun la socoteală. În schimb, nu puteam să fiu sigur de taică-meu.

— Cum să nu! Sigur că puteai!

— Nu puteam să fiu sigur de taică-meu. O vreme l-a distrat faptul că eram vioi și isteț și șmecheros. Îți amintești că se distra când vedea că trișam la țintar și la macao? Îți amintești de asta?

— Sigur. Cum să nu-mi amintesc: îl făceai să râdă tare mult.

— Îl distrau răutățile mele. Îmi amintesc că zicea: e leit maică-sa, și eu eram mic de tot, și cu cât îl auzeam mai mult că zice așa, cu atât voiam să fiu mai rău, mai rău decât rău...

— Erai un mare potlogar, Wilhelm Poznașul. Asta erai, Wilhelm Poznașul.

— Da, tu ne citeai cărțile alea de Richmal Crompton, îți amintești? Wilhelm Cuceritorul, Wilhelm Poznașul. Eu am vrut să fiu până și Uci-kiki, fata cea obraznică din povestirile Celiei. Toate astea pentru că voiam să-l fac să râdă pe tata, voiam să râdă la poantele mele. Și astea s-au sfârșit. Toate s-au sfârșit, acum trebuie să i se dea fiecăruia ce i se cuvine, de asta am venit, să-i dau ce merită.

Antonio Vega simte un fior. S-a înnoptat. *Mane nobiscum Domine quoniam advesperascit.* Rămâi cu noi, Doamne, că este spre seară și s-a dus ziua. E noapte deja și ploaia e acum noaptea tunătoare, exigentă, răzbunătoare, fără înțelegere pentru pielea caldă a cârtițelor și a șoriceilor de câmp, fără simțuri pentru înfiorările celor străbătuți de valuri de înfiorare, pentru starea de rău a celor care, uzi până la piele, se pun la adăpost și fac un foc din lemne de stejar, sau îl aprind în sobițe mici sau mai toarnă jăratec în tăvițele din tandure. Ploaia urăște focul și căldura și chibzuința și judecata cu capul pe umeri și prăpădește tăria din inimi și trimite boală, răceală copilașilor mici. Și pisicile o urăsc: odioasa ploaie virginală, înaltă și dură și monotonă și intensă și crudă și strălucitoare și îndârjită, îndărătnică și îndârjită, care potopește putregăirile din morminte, face praf atlazurile sicrielor sub pământ, face neînsemnata inimă să se înece și, laolaltă cu ea, tot ce ține de dragoste și dragostea însăși...

Fernandito l-a privit în tăcere pe Antonio. Ploaia s-a ocupat ea însăși de încăpere și de ei doi. Nu au ajuns la nicio concluzie. Iar pe Fernandito nu l-a apucat înduioșarea și nici nu s-a deschis. Acum spune sec:

— Cum vezi și tu, dragul și bunul meu Antonio, așa de prost de bun ca întotdeauna, nu se poate trage nicio concluzie, nimic nu poate să mă transforme, să mă modifice, să mă îndrepte, să mă convingă, să mă îmblânzească, să mă refacă la loc cum eram, nimic nu se mai poate recupera acum, și singurul sentiment final, singurul dat absolut, e resentimentul față de tata și cumva și față de tine, deși nu s-ar zice.

X

Câteodată, în Statele Unite, printre lesbiene, erau întrebate: voi sunteți iubite? Directoare frumoase, subțiri, haioase, purtând în lenjeria intimă, mai vie ca oricând, tandrețea insolită a Lesbosului. Mereu a negat. Niciodată n-a fost crezută. Se chinuiau degeaba când le vedeau împreună. Ar fi fost verosimil: agresivelor *newyorkers* de pe Wall Street tocmai contrariul li s-a părut neverosimil. Și totuși, acesta a fost adevărul. Matilda spunea: imaginea noastră există în acțiune. Poetica noastră e acțiunea. Amândouă iubim acțiunea. Așa cum, la vremea lor, bărbații au iubit viața activă, afacerile: acum e rândul nostru. Iar acțiunea e forma absolută de salvare, e eliberarea cea mai profundă a femeii: prin acțiune ne inventăm. Nicio definiție, nicio fotografie nu ne va mai prinde în capcană. Nicio definiție de roluri convenționale sau nu, niciun antecedent nu va mai determina ceea ce are să vină cu timpul, în viitor. Noi am inventat viitorul și, de aceea, am inventat deopotrivă și trecutul. Nu suntem nimic, tu și eu, nimic altceva decât acțiune. Capacitatea noastră de a acționa, de a declanșa mereu tot mai multe și mai multe noi acțiuni, aceasta e siguranța noastră, asigurările noastre, titlurile noastre, portofoliul nostru de valori. Și adăuga Matilda Turpin: iar aceste imagini calchiate după cele ale bursei sunt, doar o știm amândouă, adevărate și banale, superficiale, fără îndoială. Niște instantanee verbale bune de folosit și aruncat imediat, pentru că, în acțiune, tu și eu ajungem să ne situăm întotdeauna dincolo, reînnoite, relansate și câtuși de puțin atinse de noianul de teorii și de înduioșări ale colegelor noastre lesbiene, ale colegilor noștri machiști. Lucrurile astea pe care Matilda Turpin le zicea parcă în grabă. În timp ce vorbea despre problemele palpabile, în vreme ce calcula șansele unei afaceri, avantajele și inconvenientele unei investiții sau aprecia gradul de încredere ori neîncredere cu care trebuia tratat cutare individ, în mod circumstanțial prieten sau dușman, când era vorba de un credit pe termen lung sau de

un contract a cărui miză se joacă pe trei sau patru sau cinci fronturi. Era o filozofie elementară. Ca textul de la baza unei fotografii, ca acele *headlines* de efect din *Financial Times*. Toate conversațiile care se purtau între ele două dobândeau tonalitatea asta de conjunctură, accidentală. Și în ciuda faptului că Emilia, de-a lungul anilor, ajunsese să detecteze câteva repetiții curioase în cadrul acestei gigantice teme cu variațiuni care, încetul cu încetul, devenise sistemul ei de viață, nu a îndrăznit niciodată să le scoată în relief sau să le enunțe clar în cuvinte, niciodată nu i s-a părut oportun să le discute în termeni precișsi cu Matilda, nici măcar în momentele cele mai intime. Și nu existau, dacă stai mai bine să te gândești, ceea ce s-ar numi momente intime între ele: era mai degrabă un fel de intimitate reconfirmată, înrădăcinată ferm în coincidența intențiilor pe care le nutreau amândouă. Intelectul agent comun. Profesionalismul, eficiența admirabilă. Dâra albă și strălucitoare pe care reactorul atât de îndepărtat o lăsa în urma sa, pe firmament, deasupra orașelor și a necuprinselor stepe ale lumii, urma de arhanghel. Lumea Matildei și a Emiliei se diviza în două părți: acțiune și contemplație sau, altfel spus, ceea ce se făcea și ceea ce se contempla în regatul lor bine protejat acolo în Spania, la Madrid sau la Asubio. Fidelitatea nu își avea sursa în amintirea trecutului, ci în viitorul necontenit instantaneu, desăvârșită posesiune menținută ca un bloc compact în fața ochilor intenției, în acțiune. Drept urmare, nu existau niciodată frici, spaime, rezerve sau îndoieli. Matilda Turpin nu se îndoia niciodată. Iar Emilia a învățat să nu se îndoiască și să deteste îndoielile și șovăiala. Matilda ținea să amintească [și aceasta chiar era o amintire, pe care Matilda întotdeauna o asocia, razant, atingând duioșia, cu Juan și cu primele zile ale îndrăgostirii] niște versuri din a zecea *Elegie duineză* [era o amintire verbală cu un comentariu inclus la pachet — și Matilda sublinia întotdeauna că respectivul comentariu nu era original, ci pur și simplu o parafrazare a comentariului pe care l-a făcut Juan când i-a citit prima dată Matildei versurile acelea —]:

V-a zămislit știința noptatecă a femeilor, duioșia de mamă, din fețe și ginecee ați fost plămădite și, fără să o tăgăduiți sau să o puneți la-ndoială, ieșind din cercul acestei sumbre științe urcați fericite până la înălțimile îngerilor afirmativi: să nu dea greș, Matilda, pe strunele moi, șovăielnice sau prea încordate, niciuna dintre bătăile clare-ale inimii[1]. Acesta era textul, comentariul, amintirea lui Juan și a exaltatei perioade de început a dragostei dintre ei doi, care a condus apoi la căsătorie și la cei trei copii iar, mai târziu, la marea lansare a Matildei, marele zbor ascendent, tăriile sus, îngerul afirmativ, ca un reactor preaputernic, un intelect agent care le includea pe amândouă, Matilda și Emilia, și care nu tăgăduia nimic din ce lăsase în urmă pentru că nu existau strune moi sau șovăielnice sau prea încordate.

În anumite zile când seara e luminoasă, Emilia iese în grădina de la Asubio și, însoțită de Antonio, sau adesea singură, stă și privește dârele în mii de culori lăsate în aer de incredibilele avioane cu reacție din aluminiu. Aceasta e imaginea ei despre Matilda. Îi e cu neputință în asemenea seri, când se întoarce acasă, când se reazemă de tandrețea lui Antonio, de veridicitatea lui Antonio, de existența ei domolită acum după moartea Matildei, să-și regăsească bucuria. Sau să-și regăsească, dintr-o perspectivă mai smerită, liniștea, rutina, mica împăcare făcută din uitări. Ceva din răzvrătirea distructivă a Matildei muribunde i-a rămas incrustată Emiliei în conștiință, cumva ca un herpes la buză care ba apare, ba dispare ca să apară apoi din nou și care nu poate fi stopat nicicum. Această răzvrătire care ia forma melancoliei și a secretului nu afectează câtuși de puțin eficiența Emiliei în ceea ce privește menajul, cumpărăturile, rezolvarea problemelor administrative. Acum toată strălucirea s-a dus. Numai detaliile domestice ale

---

[1] Comentariul lui Juan precedă textul lui Rilke, respectiv cele două versuri din *A zecea elegie duineză*, adaptată aici după traducerea Mariei Banuș, în Rainer Maria Rilke, *Versuri*, ELU, București, 1969.

familiei restrânse întrunite acum la Asubio depind de iscusința Emiliei, de energia ei în cele practice moștenite de la Matilda Turpin, iar aceasta, ca o fantomă plină de chibzuință, face să nu se înțepenească mecanismul vieții de zi cu zi. Însă Matilda e și altă fantomă, un suflet chinuit (ca în versurile unui poet al cărui nume nu-l știe Emilia: după aceea sufletul va luneca fără zgomot, fără pajiște, fără stăpân/gingășie el în neclintita tărie a unui vaiet pe care nimeni...). Ce absurdă e noțiunea asta de suflet chinuit, ce profundă! Nu mai e chin acum, nici bucurie pentru Matilda care nu există. Tot chinul acum e al Emiliei și nu poate fi pronunțat fără să nu devină o jignire, nu poate fi consolat fără să nu însemne o rană, nu poate fi alinat fără să nu provoace un sentiment de culpabilitate. Doar moartea alină moartea. Dar noțiunea de alinare (conceptul ăsta ridicol burghez de *alinare a doliului*!) era străină tăriei de caracter a Matildei. Problemele erau soluționate, ce nu se putea rezolva era lichidat. Și chinul? Emilia, acum, fără Matilda, nu știe ce să facă cu acest chin despre care știe totuși că nu-și poate îngădui să-l simtă fără să nesocotească adevărul Matildei, minunata tărie de caracter a arhanghelului afirmativ. Iar ultimul recurs al tuturor recursurilor ultime, trucul tuturor trucurilor, a devenit acum imposibil de pus în practică: Emilia, acum, fără Matilda, și-a pierdut simțul umorului. Și se simte diformă. Și se simte, mai ales, rea de fiecare dată când Antonio o mângâie cu atâta tandrețe. Și nu pentru că nu l-ar iubi, nu pentru că n-ar prețui din toată inima aceste mângâieri, nu pentru că nu ar fi hotărâtă să continue viața lor de cuplu, mai mult chiar, nu pentru că nu ar fi dispusă să uite și să îngroape și să distrugă spectrul sacru al Matildei: atunci de ce? Aici e problema: că Emilia nu poate să spună — nu poate ști, fie că ar spune-o sau nu — de ce nu se mai poate mulțumi cu simpla continuare a vieții și a dragostei alături de cel pe care îl iubește și pe care întotdeauna, și pe vremea Matildei, l-a iubit fără rezerve.

Poate sau nu s-o știe? În caz că Emilia ar putea, prin introspecție sau, mai firesc, vorbind despre asta cu Antonio,

să se înțeleagă pe sine, să înțeleagă în ce sens acest doliu purtat pentru Matilda o va secătui, fără ca prin aceasta doliul să devină mai bine trăit și nici, poate, doliul pe care Matilda, ipotetic vorbind, îl va fi așteptat, ce ar trebui să facă? Ar trebui să se lase dusă pur și simplu și poate, mai ales, să o lase pe Matilda să se ducă înspre nimic, acest abțibild alb al nimicului adormit care e moartea din urmă, cea albă, cea dulce, cea fără doliu și fără întoarcere și fără glas și fără ființă. Dar nu e aceasta chiar formula infidelității? Nu, nu e. Emilia are o datorie față de iubirea lui Antonio, față de dragostea lor împărtășită, și încă, de asemenea, timp de mulți ani, are o datorie față de sine, față de bunăstarea ei, față de fericirea căminului, față de progresul ei spiritual... sau, ce? Nu mai e nimic de făcut, de învățat, de simțit? Nu mai e niciun oraș de vizitat, niciun muzeu, nu mai e nicio carte de citit? Cum să nu mai fie lalele ai căror bulbi trebuie semănați și îngrijiți din octombrie în martie, pentru a le vedea înflorind pe la mijlocul lui martie, bățoase, violete, galbene, alburii, cu eleganța lor serioasă de guler alb la reverendă, cu prezența lor florală academică și celestă, în rondurile din grădină, în jardinierele de pe terase? Nu-și poate reveni Emilia? Sau oare, dacă ar putea să intre în contact cu Emilia, nu i-ar cere oare acea Matilda de dinaintea Matildei bolnave și muribunde să-și revină și să se adune și să pună în locul doliului viața adevărată?

Emilia e în stare să se ocupe de tot felul de lucruri. Preferă, de fapt, acum, să-și ocupe timpul cu activitățile cele mai simple, să țină rânduiala casei, a meselor, să le angajeze pe menajerele care vin de la Lobreña sau să-i ceară lui Balbanuz să facă cumpărăturile pe o săptămână. S-a scurs un an și ceva de când a murit Matilda. În acest răstimp, Emilia s-a supus unei cotidianități lipsite de bucurie cu ajutorul lui Antonio. În ultimul an a organizat, cu ajutorul lui Antonio, lucrările de renovare și reamenajare de la Asubio, unde Juan Campos a hotărât să se instaleze definitiv. Emilia abia dacă a observat în acest răstimp persoanele din jur: în primul rând pe Juan Campos, al cărui doliu în

principiu nu se deosebește prea mult de interiorizarea lui obișnuită. Juan Campos pare acum și mai interiorizat, dacă e cu putință așa ceva, decât înainte de moartea soției lui: dar nu mai trist, nu dezorientat, cum se întâmplă cu Emilia. De fapt, Juan Campos s-a adaptat bine noii vieți retrase, se va adapta vieții la țară și lipsei distracțiilor și prietenilor. Spre deosebire de Antonio, pe care progresiva izolare a lui Juan îl neliniștește, Emilia nu simte niciun fel de îngrijorare în ceea ce-l privește pe Juan, și nici în privința lui Antonio. E în continuare tăcută, eficientă, amabilă și, dacă te gândești bine, distantă. Soțul ei nu reușește acum să lege cu ea nicio conversație mai serioasă, nu fac decât să comenteze incidentele zilnice și se uită seara împreună la televizor. Amintirea pe care Emilia o are despre Matilda e foarte precisă, dar nu se sprijină pe obiecte exterioare, pe amintiri palpabile, pe haine ale celei plecate sau pe cărți de-ale ei. Abia dacă au mai rămas urme materiale ale Matildei. Mereu s-a mândrit cu faptul că nu posedă nimic special: nici bijuterii, nici cărți, nici discuri, nici fotografii, nici scrieri, nici scrisori: toate le știa pe de rost și, azi, în epoca calculatoarelor, toate activitățile de care s-au ocupat sunt organizate în dosare virtuale: când se finalizau, afacerile trebuiau arhivate. Matilda nu păstra însemnări personale privitoare la — uneori foarte complicatele — relații de afaceri pe care le stabileau: nu ar fi putut scrie, de pildă, niciun fel de narațiune memorialistică, nicio expunere cu caracter autobiografic referitor la activitățile pe care le bifau pe rând. Această renunțare a Matildei care putea fi confundată cu un gen de ascetism, sau poate chiar era așa ceva (ca și cum felul ăsta de viață-acțiune i-ar fi consumat toate energiile), a uimit-o la început foarte tare pe Emilia. De mirare erau, mai ales, dimensiunile extrem de reduse ale bagajului pe care îl lua cu ea și cu toate astea nu mai puțin admirabil era felul în care reușea să strălucească întotdeauna în taioarele ei sobre, croite perfect, după ultima modă. Iar în această absență a mărcilor personale Matilda se potrivea perfect, și asta chiar de la început, cu Emilia (nici Emilia nu avea nimic

în urma ei, despre familia ei mic-burgheză neînsemnată păstrase puține amintiri. Toată energia și-o concentrase în dorința de a lucra la o bancă, oricum și orice, chiar cu contract temporar, și asta până a apărut Matilda). Nici măcar căsătoria cu Antonio nu a avut la început pentru Emilia vreo semnificație de mare profunzime, era mai degrabă o camaraderie veselă, senzuală. Era excelent să se întâlnească cu Antonio la întoarcerea din călătorie, era excelent că el nu dădea niciodată semne că ar fi nemulțumit sau gelos și că nu punea niciodată întrebări în exces. Toate acestea i se păreau Emiliei un sinonim al bogăției, al purității, al sfințeniei. Pentru Emilia această detașare nu era un semn al lipsei de dragoste, ci, dimpotrivă, însemna un amestec de agerime și libertate. Îl iubea pe Antonio cu atât mai mult cu cât o lăsa mai independentă, mai liberă să facă ce vrea. Astfel că acum Emilia și-o amintește pe Matilda așa cum cineva și-ar aminti de un impuls însemnat, de un catalizator chimic. Chiar modul de folosire a propriului corp de către Emilia, tampoanele, menstruațiile, mirosul corporal, toate astea se rezolvau iute, așa cum le rezolva Matilda: ca pe niște formalități efectuate în modul cel mai curat. Acum însă Emilia se simte obosită adesea și i se întâmplă nu de puține ori să o pornească singură la plimbare pe domeniu în puținele ore libere pe care le are. Acum fumează cam prea mult, aproape un pachet pe zi. Cu Matilda se obișnuise să nu fumeze, să bea Martini sec însoțit de câteva migdale. Toate se rezolvau fără greutate, *Inima celor iuți nu are greutate*. Însă există o prezență a Matildei în Emilia care acum cântărește greu fără a avea greutate, o prezență făcută din absență, faptul că nu o poate uita. De aceea iese în grădină să fumeze și să se uite la cer, de aceea se duce pe faleză să asculte marea: vuietul fără odihnă, violența suicidară pe care i le evocă stâncile ascuțite și abrupte, imaginea unui corp care se prăbușește în mare, molipsit de vehemența asasină, imagini ale unei vehemențe fără corp în rafalele de vânt, în salturile pe care le face vântul de la un cvadrant la altul, și depărtarea în care se pierd petrolierele

uriașe evocând o călătorie fără sfârșit, călătoria în moarte (precum la Farul din Cabo Mayor). Cele mai groaznice sunt nopțile. Acum nu mai doarme. Se ridică cu mare grijă să nu-l trezească pe Antonio. Toată casa se închide comod în jurul Emiliei ca un clește, cu luxoasele ei apartamente puse la punct, cu mobilierul adus de la Madrid și de unde Matilda lipsește cu desăvârșire. Violența Matildei la sfârșit, numai piele și os, urându-l (dacă aceea era ură) pe Juan Campos, insultându-l, ca de altfel și pe Antonio Vega, pe care îl îngrozea să o vadă pe Matilda în halul acela. Emilia era singura tovărășie pe care o suporta. Toată durerea amintirii se concentrează în aceste luni finale.

Aceasta e seara când Antonio a urcat în camera lui Fernando Campos să vorbească cu el. Aceasta e seara ploioasă, sacadată, seara de penitență afară, în grădina potopită de bălți, în copacii loviți și în laurii din grădina de la Asubio. Se aude marea, plângerea mării în întinderea ei care nu se vede din casă. E deja noapte și pescărușii s-au retras în cuiburile lor, în cuiburile lor cocoțate pe creștetele stâncilor din insula farului. Se scufundă în pământ mușuroaiele de cârtiță și labirinticele refugii ale șoarecilor de câmp. E o liniște anelidă și larvară care neagă tot ceea ce ar fi foc în inima roasă, viermănoasă, exaltată. Toate sentimentele sufocate ale muritorilor confirmă acum mortalitatea de nestăvilit, disoluția de necrezut, moartea golașă a osuarelor. Din fericire — se gândește Emilia în noaptea asta — am eliberat-o pe Matilda de acest destin terestru și am transformat-o într-o făptură cerească. Înțelepciunea focului a transformat-o în foc. De la pământ la cer în tovărășia nemuritorilor. Dar, cum se întâmplă de obicei, ăsta nu e decât un fel de-a spune care traduce un gând pe care Emilia, de fapt, nu-l gândește, pentru că Emilia e o fată de la bancă, practică, nu cu prea multă imaginație și nu foarte cultivată. Nu a auzit de *nemuritorul adăpost*[1] și totuși trăiește această

[1] Aluzie la versul lui Fray Luis de León din poemul *En la ascensión*.

imagine clară a lui fray Luis de León: nemuritorul adăpost. Emilia nu poate gândi acel lucru ce nu poate fi gândit — nici de Emilia și nici de nimeni — fără cârjele interpretărilor și ale codurilor care ne ajută să trăim în această lume interpretată. Pentru a-l putea gândi ar trebui să gândească întocmai ceea ce nu știe: cum poate să gândească aceste imagini ignee ale corpurilor glorioase care au devenit în întregime suflet și de aceea zboară și se mișcă neobosit în vârtejurile transformărilor: *in der Verklärung*? Ciudat, aceste imagini, aceste mituri nu sunt produsul sofisticăriilor teologice, ci al jinduirii de nepotolit a muritorilor. Din această cauză e verosimil ca Emilia — fără să le cuprindă cu mintea, fără să știe să le folosească, fără să le cunoască — să le trăiască pur și simplu ca pe dorințele înseși ale inimii ei, și de aceea e la fel de verosimil să le poată înțelege rapid, poate răstălmăcindu-le puțin, dacă i le explică cineva. Așa trece noaptea, somnul mai mult veghe al rozătoarelor punctat de bocetul crabilor, este în aer o chemare nemângâiată către tatăl luminii, către luminozitatea luminii, către nestricăciunea a ceea ce am fost, a ceea ce au fost, a celor pe care i-am iubit și a căror pierdere de neiertat și de nerecuperat strânge inima în cleștele implacabil al rațiunii, al cunoașterii empirice și al imposibilității de a dovedi și de a crede că *ne vom întoarce la viață înveșmântați în trup și în pielea care ne acoperea*. De aceea, după noaptea impură și udă și pustiită de vântul purtând ploaia, biciuită de nemângâiere, Emilia, a doua zi, după prânz, ca un suflet chinuit, cu mișcările ușor țepene, de parcă ar fi fost sub efectul somniferelor sau al hipnozei, pătrunde în reduta unde se ascunde Juan Campos, în biroul lui din Asubio și declară:

— Nu se poate ca Matilda să nu mai existe deloc, asta nu se poate, Juan!

XI

Juan Campos, văzând-o pe Emilia dintr-odată în fața lui (Emilia a bătut la ușă destul de zorită și a intrat fără să

aştepte invitaţia de a intra, lucru destul de frecvent de altfel în familia Campos), s-a gândit că Emilia vine, ca de atâtea ori în aceste ultime luni, să-l întrebe ceva legat de treburile domestice. De multă vreme Juan nu se mai aşază la biroul lui de lucru, ci într-un fotoliu cu spătar concav în faţa focului. Astfel petrece ore întregi citind sau dormitând, ca şi cum ar suferi de o hipersomie datorată respingerii mediului ambiant, chiar dacă acest mediu ambiant îi este familiar şi e chiar mediul ales de el în toate detaliile (încă o dovadă că până şi în plan somatic atitudinea lui Juan Campos e contradictorie sau ambiguă: s-a adaptat mediului său confortabil şi în acelaşi timp moţăie şi adoarme cu uşurinţă pentru că vrea să fugă de el însuşi. Durerea indoloră a lui Juan Campos a fost presimţită cât se poate de clar de Kirkegaard în *Conceptul de anxietate*: îl înspăimântă lipsa lui de spaimă, îl doare lipsa de durere: în acelaşi timp îl caută şi îl respinge într-o singură mişcare a sensibilităţii lui). Deoarece consideră că Emilia şi-a asumat pe deplin rolul de chelăreasă, scoate din calcul orice posibilitate ca în Emilia să existe profunzime sau durere: Emilia, în faţa lui, cum stă în picioare, şi-a zis fraza, Juan Campos a rămas doar cu finalul acesteia, cu *Asta nu se poate, Juan*. De aceea întreabă:

— Ce anume nu se poate, Emilia?

— Nu se poate ca Matilda să fi murit.

Absurdul cras al acestei fraze îl scoate pe Juan din interiorizarea lui. Dintr-odată realizează că moartea Matildei înseamnă două lucruri diferite pentru Emilia şi pentru el: moartea însăşi a persoanei iubite este singurul lucru pe care îl au în comun. Termenul comun este absenţa Matildei: moartea ei. Şi în faţa unui asemenea lucru, Juan Campos intră iniţial în defensivă: ce se poate spune fără să fie insipid şi inutil? Nu se poate vedea în rolul de văduv care îi consolează pe prietenii răposatei sale soţii cu vorbe care exprimă înţelegerea şi afecţiunea. Nu se vede, de fapt, în niciun alt rol în afară de cel de fiinţă interiorizată şi evitantă:

— Din păcate, da, a murit, Emilia. Înțeleg ce vrei să spui: că pare imposibil. Și mie mi se pare uneori imposibil. Dar a murit.

— Dar spuneau că nu...

— Cine zicea că nu?

— Preoții, Biserica. Mereu au zis asta, că moartea... nu-i ce pare. Pare că totul se sfârșește, dar nu-i adevărat, așa zic. Învierea, se vorbește de înviere, nu?

— Tu crezi în înviere?

— Eu? Ce contează ce cred eu? Eu spun ce spun ei. Dacă Isus a înviat, și ceilalți, și Matilda. Explică-mi învierea. Pentru că nu se poate ca Matilda să fi murit de tot...

Juan Campos se răsucește în fotoliul lui. Nu știe dacă trebuie să se simtă agresat, se simte agresat, deși atitudinea lui autocritică, acest obicei însușit în mulți ani, îl împiedică să se simtă agresat de această femeie nefericită, care arată acum ca o nebună, care se năpustește asupra lui și îi trântește o temă care nici măcar nu i-a trecut prin cap lui Juan Campos: moartea soției lui a dat naștere la tot felul de frământări în conștiința lui, i-a exacerbat interiorizarea până ce a ajuns ca acum, mai închis ca niciodată. Și finalul a fost cumplit. Lipsa de răzvrătire a lui Juan Campos a fost un contrapunct al răzvrătirii feroce a Matildei Turpin în fața propriei sale morți. Încă și acum, în anumite zile, reînvie groaza acestui final. Violența, pierderea autocontrolului din partea Matildei, ca și cum, pentru că nu putea să moară de o moarte proprie, Matilda nu ar fi fost în stare să aleagă niciun alt mod de a muri, nu ar fi fost capabilă să accepte niciuna dintre morți. A rămas fără resurse. Moartea, pentru Matilda Turpin, a fost, dintr-odată, inacțiune: în toiul activității sale vitale, lipsa resurselor, lipsa spațiului, lipsa aerului, lipsa timpului, lipsa, mai ales, a afecțiunii. Dintr-odată, la acea limită a bolii necruțătoare Matilda a rămas fără dragoste, fără capacitatea de a primi dragostea, neprecupețirea, atențiile pe care soțul poate că ar fi fost dispus să i le dea. S-a întors împotriva lui. În seara aceasta, odată cu intrarea bruscă a Emiliei în biroul său, intrare care l-a scos din

interiorizarea lui, Juan Campos se află din nou în fața morții soției lui ca în fața unui labirint; rămâne mut: voluptuoasa violență a răzvrătirii Matildei a fost mai cu seamă verbală: scheletică în cămașa ei de mătase, sprijinită cu spatele de pernele mari pe care Emilia încontinuu i le aranja și netezea. Ochii îi erau enormi, orice cerea, cerea țipând, uneori prin țipete nearticulate. Juan Campos a resimțit dureros atitudinea soției lui la final și s-a simțit rănit, nedumerit, brutalizat, nedreptățit. Nu s-a lăsat intimidat, în sensul că nu a încetat să se prezinte punctual în camera soției, a rămas în continuare lângă ea (în zilele în care Matilda nici măcar nu-i permitea să intre în camera ei de muribundă). Și cu toate astea, s-a simțit indignat: compasiunea și indignarea se întretăiau în atitudinea lui ca niște tiranți de oțel. Situația asta n-a durat mult timp, poate zece zile, ultimele zile (Matilda a murit până la urmă în somn, poate de la un infarct cauzat de o minimă supradoză de morfină, i se făceau injecții pentru a-i calma durerile): compasiunea îndreptățită, compasiunea pe care a simțit-o chiar în momentul în care, cu un an înainte, medicii i-au declarat metastaza de neoprit, compasiunea firească având sursa în fidelitatea pe care i-a purtat-o atâția ani și în dragostea și admirația pe care le-a simțit mereu pentru Matilda, această compasiune a fost luată prin surprindere de indignare, ca și cum ar fi fost un vas frumos din porțelan spart pe nepusă masă și pe care ar fi trebuit să-l repari în graba mare și care, în ciuda calității ireproșabile a cleiului, tot nu-și poate ascunde de tot fisurile, cioburile pierdute. Crăpăturile reparate se înnegresc ușor, se îngălbenesc, sunt vizibile: e o vază spartă, deosebit de frumoasă și în același timp spartă. Scandalos a fost că s-a simțit brutalizat pe nedrept, făcut deodată responsabil pentru ceva, de boala aceea mortală, care, fără nici cea mai infimă urmă de îndoială, nu apăruse din vina lui. Matilda a ales să facă din acest final o judecată din urmă a căsniciei lor. Acum, în această cameră potopită de înserare și în fața focului, în prezența Emiliei, care nu s-a așezat și care abia dacă a mai făcut un pas, Emilia care îi amintește acum de

o servitoare, de o chelăreasă care așteaptă instrucțiunile, Juan Campos simte cum îl străbate un fior, un fior care îi înfățișează cu ce vijelie înfiorătoare ar trebui să dea piept dacă nu s-ar afla încontinuu cufundat în interiorizarea lui protectoare. Acolo, în teritoriul lăuntric al doliului său, Juan Campos se simte în stare să-și lingă rănile — pentru că violența Matildei i-a lăsat răni cumplite — și, dacă nu se simte în stare să-și refacă viața, măcar să fie capabil să și-o continue în registrul călduț. Drept care, acum, ce va spune? Sunt morți pe care doar moartea le vindecă: Juan Campos nu e de fapt acum un văduv îndurerat. Refugierea lui la Asubio are în mare parte o motivație care pare a fi mai degrabă dorința de a se ascunde: nu vrea să fie luat sub observație de rude sau de puținii prieteni comuni pe care i-au avut împreună și care, dacă l-ar vedea îndeaproape sau frecvent, ar observa, poate, durerea lui indoloră. Vizita lui Fernando zilele astea l-a speriat în primul rând pentru că îi e teamă că Fernando, a cărui atitudine el personal n-o înțelege, ar putea descoperi această ciudată lipsă de durere care în același timp este durere, dar durere de neînțeles. Și acum Emilia care, bineînțeles, nu întreabă nimic, nu pune la îndoială legitimitatea doliului lui Juan Campos, nu pune la îndoială poziția specială a lui Juan Campos în casă, iat-o că apare totuși cuprinsă de o neliniște vădită ce se concentrează toată, ca un cuib de viermi, în această declarație cu care a început: nu se poate ca Matilda să fi murit.

— Așază-te lângă mine, Emilia, și vorbim despre toate astea dacă vrei. Nu sta acolo în picioare. Deși nu știu dacă e bine sau rău să vorbim, nu știu dacă ce pot eu să-ți spun o să-ți fie sau nu de folos. Nu e mare lucru...

— Tu ești foarte deștept, Juan, tu te pricepi la lucruri din astea, ai citit mult. Tu mă cunoști, ne cunoaștem de mult timp. Eram obișnuită cu Matilda, știi și tu cum era ea. Nu trebuia să gândești prea mult, era de-ajuns să muncești din greu, să fii foarte atent la toate, tu știi cum era. Și acum nu se mai întâmplă nimic, și mi-e dor de ea. Și ție ți-e dor de ea, nu-i așa?

— Şi mie, da, şi mie.

Emilia s-a aşezat pe un scaun lângă Juan Campos, lângă foc. Amândoi se uită la foc. E mijlocul după-amiezii. O după-amiază întunecată. Juan Campos are senzaţia că focul nu degajă căldură, ci doar o luminozitate neliniştitoare. Trosnetul lemnelor nu evocă deloc căldura unui cămin, ci distrugerea, nimicirea abrazivă a existenţei. Şi chiar mai mult, Emilia, aşa cum stă acum, îi aminteşte de o servitoare, o figură, dacă nu ostilă, în orice caz cumplit de îndepărtată: Emilia a venit, de fapt, să-i ceară din nou instrucţiuni: doar că acum instrucţiunile pe care le solicită Emilia nu mai privesc viaţa de zi cu zi, ci viaţa cealaltă, inexistenta viaţă de dincolo de viaţă. Juan Campos s-a întors către Emilia din fotoliu. I-ar plăcea să-şi întindă mâna şi să-i mângâie mâna Emiliei. Dar senzaţia de frig îl stăpâneşte ca o negativitate de care nu poate scăpa. E ca un fel de timiditate îngheţată, ca un fel de respingere erotică a unui trup omenesc: Juan Campos nu vrea să mângâie sau să fie mângâiat. O voinţă, aproape agresivă, de distanţare i se încurcă în picioarele cuvintelor aşa cum se încurcă cineva în rădăcinile crescute la suprafaţă ale copacilor mari dintr-o pădure: e obligat să privească pământul pe care calcă, să calculeze rezistenţa solului scobit dintre rădăcini, îl cuprinde o senzaţie de fragilitate umedă, o stare de disconfort care în anumite clipe devine silă, tăcere. Juan Campos a rămas tăcut. Şi Emilia rupe tăcerea dintr-odată:

— N-am crezut niciodată că o să fie aşa, că vreodată o să ni se întâmple ce ni se întâmplă acum. Credeam că Matilda o să trăiască tot atât cât mine, cât tine şi cât Antonio, că o să ne retragem toţi patru să trăim în casa asta, că o să îmbătrânim împreună, că eu o să am grijă de voi toţi, de toţi trei, şi de asemenea de copii, de Fernandito, de Jacobo şi de Andrea, şi de copiii lor când o să vină în vacanţă. Mă gândeam, ştii tu Juan, eram aşa de bucuroasă şi mă gândeam: fără mine nu o să se descurce. Eu am să am grijă de toate, casa, nevoile, confortul tuturor. Matilda îmi spunea uneori că i-ar plăcea, când o să se retragă, să aibă o grădină

frumoasă, și de asemenea că i-ar plăcea să călătorească mult. Eu îi spuneam: se pot face ambele lucruri. Nu-i nevoie să călătorești tot timpul, e obositor. Mai bine combini călătoriile cu odihna aici, la Asubio. Și ea zicea că da, că am dreptate și că de fapt pentru ea, când o să se retragă, călătoriile nu or să mai aibă niciun rost. Să mai faci poate câteva călătorii bine alese și gândite. Asta da, era drăguț. Și eu mă și vedeam aici cu mai multe riduri, cu o mulțime de riduri și păr alb, mergând încoace și încolo cu tot felul de treburi, și eram fericiți. Nu că aș fi zis de prea multe ori lucrurile astea. Matildei nu-i plăcea de fapt să vorbească despre lucruri care nu se făceau chiar în clipa aceea, trebuia să trăiești clipa, mă rog, eu trăiam clipa. Eram fericită. Aceea a fost într-adevăr fericire. Și când petreceam câteva zile acasă cu Antonio și cu voi doi îmi ziceam: așa va fi fericirea. Știu că e puțin absurd pentru că poate voi doi ați fi vrut să mergeți singuri în călătorie, dar nu-mi păsa de asta. Totul mi se părea bine. Mie mi-era indiferent, Juan, tu știi. Să o ajut pe Matilda în afaceri și să-i duc hârtiile și agendele cu milioanele ei de întâlniri și documentele informatice... dar mi-ar fi fost totuna dacă n-aș fi mers nicăieri și am fi rămas aici. Adevărul e că voiam să vină momentul retragerii și să rămânem acasă și chiar dacă noi doi nu vorbeam mult, Juan, ne înțelegeam bine, așa-i că ne înțelegeam bine? Și încă ne mai înțelegem bine, sau nu mai e așa?

— Bineînțeles, Emilia, cum să nu ne înțelegem bine?

— Sigur că ne înțelegem bine. Doamne, eu nu pot înțelege ce se întâmplă cu noi acum. Și ție ți se întâmplă la fel, nu-i așa? Deodată s-a prăbușit totul și în după-amiaza asta totul se prăbușește. Și uite că mai vin și eu și te întreb despre înviere. Tu crezi în înviere, Juan? Știi, ce se spunea în Crezul, când ne rugam în gimnaziu, cu călugărițele. Și aștept învierea morților, se zicea în Crezul. Tu aștepți învierea morților?

— Eu nu, Emilia.

— Tu nu? Și Matilda, atunci?

— Nu știu.

— Însă tu știi ce spun ei, ce se spune. Ce spun ei e că da, sau nu-i așa?

— Ei spun că singurul lucru care are continuitate este Dumnezeu, nu indivizii.

Pe chipul Emiliei se reflectă o profundă descumpănire. Dacă imaginea unui suflet chinuit a avut vreodată un sens, acum îl are în chipul cel mai clar. Suferința contractă fața Emiliei, infantilizând-o, își deschide ochii larg și întredeschide gura de parcă ar vrea să spună ceva și n-ar ști ce. Îi tremură buzele. Juan simte brusc o compasiune reflexă. Hotărăște că trebuie să mintă. Trebuie să dea o explicație, oricare, și trebuie să o dea acum. Trebuie să afirme existența Matildei după moarte, ca să facă demnă de trăit existența Emiliei înainte de moarte. Se hotărăște atunci să facă un efort, să spună povestea pe care o știe, pe care a auzit-o de atâtea ori. Se hotărăște să înșiruie, ca mărgelele pe ață sau boabele pe rozariu, lunga poveste tradițională, cea ortodoxă, cea cu viața după moarte, fie ce-o fi, măcar să-i dea un sprijin pentru speranță acestei făpturi nevinovate ale cărei mâini, strânse în poală, tremură ușor. Hotărârea aceasta îl incomodează totuși. Și adaugă o rezervă mentală: ce e bine aici e intenția; intenția aceasta e bună. Dar sunt eu — eu însumi — în stare să o pun în practică? Îmi pasă suficient de mult de durerea Emiliei? Juan se recunoaște întru totul, de la A la Z, în această rezervă mentală. E rezerva dintotdeauna: pot să o fac eu? Între intenție și realizarea ei s-a deschis întotdeauna pentru Juan o prăpastie de umbră, de șovăială. Încă o dată, acum, hotărăște că doar intenția, singură, nu-i de-ajuns. Iar acțiunea — chiar și această minusculă acțiune constând în a consola pe cineva — este prea complexă, prea divizibilă în termeni la rândul lor divizibili, precum continuumul lui Zenon din Elea, pentru a fi într-adevăr cu putință să faci un pas, să ajungi la timp.

XII

Antonio a trebuit să coboare în sat după masa de prânz. A coborât ca de obicei cu vechiul său Opel Senator. Când s-a întors trecuse de șase. A băgat mașina în garaj și s-a dus direct în apartamentul lui. Era ora gustării, pe care Antonio Vega obișnuia să o respecte cu plăcere: o ceașcă de cafea cu lapte și pâine cu unt, uneori cu puțină miere. L-a surprins că nu a găsit-o pe Emilia, ca de obicei la ora asta, citind romane polițiste sau, cum se întâmpla în ultimul timp, vreun roman istoric: bestselleruri... A început să-și pregătească cafeaua în cafetiera italiană, după ce a aprins focul. Totuși, înainte să înceapă apa să fiarbă, a închis gazul propan cu care era alimentată casa, îngrijorat. Antonio Vega știe bine că nu e nimic special de făcut la ora asta în casă, dar absența Emiliei îl sperie. Știe că Emilia și-a luat obiceiul în ultima vreme să iasă în grădină la orele cele mai negândite, chiar dacă plouă sau furtuna e în toi. E aproape noapte, se hotărăște să o caute mai întâi prin casă, la parter, ba chiar să îl întrebe pe Juan Campos dacă a văzut-o după-amiaza asta pe Emilia. Agitația care a pus dintr-odată stăpânire pe el îl face să meargă direct în biroul lui Juan Campos și să-l întrebe de Emilia. Și acolo se întâlnește cu Emilia, așezată în fața focului, lângă Juan Campos, care stă în fotoliul lui concav: cei doi privesc fix focul. Antonio intră, după ce a bătut la ușă. Doar Juan se întoarce. Antonio zâmbește ușurat.

— Emilia, ce m-am speriat că nu te-am găsit.

— Vorbeam și noi puțin, aici, spune Juan Campos.

— Sunt aici... da, zice Emilia.

Antonio Vega are impresia că soția lui e foarte palidă și parcă gârbovită în seara asta, dar scena e atât de familiară, focul aprins, camera tapetată de cărți, rafturile din lemn deschis la culoare, peisaje frumoase în ulei pictate în stilul peisagiștilor anglosaxoni pe care Juan Campos îi apreciază atât de mult... imposibil să nu te simți în siguranță, să nu simți bunăstarea, pacea pe care întotdeauna i-o inspiră camera asta și însuși Juan Campos. De aceea, ușurării că a

găsit-o pe Emilia atât de repede i se adaugă o altă ușurare, cea produsă de lumina difuză și de trosnetul focului.

— Dacă aveți ceva de vorbit voi doi, plec și vin mai târziu, zice Antonio și dă să plece.

— Nu pleca, stai, vorbeam de Matilda, spune Juan Campos.

Antonio se așază într-un fotoliu scund lângă cămin, cuvântul Matilda nu are conotații speciale pentru el acum, e bucuros aici la lumina focului, ba chiar se gândește puțin cu regret la gustarea pe care nu a luat-o și pe care o să și-o pregătească mai târziu. Poate că acum e prilejul, se gândește Antonio, să vorbim despre toate astea în prezența lui Juan. La urma urmei toți trei sunt foarte apropiați acum, la Asubio. Da — se gândește Antonio —, e un bun prilej acum să vorbim sau să tăcem împreună despre Matilda sau despre noi înșine, poate chiar acum, în seara asta, totul poate deveni clar și să ne liniștim cu toții.

— Tocmai am terminat, Antonio, spune Emilia, mai bine să mergem și să-l lăsăm în pace pe Juan...

— Nu plecați, e așa de bine cum stăm toți trei aici, uneori mă simt cam singur, și mie mi-e dor de Matilda! Stați și, uite, bem un whisky.

— Excelent, exclamă Antonio, bucuros de întorsătura pe care o iau lucrurile.

Nu e prima dată când se adună ca să bea ceva (la fel făceau și în vremurile bune cu Matilda), după cină sau în zilele de sărbătoare. Relația dintre ei nu și-a pierdut supleţea după moartea Matildei, se comportă în continuare ca niște prieteni buni, fiecare cu rolul lui bine stabilit în casă. Singurul lucru, totuși, pe care îl atrage după sine absența Matildei — și chiar și acum, în acest moment al serii — este un grad considerabil de reticență sau de prudență când se întâlnesc toți trei: să nu facă referire în mod direct la Matilda și mai ales la moartea ei. Toți trei subînțeleg (sau fiecare dintre cei trei presupune că ceilalți doi subînțeleg) că Matilda se află în ei înșiși, în memoria lor, în inima lor, în viața lor, dar că amintirea ei trebuie să rămână în reticența

fiecăruia. Negreșit, întâlnirea din seara asta poate fi amabilă și flexibilă.

— Mai bine plec, zice Emilia ridicându-se. Sunt cam obosită și nu cred că mi-ar pica bine un pahar de whisky acum, mai bine altă dată...

Cei doi bărbați s-au ridicat în picioare ca s-o conducă pe Emilia. În forul lui interior Juan Campos se bucură că această întrunire nu are loc: Antonio, în schimb, regretă în sinea lui că întrunirea nu are loc. Cei trei se privesc nehotărâți: dintr-odată se deschide ușa biroului. Intră Fernando Campos:

— Nu-i nimeni acasă, futu-i? Unde v-ați băgat cu toții? spune răstit.

Antonio Vega se gândește că Fernandito a băut sau e drogat: înjurătura, tonul lui Fernandito sunt, fără dubiu, exagerate. Antonio se hotărăște — ca în alte dăți — să rezolve el situația: la urma urmei Fernandito a fost întotdeauna elevul lui.

— Suntem cu toții aici, Fernando. Pe noi trei, știi bine, Fernando, ne găsești în general cam în aceleași locuri.

Tonul lui Antonio Vega e calm, cu inflexiuni profesorale. Este de asemenea un ton afectuos, deloc patern. Fernando nu se uită la el. Antonio adaugă:

— Tocmai voiam să bem un whisky cu tatăl tău.

— A, ce bine, asta-i chiar foarte bine. O să beau și eu un whisky cu bunul meu tată.

Antonio e convins acum, simțind tonul fals și declamator din ultima frază rostită de Fernandito, că, din cine știe ce cauză, băiatul nu-i capabil să se controleze. Antonio se gândește din nou că o fi băut sau poate, cine știe, a fumat niște jointuri, deși jointurile mai degrabă au efecte soporifice. Antonio se apropie de Fernando și îl împinge fără să-l bruscheze spre minibarul din biroul lui Juan, unde poți găsi întotdeauna pusă în funcțiune mașina de făcut gheață și tot acolo, o sticlă de apă, precum și sifon. Biroul e mare și acest minibar se află într-un colț, astfel că acum într-o parte a încăperii se află Antonio și Fernando și în partea cealaltă,

la câțiva metri, în fața căminului, Juan și Emilia. Antonio Vega îi observă cu coada ochiului în timp ce-l conduce pe Fernando spre minibar. După cât se pare, Emilia stăruie în ideea ei de a pleca. Juan o conduce până la ușa biroului și acolo — deja Emilia nu mai e în raza vizuală a lui Antonio — Juan îi spune:

— Trebuie să revenim asupra celor vorbite, Emilia. Toate astea sunt, bineînțeles, un mister, tu mă înțelegi. Nu, nu se poate spune că știm ce există și ce nu există după moarte, înțelegi tu? Toate ipotezele noastre sunt la fel de bune sau de rele. Aș vrea să-ți vorbesc despre consolarea cea mai mare. Matilda e acum în mâinile noastre, e îngropată în noi, în amintirile noastre...

(Lui Antonio nu-i vine să-și creadă urechilor. E uimit de iritarea pe care i-o produce Juan Campos când pronunță vorbele astea care, în ciuda celor cinci sau șase metri care îi separă, sunt perfect inteligibile. Antonio bănuiește chiar că Juan Campos dinadins a ridicat puțin vocea, poate cu intenția de a fi ascultat de Antonio). Scena [în clarobscur Emilia plecând, invizibilă deja, de cealaltă parte a ușii biroului, și de partea asta Juan Campos, vizibil mulțumit de frazarea ultimei propoziții, care închide încet ușa, se întoarce în fotoliul lui din fața focului, dar înainte le spune lui Antonio și lui Fernando că vrea un whisky cu puțin whisky și multă apă și gheață] are, în detaliile ei microfizice, coloritul unei comedii benaventine[1]: o murdărie specifică, precum strălucitoarea murdărie a imposturii care le dă fiori celor săraci cu duhul, cum e și Antonio Vega. Toate acestea le-a absorbit Fernandito ca un burete deștept. Simte că acum o să vină ceasul lui rău. A băut în după-amiaza asta. A coborât la Lobreña devreme și a mâncat acolo oareșice însoțit de câteva pahare de gin tonic și după aceea s-a dus să-l aștepte pe Emeterio la sfârșitul programului la atelier

---

[1] Jacinto Benavente (1866–1954, premiul Nobel în 1922), cunoscut pentru comediile sale burgheze realiste.

ca să meargă cu el să stea o oră bună în maşină, pe faleză. I-a plăcut întotdeauna să pună stăpânire pe Emeterio. Să îl facă să uite de prietenuţa din Lobreña cu care se plictiseşte sau spune că se plictiseşte. A fost o după-amiază ambiguă, împărţită în aceeaşi măsură între afecţiune şi răceală. Fernandito îşi dă seama că nu ar putea trăi fără afecţiunea, uşor inarticulată, a lui Emeterio. Şi adevărul e că e mult mai gelos pe prietena din Lobreña decât lasă să se vadă. Nu-i adevărat că Fernandito, când a ajuns, i-a căutat peste tot prin casă pe cei trei. Tocmai ajunsese acasă când a exclamat fraza aceea cu *futu-i* imprimat în ea ca un scuipat. Se simte de parcă s-ar fi gătit şi dichisit în straie de ură şi spleen, furios şi dulceag ca imaginea unei vipere enorme. Nu e el asta, dar uneori o imită foarte bine, aşa cum din când în când cu toţii imităm răul pentru că binele e deja făcut sau cel puţin aşa ni se pare în ceasurile cele proaste. De aceea îi şopteşte acum lui Antonio turnându-i în urechea candidă cu limba lui mânjită de ebrietate vanitoasă:

— Ce mă-sa de tâmpenii zice boul! Ăsta minte mai mult decât vorbeşte, şi tu ţii la el, tu, prostul, da sau nu? Nu vreau gheaţă, în mă-sa.

— Du-te la culcare, hai, că ai băut, îi şopteşte afectuos, la rândul lui, Antonio Vega.

— Nu mă duc!

Antonio se apropie de cămin ducând paharul lui Juan Campos, cu whisky foarte slab, şi pe al său. Îl urmează Fernandito, care ar vrea să fie mult mai beat decât e. A băut destul de-a lungul acestei după-amieze, dar dragostea lui Emeterio şi frigul serii l-au trezit şi acum se preface că-i beat: pentru că, fără beţie, ceea ce are de gând e greu de dus la îndeplinire. Şi ce are de gând? Nici Fernandito nu ştie sau, mai bine zis, e conştient că are de gând să-i provoace tatălui său un rău mai mare decât se poate concepe, dar nu ştie cum să-l facă sau cum să-l vadă şi, pe deasupra, dacă tatăl lui, Juan Campos, va opune cât de cât rezistenţă, Fernandito o să se împotmolească în dragoste şi o să uite de toată ura şi o să eşueze în apă dulce şi o să se înduioşeze el însuşi de

atâta dragoste filială. Dar Juan Campos nu e în stare în seara asta să se ocupe de problema nu foarte complexă a lui Fernando Campos. E mult mai puțin complexă decât o crede fiul său, pentru că e vorba doar de dorința de a fi acceptat și iubit, de a nu fi judecat, ci doar alintat: o versiune paternă, neerotică, a dragostei lui Emeterio.

Juan Campos s-a așezat din nou în fotoliul lui. Antonio s-a așezat pe scaunul pe care a stat Emilia, și Fernandito rămâne în picioare, plimbându-se prin cameră. E când în fața focului, când — special ca să fie ușor iritant — în spatele celor doi bărbați așezați. Acum e în spatele lor. Antonio Vega are senzația că vocea lui, ajungând până la ei ca dintr-un plan mai înalt, e o voce păstoasă, ușor deformată, ca și cum Fernando ar vorbi cu gura plină sau și-ar acoperi gura cu mâna:

— Suntem toți trei acum, și mai ales voi doi, uite cum stați, umăr la umăr. *Împreună zboară umăr la umăr*[1], împreună vorbesc umăr la umăr. E drăguț, nu? Ca un dialog platonic minor, nu spuneai tu așa, tata? Sigur pe tine te-am auzit zicând asta, că filozofia e înainte de toate o *meditatio mortis*. Foarte drăguț, nu? Și cu toate astea stai bine mersi, profitând de tot luxul și bogăția adunată în absența soției tale moarte, ca să îți ascunzi față de tine absența ei, în primul rând, și în al doilea rând ca să o negi. În măsura în care acest lux nu e proprietate a obiectelor posedate, biblioteca ta elegantă, covoarele, tablourile astea în stilul peisagiștilor englezi sau masa ta de mahon cu scaunul în același ton, ci o calitate a posesiunii, luxul ăsta te descoperă pe tine, te arată în toată goliciunea ta, te despoaie în loc să te înveșmânteze așa cum ai vrea tu, în loc să te ascundă...

— Bravo, Fernando! exclamă calm Juan Campos. Bravo! Într-adevăr, luxul te descoperă și pe tine, te dezvăluie, cât a costat Porsche-ul tău, de pildă? Zece milioane?

---

[1] Versul final al poemului din folclor *Romance del Conde Olinos*, unde se regăsește motivul metamorfozei post-mortem a îndrăgostiților nefericiți în două păsări ce își iau zborul împreună.

— Aha, cu de-astea venim? Iată atacul pervers al Preaînalt Paternității Sale. Sau oare cum ar trebui să se spună: Preaînalt Paternitatea Mea sau Preaînalt Paternitatea Ta?

— De ce spui toate astea, Fernando? întreabă Antonio Vega uitându-se în podea.

— De-aia. Suntem într-o situație de doliu și suferință, într-o *meditatio mortis* cum greu mai găsești. Și eu meditez la plinurile pe care le-a lăsat mama mea prin dispariția ei, în loc să meditez la golurile care, dat fiind că nu sunt, pot fi obiectivate în fața facultății de judecată.

Acum Fernando se duce către minibar ca și cum după fraza lui bombastică — de parcă ar fi lăsat activată o bombă — ar vrea să observe efectul distructiv de la distanță, în siguranță. Antonio Vega îl observă cu coada ochiului pe Juan Campos, deliberează mental dacă să schimbe discuția (deși nu crede că ar fi posibil, dată fiind starea lui Fernando) sau să se retragă de pe câmpul de luptă. E vorba fără doar și poate de o bătălie deschisă, consideră Antonio, care se va purta în acești termeni abstracți pe care Juan Campos îi folosește frecvent și cu care Antonio Vega, în timp, s-a obișnuit și pe care acum Fernandito, grație fantasticului său talent imitativ, îi pastișează ca să-și jignească tatăl. Antonio Vega n-ar putea să nege că folosirea așa de pe nepusă masă și așa de agresivă a acestui semijargon filozofic cu care-și imită tatăl nu i-a produs lui, ca om simplu, laolaltă cu mâhnirea, și destulă admirație.

Ochiul tău să fie curat, acest precept evanghelic devine mai mult decât necesar aici pentru a salva situația, dar oare e nevoie să fie salvată situația? În felul său simplu și *curat* — ce bine e zis! —, Antonio Vega intuiește că, măcar pentru moment, nu trebuie să se retragă din încăpere lăsându-i singuri pe tată și pe fiu și nici nu trebuie să regrete întru totul faptul că s-a produs această situație tensionată. Nu poate ști, evident, cum se va termina. E foarte probabil să rămână în coadă de pește, dar la fel de bine se poate ca, sprijinindu-se semiconștient pe prezența mută a lui Antonio

ca pe-un teren sigur, tatăl și fiul să-și poată vorbi în sfârșit fără ocolișuri, să se deschidă unul în fața altuia în această dialectică a vindecării prin cuvânt care e de fapt temelia oricărei discuții profunde în familie, a oricărei adevărate discuții între prieteni și chiar a oricărei ciocniri între temperamente diferite.

— Limbajul tău filozofic și felul cum îl utilizezi, Fernando, sunt mai mult decât admirabile. Păcat că te folosești de el mai ales ca să mă rănești. Fiindcă înțeleg, din tonul tău, că îmi vorbești în termeni de război, sau mă înșel?

— Hai să sărbătorim în pace! spune Antonio Vega, care se uită mai departe în pământ și în continuare se simte neliniștit și parcă străbătut de fiori, de parcă tocmai ar fi pescuit o răceală.

— Sărbătoarea în pace! exclamă Fernando. Visul tuturor lașilor, pacea: cea mai sterilă dintre toate iluziile, pacea: *pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă*. Nu cred că mama ne-ar lăsa pacea sau ne-ar da-o vreodată. Nu ne-a dat decât bătaie de cap, de aceea, la sfârșit, v-a urât pe voi doi, cei doi lași, care, cu coada-ntre picioare, nu așteptați decât să dispară ca să vă redobândiți pacea pe care ea nu v-a dat-o niciodată și pe care n-o meritați!

Se lasă un moment de tăcere. Ca și cum toți trei deodată, laolaltă cu încăperea, ar fi rămas fără suflare și trebuie să-și recapete suflul. În această pauză, Fernando nu face altceva decât să se bucure pentru ceea ce consideră a fi marele efect de zguduire al vorbelor lui: a plasat material explozibil, materialul a explodat și acum are ocazia să îi observe efectele, dar nu poate să le observe în întregime, pentru că exact când a terminat de vorbit s-a simțit speriat chiar de propriile cuvinte. La urma urmei Fernando îl iubește pe Juan Campos: dacă nu l-ar iubi, n-ar putea în același timp să-l urască. Dar nu vrea și nici nu poate să dea înapoi: simte că nu trebuie să-și retragă cuvintele, având în vedere că el crede că a spus adevărul. Pe de altă parte, îi pare rău că l-a rănit în treacăt și pe Antonio Vega, a cărui coloană vertebrală, la urma urmei, este sprijinul lui; vehemența lui

Fernandito, toată vehemența asta e acum în inima lui: de asta a venit, ca să dinamiteze, ca să facă să sară în aer pacea paternă, refugiul. Dar nu-i poate plăcea întru totul violența pe care o dorește. Așa că, fără să vrea, se întoarce către Antonio Vega care, ghemuit în scaunul lui, îl privește cu ochii larg deschiși, fără urmă de reproș sau de aprobare, cum ne-ar privi un animal domestic dacă ne-ar vedea cu ochii lui celești inteligenți, fără ca el să se știe inteligent sau uman. La rândul lui, Juan Campos a trecut de la perplexitate la ironie și la un fel de bucurie interioară — nu foarte diferită de bucuria lui Fernandito — în fața situației explozive. Se simte aproape întinerit, readus la viață și, pentru o clipă, se simte de parcă tocmai ar fi făcut un duș după micul dejun, cumva în maximă formă, în caz că această imagine i-ar putea fi aplicată lui Juan Campos:

— Hai să vedem, Fernando, n-o să mă apăr de ce mă acuzi tu, deși, bineînțeles, e foarte nedrept să îl acuzi de același lucru și pe Antonio, care a fost întotdeauna prietenul tău cel mai bun și care mereu a avut grijă de noi toți, inclusiv de mama ta, ca de familia lui. Dar ar fi tâmpit și vulgar să nu ne amintim că boala i-a distrus mamei tale sufletul în mult mai mare măsură decât corpul. Nu, nu te strâmba. Boala a făcut-o pe mama ta o străină față de ea însăși. Nimic din ce-a zis, sărăcuța, în ultimele zile nu poate fi luat în considerare, fiindcă n-o zicea ea: era teama, groaza, suferința fizică pe care o îndura. Boala îi schimbă pe oameni, îi face nebuni. Mai trebuie să-ți amintești că mama ta se afla mereu sub efectul medicamentelor: chimioterapia, pe de o parte, pe de altă parte morfina, somniferele... La sfârșit era un schelet ambulant, nu un corp omenesc, nu un suflet de om, aproape că nici nu ne mai recunoștea, eu cred...

— Pe tine te-a recunoscut, însă, după cât am putut să-mi dau seama! Te-a insultat sau nu? exclamă Fernandito.

— Da, m-a insultat... Ne-a insultat pe toți, biata de ea.

Fernando Campos, brusc, se întoarce pe călcâie și iese din cameră trântind ușa. Juan Campos se uită fix la focul ce strălucește fără vreo semnificație, ca focul împietrit dintr-un

tablou realist, poate focul dintr-un pseudocămin american cu bușteni de mucava luminați de un bec ascuns, care ar imita flăcările pâlpâitoare. Antonio Vega își lasă din nou privirile în pământ, copleșit de scenă, fără să știe ce să zică și — trebuie să o recunoaștem — puțin rușinat de faptul că prietenul și maestrul lui, Juan Campos cel plin de noblețe, a recurs la ideea nebuniei ca explicație a atitudinii Matildei Turpin. Antonio Vega nu ar îndrăzni să-l contrazică cu voce tare pe Juan, dar tare i-e teamă că a recurge — în răspunsul pe care i l-a dat lui Fernando — la nebunia sau dezechilibrul mental al unei bolnave în fază terminală — chiar dacă, din punctul de vedere al lui Antonio, asta-i realitatea — nu e doar contraproductiv și inutil pentru calmarea lui Fernandito, al cărui zbucium abia acum, dintr-o dată, Antonio Vega îl înțelege și și-l aproprie, ci e chiar o impostură.

XIII

Nu mai plouă. Acum e frig, cerul e înnorat, uneori deosebit de frumos. Marea strălucește în nuanțe gri-albastre. Acum se aude marea mai mult decât în zilele ploioase. E un răsunet cavernos acolo jos, un vuiet constant. În același timp, o senzație respiratorie. După scena din birou, Antonio Vega are senzația că locuitorii din Asubio s-au răzlețit. Fernando nu mai dă semne de viață de câteva zile. Nici măcar nu mai doarme acasă. Asta nu-l îngrijorează pe Antonio, care e sigur că stă cu Emeterio în casa părinților acestuia. Emilia s-a întors la activitățile ei cu aceeași eficiență și muțenie dintotdeauna. Emilia e acum marea preocupare a lui Antonio. E clar că nu s-a rezolvat nimic prin discuția pe care a avut-o cu Juan Campos. Și că, mai mult, gândurile sumbre, durerea care au împins-o să meargă în biroul lui Juan Campos au devenit și mai intense. Antonio Vega ar dori să poată vorbi despre toate astea cu Emilia: între ei doi nu s-a schimbat nimic, îi unește aceeași încredere de zi cu zi ca întotdeauna. Dar această încredere

nu presupune acum — și nu a presupus niciodată — o prea mare doză de comunicare verbală. Niciodată nu au vorbit prea mult. Pe vremea Matildei nu era nevoie să vorbească fiindcă viața era trepidantă și Emilia era bucuroasă, bucuroasă cu discreție. În timpul bolii Matildei, Antonio și Emilia nu vorbeau cine știe ce pentru că îngrijirile date bolnavei o acaparau cu totul. După moartea Matildei a început faza actuală, care nu a adus mai multă comunicare, dar nici mai puțină. Lui Antonio Vega i-a fost la început de-ajuns să știe că Emilia era liniștită în compania lui, deși tristă. Tristețea nu putea fi vindecată, dar Antonio se gândea că se va potoli cu timpul. Antonio credea într-o domolire a doliului purtat Matildei și care, în cazul Emiliei, n-ar fi fost câtuși de puțin incompatibil cu o amintire foarte pură a răposatei, care — spera Antonio — nu va conține elemente autodistructive și nu va implica, de pildă, disperarea. Asta nu pare să se fi produs. Eficiența domestică a Emiliei nu s-a micșorat, însă aspectul ei s-a înrăutățit serios. Abia mănâncă și doarme foarte rău. Antonio Vega se gândește că atâtă vreme cât rămâne lângă Emilia și stă cu ea zi de zi, noapte de noapte, cel puțin o să fie în stare să împiedice ce e mai rău, agravarea — pentru că Antonio Vega a ajuns să aibă temeri serioase în ceea ce privește sănătatea mentală a soției lui: îl îngrijorează posibilitatea unei tentative de sinucidere. Și îl îngrijorează imposibilitatea de a vorbi despre toate astea cu Emilia, în modul cel mai clar. Nu știe de unde să înceapă. De câteva ori a încercat. Și de fiecare dată Emilia, cu delicatețe, l-a făcut să renunțe:

— Nu-ți face griji. Tu să nu-ți faci griji pentru mine. Nu-ți face și mai multe griji decât cele pe care ți le faci deja. Eu mă simt bine cu tine și nu-i nimic în neregulă cu mine și doar îmi fac griji că tu îți faci griji. Lasă, nu te mai îngrijora. Ce s-a întâmplat cu Matilda a fost foarte trist pentru toți. Tu știi cum a fost. Nu se mai poate face nimic și nu trebuie să-și facă nimeni griji, iar tu mai puțin ca oricine. Știu că ești îngrijorat și te văd și atunci îmi fac și eu griji și așa e și mai rău.

Antonio a reținut acest *nu te îngrijora că mă îngrijorezi* ca un fel de avertizare, de dojană, ceva gen „asta nu se face", „asta înrăutățește lucrurile", o atenționare că atitudinea asta, chiar dacă e de înțeles și e datorată interesului și iubirii, în linii mari e totuși enervantă și, pe termen lung, insuportabilă. Antonio acceptă că Emilia încearcă, cu amabilitate, să-l mustre când se bagă prea tare în treburi de care nici Emilia nu poate să se scuture prea ușor. Antonio decide așadar să nu-i reproșeze Emiliei tăcerea sau grijile ei privitoare la Matilda, ci să se obișnuiască cu situația asta taciturnă și sumbră și să aștepte ca timpul — din nou timpul — să le potolească pe toate și dulcea uitare să vină: *confuză povestea și clară suferința* — ca în poemul lui Jorge Guillén[1].

Celălalt element al situației e Juan Campos și reacția lui începând de la întâlnirea cu Emilia și cu Fernandito în biroul lui. Această reacție îl surprinde peste măsură pe Antonio Vega. Aici, în cazul lui Juan, chiar că nu mai există niciun fel de comunicare verbală — exact ca și în ceea ce o privește pe Emilia —, dar, spre deosebire de Emilia, Juan Campos nu dă semne că ar fi trist sau disperat. Poate doar la fel de interiorizat ca întotdeauna. Ceva mai absent ca de obicei, deși Antonio Vega recunoaște că e greu de stabilit gradații în aceste stări de absență, de neatenție sau de interiorizare ale lui Juan: e greu de zis când sunt mai intense sau mai lungi sau mai profunde pentru că, în măsura în care sunt atât de obișnuite, sunt parte integrantă a felului normal de a fi al lui Juan Campos în sânul familiei. Nu se arată mai avântat în unele zile și mai abătut în altele. Mai degrabă e un fel de scădere a temperaturii generale, o răcire, sau o încetinire a reacțiilor și a emoțiilor. Și aici Antonio Vega chiar poate să observe variații în comparație cu vremea în care Matilda trăia. Pe vremea aceea adevăru-i că Juan nu se manifesta cu mai mult avânt când Matilda era prezentă sau absentă, dar felul lui rezervat de a fi era, în cadrul general

---

[1] Pistă falsă: aluzie la un vers al lui Antonio Machado.

al rezervei, mai avântat; de pildă, vorbea mai mult cu Antonio despre filozofie: comentau romane pe care le citeau amândoi sau, în plimbările pe care le făceau cu maşina sau pe jos, aveau conversaţii mai variate, nu neapărat mai profunde. Era mai mult *small talk*. Ce s-a pierdut în conversaţia celor doi e plăcerea pe care i-o dădea lui Juan Campos — plăcerea pe care i-a transmis-o lui Antonio de-a lungul anilor — conversaţia lipsită de mize mari. Mare parte din farmecul prieteniei dintre doi oameni egali constă în plăcerea pe care o provoacă conversaţiile fără importanţă: a nu vorbi despre nimic important e la fel de important uneori, ba chiar mai important, ca a vorbi despre lucruri importante. Nu a pierdut, însă, plăcerea pe care i-o dă prezenţa fizică a lui Antonio. Antonio Vega e sensibil la genul ăsta de emoţii. Şi simte că există un flux continuu de înţelegere care circulă între cei doi când sunt împreună, chiar dacă acum vorbesc mult mai puţin decât o făceau pe vremuri.

Nu a trecut nici o săptămână şi Juan Campos, într-o dimineaţă la micul dejun, anunţă că Andrea şi Jacobo, independent unul de altul, şi-au anunţat vizita la Asubio. Asta înseamnă că se va umple până la refuz casa. Andrea poate c-o să-i aducă pe cei doi copii mici, băiatul şi fata, şi o persoană sau două pentru ajutor la treburi, în plus faţă de soţ. Iar Jacobo şi soţia lui Angélica mereu ocupă mult spaţiu, chiar dacă încă nu au copii. Aşa că Juan îi comunică aceste veşti în mod special Emiliei pentru că prezenţa iminentă în următorul weekend a celor două cupluri, a copiilor şi a ajutoarelor presupune o creştere cu în jur de opt persoane a numărului de locuitori ai casei, cu nevoile corespunzătoarele: dormitoare, spălat de rufe, mic dejun, prânz şi cină... Se consideră de la sine înţeles că în acest weekend prelungit, pe care cele două cupluri au hotărât să îl petreacă la Asubio (şi se pare că fiecare a luat decizia în mod independent), se vor instala aici fără să-şi pună nici cea mai mică problemă şi să se întrebe dacă nu cumva prezenţa lor deranjează pe cineva. Obiceiul casei a fost întotdeauna acela

ca invitații, mai ales cei din familie, să vină să stea cu cine vor și cât vor. Așa era pe vremea Matildei. Ce ciudat e – gândește Antonio Vega — că acest weekend va fi primul de la moartea Matildei când cei trei fii vor sta cu tatăl lor în același loc vreme de patru-cinci zile. Nici măcar după înmormântare nu a avut loc o asemenea întrunire. Cererile insistente ale Matildei de a nu se organiza funeralii cu mare tam-tam i-au intimidat pe toți și în zilele acelea aproape că n-au fost acasă decât Juan, Antonio și Emilia, dacă nu se pun la socoteală telefoanele sporadice și vizitele intempestive ale fiilor. Dar acum se pare că în sfârșit va avea loc întâlnirea. Antonio Vega are o intensă senzație de voluminozitate, de reprezentație teatrală, ca și cum dintr-odată această simplă întrunire de familie ar căpăta un aer carnavalesc.

Lui Antonio Vega i-ar plăcea acum să aibă ocazia să își compare reacția pe care i-o produce iminenta vizită cu reacția lui Juan Campos față de același eveniment. Și totuși, deși prietenia dintre Antonio și Juan nu s-a răcit câtuși de puțin, de la întâlnirea cu Emilia în birou, lui Antonio Vega i se pare că Juan e mai tăcut ca niciodată. Sau poate că Antonio, care s-a lăsat pradă unei neliniști difuze în ultimele luni, e cel care refuză să se angajeze prea direct în niște exerciții comparative. Ce ar vrea Antonio să compare, dacă ar îndrăzni să o facă în fața lui Juan, este senzația lui că această creștere subită a numărului de oameni în casă va produce o creștere pe măsură a sentimentului de gol în obișnuiții casei de la Asubio. Lui Antonio Vega, care îi cunoaște bine și îi iubește pe Jacobo și pe Andrea, îi e teamă totuși să nu se comporte cu prea mare lipsă de sensibilitate. În alte circumstanțe, o anume doză de insensibilitate (un fel de a fi, în mod natural, câtuși de puțin hipersensibil) ar fi binevenit, ar atenua tensiunea pe care Antonio o percepe la Asubio. Acum însă (având în vedere că e prima oară când familia se întrunește după moartea Matildei), poate că nu va fi suficient să fii non-emoțional, flegmatic sau cam prostănac, sau cam sec, cum e cazul celor doi copii mai mari

ai lui Juan și ai Matildei, ci va fi nevoie de o anume calitate pozitivă de înțelegere — se gândește Antonio. Așa că zilele premergătoare sosirii lor trec, cel puțin pentru Antonio Vega, într-un fel de calm neliniștit sau de așteptare neliniștită pe care, în orice caz, Antonio se simte obligat să le disimuleze ca să nu-i alarmeze și pe ceilalți. Și într-adevăr, i-ar plăcea să știe mai amănunțit cum trăiește Juan pregătirile acestei vizite. Dar Juan Campos, după ce a anunțat-o pe Emilia că vor sosi cele două cupluri, dă impresia că nu-l mai interesează respectiva problemă. Fernando, în ceea ce-l privește, s-a limitat la un comentariu caustic:

— Se întoarce lumea bună! O să fie aici, cu noi, cu kilogramele lor în plus și cu somnolența lor congenitală. Se întoarce clasa bunei-cuviințe... bine că eu o s-o șterg!

— Fernando! comentă Antonio Vega auzindu-l. Înainte îi iubeai! Plângeai când se termina vacanța și plecau frații tăi fiecare la colegiul lui!

Apar intempestiv. Năvala lor e cantitativă ca propriile bagaje, valize, crocodili mecanici, biciclete, o întreagă bibliotecă de cărți pentru copii, un munte de pampers pentru micuța Babi. Copiii și adulții formează un tumult zgomotos din primul moment, ceea ce îl amuză pe Antonio Vega. De fapt, Antonio e cel care organizează și reorganizează acum viața la Asubio în ceea ce privește orarul de masă, drumurile dus-întors la Lobreña și Letona. Vânzoleala îl îndepărtează pe Fernandito (care în prima zi i-a studiat cu un fel de curiozitate malițioasă pe cei doi nepoți), îl lasă aproape indiferent pe Juan Campos și aproape că nu produce nicio schimbare în comportamentul eficient al Emiliei. Au venit două menajere de la Lobreña, verișoare de-ale lui Emeterio, nepoate de-ale lui Balbanuz, care fac curat și ordine în casă, cu nelipsitele căști de la mp3 player înfundate în urechi, ca niște agenți secreți, ca niște marțiene surde ce își deschid ochii imenși și verzi de fiecare dată când Antonio le întreabă câte ceva.

XIV

În sufragerie, în prima seară, cina se prelungește. A revenit furtuna, dar fără ploaie, e un răpăit sec în obloanele din lemn vopsit în verde care neagă toamna, iarna. S-a scos masa mare ovală pe care a adus-o Matilda la Asubio și care abia dacă a fost folosită în ultimii ani. Toți sunt prezenți: cele două cupluri, Emilia și Antonio, Fernando și Juan Campos. Opt persoane în total: copiii s-au culcat deja, erau obosiți după drum. Cele două fete cu care a venit Andrea se uită la televizor în *office*. Balbanuz a urcat la Asubio după-amiază să pregătească bibanul pe sare pe care îl mănâncă acum și maioneza. Una dintre nepoatele ei stă cu ea și o ajută să strângă farfuriile și să aducă altele, ajutate și de Emilia în momentele mai complicate. Pare într-adevăr o cină *self-service*. Se servește biban și câteva salate. La desert va fi salată de fructe și un *kirsch* foarte bun pe care l-a scos Emilia din bufet și pe care l-au adus din Austria într-una dintre ultimele călătorii cu Matilda. Și o să mai fie un platou mare cu brânzeturi din zonă și cafea și digestive.

Jacobo și Andrea și-au pierdut farmecul, se gândește Fernando Campos uitându-se la ei, deși nici el aproape că n-a scos un cuvânt cât a durat cina. Apare un fel de desfigurare corporală la bărbați și la femei după ce se căsătoresc. După treizeci de ani, ceea ce înainte se numea curba fericirii — se gândește Fernandito — s-a transformat acum, în aceste vremuri ale dietei, sălilor de gimnastică și pilates, într-o adipozitate de bavură. Niciunul dintre frații lui nu e ceea ce s-ar numi gras, dar burta lui Jacobo cade peste curea, iar Andreei i s-au lăsat coapsele și i-a crescut fundul. E adevărat ce a zis Antonio deunăzi: când erau tineri, copii, îi iubea pe frații lui. Schimbarea bruscă a venit după, când Matilda i-a răsfirat prin Europa, animată de cele mai bune intenții. Nu s-au mai iubit, nu s-au mai admirat între ei. Ce s-a întrerupt, mai ales, a fost comunicarea. Când a murit Matilda, Jacobo și Andrea, secondați de soți, au mimat — consideră Fernando — o durere pe care nu o

simțeau. El, în ceea ce-l privește, s-a prefăcut la înmormântare că nu simte nicio durere. Testamentul, al cărui conținut s-a știut de la bun început, i-a mulțumit pe toți trei, deși José Luis și Angélica, cumnații lui, au cam strâmbat din nas aflând că el, care nu era însurat, primea o parte egală cu frații lui. De ce au venit acum, chiar acum? se întreabă Fernandito.

De cealaltă parte a mesei ovale, ceva asemănător se întreabă și Antonio Vega, fiindcă niciunul dintre cupluri nu pare să fi venit la Asubio dintr-un motiv anume: s-ar zice că i-a luat pe sus weekendul prelungit datorat zilelor libere de Ziua Morților și a Tuturor Sfinților, de parcă un vânt idiot i-a mânat în direcția Asubio ca pe niște pagini de ziar. Dar asta, bineînțeles, e de necrezut. Nimeni nu-și poate închipui că au apărut aici cu mașini, copii, servitoare, chiar în zilele astea libere, dacă n-ar fi vrut. Aceste reflecții îl fac pe Antonio să zâmbească. După atâta vreme de când n-au călcat nici pe la apartamentul din Madrid, nici pe la Asubio, după ce luni întregi n-au făcut decât să dea decât un telefon din an în paști, acum, dintr-odată, eclozează de parcă ar fi vărsați în chipul cel mai comic din lume de intenții și motive pe care poate că nici ei nu le știu. E posibil să aibă vreo motivație pe care Antonio, la rândul lui, să n-o știe, dar aparenta lipsă de motivație e comică în sine.

La rândul său, Fernando s-a plasat el însuși în această mașinărie de emitere a sentimentului de comic controlat care îi cuprinde (răcindu-i, mecanizându-i bergsonian) pe frații lui și pe soții lor, așa cum stau așezați în jurul mesei ovale, drept obiect al purei contemplații. Exact ca Antonio, nici Fernandito nu reușește să găsească motivația concretă care să explice prezența fraților lui la Asubio: Antonio Vega, apropo, în timp ce conversează amabil cu Angélica, așezată la stânga lui, a decis în sinea sa că, în modul cam zănatic al familiei Campos și Turpin, copiii s-au întors la casa părintească din dragoste filială. E foarte posibil — hotărăște Antonio — ca Andrea și José Luis să fi dorit să-i aducă bunicului pe nepoții care sunt acum așa de zâmbitori și de

haioşi la vârsta lor de trei, respectiv cinci ani. Dar chiar şi binevoitorul Antonio se întreabă: şi ceilalţi doi, Jacobo şi Angélica, care nu au copii şi care, după câte s-ar părea, nici nu vor să aibă vreodată? E o încrucişare aeriană, neformulată, între gândurile lui Antonio Vega şi Fernando Campos privitoare la Angélica şi Jacobo. Jacobo Campos este acum, din perspectiva fratelui său mai mic, un obiect ridicol. Fernandito înfăşoară mental ridicolul ca nişte viţe inflexibile de sirop: Jacobito e acum un tată fără copii în aceeaşi măsură (chipurile admirativă) în care soţia lui, Angélica lui, e o soţie de o ilustră infertilitate. Faptul de a-nu-avea-copii din partea acestui cuplu reprezintă, din punctul de vedere al lui Fernando, un fel de vocaţie originală, mai mult încă: un fel de *touch of class* al cărui *esse* constă în respectivul său *percipi*. Dacă n-ar fi percepută, această decizie conjugală de nu a avea copii ar fi lipsită de fiinţare, şi cuplul însuşi, ca o masă pliabilă oarecare, ar colapsa încontinuu sub ochii tuturor. Pentru a nu se dărâma, ambii soţi, de comun — şi poate pe jumătate conştient — acord, resping public maternitatea/ paternitatea cu aceeaşi energie scandalizată cu care unii resping un viciu. Având în vedere că e o reprezentaţie pentru public, al cărei scop e acela de fi văzuţi ca un strălucit cuplu fără urmaşi, trebuie să declare în mod repetat decizia lor de a nu avea copii. Şi fac asta deoarece, pare-se, pentru ei, faptul de a nu avea copii e o prioritate la fel de mare ca faptul de a avea copii pentru alte cupluri: un imperativ categoric în ambele cazuri, al cărui fundament e convenţional. A-nu-avea-copii — se gândeşte cu ironie Fernandito — a căpătat în plus, după moartea Matildei (care a avut copii, dar a neglijat în parte creşterea lor), o fiinţare cvasifloralã ca tribut *post mortem*, ca omagiu adus virtuţilor nematerne ale răposatei sale mame; Jacobo, dar şi soţia lui, se declară ambii sterili în mod voluntar, cu simplitatea unui medaliat olimpic care, în ceea ce-l priveşte, omite să-şi menţioneze medaliile de bronz, argint şi aur, însă nu le permite nici în ruptul capului simplilor muritori să le uite.

Fernandito face o trecere în revistă mentală a tot ce a gândit mai înainte cu o bucurie răutăcioasă, dar simțindu-se în fond obosit. Cina durează prea mult. Cuplul pe care îl formează Andrea și José Luis a fost avantajat, din punctul de vedere al lui Fernando, în timpul acestei cine, de micile incidente prilejuite de copii: băiatul a coborât în pijama în sufragerie, Andrea a trebuit să-l ducă din nou în pat, iar fata a căzut din pat. Andrea a coborât în sufragerie și a povestit întâmplările cu pricina, drept care José Luis a urcat cu o anume gravitate greoaie de tată responsabil să se asigure el însuși că — deși soția lui l-a asigurat că totul e în regulă și copiii dorm — totul e în regulă și copiii dorm. Foiala asta de cuplu cu copii are mai puțină incisivitate comică decât teoria cuplului fără copii format din Jacobo și Angélica care, dacă tot veni vorba, observând solicitudinea cumnaților ei, nu a putut evita să îi facă un semn lui Jacobo și să comenteze cu Antonio Vega, care era așezat la dreapta ei, că viața unui cuplu cu copii comportă atâta eticitate încât aproape că dă în dulcegărie.

— Sincer, Antonio, nu mă văd ajungând acasă și trebuind să schimb scutece sau să suport scâncetele unui plod, a declarat Angélica zâmbind.

— Bănuiesc că e greu, într-adevăr, a răspuns Antonio politicos. Eu provin dintr-o familie numeroasă și nu prea bogată. Mama mea a trebuit să schimbe multe scutece și să le spele și noi, cei mari, trebuia să ne ocupăm de cei mici, și chiar pe bune. Ne iubeam foarte mult, asta clar, dar recunosc și eu că o familie ca a mea ar scoate din sărite pe oricine.

Antonio Vega se uită acum la Emilia. Abia dacă a mâncat. După ce a ajutat-o pe nepoata lui Balbanuz să așeze cum trebuie farfuriile și platourile, Emilia se odihnește acum în fața lui Antonio, sorbind din ceașca de cafea. Și-a aprins o țigară. Dintr-odată Antonio se simte copleșit de tristețea Emiliei: imensul sentiment de culpabilitate pe care, în inima lui, Antonio nu și-l poate totuși asuma în întregime el singur. N-au renunțat și ei, Emilia și Antonio, la bucuria

gălăgioasă a copiilor pe care Antonio tocmai i-a descris-o Angélicăi? Tristeţea care o apasă acum pe Emilia, slăbiciunea ei, paloarea, frumuseţea ei osoasă şi îmbătrânită, nu fac parte toate astea dintr-o decizie greşită pe care Emilia a luat-o la sfatul Matildei sau din dragoste pentru Matilda şi pe care Antonio a acceptat-o din dragoste pentru Emilia, poate pentru că a cedat în faţa unei pasivităţi vinovate, aidoma celei a lui Juan Campos?

De ce n-au avut copii? Dacă ar fi avut, ar fi crescut toţi laolaltă. Cei trei ai Matildei şi cei ai Emiliei. Ar fi fost ca nişte veri săraci şi ar fi schimbat complet viaţa celor două familii. De ce nu a fost aşa? Pe Antonio îl încearcă din nou acum un sentiment mutant de vinovăţie: nu a făcut destul, a fost laş, a fost slab, a fost moale, a fost convenţional. Ce am fost şi nu vreau să recunosc acum în faţa mea? Antonio Vega se retrage acum ca un melc, se bagă în străfundul cochiliei ca să-şi pună întrebarea cea mai amară, cea mai greu formulabilă, cea mai arzătoare dintre toate: M-am comportat ca un resentimentar: ar fi trebuit să nu mă las, să nu cedez? Ar fi trebuit să-i spun Emiliei, Matildei, lui Juan: îmi plac copiii. Vreau şi eu să am copii. De ce n-am zis? Dacă el ar fi luat decizia asta, Emilia şi el ar fi avut copii, cel puţin doi, care acum ar studia la cine ştie ce colegiu, ar vrea să schimbe lumea, le-ar da dureri de cap. Şi fata ar vrea să-şi taie nişte şuviţe sau să şi le lase să crească. Băiatul poate că ar fi corijent la chimie sau la matematică... Emilia le-ar fi scos pe toate la capăt şi nu i-ar fi fost atât de dor de Matilda. Acum, în acest tărâm pustiu nimeni nu poate supravieţui. Moartea e singurul lucru care există. Faptul de a avea copii ar fi alungat din inima Emiliei singurătatea, osuarul, sinuciderea. Antonio o priveşte pe soţia lui, cum stă acolo aproape, în lumina lumânărilor. Şi asta e o amintire a Matildei: Matilda voia ca toate cinele să fie luate la lumina lumânărilor, iar focul lumânărilor transforma ceara de albine în calde degete artritice: atunci străluceşte noaptea la lumina sfeşnicelor, şi cu ea marile emoţii amuţite, tot ce n-a fost să fie. Şi în noaptea asta când, în fine, Balbanuz şi

nepoata ei s-au retras şi se pare că sus, în dormitoarele copiilor e linişte şi pace, e o întindere inteligibilă, luminoasă, ireală, care cuprinde şi faţa de masă albă brodată, paharele din cristal, sticla de Porto care circulă în jurul mesei. În jurul mesei ovale stau opt membri ai familiei şi din *Granfather Clock* pe care Matilda l-a adus din Londra ca dar pentru Juan cu ocazia unei aniversări cad peste ei douăsprezece bătăi, care îl sperie pe Antonio. Se simte ruşinat, neliniştit. Ar avea nevoie să fie consolat. Acuzarea cea mai dură, propria lui conştiinţă, judecata cea mai dură, ce ar fi putut să fie şi n-a fost. Îşi aminteşte versurile unui poet al cărui nume l-a uitat: *Ce-am fost şi ce n-am fost se răsfrânge în ceştile de ceai lângă foc/ Fotolii din alte case, tablouri pe care nimeni nu le mai priveşte şi care, lăţite, inundă fundalul salonului cu retorici încremenite.* Există o retorică încremenită despre care Antonio n-ar putea să spună dacă pâlpâie odată cu tremurul flăcărilor de la lumânări în afara conştiinţei lui sau odată cu tremurul sentimentului său de vinovăţie şi spaimă.

N-ar putea spune de ce, dar Antonio se simte în noaptea asta desprins de toate: sau, poate, mai legat ca niciodată de Emilia, legat cu o legătură care îl separă, dintr-odată, de Juan Campos şi, prin Juan, de restul convivilor şi de întreaga casă. E un sentiment nou pentru Antonio. E, fără îndoială, parte integrantă a sentimentului de culpabilitate care l-a cuprins de curând văzând-o pe Emilia aşa de stinsă (iar sentimentul ăsta, la rândul lui, nu e, în sine, nou): ce e nou este refuzul brusc de a mai aprecia fără rezerve legătura lui obişnuită cu Juan, prietenul său de-o viaţă. Dintr-odată, ca zborul razant al unui cârd de ciori care croncăne şi dau din aripile lor negre din hârtie metalizată, Antonio se simte izolat şi neajutorat. Ce-o să fie dacă starea Emiliei o să se înrăutăţească? Pentru că Emilia ar putea să pice într-o depresie profundă — poate chiar e deja aici — fără ca Antonio să-şi dea seama la timp: obiceiul ei însuşit de atâţia ani de a se concentra asupra treburilor administrative şi organizatorice a făcut-o pe Emilia parţial impenetrabilă, chiar şi pentru Antonio. Niciodată nu e bolnavă,

niciodată nu are dureri, nu răcește, nu are guturai. Niciodată — de când a cunoscut-o Antonio — Emilia nu a cerut să i se acorde o grijă individuală. Cât timp a trăit Matilda a existat o sănătate împărtășită în doi, un dispreț energic al celor două femei pentru mâțâielile și cârâielile pe care le stârnește majorității oamenilor grija pentru cele fiziologice și pentru starea de spirit. Toate se rezolvau seara cu o baie fierbinte și un pahar de whisky. Spre deosebire de Matilda, care părea agresiv de sănătoasă, Emilia dădea pur și simplu impresia că e o fată puternică și sănătoasă care nu se îngrijea de ea. Cât a trăit Matilda, capacitatea ei de a rezista la târâială a șters orice urmă de disconfort fizic sau mental. Și acum e la fel: doar că Emilia se înnegurează tot mai mult și a slăbit foarte tare. Acum, eficiența ei mai degrabă scoate în relief decât ascunde pentru Antonio disconfortul interior. De mai multe ori, Antonio a făcut propunerea ca amândoi, și el, evident, să-și facă niște analize amănunțite, în speranța că o examinare clinică serioasă o să scoată la iveală ceva, vreo anemie la Emilia, o carență de vitamine, o problemă ginecologică, sperând așadar că asta va constitui, în obiectivitatea și evidența sa medicală, un punct de plecare pentru ca Emilia să se lasă cât de cât îngrijită. Ce bine ar fi dacă Antonio ar putea-o convinge să facă amândoi o călătorie plăcută, măcar o vizită la familia lui Antonio, răspândită prin Spania în locurile cele mai însorite! Dar nu au vorbit niciodată despre asta. Și acum, uitându-se la ea cum fumează a treia țigară, nu poate să scape de sentimentul de îngrijorare. Angélica i-a spus ceva acum o clipă, vreun comentariu glumeț despre cuplurile fără copii, ceva în engleză și cu un accent foarte prost, ceva despre *growing closer and closer apart*, care l-a făcut să tresară și care, astfel, l-a introdus din nou în circuitul conversației generale. Antonio face un efort să zâmbească și i-a răspuns ceva vag care probabil că Angélicăi i-a sunat ca un fel de aprobare la ceea ce a spus, orice o fi fost. Angélica nu obișnuiește să dea prea multă atenție răspunsurilor pe care le dau ceilalți și o face doar dacă cineva o contrazice direct: dacă așa ceva se

întâmplă, atunci deschide ochii larg, îşi ridică sprâncenele şi se ia la harţă cu opozantul. Nu e prea interesată de răspunsuri şi nici, după un răstimp, de conversaţia însăşi. Aşa că Antonio iese din încurcătură netrebuind să facă altceva decât să zâmbească. Adunarea se stinge încetul cu încetul. Jacobo s-a ridicat şi se plimbă gânditor în jurul mesei: tocmai a făcut un comentariu despre ploaie sau despre lipsa ploii. Emilia la rândul ei s-a ridicat să ia cafetiera care a fost lăsată pe bufet. Antonio priveşte acum locul lăsat gol. Urmând calea deschisă de acest gol momentan, Antonio ajunge să observe atitudinea gânditoare a lui Juan Campos, care stă mai departe în capul mesei şi dă impresia că e de acord cu tot ce i se spune fără să dea importanţă la nimic. Când te gândeşti că Emilia, aşa de decăzută cum e acum, l-a făcut pe Antonio să se desprindă pentru o clipă de legătura de zi cu zi pe care, de-a lungul anilor, a avut-o mereu cu Juan. Antonio e conştient că acum, aproape fără voia lui, gândurile pe care şi le face în legătură cu Emilia îl îndepărtează de Juan. Iar interiorizarea lui Juan i se pare acum, dintr-odată, când se gândeşte la Emilia, cumva obeză, vâscoasă. Iar astea sunt sentimente ciudate pentru Antonio, care niciodată nu şi-a pus întrebări vizavi de Juan Campos.

La urma urmei, Juan Campos nu e atât de adâncit în sine pe cât îi pare lui Antonio. Din punctul de vedere al lui Jacobo şi Andrea, precum şi al ginerelui şi al nurorii lui, el e doar distrat şi reprezintă, aşa cum Juan Campos o ştie prea bine, întruchiparea bărbatului pe punctul de „a se moşnegi", odată cu depresia pensionării. Aşadar, atitudinea lui Juan Campos care rămâne nemişcat, distrat, ascultând amabil discuţia fără să ia parte la ea, e în avantajul celor patru. E sigur în rolul lui de bunic retras, de profesor universitar de filozofie retras din activitate, de personaj meditativ care vorbeşte puţin. Pe de altă parte, Juan se bazează pe faptul că tendinţa lui spre interiorizare va fi judecată cu respect şi afecţiune de către Antonio. Astfel că şi în favoarea lui Antonio Vega îşi joacă interiorizarea

pe care o trăiește. O exagerează puțin... La rândul lui, Fernandito... Ce se întâmplă cu Fernandito? Aici, Juan Campos nu reușește să înțeleagă cum îl vede fiul său cel mic sau cum ar vrea el să fie văzut de fiul său cel mic. O anume dorință de sinceritate paternă a început să pună stăpânire pe el la momentul cafelei și al vinului de Porto: a observat, zilele astea, fluctuațiile conștiinței lui Fernandito între ostilitate și afecțiune față de tatăl său. Sau poate că Juan a ajuns să gândească în termeni de dragoste-ură: de fapt, înclină mai degrabă spre o interpretare mai puțin riscantă: își imaginează o mișcare pendulară în Fernando care merge de la ostilitate la amintirea entuziasmului pe care i l-a inspirat cândva tatăl său. Juan Campos bănuiește că fiului său încă îi mai sunt vii aceste amintiri, care și pentru Juan Campos sunt extrem de intense. Diferența dintre cei doi, totuși, constă în faptul că Fernandito e conștient că afecțiunea lui discontinuă pentru tatăl său e infectată de o dorință de răzbunare: vrea să-l facă să plătească pentru răceala de care îl face doar pe el răspunzător, nu și pe mama lui. Singurul lucru pe care nu reușește Juan Campos să-l înțeleagă în noaptea asta este seriozitatea resentimentului; nici să-l stăvilească nu știe cum, chiar dacă și-ar propune asta acum. Juan nu e obișnuit să stăvilească nimic, după cum nu e obișnuit să corecteze ceva. Nu crede că e posibil, nu crede că are energie suficientă. Antonio, în schimb, după discuția în trei din birou, intuiește destul de clar ce se petrece în sufletul lui Fernando. Dar Juan se oprește aici. Să meargă mai departe ar însemna să intre în câmpul estimărilor lui Juan, pentru care Antonio nu e încă pregătit.

Unul dintre motivele care îl împiedică pe Juan Campos să-și dea seama de ostilitatea pe care fiul său o simte față de el provine dintr-un fel de vanitate reziduală, subliminală, specifică omului obișnuit să pară înțelegător și bun în ochii celorlalți, începând chiar cu Matilda în urmă cu mult timp. Această imagine de om bun și înțelegător, care îl avantajează așa de mult, îi place la nebunie lui Juan Campos. E precum una dintre acele fotografii în care ne vedem așa cum

ne-ar plăcea să ne vedem întotdeauna. Îi place acest instantaneu, fotogenic, al lui însuși, unde apare ca un om bun și înțelept, întristat de moartea soției lui, tăcut, care e reținut dar deopotrivă prețuiește mult conversația și compania prietenilor apropiați. E o fotografie fără deformări, e contrariul unei caricaturi: Juan Campos urăște caricaturile când e vorba de el însuși și i-a fost întotdeauna frică de capacitatea lui Fernando de a caricaturiza. Îi e frică să se vadă urât, îi e frică să se vadă rău, îi e frică să se vadă într-o lumină nefavorabilă. Și ce lumină poate fi mai nefavorabilă decât privirea răzbunătoare a fiului său? De aceea, nu doar pe vremea Matildei, ci și cu ocazia tărăgănării morții ei, în acele luni cumplite, și mai ales după moartea ei și chiar acum, Juan Campos a păstrat ca pe o comoară instantaneul care îl favorizează, instantaneul continuu, solid, uman, înțelegător, cu care privirea lui Antonio Vega îl ilumineză mereu. E o privire afectuoasă, dar cu o afecțiune pe care Juan Campos, uneori, în sinea lui, a îndrăznit s-o numească infantilă: faptul că un om matur ca Antonio îl vede într-o lumină atât de bună, atât de interiorizat, atât de nobil, îi place întotdeauna lui Juan Campos. Și se bucură când se gândește — cu o strâmbătură plină de cinism — că nu merită asta, pentru că nu e dispus să renunțe la efectul de satisfacție pe care i-l stârnește. Chiar și așa, nu poate totuși să nu ia deloc în seamă semnele de nemulțumire, de dezaprobare și reproș pe care Antonio Vega le emite uneori. De aceea Juan Campos face eforturi, când Antonio e de față, să semene cu imaginea bunului Juan Campos, nobil și adâncit în sine, pe care Antonio Vega, ca un copil, l-a considerat întotdeauna prietenul lui mai mare.

Fernandito s-a hotărât să rămână până la sfârșitul cinei, al adunării, oricât ar dura. Hotărârea asta s-a format în conștiința lui de-a lungul întregii seri. La început l-a îmboldit curiozitatea să vadă cum o să reacționeze frații lui. I-a studiat răuvoitor pe ei și pe soții lor. S-a bucurat de fâțâiala cu copii și cu comentariile pseudointeligente ale Angélicăi și cu engleza ei oribilă. A observat și el ce rău arată

Emilia. S-a simțit mișcat în seara asta în fața vizibilei dezolări a lui Antonio, în fața neputinței lui. Poate că acest tablou al unui om bun și bine intenționat a fost ceea ce l-a oprit să plece imediat ce s-a terminat cina sau să îi atace verbal pe tatăl și pe frații lui. Antonio Vega — a decis Fernandito — trebuie respectat, mai întâi și mai ales de mine. Această considerație face să slăbească ostilitatea pe care o are față de tatăl său, iar acum, când e aproape unu noaptea, Fernando se simte obosit și fără chef de ceartă. Mâine va fi o nouă zi. Se uită la tatăl lui înainte de a se ridica, deja se ridică toți de la masă, și îl cuprinde o tristețe abstractă, ca și cum ar plânge pentru fragilitatea existenței în general: nihilizarea inevitabilă a oricărei existențe, a lui inclusiv. De aceea ultima imagine a tatălui său e vaporoasă și deloc ostilă: privește imaginea tatălui său atenuat, nihilizat, ca într-o fotografie veche, ca într-o amintire neclară, cam în felul în care, ca tineri, admiram fără prea multă ironie figura studioasă a anumitor personaje sedentare care, la urma urmei, la bilanț, patruzeci de ani mai târziu, au scris și au publicat puțin și nu dau impresia că au studiat așa de mult pe cât părea.

XV

Copiii schimbă complet înfățișarea casei. Iar copiii lui Jacobo și ai Andreei sunt iscoditori și gălăgioși, scormonesc peste tot, se ascund după uși la o deloc originală de-a v-ați ascunselea care se sfârșește invariabil cu plânsete. Cea mică, de trei ani, încă mai face pipi și caca în pampers. Și Andrea, nedormită ca lumea, își face apariția foarte devreme prin casă. Jucăriile sunt aruncate peste tot. În plus, în casa asta, așa cum a fost renovată, nu există o cameră de joacă pentru copii. Este un dormitor, unde dorm cei mari. Babi se trezește noaptea și plânge. Copiii contagiază întreaga casă — așa gândesc, fiecare din perspectiva proprie, Angélica și Fernando Campos. José Luis și Jacobo se duc foarte

devreme la noul teren de golf din Lobreña. Această proliferare a terenurilor de golf în toată provincia dă o senzație foarte 2006. Juan Campos se baricadează în biroul lui. Antonio Vega se instalează, ca de obicei, în garaj. Copiii ocupă întreaga casă ca un dispozitiv militar.

— O să rămâneți mai mult timp? a întrebat-o Fernandito pe sora lui.

— De ce? Te deranjăm?

— Normal. Sunteți întruchiparea deranjului.

— Holtei obraznic ce ești. Și, apropo, tu mai stai mult? Nu mai lucrezi? Te-au dat afară?

Fernandito a zâmbit răutăcios și a plecat fără să-i răspundă surorii lui. Nu luase în calcul acest *Kindergarden* obiectivat. Nu-și văzuse niciodată sora materializată în asemenea grad: semnele exterioare ale maternității Andreei îl atrag pe Fernandito așa cum semnele exterioare ale bogăției îi atrag pe inspectorii de la fisc. Fernando Campos zumzăie la modul cel mai literal în jurul nepoților și al surorii și al femeilor de serviciu și al celor două bone. Nu se joacă cu nepoții, nu. Îi sperie. Le ia jucăriile și le pune pe dulap. Îl face să plângă pe cel mai mare. Stă în salon și nu se mișcă atunci când, după toate aparențele, își sparg capul căzând de pe un fotoliu sau rostogolindu-se pe scări. Felul lui de a-i observa pe nepoții săi fără să intervină niciodată a devenit celebru printre cei ai casei. Această supra-adăugată vizibilitate a lui Fernandito nu a scăpat ochiului dojenitor al lui José Luis și al Angélicăi, cumnații lui.

— Frate, ai putea și tu să te miști să-i ajuți, a izbucnit José Luis într-o seară, o seară anostă cu burniță, când nu mai știa ce să mai facă cu copiii.

Fernando a afișat același zâmbet acru și a rămas mai departe nemișcat. Începând din seara aceea s-a format tabăra anti-Fernandito, ale cărei baze fuseseră puse de atitudinea lui nesuferită și care acum își găsise șefii în Andrea și José Luis. Asta aduce casei un plus de dinamism banal. Se pot percepe curenți subacvatici la suprafața rutinei de zi cu zi, înainte și după micul dejun, la orele

dimineții, înainte și după prânz, după-amiaza, și aceștia constau în faptul că perechile îl observă pe Fernando de la distanță și șușotesc.

Andrea a aprins scânteia ostilității de grup prin comentariile ei vizavi de faptul că nu pricepe cum de-a ajuns Fernando să stea la Asubio.

— Cum să nu te enervezi dacă te întreabă dacă ai de gând să stai mai mult timp? Dar i-am răspuns și eu: tu ce te bagi?

— Eu ți-o spun fără înconjur, Andrea. Sigur că-i fratele tău, a intervenit José Luis în stilul lui grăbit de bărbat înalt și nu prea frumos: are un post interesant la Banca Centrală. Poartă stilul City of London, cămăși cu dungi și costum elegant în zilele de lucru și haine ostentativ *sportish* la țară, cu un aer de clubul pescarilor și vânătorilor cu cizme Track and Field. Fratele-i frate, normal, dar, Andrea, eu pe fratele tău Fernando nu-l văd că ar fi. El e mereu *the odd man out* și îi place la nebunie rolul ăsta. Ce mai, mă cam scoate de sărite!

Și Andrea, secondată de Jacobo, i-a luat apărarea lui Fernandito fără prea multă convingere. Apărându-l, i-au trecut prin minte ca niște cârduri de egrete imaginile din alte vremuri: copilăria și adolescența la Asubio și plajele din nord: Lobreña, Oyambre, San Pedro del Mar... ploaia, drumurile înfundate, duminicile luminoase, cerurile ca malțul în amurg, gingașele acuarele, poveștile pe care Antonio Vega le citea celor trei, jocurile de șeptică și popa-prostu și de șah chinezesc pe care le jucau în camerele de sus sau în bucătăria lui Boni și a lui Balbi... Și toate astea poartă atât de pregnant eticheta a-fost-pe-vremuri, au-existat-cândva, s-au-dus și nu-mai-vin, sau, dacă mai vin, apar numai ca rafale scurte în memorie, care fiindcă sunt atât de neajutorate și de prizărite, o înduioșează fără voia ei, încât au stăvilit primul acces de violență față de Fernandito pe care José Luis începea să-l manifeste vehement și pe care și ea, la rândul ei, începuse să-l manifeste. Se simțise rănită de întrebarea lui Fernandito și i-a răspuns

cum i-ar răspunde orice femeie măritată, cu copii și cu responsabilități, care trebuie să-l înfrunte pe un tinerel ambiguu care, după părerea Andreei, s-a schimbat așa de mult în ultimii ani, încât nu mai e de recunoscut. Și chiar din primul moment al conflictului a putut să observe reacția lui Jacobito, fratele cel mare, pe care Fernandito îl adora. Andrea a fost surprinsă să descopere pe fața fratelui ei o imobilitate plină de reproș, ca de mască, pe care nu o observase niciodată până atunci, ca și cum ascensiunea lui constantă la banca din Madrid l-ar fi făcut imun față de prostiile fratelui celui zvăpăiat și isteț pe care, pe vremurile acelea de foarte de demult, când erau cu toții la Asubio, tatăl cel mereu îngândurat, Juan Campos de atunci, îl lăuda fără rețineri și îl compara plin de admirație cu spiritul strengăresc și cu agresivitatea intelectuală a Matildei, mama a cărei absență devenise cronică. Toate astea s-au petrecut într-o clipită. Fiecare din cei doi frați aparțin, de când s-au căsătorit, propriei sale perechi, și ambele cupluri formează un motor în patru timpi care declară implicit sau explicit ce trebuie și ce nu trebuie să se facă, ce și cum trebuie să fii sau să nu fii. Și în plus acum, tangențial, ce înseamnă și ce nu înseamnă trecutul, privit deja din perspectiva unui prezent îndreptat spre viitor al noilor familii, al noilor prietenii madrilene și... și asta de asemenea: al criticii nu foarte discrete vizavi de decizia testamentară a Matildei și față de reacția *post mortem* a tatălui. Pentru că e clar, Angélica și José Luis, fiecare în parte, în aparteurile cu respectivele perechi, și acum tot mai des de fiecare dată când se adună toți patru, tind să reducă tot ce ține de lumea socială de la Asubio — iar pe față li se așterne o emoție care îmbină neverosimil de bine dulceața și acreala — într-un singur cuvânt ce apare inevitabil când se întâlnesc toți patru: *discutabil*. Tot ce se întâmplă la Asubio este, prin definiție, discutabil. Dar bineînțeles că este discutabil! Cine ar putea să nege așa ceva? Problema e că această — de altfel doar formală — noțiune de *discutabil* (orice lucru din spațiu-timp are laturi nenumărate, orice fapt real are fațete, poate fi judecat din

diferite puncte de vedere şi e, de aceea, discutabil) ar fi neutră moral dacă ar fi folosită în sensul ei cel mai abstract: când însă José Luis şi Angélica o aplică domeniului de la Asubio şi locuitorilor lui obişnuiţi ea are o conotaţie negativă, prohibitorie, ca şi cum ar zice: e discutabil, nu e de încredere, nu e cu totul în regulă, e rău sau dăunător în fond.

S-au terminat deja zilele libere, a trecut Ziua Morţilor. Trebuie să se întoarcă la Madrid. Nu trebuie să se întoarcă la Madrid. Trebuie să se întoarcă la Madrid? Nu e prea clar. E un du-te-vino între ne întoarcem–nu ne întoarcem, o indispoziţie, parţial comică, parţial logistică, un *impasse*, o aporie domestică. Cine nu se întoarce? Şi cine poate la fel de bine să se întoarcă sau să nu se întoarcă? E clar cine nu o să se întoarcă şi o să rămână pe loc. Nici Juan Campos, nici Antonio Vega, nici Emilia nu o să plece nicăieri. Zilele libere de la începutul lui noiembrie au fost o simplă bătaie de cap pe care fiecare dintre cei trei a suportat-o sau a petrecut-o cu plăcere în felul său. Nu se ştie dacă Emilia a perceput neplăcerile pe care le pricinuiesc prezenţa copiilor şi a celor opt persoane la masă, dimineaţă, prânz şi seară. Faţa ei subţire cu un aer de supraveghetor a rămas neschimbată, impasibilă, absentă. Juan Campos a fost amabil şi distrat sau adâncit în ale lui cât timp a durat scurta vacanţă. Nu a vorbit cu nimeni foarte mult, nu a evitat pe nimeni, nimeni nu s-a apropiat de el prea tare, nici măcar fiii cei mari. Ginerele şi nora lui l-au privit de la depărtare, dojenitori şi cu ochii goi ca nişte musafiri impersonali care dispar fericiţi, fără să lase vreo urmă. Antonio Vega s-a simţit în largul lui cu copiii. A vorbit cu Andreíta în limba ei stâlcită de copil şi s-a jucat cu Jacobito de-a cavalerii medievali şi de-a Spiderman, uneori Antonio fiind Octopus, alteori fiind Octopus Jacobito, schimbându-şi veseli rolurile în după-amiezile ploioase. Şi tot ei doi răpind-o, în chip de piei roşii, pe Babi, ca să o vândă la bursa neagră de copii albi. Antonio Vega a fost recunoscător pentru prezenţa copiilor. Şi Fernandito, el? O să se întoarcă la Madrid? Sfârşitul scurtei vacanţe e un sfârşit fără Fernandito. Aşa că motorul în patru timpi se

adună în dormitor — iar adunarea lor pare o întrunire de proprietari — ca să decidă ce și cum. Și mai ales ca să hotărască cine rămâne și cine pleacă. Pentru că iată că din experiența cvadruplă a celor două cupluri a țâșnit, ca inflorescența de neoprit a unei garoafe, o concluzie pe jumătate comică: cineva trebuie să rămână să mai arunce din când în când o privire, să stea puțin de veghe, să vadă ce se întâmplă, pentru că, aici toți sunt de acord: ceva o să se întâmple, sigur, negreșit, o să se întâmple ceva. Risipirea familiei, dezbinarea Spaniei, haosul nenorocit care o să survină dacă pleacă toți și nu rămâne nimeni să controleze ceea ce e incontrolabil, să evalueze daunele și pierderile, să facă tabelul cu argumentele pro și contra ale unei situații pe care nimeni, niciunul dintre cei patru, nu o aprobă și nu o înțelege. Dar adevărul e — fie spus în favoarea reuniunii cvadripartite — că situația în sine nu doar că nu-i ușor de înțeles și de aprobat, ci chiar să-i determini existența e greu. Există la Asubio o situație potențial explozivă? Adevărul e că toate aceste zile libere au fost marcate de o excelentă sincronizare domestică datorată Emiliei, cu ajutorul complementar al lui Antonio Vega în orele când ploua și trebuia să le dai ceva de făcut copiilor. Singura necunoscută a situației e Fernandito, care a dispărut chiar spre sfârșitul scurtei vacanțe. Oricine altcineva, având în vedere cele întâmplate, și care-s nimic, ar fi ajuns la concluzia că nu e nimic de fapt și că toți patru pot să se întoarcă bine mersi la Madrid. Aici intervine Angélica, dobândind ea astfel o importanță și o semnificație ieșite din comun. Din punctul de vedere al Angélicăi, există o periculoasă sciziune în Asubio între ceea ce Bradley, bătrânul neohegelian englez, numește *Realitate și aparență*.

Angélica preia conducerea. O să rămână Angélica cu o mașină, a ei, și o să se întoarcă la Madrid Jacobo și José Luis cu copiii și bonele. Dar, evident, Angélica nu-i nimeni la Asubio fără Jacobo. Iar Jacobo nu poate să rămână cu ea. Nu rămâne disponibilă decât Andrea. Iar Andreei i se întredeschide o perspectivă interesantă dacă mai stă și mai

amână, astfel, măcar o săptămână, obligaţiile ei nutritive faţă de copii, activitate pe care o va supraveghea José Luis seara şi care va rămâne pe umerii competenţi ai personalului domestic în restul timpului. Astfel că Andrea, după efectuarea gesturilor şi circumlocuţiilor corespunzătoare unei maternităţi responsabile, rămâne pentru a legitima prezenţa Angélicăi, fiindcă de fapt ea este cea care ştie ce o să se întâmple la Asubio.

Angélica e o fată deşteaptă. A terminat Facultatea de Drept cum scrie la carte şi s-a obişnuit să se considere o persoană responsabilă faţă de propria ei viaţă: o reprezentantă a noii generaţii, acum în jur de treizeci de ani, care e conştientă că, în calitatea ei de femeie, poate să aibă aspiraţii mai înalte decât să se transforme într-o casnică oarecare. Căsătoria cu Jacobo i-a dat speranţe mai mari decât i le putea împlini realitatea: bunăstarea materială a familiei din partea mamei a lui Jacobo, în combinaţie cu prestigiul academic al lui Juan Campos, i s-au părut fascinante la început şi s-a hotărât să se mărite. Erau ultimii ani străluciţi din cariera Matildei, cei mai străluciţi, dar, de asemenea, spre final, cei mai ambigui, pentru că Matilda a aflat chiar în acei ani că boala ei era incurabilă. Astfel că toată activitatea ei a sporit la umbra certitudinii în privinţa inexorabilului ei sfârşit. Faptul că nu a recunoscut că-i bolnavă a fost esenţial pentru Matilda, că nu a recunoscut-o în faţa celorlalţi, în faţa ei înseşi. Dar era o încercare vană: în scurt timp, boala nemiloasă le-a risipit majoritatea îndoielilor atât celei direct interesate, cât şi datornicilor ei. În aceste împrejurări, Matilda nu mai oferea scenariul de viaţă socială visat, pe care Angélica a crezut că l-a atins prin căsătoria ei cu Jacobo. Angélica s-a simţit pur şi simplu trasă pe sfoară. Să o spui în aceşti termeni e absurd şi nici ea nu o spunea în aceşti termeni. Ea zicea doar că simte o enormă compasiune faţă de situaţia în care se află soacra ei. Dar nici soacra, nici familia soacrei nu păreau să aibă nevoie de compasiune. Familia Campos nu se lăsa căinată. Nu se lăsa căinată nici Matilda, nici fiul ei Jacobo, molipsit poate şi el

de infatuarea mamei. În aceste condiţii, rolul unei nurori se reduce, practic, la zero. Persoana însăşi, Angélica, pare, în virtutea dezactivării rolului, dezactivată ea însăşi ca atare. Angélica s-a simţit scoasă pe tuşă, diminuată, omisă şi, pe de altă parte, indispensabilă în ceea ce-l priveşte pe propriul ei soţ, Jacobo, care avea nevoie de ea ca să-i explice situaţia: una dintre caracteristicile cele mai ciudate ale acestei relaţii consta în faptul că Jacobo considera ca de la sine înţeles că Angélica e marele interpret al lumii şi al societăţii aflate dincolo de ansamblul redus de preocupări care-l priveau direct, în calitatea lui de înalt funcţionar la bancă. În afară de bancă, pentru tot restul, vocea autorizată era Angélica. Drept care şi în privinţa bolii soacrei ei, a opiniilor vizavi de căsnicia părinţilor soţului ei şi în general vizavi de toată familia Campos, Angélica a devenit autoritatea numărul unu, cel puţin din punctul de vedere al soţului ei.

— Şi tu ce crezi, Angélica? întreba tot timpul Jacobo.

Şi Angélica răspundea cu lux de amănunte: singurul inconvenient era că descrierile şi aprecierile ei apropo de situaţia din familie nu erau valabile în afara minusculului cerc pe care îl forma acest cuplu ciudat. Angélica îşi emitea opinia, pe care Jacobo o reţinea şi o aprecia cu gravitate, fără ca asta să dea naştere vreunui gen de acţiune clar conturate. Opiniile Angélicăi ricoşau fără consecinţe ca nişte mingi de ping-pong pe o masă de ping-pong. Nu jucau un meci, nu puteau să se strângă două tabere, unii de partea, şi alţii împotriva Angélicăi. Era ca şi cum ar fi jucat împotriva ei înseşi. Un fel de ping-pong la perete, peretele fiind, de fapt, Jacobo, iar Angélica, alternativ, singura jucătoare şi mingea care e lansată şi relansată iarăşi şi iarăşi. Angélica ar fi vrut să fie utilă, ar fi vrut ca, de pildă, Matilda să aibă nevoie de ea. Sau ca Juan Campos să aibă nevoie de ea. Sau ca însuşi Jacobo, dacă ar fi fost cumplit de descumpănit şi de îndurerat, să aibă nevoie de doze mari de consolare. Dar Jacobo nu dădea impresia că e atât de îndurerat pe cât, poate, ar fi trebuit să fie: obişnuinţa de a nu o avea lângă el pe mama lui, Matilda, obişnuinţă însuşită de-a lungul

multor ani, din copilărie și toată perioada adolescenței, de a socoti că mama lui n-are nevoie de absolut nimeni ca să-și rezolve problemele, tocea acum ascuțimea suferinței. Într-un fel, la scurt timp după intrarea ei în sânul familiei Campos, Angélica a fost izbită de o dublă consternare: consternarea că soacra ei nu are nevoie de ea, că soacra ei își e autosuficientă chiar și bolnavă și, în mult mai mare măsură, consternarea că nici soțul ei, fiul Matildei, nu are nevoie de ea ca să fie consolat pentru boala gravă a mamei lui. Nu că lui Jacobo nu i-ar fi părut rău și n-ar fi deplâns boala mamei sale: fapt e că Angélica nu reușea să identifice în totalitate această durere: ce recunoștea uneori era, desigur, tristețea fiului în fața ireparabilului, dar alteori era ceva asemănător cu surprinderea combinată cu o mare doză de neîncredere: pentru Jacobo gravitatea bolii mamei lui nu putea fi verosimilă întru totul și acest caracter neverosimil se datora parțial faptului că de îndată ce Matilda a căzut la pat, a creat în jurul ei o adevărată blocadă inexpugnabilă unde, de fapt, doar Emilia putea să pătrundă. Cei din jur aveau cunoașterea gravității stării Matildei, dar nu și intuiția sensibilă a acesteia. Semnul exterior sensibil cel mai constant al Matildei bolnave a fost iritabilitatea: pe Matilda o oboseau foarte repede vizitele și se enerva din orice fleac: Angélica s-a simțit respinsă într-un dublu sens: pe de o parte soacra ei nu avea nevoie de ea, pe de altă parte nu putea să-și consoleze soțul mai mult decât în raport cu suferința pe care acesta o manifesta în exterior și care, la urma urmei, nu părea să fie prea mare. Iar când Angélica, în fine, a scos toate astea pe tapet, cumva în genul unei neveste care ia taurul de coarne și descoperă infidelitatea soțului, Jacobo s-a limitat să comenteze că toți cei care purtau numele Campos Turpin erau niște oameni rezervați și imuni la melodramatismul consolărilor. Angélicăi asta i s-a părut cumplit. Și poate chiar era, deși deopotrivă ar fi fost de înțeles, dată fiind educația bazată pe distanță pe care fiii lui Juan Campos și ai Matildei Turpin au primit-o din copilărie. Mereu a fost păstrată distanța ca să nu se sufoce

unii pe alții și acum distanța păstrată atâta vreme congela întregul peisaj pe care-l formau copiii și părinții aflați la distanță unii de alții. În Angélica s-a născut atunci un fel de resentiment vag față de soacra ei, ceea ce se numește de obicei animozitate, o ușoară pornire, așa cum simțim față de un om foarte gras așezat pe scaunul alăturat în avion, sau față de cineva răcit a cărui prezență nu o putem evita pentru o bucată considerabilă de timp. După înfruntarea cu Jacobo — echivalentă descoperirii unei infidelități conjugale — și după respingerea din partea Matildei, Angélica a ajuns să exclame:

— Mama ta nici nu mă ia în seamă și nici nu-i pasă că am și eu un loc în familia asta, Jacobo! Ăsta-i adevărul! Nici nu știu cum de accept așa ceva.

Și zicând asta, era clar că o lua pe arătură, cum i-o dovedea descumpănirea iritată a lui Jacobo:

— Mama mea nu e proprietatea noastră, a niciunuia dintre fiii ei și a nimănui. Ea își aparține doar sieși. Eu n-am acces privilegiat la ea, și nici frații mei, nici tatăl meu, iar tu cu atât mai puțin. E normal să nu te ia în seamă. De ce-ar trebui să te ia în seamă?

— Pentru că sunt soția ta, nu-i de-ajuns?

— Firește că în alte cazuri e de-ajuns, dar nu și în ăsta, nu cred că-și amintește că exiști, scuză-mă. Asta-i situația!

Acestea au fost vorbele cele mai tăioase pe care le-a auzit vreodată de la Jacobo. Jacobo era un soț agreabil, cu o anume tendință spre absență și plictis pentru conversații lungi, lucru explicabil, pentru că se întorcea târziu de la bancă și în general își aducea de lucru acasă. Angélica a avut, deci, impresia că, plângându-se de atitudinea Matildei, scosese la iveală o rană veche care, într-un fel, afecta relațiile dintre copii și părinți în casa Campos: această impresie a ajutat-o să-și întărească și mai mult convingerea că se întâmpla ceva grav și ascuns în sânul familiei, deși Angélica nu deslușea prea clar ce era acest ceva. Această idee a unui secret de familie, a unui impas intrinsec al relațiilor dintre părinți și copii în familia Campos, i-a atenuat parțial

senzația de ofensare. În schimb i-a sporit curiozitatea adăugându-i un strop de răutate. Toate astea se întâmplau în ultimii ani de viață ai Matildei. Se terminaseră marile călătorii, care fuseseră înlocuite acum cu șederi lungi la Houston mai întâi și apoi în Elveția și la Madrid. Pe atunci Angélica împlinise treizeci și doi de ani: problema descendenței, dacă să aibă sau nu, fusese tranșată de ceva vreme. Însă pentru Angélica, ciudata respingere din partea soacrei ei a reprezentat o nouă confirmare a dreptății pe care a avut-o când și-a impus să nu aducă pe lume copii.

— Nu pot să înțeleg de ce mama ta, dacă nu i-a păsat niciodată de voi, a ținut să vă facă, a declarat Angélica într-o conversație mai mult sau mai puțin intimă cu Andrea. Andrea, pe vremea aceea, născuse de două ori și trăia cufundată în desișul compact al maternității. Era evident că Andrea nu avea nici cea mai mică vocație pentru rolul de femeie modernă, nici un proiect personal în afară de a-și crește progeniturile. Dar era mai sentimentală decât Jacobo. Andrea apără poziția mamei ei în niște termeni foarte teoretici, care erau totuși extrem de adecvați:

— A fi mamă e o nevoie a femeilor, a aproape tuturor femeilor, așa cred. Când însă copiii au crescut, o femeie poate simți că vrea să se realizeze ea însăși. Mama mea e foarte inteligentă, foarte pragmatică. Ne iubea în felul ei, în felul ei individualist, european, tipic clasei superioare. Copiii au grijă singuri de ei. Există și maternitatea mediteraneană, eu sunt o mamă mediteraneană, care se ocupă singură de mâncărica pasată și de lecțiile pentru școală. Mama mea e o europeană bogată care deleagă *the nurses* pentru astfel de treburi. Mie mi se pare o alegere bună. Și mama era fascinantă când eram mici, Angélica. Asta nu trebuie să uiți. Călătoream mult cu ea și cu tata. Mergeam să ne întâlnim cu ea, noi trei și tata, la Roma și Londra și Orlando. Îmi amintesc de călătoria la Orlando, când ne-am dus la Disneyland, a fost formidabil. Era o femeie energică și veselă, iar acum e bolnavă.

Când în cele din urmă moartea a luat-o pe Matilda, Andrea a părut, dintre cei trei fraţi, cea mai îndurerată. Nu a putut să se apropie de patul muribundei mai mult decât putuseră să o facă fraţii ei, dar nu a părut prea afectată din cauza asta. Angélica avea senzaţia că pentru fii şi pentru cei apropiaţi era mai important să se supună voinţei Matildei decât ar fi putut să fie orice iniţiativă proprie care ar fi diferit de această voinţă. Matilda nu admitea în jurul ei, mai ales spre sfârşit, voinţe mai puternice decât a ei sau diferite de a ei. Într-un fel, privit din exterior, asta părea revoltător. Văzut din interior, din interiorul propriei familii, părea absolut firesc.

Între Andrea şi Angélica s-a creat în vremea aceea o ciudată relaţie materno-filială: Angélica era mai mare, dar, neavând copii, păstra un aer celibatar, o lejeritate adolescentină care, în schimb, fusese înlocuită în cazul Andreei de o gravitate de matroană, chiar dacă Andrea era mai tânără. Cumnata ei îi părea Andreei mai deşteaptă decât ea, însă mai puţin pricepută la treburile practice, mai puţin chibzuită, mai ireală, tocmai din cauză că nu a avut copii. Astfel că între cele două femei s-a legat o prietenie ce putea fi considerată un gen de protecţie inversată: cea mai tânără o proteja pe cea mai mare în treburile de zi cu zi, iar cea mai în vârstă îi oferea celei mai tinere cultura generală: Angélica era la curent cu ce cărţi se publicau, cu expoziţiile de pictură modernă şi contemporană, cu conferinţele de la Fundaţia Juan March, cu seratele de muzică de cameră nord-americană, cu expresionismul german. Datorită influenţei Angélicăi, chiar şi dezbaterile feministelor au pătruns în conversaţiile Andreei. Chiar şi *Al doilea sex* al Simonei de Beauvoir a pătruns în repertoriul ei ideologic, chiar dacă într-o formă redusă şi diminuată. După moartea Matildei, dispersarea familiei a fost exagerată, mai cu seamă în ceea ce-l priveşte pe Fernandito, care abia dacă se mai vedea cu fraţii lui, şi în cazul lui Juan Campos, care abia dacă se mai lăsa văzut. Cele două cupluri, care se întâlneau mai des, au încetat şi ele să se mai viziteze, ca şi cum le-ar fi lipsit temele

comune de dezbatere, acum că Matilda murise. De fapt, întrunirea la Asubio cu ocazia acestei scurte vacanțe de Ziua Morților a fost rodul întâmplării. Fiecare dintre cele două cupluri a luat hotărârea de a merge la Asubio pe cont propriu. Când s-au regăsit acolo, pentru fiecare, prezența celuilalt cuplu a fost reconfortantă. Și așa se face că Angélica și Andrea și-au reluat relația materno-filială dublată de relația profesoară-elevă. Astfel că atunci când Angélica și-a declarat îngrijorarea vizavi de aparenta îngândurare și însingurare în care trăia Juan Campos, nu i-a fost greu să o convingă pe Andrea să rămână mai mult timp cu ea ca să supravegheze situația, după părerea Angélicăi, potențial explozivă.

Angélica, totuși, a avut o reținere mentală: a hotărât să nu-i împărtășească Andreei în amănunțime ce bănuiește ea că se petrece cu Fernandito. De fapt, Angélica consideră că ăsta e marele ei atu, marele ei moment, marele ei joc: aceste expresii joacă în conștiința Angélicăi ca o trupă de saltimbanci. Amintesc puțin de cei doi tineri care în *Castelul* lui Kafka conferă un aer indecent, comic, necugetat, destinului agrimensorului. Nu sunt personaje, ci doar concepte bulboase, noțiuni proliferante, intuiții pe care realitatea pe jumătate le confirmă și pe jumătate le infirmă. Există oare un joc în joc? Trebuie oare Angélica să facă un pariu *pascalian* referitor la existența sau seriozitatea unui fapt cumplit care se petrece în casă, referitor, să zicem, la posibilitatea apariției bruște în scenă a unui diavol sau a unui zeu? Pe de altă parte, de ce se bagă Angélica în această încâlcită afacere de familie? Angélica a considerat ca de la sine înțeles faptul că există o afacere de familie încâlcită, deși nu poate nici ea să-și dea seama în ce constă exact această încâlceală. Oare nu inventează ea totul de la un cap la altul? Angélica a fost o studentă deșteaptă. A simțit o sinceră curiozitate pentru anumite aspecte ale politicii și culturii. Își dă seama că poziția ei în casă e ciudată. Chiar dacă e soția fiului celui mai mare, Matilda nu i-a dat nici cea mai mică importanță. Se simte ca *the governess* din *The Turn of the Screw*.

Încrucișarea asta de figuri din literatură și de proiecte personale în persoana Angélicăi e întotdeauna pe jumătate comică. Se simte în pragul unei viziuni și se întreabă: văd într-adevăr ceea ce văd sau eu o provoc? La urma urmei, totuși — atât în cazul în care vede, cât și în cazul în care inventează —, se simte protagonista unui eveniment unic. În sfârșit căsnicia ei îi dă ceea ce la început nu i-a dat și nu părea să-i dea vreodată. A fost nevoie să moară Matilda, să se retragă Juan Campos la Asubio, să vină Fernando la Asubio lăsându-și în felul ăsta postul lui de la Madrid. Până la urmă, uite totuși că înflorește situația cu vâscozitatea unei uriașe verze: imense frunze situaționale se lățesc în toate părțile, brăzdate de limacși și viermi: imaginile horticole ușor respingătoare i se par acum Angélicăi expresive pentru situația care se extinde în fața ei ca niște enorme frunze alb-verzui de varză portugheză. Și toate astea nu le poate împărtăși în întregime cu Andrea din cauza cuiului din chestiunea Fernandito. Angélica a ajuns la concluzia că toată ciudățenia situației în care se găsește familia Campos, toți membrii ei fără deosebire, se concentrează acum în Fernandito ca într-o gaură neagră: Fernandito suge fără curmare toată energia familiei. Asta nu ar trebui să fie nici rău, nici bine, dar e ceva nu științific, ci mitopoetic, în acest concept de gaură neagră, care atrage ca un magnet imaginația Angélicăi. Așa cum moartea Matildei a rămas neterminată în familia asta — se gândește Angélica —, la fel Fernandito reprezintă neterminatul canal de scurgere al acestei familii, semnificația ei postulată și irealizabilă, negarea negării ei, prăbușirea ei. Și trebuie să existe o prăbușire — întrezărește Angélica acum — fie și numai ca să supracompenseze disprețul cu care a fost tratată ea de ei toți, inclusiv de propriul ei soț. Când se gândește la lucruri din astea se simte perfidă și rea. Însă, mai înainte de toate și mai ales, simte că spune adevărul. Iar a simți că spui adevărul e ca o beție care acum o stăpânește necurmat pe Angélica și îi permite să tolereze la prânz și cină conversațiile serbede, monosilabilce, ale lui Juan Campos sau

comentariile acerbe ale lui Fernandito, când Fernandito catadicsește să apară pe-acasă. Timpul zboară și nu se întâmplă nimic. Și dacă nu o să se întâmple nimic? La urma urmei, Angélica, și bineînțeles nici Andrea, nu ar putea să-și prelungească pe termen nelimitat șederea la Asubio. Ceva trebuie să se întâmple dintr-o clipă în alta, azi, mâine sau poimâine. Cum spune proverbul: pune răul în față și o să reușești, Angélica — așa își zice în sinea ei Angélica.

XVI

Juan Campos s-a eschivat cu totul în fața situației create. Asubio în aceste zile cu vânt izbind obloanele, cu ploaie necurmată și nesfârșita singurătate a mării, marea cu litania ei neîncetată, cu profunzimea ei metalică, cu indiferența ei mortală, și apoi cerul nămolos, secretul, eșecul, totalitatea de necuprins a lui *Eu sunt*, întinsa mlaștină a lui pentru-sine, toate acestea îi aduc pacea. În toate acestea se adâncește Juan Campos ca într-un labirint hedonic: iată că s-a salvat, iată că s-a eliberat de moarte, el este marele martor, marea mărturie, martirul. În loc să alerge nebunește spre moarte, Juan Campos se dă la o parte și se salvează. Doamne! Cine vrea să moară, să se împrăștie, să se desprindă de această lume interpretată, plină ochi de semnificații mustoase? Juan Campos nu vrea să moară. Înaintea sa, în fața lui Juan Campos, se întinde viața ca un teritoriu inefabil, ferit, ca o mare dezvinovățire, ca o justificare. Ce ar fi putut Juan Campos să facă mai mult decât a făcut? Ghemuit în fotoliul său în fața focului se simte bine, se simte viu. Se bucură de sine însuși, există în sine, se ne-cunoaște. Morții cu morții și viii cu viii. Toți s-au înșelat. Și totuși Juan Campos nu s-a înșelat. Citește acum poemele recente ale tinerilor poeți din Valencia. Tocmai citește, de pildă, *Primește-ți preajma/ ca pe un iubit*. Nu e minunat? Acolo, în Valencia, niște tineri editori și poeți au făcut o revistă fără nume, unde nu figurează autorii, ci doar

poemele, doar textele. Juan Campos le primește plin de bucurie în minunata lui casă de la Asubio. Îi citește, necunoscuți, așa cum se trăiește el însuși pe sine în penumbra benefică a purei sale subiectivități. Cine vrea să moară? Cine se gândește la moarte? Repetă: *Primește-ți preajma/ ca pe un iubit... O carte de haiku-uri deschisă la întâmplare trebuie să prilejuiască imediat o percepție neașteptată a unui crâmpei de lume: un ascunziș neștiut până acum, de acum scos la lumină.* Astfel, Juan Campos se vede pe sine transformat în licurici, în semnificație instantanee care apare deodată, strălucește și dispare: Eu sunt, eu nu sunt. Secvențialitatea existenței i se pare vulgară, atonia, lipsa de semnificație a marilor semnificații, soția, fiii... El s-a salvat, Juan Campos s-a salvat. Viața va dura tot atâția ani cât durează aceste iluminații, aceste haiku-uri fulgerătoare. Cum de îndrăznește Emilia să se năpustească în biroul lui cu atâta violență, aducând iz de moarte, amintind de moarte? A urât-o pe Emilia în seara aceea... Ea pretinde că-i prima. El e primul și ultimul. Nu va fi laș: nu va da înapoi acum că a reușit, teafăr, să ajungă la adăpost: nu va permite ca un sentiment falsificat de culpabilitate provenind de la o conștiință străină — de pildă, de la conștiința lui Antonio Vega — să-l perturbe. Cine are dreptul să-l judece? Lucrurile s-au petrecut de la sine. Floarea vieții s-a deschis de la sine. Juan Campos n-a putut să evite lucrul ăsta. Ar fi putut oare să se opună sau chiar să interfereze în urieșească desfășurare a Matildei, în acea gigantomahie absurdă a afacerilor, călătoriilor, metropolelor, centrelor financiare ale lumii globalizate? Matilda n-a avut îndoieli, și nici Juan Campos. Trebuia să i se dea fiecăruia ce avea nevoie. Matilda a obținut *ce avea nevoie* și Juan Campos de asemenea. Cine îndrăznește acum să contabilizeze câștigurile și pierderile fiecăruia? Noaptea e neliniștitoare, ploaia e neliniștitoare, neliniștitor vântul venind dinspre mare și farul departe, imprevizibil, inutil poate, e neliniștitor. În miezul redutei conștiinței lui Juan Campos neliniștitorul se ivește ca o dragoste imposibilă. Bine! — își zice Juan

Campos —, Matilda nu a fost o dragoste imposibilă. Nu am iubit-o pe cât aș fi putut s-o iubesc. Dacă aș fi iubit-o încă și mai mult, aș fi făcut-o mai fericită? Ar fi murit mai fericită Matilda dacă Juan Campos ar fi iubit-o încă și mai mult? Matilda avea măsura lucrurilor. A cuantificat dragostea și efortul. Nu a vrut să fie iubită peste măsură. Juan Campos a făcut ce a putut: a iubit-o suficient de mult. Mai degrabă Matilda a fost cea care nu l-a iubit suficient de mult pe el. Nu mai poate să mâzgălească acum caietul cu desene copilărești ale amintirii. Chiar dacă ar vrea să șteargă castelul și cavalerul medieval, să facă mâzgăliturі peste prințesă, inorog și centaur, nu ar putea. Să smulgă foaia, să o arunce în foc. Dar... Și dacă a căzut singur în groapa tragicomică pe care și-a săpat-o? I-a tras pe toți pe sfoară. Da sau nu? Nu trebuie să mă gândesc — își zice Juan Campos — prea în amănunțime la ceea ce ar putea să mă rănească dacă aș gândi prea în amănunțime. Juan Campos nu trebuie să-și imagineze în detaliu ce anume l-ar răni dacă dintr-odată, în toiul nopții, ar apărea în fața lui, ca un hoț, vreun huligan, vreun drogoman... Să ne imaginăm că de la Lobreña ar veni un tânăr oarecare făcut praștie, drogat, care are nevoie urgentă de bani, și că ar da năvală în camera asta mângâietoare, ar sparge geamurile (la urma urmei, e doar un geam, cu draperii din catifea grea, care-l desparte de furtună)... L-ar putea omorî chiar aici, l-ar putea lăsa fără nimic. E la adăpost aici pentru că îl apără Antonio Vega și Bonifacio și Balbanuz. E la adăpost pentru că Matilda a murit și nu se mai poate întoarce și nu-i mai poate reproșa nimic și nu-l mai poate lua la rost. Dintr-odată îi e frică, îi e frică. Îi poate telefona lui Antonio (există o linie internă între apartamentul lui și cel al lui Antonio și al Emiliei...) Juan Campos se simte dintr-odată cumplit de înfricoșat. S-a speriat singur. Îl sună pe Antonio. E unu noaptea. Juan Campos și Antonio Vega beau whisky cu gheață la lumina molcomă a focului. Antonio Vega nu a spus la telefon decât: Vin acum. Juan Campos nu a dat explicații, cum e normal. S-a limitat să spună încet: ai putea să vii puțin, dacă nu te-ai

culcat? Antonio Vega a răspuns: Vin acum. Din această clipă, spaima fulgerătoare a început să dea înapoi. A rămas sub pojghița conștiinței lui Juan Campos, care a putut să se cufunde din nou în obiectele liniștite ale biroului lui, ale camerei sale de zi cu zi: acum își primește preajma ca pe un iubit. Antonio Vega bate acum la ușă și intră. S-a sfârșit. Antonio toarnă whisky în pahare, se mișcă încet, cu siguranța matură care-l caracterizează, cu acel cumpăt care se degajă din tot corpul lui, cu inocența lui specifică. Atâția ani împreună, abia dacă a îmbătrânit, amândoi se uită la foc. Se aude clinchetul gheții în pahare și clinchetul vântului de afară lovind în vase ca o frază binevenită, amabilă, arhicunoscută. Odată cu Antonio se reîntoarce pacea conștiinței non-obiectivante: acum Juan Campos nu se simte judecat, dedublat, smuls din sine însuși. În acest moment, între conștiința de sine a lui Juan Campos și prezența lui Antonio nu există distanță, nu există nicio breșă prin care ar putea să se strecoare actele de judecată, privirile celorlalți, ceilalți. În prezența lui Antonio, Juan Campos se răspândește ca aroma unei cești de cafea, ca mirosul reconfortant al pâinii prăjite în aparat. Antonio — care nu e rudă cu el — îndepărtează familiaritatea odioasă autoinstituită ca instanță de judecată a familiei Campos și nu-i îngăduie sub niciun chip să se apropie, o duce în împrejurimile stâncoase ale grădinii de pe coasta cantabrică, dincolo de Lobreña, spre muntele beat de pâcla amară și de mirosul groaznic al șoproanelor. Pentru o clipă Juan Campos se gândește cu teamă că Antonio o să-l întrebe de ce l-a sunat. Ar fi, la urma urmei, o întrebare firească având în vedere ora neobișnuită. Pentru un moment Juan ia în calcul posibilitatea de a-i pune câteva întrebări — cu o amabilitate de formă — dacă l-a trezit cumva, dacă îl deranjează că l-a sunat la o oră așa de târzie. Și mai ales dacă nu i se pare ciudat că, sosind aici, Juan nu pare dispus să-i dea niciun fel de explicație. Dar se oprește: nu reușește nici măcar să formuleze această posibilitate: obișnuința de a sta împreună în tăcere salvează situația. Antonio e încă, la cei cincizeci de

ani ai lui, tânărul care respectă tăcerea profesorului de filozofie, a omului rezervat și profund, așa cum o făcea și în tinerețe. E oare posibil ca Antonio Vega să nu fie cătuși de puțin curios acum? Juan Campos se strânge în sine ca un melc. Orice întrebare, oricât de discretă, ar putea să producă o fisură în obișnuința de ani și ani și să o destrame. Ritualul whisky-ului — chiar și la ore nepotrivite — este foarte vechi. Antonio s-a obișnuit cu whisky-ul datorită lui. Și tot datorită lui cu focul de lemne, cu lampa înaltă, cu abajurul de pergament, cu camerele confortabile, cu obiectele delicate care pe rafturi se aliniază magic printre cotoarele de cărți. Camerele lui Juan Campos, în Madrid și la Asubio, au spus întotdeauna același lucru: eu sunt. Și, mai încet, de asemenea: tu ești eu acum aici cu mine. N-a existat nicio fisură în această intimitate dual㠔. Există acum? Juan Campos nu are deloc intenția să verifice acest lucru în momentul de față. Astfel încât întrebarea pe care dintr-odată Antonio Vega i-o pune îi explodează în față:

— Te simțeai rău? M-am speriat când te-am auzit așa, deodată.

— Iartă-mă, poate dormeați.

— Nu, nu. Nu-i asta. Emilia abia dacă închide ochii zilele astea. Ne place să stăm ghemuiți unul în altul, cum să-ți zic. Să ne uităm la televizor fără să vedem mare lucru. E momentul cel mai bun din zi, chiar dacă nu dormim.

Prea lung. Prea mult despre Emilia. Prea multă precizie. Prea multă intimitate străină. Prea multă distanță. Juan Campos și-a simțit trupul străbătut de un fior fierbinte, ca un puseu de furie. Ia o înghițitură de whisky. Ce o să spună? Faptul că Emilia nu doarme zilele astea e o informație agresivă. După cele întâmplate deunăzi în birou, de la Emilia te poți aștepta la orice, la orice tip de agresiune. Emilia îi apare dintr-odată lui Juan Campos ca larvele albe care se înmulțesc grețos sub o piatră ridicată la întâmplare pe o pajiște. În locul unei pietre uscate și netede, ușor umezite la baza ei, o întreagă proliferare larvară, albicioasă, multiplă, periculoasă, vie. Emilia insomniacă, ghemuită în

Antonio care moțăie, uitându-se la televizor fără să vadă ceva — televizor la care, apropo, nu se prind în Asubio decât vreo jumătate din canale...

— Ar trebui s-o duci la doctor. Poate că nu-i nevoie decât de un Diazepam administrat cu prudență înainte de culcare ca să iasă din faza asta urâtă... Vocea lui Juan Campos e lentă și liniștită, vocea amabilă a unui intelectual, a unui om plin de compasiune. Amândoi se uită la foc. Focul e plin de compasiune. Acum butucii incandescenți sunt ca o inimă retorică într-o încăpere poetică, îndepărtată, a unui pictor olandez specializat în scene de interior. Totul e curat și liniștit iar focul e ca o inimă plină de bunăvoință.

— Da, Diazepam. Ce-i mai prost e că anxietatea Emiliei nu are de-a face doar cu fiziologia. Tu știi ce e, Juan. Emilia a avut dintotdeauna o constituție puternică, echilibrată și puternică, și eu aș duce-o bucuros la doctor. Dar în același timp mi-e silă să mă gândesc la doctori și medicamente. Nu-i demn de Emilia să ne gândim la doctori și pastile. Ce se întâmplă cu ea știi și tu la fel de bine ca mine.

Din nou tăcere. De data asta calitatea tăcerii e foarte diferită. Dintr-odată Juan Campos simte cuvintele pe care tocmai le-a auzit ca o privire aruncată asupra lui și care-l distanțează de sine. Camera plăcută a devenit incomodă. Focul are o strălucire cristalină care îl face să transpire ușor și nu-l adăpostește. Disconfort.

— Îmi pare tare rău. În seara aceea, știi, Emilia mi-a dat impresia că e foarte rău ce se întâmplă cu ea. Recunosc că n-am știut ce să-i spun... ar trebui să se stăpânească, știu că e dur să vorbești așa. Toți trebuie... — vocea blândă a lui Juan Campos devine șovăitoare și Juan îl observă cu coada ochiului pe Antonio, care și-a întors capul spre el și îl privește fix. E o senzație foarte dezagreabilă, foarte clar definită. Se simte judecat. Hotărăște să continue cu același subiect care i se încurcă printre fraze ca o viperă —... toți ar trebui, Antonio, să ne stăpânim. A trebuit, fiecare cum a putut, să o facem când a murit Matilda. Durerea e individuală, știi lucrul ăsta prea bine. Iar manifestarea durerii,

doliul fiecăruia, e atât de diferit de la om la om, încât consolarea devine aproape cu neputință. Doliul îl izolează pe fiecare. Manifestarea durerii pe care o simte fiecare îl izolează de toți ceilalți... Mi-e teamă că n-am fost atunci la înălțimea pe care o cereau împrejurările, tare mi-e teamă...

— De data asta Emilia are nevoie de tine, nu de mine, Juan. Vocea lui Antonio Vega, care acum nu-l mai privește și se uită, cu ochii întredeschiși, la foc, e foarte înceată, foarte tinerească. Amintește de tânărul absurd de inocent care a sosit împreună cu Emilia, la invitația Matildei, cu douăzeci de ani în urmă, în apartamentul familiei Campos la Madrid. Tu ești cel care știi ce trebuie să se știe aici și acum, tu știi semnificația, toate semnificațiile. Noi nu. Emilia și eu nu înțelegem ce semnificație are moartea. Înțelegem dragostea și viața și devotamentul și fidelitatea și pasiunea și fidelitatea — Antonio repetă cuvântul ăsta ca pe un descântec —, dar nu și moartea. Emilia nu știe ce să facă cu moartea Matildei. Și eu nu știu ce să fac cu Emilia. Ție îți revine sarcina asta, Juan, maestrul nostru, singurul nostru prieten, dragul nostru prieten, să ne spui ce înseamnă toate astea. Ce s-a întâmplat? Ce s-a întâmplat cu Matilda? Ce înseamnă faptul că Matilda, dintr-odată, când viața era în toi, ne-a părăsit...?

Tremurul din vocea lui Antonio Vega e atât de puternic la sfârșit, atât de mișcător, atât de lipsit de agresivitate, atât de pur, încât Juan Campos își întoarce din nou privirea către el: Antonio Vega privește focul fix, rigid, și fața lui tăbăcită, colțuroasă, așa de tânără deocamdată, e inundată de lacrimi.

Poziția lui rigidă contribuie la impresia că Antonio s-a transformat într-un lucru. Da, fața lui udă apare ca inundată de lacrimi, dar fața însăși, devenită dintr-odată un lucru în fața privirii lui Juan, nu exprimă nimic. Juan Campos strânge în grabă argumentări tăcute, fragmente de argumente academice, care să-i permită să nu se simtă înduioșat. Ajunge chiar să se întrebe: plânge pentru că e trist sau e trist pentru că plânge? Cu orice preț, compasiunea trebuie

stăvilită. Dacă ar năvăli compasiunea, ce-ar mai rămâne din Juan Campos? Problema e gravă sau, mai bine zis, problema ar fi gravă dacă situația prezentă ar necesita o decizie din partea lui Juan, dacă ar trebui să declare că, începând din clipa asta, o să se ocupe el de Emilia. Ce-ar putea să însemne o asemenea declarație? Cum poate Juan Campos să se ocupe de Emilia? Ar însemna, dacă stai să te gândești bine, să se amestece în viața de cuplu a Emiliei și a lui Antonio. Durerea e de înțeles. Doliul pentru Matilda e și problema lui: Juan Campos ia în calcul pentru o clipă posibilitatea de a-i aminti lui Antonio că primul care e afectat de acest doliu e chiar el, soțul Matildei. Sau ce, doliul agresiv, durerea îndârjită a Emiliei o să pună acum în balanță cine, ce și cât suferă în acest grup de familie? Pentru că e vorba de un grup de familie. Așa a fost de la bun început, au format cu toții un grup de familie: o familie atipică formată din două cupluri, una foarte tânără pe atunci, Emilia și Antonio, cealaltă matură, deși încă tânără, Matilda și Juan. Mailda i-a adus grupului trei copii. Juan a adus seninătatea lui, toleranța, bunul simț. Mai mult încă, Juan i-a conferit proiectului comun pe care îl aveau cei patru legitimitatea cea mai pură: Juan a vrut ca Matilda, cu sprijinul Emiliei, să-și ia zborul peste lume, să-și desfășoare larg talentul pentru finanțe, inițiativa ei în domeniul practic, umorul, sociabilitatea, strălucirea. Juan a vrut ca nimic să nu stea în calea dezvoltării acestei femei de tip nou, cu totul egală bărbatului, care trebuia să se știe scutită de treburile mizere ale casei după ce și-a dus la îndeplinire în mod satisfăcător funcția de procreație. De alimentarea progeniturilor se puteau ocupa succesivele *nurses* și însuși Juan Campos, care, evident, s-a oferit de la bun început să-și împartă timpul între preocupările academice și grija pentru casă și copii. Toate cele ce-au fost au fost posibile pentru că Juan Campos le-a făcut posibile. Juan Campos și-a luat instantaneu în seara asta locul care i se cuvine, și l-a reluat: dacă a suferit cineva, dacă s-a aflat cineva la originea inventării Matildei, și de la Matilda, la inventarea Emiliei și a tuturor celorlalți,

acesta e Juan Campos. Drept care, de unde până unde vine Emilia cu vâscoasa ei ştire îndurerată, cu vâscozitatea unui doliu excesiv? Şi mai ales, cum să-i ierţi credinciosului Antonio că dintr-odată s-a pus de partea nevestei lui neurastenice care îşi revendică o parte mai însemnată din doliu decât cea care îi revine de drept? Această expresie ridicolă, *credinciosul Antonio*, îl remontează pe Juan Campos. I se pare că e prima notă de umor care, măcar mental, a reuşit să-l scoată din situaţia incomodă în care se află. Nu e plin de umor, până la urmă, că din plânsul ciudat care i-a udat ca o rafală de ploaie faţa lui Antonio Vega nu a mai rămas acum, când Campos îl priveşte din profil, nicio urmă? Doar o anume rigiditate: percepe doar profilul frumos al lui Antonio, acum un bărbat în puterea vârstei, brunet, osos, pietrificat. Însă, fără îndoială, fericita expresie *credinciosul Antonio* a rămas în conştiinţa lui Campos ca un indicator rutier temporar scos din circulaţie şi aruncat la întâmplare pe undeva. Expresia *credinciosul Antonio* ar fi mai potrivită pentru a numi un servitor, o slugă: cu greu poate fi aplicată cuiva care, precum Antonio faţă de Juan sau Emilia faţă de Matilda, a făcut parte integrantă din viaţa cuplului mai în vârstă. Sigur că au fost credincioşi, sigur că au fost fideli: însuşi Antonio Vega, de fapt, în ciudatul lui monolog ţinut în urmă cu câteva minute, a făcut referinţă de două ori la *fidelitate*. A pus în legătură fidelitatea cu viaţa şi a lansat ambele calităţi ridicându-le împotriva morţii Matildei, ca şi cum ar fi propus o contradicţie insurmontabilă. Ce e surprinzător e faptul că, după tăcerea prelungită în care au rămas cei doi bărbaţi în camera asta confortabilă de la Asubio, luminată de pâlpâitul focului, singurul lucru pe care Juan Campos continuă să-l considere imposibil de asimilat e nemişcarea lui Antonio Vega: e atât de totală, încât acum, când lacrimile i s-au evaporat de pe faţă, nu pare să fi plâns pentru că nu s-a mişcat. Ca şi cum plânsul ar atrage după sine un repertoriu de gesturi implicit pe care cine plânge îl pune inconştient în joc pentru a arăta că plânge: de aceea aştepta Juan Campos (poate tot inconştient)

ca plânsul neașteptat al lui Antonio să antreneze o gesticulație complementară, o frază sau o explicație, vreun semnal care să arate fără echivoc că plânge pentru că vrea și nu pentru că nu se poate abține sau pentru că lacrimile îi curg ca un fel de flatulență după o digestie proastă.

— Antonio, crede-mă, o să fac tot ce pot. Treaba-i că nu știu dacă se poate face într-adevăr ceva pentru Emilia sau pentru oricine altcineva. Nu știu, chiar nu știu, dacă oamenii au acces la consolare. Uneori îmi vine să cred că nu...

— Nu te înțeleg, Juan. Ce spui acum, o spui în general? E o teorie sau ceva de genul ăsta? Poate că ai dreptate, presupun. Singurul lucru pe care îl știu e că Emilia are acum nevoie de ajutor, nu de pastile. Are nevoie să vorbească despre Matilda și despre moartea ei și eu nu-i sunt suficient, orice aș face și oricât de mult aș vorbi. Emilia și eu suntem același lucru. Emilia ar vrea să vorbească cu tine, să-i spui ceva, orice, dar să i-o spui tu. Chiar și ceva cumplit. Spune-i adevărul, spune-i ce crezi tu cu adevărat că e moartea. Asta-i mai mult decât nimic. Emilia are nevoie de tine, ăsta-i singurul lucru pe care ți-l spun în noaptea asta. Și iartă-mi îndrăzneala, de fapt tu voiai să mă vezi pe mine din cine știe ce motiv, iar eu voiam să te văd ca să-ți spun ce ți-am spus... Serios, chiar a fost un noroc că m-ai sunat în noaptea asta.

„Bine, și asta-i tot?" era pe punctul de a întreba Juan Campos. Dar s-a oprit în ultimul moment.

Ar vrea să fie în stare să întrebe dacă asta-i tot. Dacă tot ce-a fost spus înainte e totul, un fel de rezumat. Dar brusc îl îngrozește ideea că termenul acesta banal și abstract, *tot*, ar putea să încurce totul, să implice totul: îl înspăimântă imaginea unei metastaze spontane a totalității implicite capabile să reactiveze, dincolo de întrebarea simplă, toată situația de necuprins. Pentru că, e clar — decide mental Juan Campos —, că aceste puține fraze de tânguire și de implorare în favoarea Emiliei, pe care Antonio le-a pronunțat la această întâlnire neprevăzută, sunt de fapt sinecdoca unei situații complexe — procesul total al doliului

pentru Matilda, care, departe de a se limita la durerea Emiliei sau la teama lui Antonio pentru sănătatea soției lui, îl atinge chiar pe Juan Campos. Mai mult chiar: are de-a face cu proiectul inițial al celor două cupluri de acum douăzeci de ani, astfel încât cu ocazia totalității zgândărite și a acestor puține fraze ale lui Antonio, *totul* ar redeschide brusc trecutul și viitorul deopotrivă, ar evoca nu doar acțiunile observabile, exterioare ale celor patru, ci și ceea ce e inobservabil, interior, în intențiile lor formulate ori neformulate, succesele și eșecurile acestor ultimi douăzeci de ani (care ar include eșecurile trăite ca succese și succesele trăite ca eșecuri). Ce s-ar întâmpla dacă, ipotetic vorbind, Antonio Vega ar răspunde negativ la întrebarea dacă tot ce s-a spus e tot ce se poate spune? Nu ar apărea totalitatea în întregime, cu toate contradicțiile ei, cuprinzând și detaliile riscante legate de boala Matildei, de violența cu care respingea moartea, de agresivitatea de la sfârșit, de acuzațiile și insultele ei...? Nu ar ieși la suprafață ciuda? Ciuda cui? La orele astea din noapte Juan Campos nu e în starea adecvată pentru a omite o referință explicită (chiar dacă nerostită) la acest sentiment dezolant, ciuda, ciuda lui: a lui însuși, a lui Juan Campos (ciuda Matildei, dacă a existat, poate fi pusă momentan între paranteze). Această ciudă care, de îndată ce Juan sapă numai puțin în sine, știe că o simte acum și că a simțit-o atunci: îi pare rău că simte o ciudă secretă — poate nejustificabilă — față de Matilda, față de iubita lui soție.

Antonio Vega, care și-a terminat whisky-ul de ceva timp, se ridică. E clar că vrea să plece. Juan se bucură că pleacă. Dar se preface că vrea să-l mai rețină un moment.

— Pleci deja? Mai bea un ultim pahar cu mine. E vocea amabilă pe care Antonio o știe de-o viață. Se așază din nou în fotoliu. Dar refuză băutura.

— Aș prefera să plec dacă nu mai e nimic, nimic urgent. Încă o dată, iartă-ne pe amândoi, pe Emilia și pe mine, care, fără să vrem, poate că te necăjim...

– Vai, nici vorbă! Vocea lui Juan Campos e acum admirabilă, amabilă, e din nou la locul lui, e din nou cotidianul, obișnuința, fidelitatea acestui tânăr Antonio, atât de tânăr încă în ciuda celor cincizeci de ani ai lui, tot ce a însemnat tovărășia lui Antonio, imaginea înfrumusețată pe care Juan Campos a putut să și-o facă despre sine însuși când îl educa pe acest tânăr. Tot, absolut tot ce-i ușor, liniștit, pedagogic, indiscutabil, strălucește din nou ca o iluzie amoroasă: nu-ți mai poate fi frică de nimic. Toată ordinea convențională a lumii lui Juan Campos, toate măsurile și mecanismele lui înțelept și ingenios dispuse de-a lungul anilor ca să nu existe vreodată breșe sau urâțenie, apar din nou la locul lor ca niște creaturi afirmative, ca niște succese neîndoioase, ca o bunăstare binemeritată. Antonio pleacă, vrea să plece. Își cere scuze. Nu a făcut referință la totalitatea înveninată și de necuprins de care Juan Campos s-a temut pentru o clipă că o să se năpustească asupra lor ca o hemoragie, ca o metastază de neoprit. Nu s-a întâmplat nimic.

XVII

Tunelurile și roțile hamsterului. Fernandito, hamsterul. Fernando Campos își prelungește șederea la Asubio cu încăpățânare, încercând să-și dea sieși un scop și nereușind să-l găsească. Tot ciclul complet al roții de hamster l-a parcurs într-o săptămână, în mai puțin timp. Resentimentul față de tatăl lui, dragostea față de tatăl lui, înduioșarea și detestarea, fuga din căminul părintesc și refugierea în casa lui Boni și Balbi, dragostea carnală, minunată ca întotdeauna, a lui Emeterio, plăcerea de a se lăsa iubit, simularea că nu simte gelozia pe care o simte față de prietena lui Emeterio. Conversația cu Antonio Vega, iubirea lui Antonio Vega, iubirea pentru Antonio Vega, conversațiile cu frații, nepoții. Scopul... ce face aici, de ce e aici Fernandito, hamsterul? Fapt e că stă deja de cincisprezece zile la

Asubio: văzută din exterior, situația lui pare ridicolă. Iar Fernandito e extrem de sensibil la ridicol: în această privință Fernando Campos e foarte spaniol. Impetuozitatea Porsche-lui străbătând cei șase sute de kilometri între Madrid și Lobreña, sosirea pe nepusă masă la Asubio: o năvală de cal andaluz. Și acum? S-a oprit locului ca un măgar din La Mancha? Și Fernando Campos — ca și Angélica — are convingerea că trebuie să se întâmple ceva. Spre deosebire de Angélica, care nu face decât să se bucure de posibilitatea, deocamdată neconfirmată, a unui dezastru, Fernandito bănuiește că deja s-a întâmplat ceva grav, pentru că simte în inima lui că s-a întâmplat tot ce putea fi mai grav și că din cauza asta se află el aici, hotărât să-i ceară socoteală tatălui său. Problema e că tot ce s-a întâmplat, indiferent ce, nu se încheagă pentru a dobândi un profil lipsit de echivoc. Cel mai grav nu e doar faptul că Fernandito nu se simte iubit. Sau asta era cel mai grav? S-a simțit iubit la început și neiubit după aceea. A existat un înainte și un după pe care Fernandito Campos le situează în jurul datei când a terminat bacalaureatul: până la șaisprezece ani era preferatul tatălui său. Au fost anii străluciți ai dragostei paterne. În rotirea asta enervantă în cerc a lui Fernandito hamsterul, în zilele astea, sunt momente de melancolie șoricească întru totul reală și care l-ar mâhni sincer pe Antonio Vega dacă Fernandito i le-ar mărturisi: au fost anii glorioși ai primei tinereți ai lui Fernandito și de asemenea anii colaborării pedagogice dintre Antonio și Juan Campos. Toți copiii, adolescenți deja, Andrea, Jacobo, Fernando, Emeterio se simțeau integrați într-un program clar definit și vesel, într-o mare călătorie plină de aventuri: se simțeau pirați și aviatori și montagnarzi și cititori de cărți și scriitori de cărți în serile ploioase. Micul nucleu de melancolie care e ca o migdală și pe care Fernandito îl roade ca un hamster ce oprește roata pe care se învârtește este acel moment de divinație, de intensă pregătire, în care fiecare dintre cei patru, inclusiv Emeterio, avea un destin confuz și strălucit deja pregătit la

sfârşitul adolescenţei. Antonio Vega credea în acest destin şi a fost un extraordinar *sherpa* pentru ei toţi. Iar Juan Campos era colonelul major al regimentului de lăncieri bengalezi, impunătorul şef de trib Vulturul alb, romanţatul tată, înţeleptul tată. Cine a fost primul care a slăbit intensitatea atenţiei necesare, care menţinea în picioare acea superbă concentrare tinerească susceptibilă să dureze luni de-a rândul, ani întregi, toată viaţa? E ceva nemuritor de puternic şi de cuceritor în imaginea paternă. Nici măcar nu-i nevoie ca tatăl să facă acte grandioase. E de ajuns să fie acolo şi să fie accesibil în distanţa lui vrăjită, în profunzimea lui povestită, romanţată, poetizată. Când a trecut tinereţea, când s-au adâncit în maturitate, un tată care pentru fiii săi a avut aceste calităţi nu se mai şterge din memorie niciodată. Aşa încât migdala de melancolie pe care câteodată Fernandito o roade pe roata lui e cu adevărat înduioşătoare. Dar toate s-au năruit după aceea, tot ce a fost înainte s-a prăbuşit în ce a fost după, şi asta într-o clipită. Sau invers, tot ce a fost după s-a năruit în ce a fost înainte anihilându-l, făcându-l variabil, discutabil, modificabil, interpretabil. Andrea şi Jacobo, care erau fiinţe mai simple, s-au amuzat căsătorindu-se, căţărându-se pe posturi tot mai înalte la bancă, Jacobo, făcând copii, Andrea... Dar Fernandito nu putea să-i urmeze pe această cale a normalizării, egalizării, socializării. Marele orgoliu de a fi unic, original, îndrăzneţ, obraznic, ştrengar, zvăpăiat, priceput, vesel, imaginea însăşi a Matildei, toate acestea au funcţionat ca o izbândă nebuloasă, izbândită înainte de fi izbândită, obţinută ca un premiu cu mult înainte de a fi obţinut. Şi acest premiu imatur, această izbândă repurtată la modul ireal, care, în esenţa ei, consta în a-l face pe Fernandito conştient de sine în chipul cel mai intens, ca unic reprezentant strălucit pe care tatăl său îl iubea, l-a izolat pe Fernandito într-un *eu sunt* care încă nu era, într-un *eu* care, trebuind să fie în viitor, se descoperea ca fiind supus aceluiaşi coeficient de ostilitate ca toţi muritorii şi, cu precădere, aceleiaşi vieţi contingente care începe când prima tinereţe a trecut. Ce avea de făcut

era să păstreze trecutul germinal ca un izvor nesecat care, într-o circulație aducătoare de fericire, curge dinspre trecut spre viitor și dinspre viitor spre trecut. Atunci și-a abandonat Juan Campos mezinul. A fost conștient Juan Campos că își abandona fiul? Nu au fost, fără îndoială, scene dramatice. Nu a fost nici o ruptură vizibilă. Doar o slăbire a atenției, o împuținare a bucuriei. Deodată Juan Campos — poate fără să-și dea nici el seama — nu s-a mai interesat de fiul lui. Când a început facultatea, ai fi zis că Fernandito însuși se bucura că s-a mai eliberat puțin de grija paternă, pe care o simțise atât de caldă în copilărie și prima tinerețe. Dădea impresia — atât de caracteristică studenților din anul întâi și doi — că știe totul și că se crede autosuficient. Relația cu Antonio Vega a fost mai departe fluidă, la fel de fluidă sau chiar mai mult ca în anii de liceu. În schimb, între Juan și fiul său cel mic s-au iscat certuri care în general aveau ca motiv această, în ultimă instanță, inocentă autosuficiență a tânărului student, dar pe care Campos nu părea dispus s-o accepte în totalitate. În vara dintre al doilea și al treilea an de facultate, s-a creat dintr-odată o barieră ciudată: violențe, insulte; Fernando l-a acuzat pe tatăl lui că-i un nesuferit de cobe, complet dezinteresat de ceea ce se întâmplă în jurul lui. L-a acuzat că nu-i pasă de nimeni. Juan Campos n-a vrut să se certe, a dat impresia că a dispărut pur și simplu. S-a transformat în tatăl dezamăgit, timorat poate. Antonio Vega a intervenit în modul cel mai simplu de care era în stare. I-a spus:

— Fernando, trebuie să vorbești cu tatăl tău.

— Și despre ce să vorbesc cu el? Habar n-are de nimic, a declarat Fernandito.

— Asta nu știi. Tatăl tău e un înțelept și un om de o mare sensibilitate, trebuie să vorbești cu el pentru că te iubește.

Discuția cu Antonio l-a mișcat pe Fernandito. Nu era aceasta, la urma urmei, o dovadă, o nouă dovadă, o probă care separă bleaga tinerețe dintâi de noua tinerețe, în care copilăria se scufunda încet, dispărând? Și-a amintit chiar și un text din Sfântul Pavel, începutul unui text din Sfântul

Pavel: *Când eram copil, vorbeam ca un copil, simțeam ca un copil...* Își amintea doar începutul acestui text, dar acum nu mai era copil, nici măcar licean. Era un om mare: jocurile de acum aveau mai multă tărie: viața strălucea subțiată, fibroasă: un arc încordat spre viitor. Însă sugestia lui Antonio i s-a părut extraordinară: *Am să vorbesc cu tata, am să-l recâștig*, și-a zis Fernandito. A doua vară de facultate era spre sfârșite. Fernando, la ultimul ceas al serii, a intrat în biroul tatălui său, care citea în fața căminului unde ardea deja focul pentru că fusese o zi ploioasă, iernatică. Tatăl lui a ridicat capul. Fernandito a spus:

— Este ceva ce nu știi despre mine. Dacă vrei, îți spun. Dacă nu vrei, nu.

L-a mișcat să-l vadă pe tatăl său așezat în fotoliul lui obișnuit, cu pulovărul pe gât pe care și-l punea seara. A simțit că-l iubește. A simțit că toate certurile din vara asta și din anul universitar care trecuse erau niște prostii. A simțit totuși, chiar în același moment, că într-adevăr tatăl lui se abătuse din drum, își abătuse atenția de la Fernandito la alte lucruri, la cărțile lui. Acum era clipa cea mare ca să-i recâștige atenția tatălui său. Juan Campos și-a ridicat duios capul și s-a uitat la fiul lui. Părea obosit, ca și cum s-ar fi izbit cu capul de ceva, dar foarte ușor, și se trezește dintr-odată. De fapt, s-a frecat la ochi cu mâna stângă și l-a întrebat într-o doară:

— Și ce vrei să-mi spui?

— Înainte să-ți povestesc, trebuie să vrei să auzi. Trebuie să spui: Vreau să aud ce vrei să-mi povestești. Vrei să auzi sau nu?

— Sigur, de ce nu? Povestește-mi dacă vrei.

— Sunt poponar. Ce părere ai?

— Ce vorbești, dom'le, ce vorbești! Cine-i poponar?

Fernandito nu se aștepta la o reacție ca asta. Era singura reacție la care nu se aștepta: tonul ăsta lejer, ca și cum ar fi declarat cine știe ce fleac: că vrea să se facă toreador sau că s-a îndrăgostit de o colegă de facultate. Cuvântul *poponar* îi umpluse gura ca un coagul de sânge. Nu era alt cuvânt,

după părerea lui Fernandito, care să desemneze mai bine ceea ce voia el ca tatăl lui să știe. *Homosexual* în comparație cu *poponar* nu făcea doi bani. *Poponar* era formidabil, rotund, periculos, nou. Era un mare secret dezvăluit. Trebuiau să sară scântei. Fernandito încă era un puștan și, fără să vrea, imaginația lui încă mai era dominată de estetica benzilor desenate. Într-un fel sau altul aștepta ca tatălui să-i iasă ochii din cap, să urle *Asta niciodată!* Sau poate un melodramatic *Fiule!* Dar nicidecum acest *Ce vorbești, dom'le, ce vorbești! Cine-i poponar?*

Matilda încă mai trăia pe atunci. Cu Matilda nu erau probleme. Fernandito nu a avut nicio problemă cu mama lui, pentru că mama lui îl făcea să se simtă deștept și frumos, pătrunzător și rapid ca ea.

— Nu te iubesc, mama, nu te iubesc deloc, dar deloc. Sunt exact ca tine, suntem identici. Nu te iubesc deloc și nici tu pe mine!

Matilda izbucnea în râs și îi ciufulea părul și îi zicea că nu știe ce vorbește. Și îi spunea că îl iubește cu o dragoste electrizantă, nu cu o dragoste bovină.

— Noi suntem gheparzii iuți, Fernando. Ne iubim la o sută zece kilometri pe oră cincizeci de metri non-stop.

Și Fernandito întreba apoi:

— Și după aceea?

— După aceea, în vizuină, mâncăm puiul de gazelă pe care l-am vânat împreună.

— Da, mama, da. Și după aceea ce se întâmplă cu noi? Ia spune. Presupune că ne-a scăpat gazela cea tânără, ce facem? Rămânem sleiți și tu și eu. Eu te-am văzut sleită de puteri.

— Asta nu-i adevărat, Fernandito, când m-ai văzut tu pe mine sleită?

A fost cumplit: o premoniție sfâșietoare. La puțini ani distanță Fernandito și-a văzut mama sleită de puteri. Era o imagine cutremurătoare: intensa frumusețe mortală care s-a năpustit peste Matilda sub ochii fiului ei, când nu putea să se mai ridice, aproape nici nu mai putea vorbi, prăbușită pe

canapea şi nevrând să mai vadă pe nimeni, doar pe Emilia. Atunci a ştiut că îl iubeşte şi, încă o dată, a simţit acea dragoste electrizantă care provenea dintr-un sentiment foarte profund de identificare dintre ei doi. Era un sentiment complex, pe care Fernandito nu a reuşit să-l analizeze în timpul vieţii mamei lui şi care, după moartea ei, i-a rămas acolo ca o imagine congelată, un fulger imobil, o presimţire subită, un suflu divin şi mortal. Şi se gândea Fernandito, când se ducea în camera lui să plângă, pentru că Matilda nu voia să o vadă nimeni, nici măcar fiii ei, în starea aceea, că aceea nu era o dragoste maternă, materno-filială, era o dragoste brută, de ghepard, de făptură care există într-un acum fulgurant şi care dispare lăsând după ea doar melancolia trecerii ei, repeziciunea ei, eşecul. Cu adevărat, Fernandito nu a avut niciodată prilejul să vorbească în linişte cu Matilda despre aceste lucruri. Îi spunea că nu o iubeşte deloc, dar deloc, ca să o tragă de limbă. Dar Matilda nu cădea în capcană: de obicei râdea şi-l făcea şi pe Fernando să râdă. Imaginea ghepardului era doar una dintre imaginile care-i veneau în minte. Fernando a crezut că găseşte dragostea maternă la tatăl lui şi la Antonio Vega. Fernandito copil şi adolescent l-a iubit cu lăcomie pe tatăl lui aşa cum copii şi adolescenţii iubesc rutina jocurilor şi a casei părinteşti. De aceea, când Fernandito, aproape cu inocenţă, s-a distanţat de dragostea paternă (părea aproape obligatoriu, acum că era student, să se distanţeze de drăgăstoasele obiceiuri ale familiei, să se prefacă enervat şi plictisit de ele), s-a simţit abandonat şi dat la o parte, fapt pe care nu i-l prilejuiseră niciodată lungile perioade de absenţă ale Matildei. Mama lui şi el se iubeau la mare viteză şi lui Fernandito îi era clar că, după ce trec momentele de afecţiune intensă — care îndeobşte erau deopotrivă momente de un comic extrem şi de o veselie explozivă —, era firesc ca mama şi fiul să se distanţeze. Distanţa fizică nu îi distanţa. Când s-a distanţat de tatăl lui, în schimb, şi mai ales când a simţit că tatăl lui nu-i mai acordă atenţie, că se înfundă în cărţile lui, Fernandito a simţit distanţarea ca o

rană mortală. Rămânea, bineînțeles, Antonio Vega, dar Antonio Vega nu era tatăl lui. Prietenia cu Antonio era importantă, dar distanțarea de tatăl lui, care crescuse de la moartea Matildei, l-a făcut pe Fernandito să se simtă disprețuit, abandonat. A vrut să se răzbune, de asta era acum la Asubio: ca să se răzbune. Când, pe vremea în care Matilda trăia, i-a declarat tatălui său, cu aceeași atitudine de parcă ar fi scuipat sau ar fi tras un pumn sau un șut, că e poponar, intenția lui Fernando Campos a fost să-și reatragă atenția paternă, fiind mișcat de observațiile lui Antonio Vega menționate anterior. Crezuse cu naivitate că o asemenea declarație, un cuvânt așa de grosolan și consternarea îl vor zdruncina pe tatăl lui. Și nu a perceput nicio reacție. Acel „ce vorbești!" nu era gândit ca o încercare de calmare și nici măcar ca o opoziție față de ideea în sine. Însemna doar că Juan Campos nu-și lua fiul în serios, nici în privința asta și nici în alta. Conversația s-a prelungit, firește, ceva mai mult, fiindcă Fernandito a întrebat:

— Ce-i cu tine? Nu te miră? Bănuiai deja? Știai deja?

— Nu mă miră fiindcă nu mi se pare grav. E o fază. Toți tinerii treceți printr-o fază de nesiguranță erotică. E destul de normal. Nu are importanță.

Acesta a fost momentul în care, pentru prima dată, Fernandito a simțit o enormă antipatie față de tatăl lui: antipatia și amintirea dragostei pe care o simțise pentru el s-au încrucișat în conștiința lui Fernandito. Și nu reușea să înțeleagă ce înseamnă acea încrucișare care determina o reacție afectivă intensă și fără concept. S-a simțit dezil-uzionat, furios: a simțit că îi dezvăluise adevărul lui cel mai profund, sufletul lui, și în loc să-l atragă spre sine pe tatăl lui, toate își urmau cursul neabătut. Ciudat e că acest moment i-a provocat lui Fernandito prima rană narcisiacă din viața lui. Stătea în picioare în fața tatălui său, stătea mai departe în picioare. Aproape orice soluție, orice inițiativă paternă ar fi fost de ajuns: Așază-te și hai să vorbim. Chiar și repetarea, ceva mai detaliată, a vorbelor pe care le spusese, rostite cu mai multă energie, ar fi fost de ajuns să

prelungească discuția, convietuirea. La momentul acela Fernando nu avea alte așteptări decât să-l zdruncine sau să-l scandalizeze pe tatăl lui, iar ceea ce avea în fața ochilor era un bărbat instalat comod într-un fotoliu, care se uita din când în când la cartea pe care o avea pe genunchi, închidea ochii și dădea impresia că ar vrea să rămână singur. Fernando Campos simțea că vrea să plece și în același timp simțea că dacă ar pleca, fără să mai adauge nimic, asta ar însemna o retragere rușinoasă. Gândi: dacă plec acum, fără să-i cer nimic, fără să scot nimic de la el, eu și tata n-o să mai putem vorbi în vecii vecilor. Așa că a spus:

— Bine. Mă duc. Văd că ți-e totuna. Poate te interesează dacă mă culc cu Emeterio. Să știi că de foarte mult timp se întâmplă asta. Ne-o tragem în cur. Și îți zic asta ca să fii informat asupra faptului. Nu o să mai vorbesc niciodată cu tine despre chestia asta.

— Cum vrei, șopti Juan Campos. Fă ce vrei: pleacă sau mai stai. Mie nu mi se pare grav. Îmi pare rău că nu m-ai zguduit, dacă asta te interesează. E o fază. Peste câțiva ani, mai vedem noi.

— Peste câțiva ani — repetă Fernando — mai vedem noi. Da.

A ieșit din cameră. Se simțea cu adevărat răvășit. Nu știa ce să facă. Gândi: să-i povestesc mamei ce s-a întâmplat. Am să-l pârăsc pe ticălosul ăsta mamei și la toată lumea: am să-i zic mamei, am să-i zic lui Emeterio. După ce a ieșit din birou, furia a pus stăpânire pe el ca o durere de stomac: i-ar fi plăcut să plângă sau să urle sau să intre din nou în birou și să-l înjure pe taică-său. Dar n-a făcut decât să intre în camera lui, să se trântească pe pat și să rămână acolo treaz până în zori. Nu se întâmplase nimic. Acel refuz din partea tatălui său transforma conștiința lui Fernandito într-o masă sticloasă. Lui Emeterio, a doua zi, Fernando i s-a părut foarte schimbat, și mai ales Antonio Vega îl găsi ciudat și distant. Boala Matildei a izbucnit după aceea. Fernando și tatăl lui n-au mai reluat discuția despre respectivul subiect niciodată.

XVIII

Fernando Campos a resimţit adânc absenţa stereotipurilor în menţionata discuţie. O reacţie paternă convenţională i-ar fi displăcut mai puţin. Alesese modul cel mai exploziv de exprimare, termenul *poponar*, cel mai exagerat; rezultatul a fost nul: nu a existat reacţie, nici măcar reacţia convenţională. Juan Campos nu a făcut decât să dizolve violenţa declarativă a fiului său într-o incredulitate care băiatului i s-a părut comodă, indolentă, pasivă. A existat, trebuie să se recunoască, o anume inconsecvenţă în reacţia tânărului. Într-un fel, nu avea cum să se aştepte la o reacţie diferită de la tatăl lui: temperarea emotivităţii era un element esenţial în educaţia dată tinerilor Campos şi se practicase în casă de când erau copii. Era, fără doar şi poate, influenţa educaţiei anglo-saxone a Matildei Turpin. Faţă de sentimentalism, duioşia uşor ridicolă a mamelor spaniole, faţă de neîncetatele sărutări şi îmbrăţişări, faţă de „dragostea vieţii mele" şi toate celelalte, în casa Campos se practica o afectivitate atenuată. Această estompare a afectelor era dublată de o sistematică modificare a rolurilor atribuite prin tradiţie tatălui şi mamei. Având în vedere că şefa era Matilda şi — contrar stereotipurilor — tatăl era cel care stătea acasă şi era contemplativul familiei, a existat de la bun început o nevoie pedagogică de a inversa imaginile rolurilor corespunzătoare fiecăruia. La aceasta se adăuga prezenţa binevoitoare a lui Antonio Vega, care, de-a lungul întregii copilării şi adolescenţe, a jucat un rol multiform, paterno-matern, care includea atribuţii de deschizător de drumuri, şef de trib, batistă pentru lacrimi, frate mai mare... Antonio era cel care într-adevăr stătea tot timpul acasă, care era mereu acolo pentru orice, care mergea cu ei la şcoală când erau mici, care îi ajuta să-şi facă temele şi să înveţe pentru examene. Aşa că lui i se aduceau acuze, cu el se certau, cu el plângeau, pe el îl pupau, îl ascultau sau nu-l ascultau. Reacţia lui Juan Campos, lipsa lui de reacţie, a fost, la urma urmei, o reacţie caracteristică familiei pe care

Fernandito ar fi trebuit automat să o înțeleagă. De ce nu a înțeles-o? Și de ce, după ce s-a gândit să-i povestească despre toate astea mamei lui, a hotărât să n-o mai facă? De ce s-a hotărât Fernandito să nu-i spună mamei lui că era *poponar*? Sau de ce, dată fiind atmosfera particulară din casă, nu i-a spus lui Antonio Vega, așa cum i-a spus atâtea altele?

Fernando Campos își amintește despre aceste lucruri acum. Scena cu tatăl lui s-a scufundat rapid în descumpănirea provocată de cancerul Matildei. Boala nu i-a unit între ei pe membrii familiei Campos, mai degrabă i-a izolat pe fiecare în gândurile lui când energia maternă, care chiar și de la distanță îi unea, s-a prăbușit, fiind înlocuită de boală. Faptul că Matilda nu a vrut să fie văzută a fost cât se poate de sugestiv. Poate că pe Fernandito l-a afectat cel mai mult refuzul ei de a apărea bolnavă în fața familiei. Andrea și Jacobo l-au acceptat mai ușor: așa-i mama, mereu a hotărât ea singură cum trebuie făcute toate, și acum e la fel. În schimb, Fernandito își amintea de veselia mamei, poantele ei, simțul umorului, și le ducea dorul. Mama lui l-a lăsat de câteva ori să intre în camera unde stătea înainte de a merge la spital. Era foarte slabă, se aranjase cu multă grijă, părea foarte obosită. Sentimentul de stranietate era atât de puternic, încât Fernandito, care de obicei era foarte locvace în conversații, aproape că n-a putut îngăima niciun cuvânt. Au fost vizite foarte scurte. În ambele ocazii au fost de față Juan Campos și Emilia. A doua oară, Antonio Vega l-a însoțit pe Fernando și l-a așteptat în salon. După aceea au făcut amândoi o plimbare prin Madrid. Volumul bolii ocupa tot spațiul conștiinței: slăbiciunea extremă, vocea stinsă, lentoarea gesturilor. Poate că pentru întrevederea cu fiul ei, Matilda luase un calmant, morfină sau ceva. A fost dezolant. Și a fost de parcă s-ar fi împlinit acea premoniție cum că se vor întâlni cândva sleiți de puteri unul în fața altuia. Matilda era acum ghepardul sleit care abia dacă reacționează când îl înhață vânătorul, după ce a străbătut ca un bolid cei cincizeci de metri cu o sută cincizeci de kilometri la oră. Dar înainte de asta, de ce nu i-a spus nimic

mamei lui despre nenorocita de homosexualitate, dacă tot îl preocupa așa de mult povestea asta? Fernandito s-a hotărât pe atunci (adică, între momentul conversației eșuate cu tatăl și momentul izbucnirii bolii Matildei) că propria homosexualite îl preocupa foarte puțin și că motivul pentru care a decis să i-o anunțe așa de ostentativ tatălui său a fost mai degrabă dorința de a-l agresa decât nevoia de sprijin sau de sfaturi. Să zică *sunt poponar* a fost ca aruncarea unei petarde la picioarele lui, ca izbirea unui platou de cristal pe o dușumea de gresie. Fernandito a recunoscut că făcând să explodeze respectiva petardă s-a desprins brusc de obiceiurile casei, de stilul pedagogic al familiei Campos, folosind în schimb o tonalitate hispanică, goyescă, de pictură neagră: echivalentul pronunțării cuvântului *poponar* ar fi fost să-și dea cu ruj pe buze și să apară cocoțat pe tocuri. Ce voia era să atragă atenția, să-l facă pe un tată neclintit și de neînțeles să sară în sus. Fernandito a bănuit atunci că neclintirea paternă, amabila lui pasivitate, era probabil o enormă mască. În spatele unei impasibilități atât de mari, ce se ascundea?

În acea ieșire a lui Fernando Campos exista un amestec teatral de implorare și agresiune: era ca și cum, îmboldit de Antonio să se adreseze direct tatălui său, Fernando ar fi revizuit în mare viteză întreaga listă de mijloace, de posibilități. Și a ales *poponarul* ca masca lui cea mai șocantă. E adevărat că Fernando a tradus prin cuvântul *poponar* o stare complexă de spirit care includea, evident, agreabilele lui relații homoerotice cu Emeterio (care nu avuseseră, totuși, nicio continuare în viața lui de student) și că a făcut din această trăire erotică un personaj public, un calificativ, o judecată socială peiorativă, care i se părea mișto. Relația cu Emeterio era foarte stabilă, deși deopotrivă discontinuă din cauza obligațiilor academice ale lui Fernando. În această discontinuitate trebuiau incluse iubitele provinciale ale lui Emeterio despre care Fernando se prefăcea că nu știe nimic și cu care Emeterio întreținea relații nenumărate, dar superficiale: Emeterio făcea și el în privința asta ceea ce făcea

toată tinerimea din Lobreña, unde toată lumea agăța în weekend. Ei doi nu vorbeau în niciun fel de termeni despre relațiile lor amoroase. Aici, Fernando era precaut și Emeterio, inocent. Amândoi considerau ca de la sine înțeles că ce făceau nu avea nevoie de explicații în fața lor înșile și nici de justificări în fața altora: erau obișnuiți cu acest interior afectiv de joc și experimentări corporale de ani de zile. Fernando bănuia că o verbalizare prea explicită a chestiunii l-ar fi tulburat pe tovarășul lui de joc. Și Emeterio — poate mai puțin inocent, de fapt, decât părea — accepta cu plăcere faptul că împărtășeau amândoi încrederea minunată a dorinței fără să aibă nevoie să vorbească despre ea. Astfel că selecționarea frazei *sunt poponar* ca să se prezinte cu ea în fața tatălui după o perioadă de distanțare a fost o mare subtilitate din partea lui Fernando, un efect căutat, echivalentul, de fapt, al efectului aceluia miraculos pe care Fernando, de mic copil, îl căuta și îl obținea când se cățăra cât ai clipi din ochi pe o stâncă ascuțită deasupra mării (după ce observase că apa era acolo mai mult decât îndeajuns de adâncă pentru a face o plonjare) și să strige: Uite ce plonjeu!, sub ochii speriați ai lui Juan Campos, ai lui Antonio și ai celorlalți frați. Ce s-a întâmplat însă a fost că — spre deosebire de plonjările din copilărie care îi permiteau lui Fernandito un calcul preliminar al periculozității săriturii — Fernando a fost el însuși șocat de declarația lui: primul pe care fraza l-a scandalizat a fost Fernando Campos. Folosise un termen vulgar, de cartier, care desemna, așa cum Fernando știa prea bine, o lume tulbure unde se perindau, carnavalești, sodomiști și pedofili, polițiști și drogați, curve de ambe sexe: era, din perspectiva lui de atunci, un termen jignitor care dezvăluia imploziv tot soiul de vicii și răutăți ostentative. I s-a părut infailibil. La fel de infailibil ca plonjarea în mare de pe o stâncă. Când își desfășura plonjeurile Fernandito știa mai mult sau mai puțin unde se arunca, profita de coama înaltă a unui val pentru a câștiga adâncime. În schimb, adâncimea paternă l-a derutat de îndată ce a intrat în cameră. Tatăl lui era

o mare nemișcată, albastru-cenușie, puternică și nemișcată. Era ca și cum s-ar fi aruncat în Marea Cantabrică dintr-o barcă sau dintr-o șalupă într-o seară la pescuit. Îți inspira frică marea anelidă, grav unduitoare și fără fund. Inspira frică Juan Campos în acea seară, așa cum stătea în fața căminului, parcă adormit. Nu mai era tatăl cel bun, distant, dar afectuos, interpretat mereu în termenii voioasei tovărășii cu Antonio Vega. Era acum un adânc de mare solitar, vălurit și înspăimântător. De aceea ieșirea respectivă i-a sunat groaznic lui Fernandito însuși. Și de aceea reacția paternă, așa de neutră, l-a înfuriat în asemenea hal. Nu mai știa, când a ieșit din birou, dacă furia lui era cauzată de faptul că s-a simțit înșelat pentru că tatăl lui era o mare așa de puțin adâncă, încât strica iremediabil formidabilul plonjeu al puștiului sau, invers, pentru că, fiind o mare infinit de adâncă și de arhaică, plonjeul băiatului, cu toată periculozitatea lui, nu mai stârnea nici cel mai mic efect. De îndată ce s-a zăvorât în camera lui, o hoardă colosală de idei a pus stăpânire pe Fernandito, iar capul lui a devenit un interior cu pereți imenși de pe care ele ricoșau într-o parte și în alta. De ce stătea oare tatăl lui așa de neclintit că dădea impresia că nu simte și nu suferă? De ce, în comparație cu tatăl, mama era așa de mobilă, de fugace, de veselă? Și în același timp la fel de distantă ca și tatăl, totuși? Și de ce nu făcea aceeași încercare și cu mama? De ce nu o supunea și pe Matilda la același experiment teatral care tocmai îl neutralizase în chip atât de derutant pe Juan Campos? Au fost două timpuri, așadar, începând din acea seară: timpul anterior, al copilăriei, și tot timpul ulterior care a devenit un prezent ambiguu și incomod. După câteva ore cei patru pereți ai dormitorului parcă s-ar fi prăbușit peste el și Fernandito s-a dus la Emeterio... ca să-i simtă prezența și să nu-i povestească nimic. Omiterea celor întâmplate era un ingredient esențial pentru păstrarea pe făgaș a lumii. Și, curios, ceva asemănător s-a petrecut și cu Antonio care, mai pătrunzător, s-a interesat de starea de spirit a lui Fernandito, găsindu-l mohorât. Omiterea celor întâmplate făcea parte,

și în cazul lui Antonio, din strategia de apărare și protecție a lui Fernando Campos și a lumii lui. Și Matilda? Matilda, ca de obicei, venea și pleca sau dădea telefoane. Nu părea nici mai accesibilă, nici mai puțin accesibilă decât înainte. Fernando, totuși, a hotărât să o protejeze și pe ea, în același timp în care se proteja pe sine, de radiația stranie pe care, după părerea lui, o provoca neclintirea paternă. Ca și cum după conversația eșuată cu Juan Campos ar fi detonat un mecanism nuclear, fiul l-a privit pentru o vreme cu un amestec de ostilitate și spaimă. De ce era așa de liniștit? Ce ascundeau tăcerea și nemișcarea lui? Și o nouă întrebare s-a ivit atunci: cu cine, cu mama sau cu tata, semăn eu în mod mai profund? Fernando Campos își dădea seama că făcând vizavi de el o declarație ca aceea pe care tocmai o făcuse în fața tatălui său nu propunea nimic concret; nu întreba nimic și nu expunea o problemă sau o complicație: nu făcea decât, pur și simplu, să se impună. Lui Fernando îi trecu prin minte ideea că reacția lui în acea seară era foarte asemănătoare cu atitudinea mamei față de ei toți și mai ales față de soțul ei: și Matilda impusese, potrivit lui Fernandito, și asta mult înainte ca Fernandito și frații lui să-și dea seama, un gen de viață de familie care avea foarte puțin de-a face cu tipicul familiilor spaniole obișnuite. Foarte puține femei de vârsta Matildei erau capabile să înceapă o strălucită carieră de finanțiste de vârf. Și chiar în cadrul universităților celor mai prestigioase, niciuna nu avea posibilitățile și conexiunile economice necesare pentru ca un asemenea proiect să dea rezultate: mama mea și cu mine, hotărî Fernandito, suntem la fel: amândoi a trebuit să ne impunem ca să nu ne înecăm în marea asta de plictiseală care e tata. Ideea asta îl luă prin surprindere și îl remontă așa cum ne trezește la viață o inspirație fericită, o ipoteză atotcuprinzătoare, care pare să explice dintr-odată toate detaliile din viețile noastre. Și atunci îi trecu din nou prin minte — ca o inspirație complementară — că aici chiar că avea o temă de discuție pe care o putea aborda cu Antonio Vega fără să fie

nevoie să-i tulbure liniștea și fără să strice minunata armonie a acestei prietenii.

— Tu crezi, Antonio, că taică-meu și maică-mea au fost vreodată îndrăgostiți?

Făcuse în așa fel încât să se întâlnească cu Antonio în garaj.

Garajul era pe atunci locul obișnuit al lui Antonio Vega. Își construise într-un colț o încăpere care la început i-a folosit ca depozit pentru uneltele de grădinărit la care s-a adăugat apoi un mic banc de tâmplărie, mai târziu o masă lungă pe care au aruncat-o Boni și Balbi și pe care Antonio a acoperit-o cu o mușama portugheză în culori vii și în sfârșit a instalat o sobă pe cărbuni, o sobiță dreptunghiulară cu un coș drăguț, brunat, care ieșea printr-o latură a garajului. Această încăpere a înlocuit camera de joacă a copiilor când aceștia au crescut: era un loc potrivit pentru dezbateri și întâlniri în jurul unor Coca-Cola și cafele și beri Mahou. Era un loc fermecător pe care Fernandito și Emeterio și l-au însușit de îndată și pe care îl numeau, în amintirea cărților lui Richmal Crompton și a eroului ei, William Brown, sălașul. Caracteristic pentru ascendentul pe care Antonio îl avea asupra tinerilor și pentru încrederea ce le-o inspira a fost faptul că întrunirile în acel loc reprezentaseră dintotdeauna pentru Emeterio și Fernandito un ritual cu efecte liniștitoare. Și chiar în acest loc a lansat Fernandito dispozitivul său complicat, asemănător oarecum incredibilelor maje cu sute de cârlige pentru prins calamarii, adică întrebarea privitoare la îndrăgostirea părinților lui. Prin această întrebare Fernando își închipuia că va înțelege totul în privința tatălui și a mamei lui fără ca el personal să se expună la nimic, cel puțin pentru moment. Nu că ar fi avut de gând să-l înșele pe Antonio sau să-l oblige să-i destăinuie secrete de familie: nu era vorba decât de explorarea, alături de Antonio, a misterului de nepătruns al casei. Pentru că toate, în definitiv, convergeau în acest punct: explicația lumii, fascinația lumii, înțelegerea propriei ființe, inclusiv dragostea lui pentru Emeterio și pentru tatăl și pentru

mama lui și pentru Antonio, toate erau acolo, abordabile, la vedere, la îndemână, toate laolaltă înfățișându-i-se lui Fernandito și în același timp la distanță față de el din pricina structurii de neînțeles a conștiinței individuale, a conștiinței lui singulare atât de greu accesibile la vârsta aceea.

— Dar de unde până unde ți-a venit asta? Antonio a pus întrebarea zâmbind. Fernando își amintește și acum cum erau așezați unul lângă altul, pe o canapea jerpelită cu două locuri așezată în fața sobiței. Antonio își întinsese picioarele și le sprijinea pe un taburet de lemn. Când a pus întrebarea, Fernandito și-a strâns picioarele și s-a îndreptat din spate. Această mișcare bruscă a băiatului l-a făcut pe Antonio să se întoarcă și să se uite la el. A urmat o pauză. Antonio l-a văzut pe adolescentul care crescuse transformat deja într-un băiat mare și extrem de subțire. Moștenise trăsăturile nordice ale mamei lui: ochii deschiși la culoare, structura osoasă a feței și părul negru al tatălui său. Era foarte atrăgător. Ce l-a mai surprins pe Antonio în acea seară a fost contractarea, tensiunea de pe fața maturizată. Antonio continuă atunci, temându-se că folosise un ton prea relaxat: Vreau să zic că nu înțeleg întrebarea ta. E limpede că părinții tăi s-au căsătorit îndrăgostiți unul de altul și așa au rămas și azi. De ce întrebi asta?

— Treaba-i că nu seamănă deloc... Și repetă, șoptind: ...nu seamănă deloc.

— Sigur că nu! De aceea se și completau așa de bine, pentru că nu semănau. Tot nu te înțeleg: parcă ai vrea să dai de înțeles că din cauză că nu semănau nu puteau să se îndrăgostească unul de altul, iar asta ar fi o prostie.

— Cred că da.

— Și atunci?

— M-am dus să vorbesc cu tata, cum voiai tu. N-a folosit la nimic. Stătea ca adormit.

— Dar despre ce ați vorbit?

— Nu am vorbit despre nimic, ți-am zis că stătea ca adormit, repetă Fernandito.

Atunci era momentul să-i spună despre toată tărășenia cu *poponarul*. Fernando hotărî să nu povestească nimic. A simțit din nou că la urma urmei nu avea nici cea mai mică importanță faptul că îl atacase în felul acela pe tatăl lui, pentru că dintr-odată își dădea seama cât se poate de clar că datorită acelei inspirații subite și agresive nimerise la fix: scosese la iveală ceea ce tatăl lui nu era sau, poate, ceea ce nici mama lui nu era, ce mai, niciunul dintre ei: nu se iubeau: și nici pe copiii lor nu îi iubeau. Erau cu toții, copii și părinți, în afară jocului, legați în mod accidental între ei printr-un plan de viață lipsit de semnificație. Pe Fernandito îl luă atunci cu fiori reci și își dori să nu fi început niciodată conversația aceea cu Antonio Vega care, fără niciun fel de îndoială, habar n-avea în ce ape se scălda băiatul.

— Dacă stai să te gândești, Antonio, nu-i nimic ciudat. În casa asta nu se vorbește aproape deloc, cel mult vorbim noi doi. Vorbim pe perechi. Tu și cu mine, mama și cu mine, Emilia și cu tine...

— Tatăl tău și mama ta, sugeră Antonio.

— Se poate presupune că vorbesc între ei. Întrebarea e când. Și despre ce, despre ce vorbesc?

— Haide, Fernando, sari calul. De unde vrei să știu eu despre ce vorbesc? Și în plus, nu-i nevoie să știm noi. Or fi vorbind și ei despre tot soiul de prostii, ca toți oamenii, despre ce crezi că vorbesc eu cu Emilia?

— Voi doi vă iubiți.

— Păi sigur că da!

— Atunci nici nu-i nevoie să vorbiți.

De conversația asta își amintesc amândoi. E un trecut pe care fiecare dintre ei doi, Fernando și Antonio, l-au reținut și l-au repetat în memoria lor, deformându-l poate, dar păstrându-i esențialul, fiind conștienți de importanța lui, deși niciunul n-ar putea spune de ce a fost așa de important la vremea lui. Această conversație în sălaș a avut pentru Fernando și Antonio același soi de consistență insubmersibilă — ca un dop de plută ce plutește pe apă — pe care a avut-o pentru Fernando scena pe care i-a făcut-o tatălui său.

În ambele cazuri, senzaţia că se întâmplă ceva important s-a combinat cu altă senzaţie, şi anume că semnificaţia însăşi, importanţa, nu era lămurită. Amândoi au avut impresia că în viaţa lor acele clipe aveau să conteze mai târziu, chiar dacă bilanţul, când va fi să se facă şi după ce se va fi făcut, avea să dea o cifră neclară. Conversaţia a avut o prelungire care a interferat fără doar şi poate cu sensul pe care cuvântul „important" îl avea pentru fiecare dintre ei doi: pentru Antonio acea întrebare a lui Fernando, dacă părinţii lui se iubeau, a fost o surpriză: nu îşi dăduse seama până în clipa aceea că, în cazul lui, fidelitatea şi respectul faţă de Juan şi Matilda excludeau critica aproape complet: să considere ca de la sine înţeles că se iubeau forma parte integrantă din identitatea afectivă, colectivă, în interiorul căreia Antonio trăise în toţi acei ani. Nu i-a putut răspunde lui Fernando aşa cum ar fi fost potrivit acolo, în sălaş, în momentul acela, deoarece pentru a fi capabil de aşa ceva ar fi trebuit ca, într-o fracţiune de secundă, să reexamineze tot trecutul comun trăit în familia aceea. Şi asta ar fi inclus o nouă analiză a relaţiei lui cu Emilia şi a relaţiei Emiliei cu Matilda. Era o cantitate prea mare de amintiri ca să fie reinterpretată în întregime într-o singură clipită. Pentru Fernando, în schimb, răspunsul bine intenţionat, însă vag, al lui Antonio Vega a însemnat o confirmare a rupturii interioare a vieţii de familie pe care el o hotărâse deja. Interesul lui Fernando Campos pentru familia lui, pentru părinţii lui, acea voinţă fermă de a nu ieşi în exterior şi de a examina cu lupa interiorul interiorului lui avea *a priori* imaginea unei rupturi: părinţii lui nu se iubeau şi nu îşi iubeau copiii. În mod firesc, această situaţie era înlesnită de stilul diminuat, rece şi ironic al familiei: nu era o tragedie cu urlete şi ţipete, era o dramă secretă şi larvară. Şi interpretarea asta îi era pe plac — în ciuda grozăviei ei făţişe — pentru că era ca o idee strălucită care-ţi vine pe nepusă masă: să considere ca de la sine înţeleasă lipsa de dragoste în familie îi plăcea aşa cum ne place să descoperim un adevăr sau să citim un poem autentic. Satisfacţia de a găsi adevărul sau expresia potrivită

este autosuficientă: savurăm, ca esteți, cumplitul, în această suspendare a consecințelor cumplitului care este specifică experienței estetice. Din acea conversație Fernando Campos a mai obținut o confirmare pe care, de asemenea, de mult timp și-o construia în cap: și-a dat seama de sinceritatea afecțiunii pe care Antonio Campos o nutrea față de ei toți, părinții lui inclusiv. Percepția bruscă a acestei sincerități și a acestei afecțiunii a fost cauza — deloc diferită de reținerile lui în fața lui Emeterio — care l-a împiedicat să-i povestească ce se întâmplase de fapt la întâlnirea cu tatăl său. Cu orice chip, Antonio și Emeterio trebuiau salvați de la prăbușirea familiei Campos. Pentru că acel Fernandito de douăzeci de ani era încă, într-o anume măsură, puștiul care tocmai citise cu inima sărindu-i din piept povestirile lui Edgar Allan Poe și se trăia pe sine — cel puțin intermitent — ca și cum ar fi fost un bolnav și palid erou romantic înlănțuit într-un palat din care lipsea iubirea și domnea cruzimea nemăsurată. Bucuria se afla în afara casei, bucuria era viața la facultate, era Emeterio și era de asemenea conversația cu Antonio. Și, ciudat, bucuria era și relația lui cu maică-sa, smulsă aceasta, desigur, și încă brutal, din ansamblul vieții de familie. Ce era bun la Matilda, din punctul de vedere al fiului ei mic, era că se preta, poate fără să-și dea seama, la un joc pe care însuși Fernandito îl numea în sinea lui un joc al iubirii: era ca o iubită agrestă care venea și pleca, apărea și dispărea, îl lua peste picior și îl făcea să râdă. Pentru Fernando Campos, boala Matildei a însemnat de neînțelesul însuși: o groază care depășea toate grozăviile din povestirile de groază ale lui Edgar Allan Poe și Bécquer, toate culegerile de povestiri anglo-saxone strânse în stive în dormitorul lui, pline până la refuz de istorisiri stranii și ambigue. Boala Matildei a fost un dizolvant spiritual pur care, după arderea sa, părea să nu le lase nicio identitate niciunuia dintre ei. De aceea doliul dus la extrem al Emiliei pentru Matilda (pe care Fernando Campos l-a înțeles cât se poate de clar la puțin timp după sosirea lui la Asubio și despre care avea de gând să vorbească cu Antonio) i se părea mai

curat și mai consolator, mai apropiat de personalitatea viguroasă a mamei lui decedate decât prezența aceea întoarsă în timp, împăcată a lui Juan Campos.

Fernando își amintește acum lucrurile astea extrem de intens, ca și cum tocmai ar fi avut loc, chiar dacă ele de fapt s-au petrecut cu mulți ani în urmă și își mai amintește cum conținutul acestei amintiri s-a deplasat în jos ca să facă loc voluminoasei boli și dispariției mamei lui. Acum, instalat la Asubio — șederea lui dobândind alungita figură a unui provizorat straniu —, amintirile ies din nou la suprafață, în grade distincte de intensitate, brutalitate, fericire sau nefericire. Ca și cum, involuntar, însuși Fernandito, vrând cu tot dinadinsul să rămână la Asubio, când deja justificarea cu gripa sigur a încetat să mai fie verosimilă la biroul din Madrid, ar reinjecta efectivitate datelor mnemonice din adâncimi, ca un scafandru care, atingând fundul, trezește rămășițele unei epave cufundate în toropeala bituminoasă și plină de mâl a fundului mării și toate vestigiile, dintr-odată, în desfigurata lor prezență — absență — se înfățișează iarăși de neînțeles vederii. De fapt, Fernando Campos a trebuit să mai dea niște telefoane de câteva ori la firmă. Nu a dat cine știe ce explicații, e dispus chiar să-și piardă slujba dacă e nevoie. Mai mult chiar, posibilitatea de a-și pierde slujba pentru că nu-și poate justifica absența pentru un răstimp atât de lung dă și mai multă vigoare prezenței sale în casa părintească. Și constituie, tangențial, o ieșire necontrolată în plus, un act real, așa cum ai da un șut sau ai scoate un țipăt dintr-odată, care ar trebui să atragă atenția paternă, în cazul în care ar mai exista în vâscozitatea mută a lui Juan Campos vreun resort executiv. De aceea amintirile lui Fernando Campos acum se grupează și se regrupează extrem de rapid, ca aderențe subite, extrase din fundul mării, licheni pseudopozi însoțindu-l pe scafandru, când acesta se ridică din nou, cu o lovitură puternică din călcâi, spre aerul celest de la suprafață. Antonio Vega, în schimb, care păstrează amintirea conversației în sălaș aproape intactă, nu o trăiește acum ca pe o experiență

mnemonică directă (ci doar ca o parte a profundei lui afecțiuni față de Fernandito) pentru că întreg spațiul conștiinței lui, toată nemulțumirea și întreaga memorie îi sunt ocupate de Emilia.

XIX

Angélica a reflectat mult în acest timp. Senzația că gândește și că trece printr-o experiență este la fel de puternică ca o vijelie ce nu ar clinti, în ciuda strășniciei ei ieșite din comun, nicio frunză. Asubio e cufundat întru totul în inexpresivitatea lui nordică. Verdele grădinii, copacii lenți, piatra casei, rutina vieții lui Bonifacio și a lui Balbanuz acolo jos în căscioara lor, pavilion de paznici, sau Emilia și ajutoarele ei la bucătărie conferă întregului spațiu un aer animat de normalitate tipic înalt-burgheză. E o vijelie în Angélica, o vijelie care o irită pe ea însăși făcând-o să simtă și să resimtă și să presimtă cu mult mai mult decât ar fi cazul sau — cine știe — poate mult mai puțin decât ar fi cazul pentru că imersiunea hermeneutică a Angélicăi în Asubio a adus în același timp cu sine un nemărginit și netulburat calm. Nu doar că nu s-a întâmplat nimic, ci, tot așteptând dintr-un moment în altul să se întâmple ceva cu totul și cu totul ieșit din comun, Angélica a obosit de nu mai poate și dintr-odată începe să devină sentimentală. Se simte din nou dată la o parte, doar pentru că acum nici măcar nu mai e vorba de moartea unui personaj important din familie ca să justifice agitația, depresia sau sentimentalismul. Ca și cum interiorizarea morbidă a lui Juan Campos ar fi o substanță lipicioasă, un soi de floarea-somnului virtuală, toți dorm sau apar și dispar cu un aer somnoros echivalent cu cenușiul cerului intranzitiv și cu burnița anemică. Și în grădină, pe falezele pe care Angélica își etalează, în pas alert, extrem de adecvatele ei compleuri scoțiene, temperatura e plăcută: ceva ca o căldură umectantă — termometrul a urcat câteva grade — care nu cadrează deloc cu căldura de-acum

excesivă din casă unde toată lumea aprinde mai departe focul în sobă și se așază în jurul unor tandure cu plite electrice și tremură de parcă ar vrea să-i facă în ciudă Angélicăi care, în ceea ce-o privește, nu s-ar plimba prin casă decât în cămașă de noapte sau în șort. Angélica, în plus, mănâncă mult, aproape exagerat. Ai avea impresia că lâncezeala care a pus stăpânire pe Asubio se imprimă contrapunctic la bucătărie, așa încât masa principală, prânzul, e lentă și, luând în considerare perioada, copioasă. Se remarcă prezența săptămânală a unui *cocido montañés*[1] și, intercalate, nenumărate și savuroase pilafuri cu midii sau pește, uneori ambele, sau cu pui, sau cu costițe condimentate. Angélica aproape doar din politețe, la început, își mai punea întotdeauna încă o porție. Și asta a devenit un obicei. Angélica, în plus, se simte cât se poate de surprinsă: de fapt abia acum are prima ocazie să împărtășească traiul de zi cu zi al familiei Campos. La începutul căsniciei își vizita socrii în apartamentul din Madrid aproape în fiecare zi la ora ceaiului. Gastronomia era diferită pe vremea aceea, mai ușoară. Mai asemănătoare orbitei fripturilor reci și a salatei verzi cu roșii și castraveți și porumb pe care Angélica o pregătește și la ea acasă. Ce s-o fi întâmplat oare la bucătărie? se întreabă Angélica. La Asubio, gătitul a fost întotdeauna sarcina lui Balbanuz, sub controlul de la distanță al Matildei și din apropiere al Emiliei când petreceau sejururi la țară. După moartea Matildei și decizia lui Juan Campos de a se retrage la Asubio în compania Emiliei și a lui Antonio, rânduielile culinare s-au limitat la adaptarea obiceiurilor estivale deprinse de ani de zile, cu Balbanuz din nou ca șefă în bucătărie. Balbanuz era din tinerețe o bucătăreasă grozavă și a rămas așa și după ce s-a căsătorit. Toată lumea, și Matilda prima, i-a lăudat fripturile, sosurile bechamel, pilafurile, supele de legume, diversele

---

[1] Unul dintre felurile specifice din Cantabria, pe bază de fasole albă, varză și specialități din carne de porc.

paneuri. Emilia — care niciodată nu a mâncat mult, iar acum abia dacă pune ceva în gură, dar care consideră că e obligația ei să organizeze casa cât mai eficient — se lasă condusă de Balbanuz când trebuie să stabilească meniul zilei. Iar Balbanuz e de părere că, dat fiind că domnii iau masa principală din zi la prânz, trebuie făcute eforturi pentru ca prânzul să fie consistent. Și, într-adevăr, părerea lui Balbanuz le e tuturor pe plac, în primul rând lui Juan Campos, care e mâncăcios, lui Antonio și copiilor când sunt și ei la Asubio. Latura gastronomică de la Asubio reproduce faze foarte îndepărtate în timp ale caselor burgheze din zonă, vremurile pe când prânzurile se compuneau din cel puțin trei feluri, fără a mai pune la socoteală desertul. Problema e că Angélica, care, ca proaspăt căsătorită, se îngrijea mult, dorind să imite pe cât posibil imaginea dinamică și zveltă a soacrei ei, acum s-a cam delăsat, mai cu seamă în cursul acestei șederi la Asubio când, dată fiind monotonia vieții duse de întreaga familie și tendința tuturor de a se retrage în gândurile sau în camerele lor, prânzul luat de toți împreună devine singura distracție. Astfel că, după-amiaza, Angélica se simte îmbuibată, prea încălzită și goală pe dinăuntru. E ca și cum Angélica s-ar vedea împărțită între două lumi: vechea ei lume madrilenă dietetică stând sub semnul alimentelor crude, și această lume nouă, atât de plăcută, cu ale sale alimente gătite, cu mâncăruri calde și sosuri, care o fac să se simtă în același timp foarte plină și foarte goală, întrucât această a doua lume de mâncăruri gătite pare autosubzistentă și totodată lipsită de semnificație. Singurul lucru care a rămas neschimbat este relația cu Andrea, care e la fel de cordială ca întotdeauna: doar că e pe punctul de a se sfârși pentru că Andrea, din cauză că nu se întâmplă absolut nimic, nu mai face nimic altceva de câteva zile încoace decât să dea toată ziua telefoane soțului și copiilor, și pare dispusă să se întoarcă acasă în orice clipă. Are intenția să se întoarcă la Madrid cu trenul. Și o să-l ia mâine după-amiază. Firesc ar părea ca Angélica să meargă cu ea, întrucât ideea era să

rămână la Asubio ca să-i ţină companie fiicei familiei Campos. O ciudată insinuare verbală a lui Juan Campos iscă, totuşi, prilejul pentru Angélica să rămână.

– Nu pleca, Angélica, dacă nu ai nimic de făcut foarte urgent în Madrid, pentru că văd că viaţa la ţară îţi prinde bine şi în felul ăsta o sa avem un pretext ca să-l facem pe Jacobo să vină la noi în weekend, a declarat Juan Campos la cafea într-una din zilele din urmă.

Tonul vocii lui Juan Campos l-a surprins pe Antonio Vega. Da, e tonul amabil al lui Juan Campos dintotdeauna. Dar e un ton al vocii care vine din alte timpuri. Antonio are impresia că Juan Campos vorbeşte dintr-un timp cu mult anterior timpului prezent: este vocea familiară, negreşit. În schimb, observaţia că viaţa la ţară îi prinde bine Angélicăi e prea personală şi plină de delicateţe în comparaţie cu tonul uniform şi stins al lui Juan Campos cel cufundat în sine şi monosilabic din ultima vreme. E ca şi cum deodată, după o lungă convalescenţă, Juan s-ar simţi mai bine şi ar ridica ochii şi capul şi ar privi-o pe nora lui cu reînnoită simpatie. Şi pe Antonio Vega îl surprinde să se simtă surprins de aceasta — faptul, oricum, privit din orice punct de vedere, e o veste bună, având în vedere că, dacă acest nou ton ar fi confirmat şi de alte ocazii, ar însemna că Juan a ieşit în sfârşit din reticenţa lui: e ca şi cum Antonio nu ar mai fi crezut într-o reintegrare a lui Juan în viaţa normală, în revenirea la un comportament atent şi amabil faţă de oamenii din casă şi l-ar fi condamnat pentru totdeauna la închiderea în împărăţia lui sumbră. Lui Antonio îi e tare ruşine că în sinea lui l-a osândit aşa de repede pe Juan, pe care îl cunoaşte atât de bine, de ani şi ani de zile! În seara asta Fernandito nu e acasă. Nimeni, cu excepţia lui Antonio, n-a băgat de seamă noul ton din vocea lui Juan. Dar le-a fost clar tuturor celor de faţă, inclusiv Emiliei, că Angélica n-o să plece la Madrid cu Andrea, pentru că nu are cine ştie ce de făcut la Madrid şi pentru că viaţa la Asubio îi prinde bine. Planul pentru a doua zi e simplu: Antonio Vega o s-o ducă pe Andrea să ia trenul de la Letona, Angélica o să

meargă cu ei, o să facă niște cumpărături și o să se întoarcă cu Antonio la Asubio pe seară. Angélica, nu știe nici ea de ce, se simte întinerită. Ca și cum această scurtă excursie, adăugându-se prelungirii ședерii ei la Asubio, ar fi un miracol.

Cuvântul *miracol* i-a venit în minte Angélicăi odată cu acceptarea invitației făcute de socrul ei. Și Angélica s-a simțit foarte surprinsă și parcă iluminată dintr-o dată. Așa că l-a sunat chiar în seara asta pe Jacobo pe mobil și, vorbind cu el, a insistat mult spunându-i cât de surprinsă se simte și că tot ce i se întâmplă e un miracol.

— Dar ce, scumpi, ce anume e un miracol?

— Ce să zic? Totul. Faptul că tatăl tău e dintr-odată atât de conștient, dintr-odată atât de atent, că înțelege în sfârșit situația...!

Jacobo simte o indispoziție incipientă. Pe de altă parte, îi e totuna dacă nevastă-sa se întoarce la Madrid sau rămâne la Asubio. La bancă lucrurile merg în așa fel încât Jacobo preferă să-și încheie ziua la sala de gimnastică și să bea o bere împreună cu colegii, să stea acasă luând o cină rece specifică Angélicăi și să schimbe programele la televizor. Nu, evident, nu pentru totdeauna, dar invitația paternă îi permite și lui o relaxare care, în vremurile astea, pentru un înalt funcționar la o bancă importantă, este, într-adevăr, de ce nu, un adevărat miracol. Faptul că Jacobo e un soț obtuz este chiar mai bine, așa crede Angélica. Faptul că e afectuos cu ea, câștigă bine, are o familie, și încă o familie cum o are Jacobo, chiar și fără Matilda, atât de însemnată, faptul că sunt bogați, pentru că Jacobo a rămas, ca și ceilalți doi frați, bine aranjat prin testamentul mamei, în fine, faptul că nu e complet conștient de cele mai subtile mișcări interioare în legătură cu ce se întâmplă de fapt, toate acestea i se par Angélicăi foarte potrivite pentru un tip și, ca să spunem așa, le găsește foarte virile. Un exces de sensibilitate trădează o anume efeminare pe care Angélica, a cărei inimă e foarte generoasă, preferă să o savureze la alții. Am mulți prieteni gay, asta e o frază foarte tipică

Angélicăi în ultimii ani. Luându-și la revedere de la Jacobo și punându-și la loc mobilul în geantă, Angélica se privește în oglinda de la măsuța de toaletă din dormitorul ei și își vede neclară imaginea reflectată, de parcă din pricina înfierbântării n-ar putea focaliza bine. Acest Asubio fractal pe care îl conține dormitorul Angélicăi și al lui Jacobo se adună în oglindă, creând un efect forestier, datorat poate luminii indirecte venite de la o lampă cu braț înalt: undu-irea ramurilor și a norilor pe înserat, strigătul vegetal al huhurezului, poate, în împrejurimile întunecate de la Asubio, uguitul porumbeilor care și-au făcut cuib sub acoperișuri. O senzație învârstată ca jaspul pune acum stăpânire pe Angélica, e un efect efervescent care prevestește alte bătăi puternice de inimă. Sau ce altceva? Angélica se simte foarte limbută de-a lungul întregii seri și în ziua următoare, când o ajută pe Andrea să-și facă bagajele, să-și umple gențile, când cumpără o sticluță cu apă de colonie dintr-o drogherie de lângă gară, când se întoarce la Asubio pe scaunul de lângă Antonio Vega, care-i atât de amabil.

Întrucât în toată perioada ședерii ei la Asubio nu găsise nimic cu adevărat îngrozitor și nici măcar ceva remarcabil în viața monotonă a familiei Campos, Angélica a observat pe îndelete viața bărbaților din casă și a reflectat mult asupra ei. Înainte de căsătorie, Angélicăi i-au plăcut băieții, a avut mai mulți iubiți, nu neapărat îndrăgostiți nebunește de ea, nici ea de ei, dar toți, asta fără îndoială, toți susceptibili de a stârni reflecții și interpretări. Angélica, la urma urmei, e o intelectuală. Se înțelege OK cu femeile, excepție făcând Andrea, dar consideră că se înțelege absolut super cu bărbații. Și uite că zilnic s-a confruntat la Asubio cu prezența a trei bărbați: Fernandito, Juan și Antonio. Trei bărbați foarte diferiți între ei, așa a stabilit Angélica. Pe Fernandito, care o tratează tot timpul cu ironie, îl detestă. Alături de Emeterio, l-a pus pe lista de bărbați cu care mai bine să n-ai de-a face. În schimb, pe Juan Campos cu gândurile lui în care e mereu adâncit și pe Antonio Vega cu solicitudinea lui, Angélica îi găsește admirabili. Se simte

înclinată tandru spre ei, ca să-i înțeleagă, să se ocupe de ei, mai ales de Juan Campos, chiar dacă el e mai în vârstă și chiar dacă în casa asta cel care-i cu adevărat atractiv e Antonio. Antonio e cel mai frumos, în schimb, prezența sumbră a Emiliei e disuasivă. Juan Campos e cel mai interesant. În privința asta, Angélica într-adevăr s-a schimbat mult: la începuturile căsniciei ei, toată atenția îi era atrasă de Matilda. În ceea ce-l privește pe Juan Campos, o interesa doar prestigiul lui academic, iar faptul că putea să spună că e profesor universitar de Metafizică sau de Istoria Filozofiei, sau ce-o fi fost, dădea bine la întrunirile cu amicii. Însă Matilda, mereu absentă, omniprezentă în același timp, a fost un model demn de imitat, de admirat, și în același timp un model detestabil care nu îi dădea Angélicăi nici cea mai mică atenție. Cum o fi, cum n-o fi, mai bine că-i moartă, se gândea. La început Angélica a crezut că tot ce se întâmpla la Asubio era exterior, în afara ei, ascuns în circumstanță, în spațiu, în timp, în celelalte persoane din casă, în alte vieți. Dar, cumva în ritmul schimbărilor datorate dietei bogate în carbohidrați și sosuri bine legate, Angélica a ajuns să creadă că ciudățenia era înlăuntrul ei însăși, abstracție făcând de exteriorul sinistru sau nu. Și că cele dinlăuntrul ei sunt o progresivă apropiere afectuoasă, o dorință de a-l înțelege pe Juan Campos și o convingere, din ce în ce mai fermă, că retragerea lui în sine, tristețea lui, doliul, ar avea nevoie de consolarea unei femei. Într-un fel, la nivel de politețe, de sociabilitate, de legături de familie, Angélicăi i s-a părut că socrul ei o tratează cu o considerație specială. Dar când a invitat-o să rămână la Asubio s-a făcut în fine lumină și a fost ca un fel de miracol. A fost un miracol. Deodată, Angélica n-a mai simțit golul, acum se simte însemnată și în suspensie, se simte pilot de încercare și cufundată în beznă și expusă în lumina unor sentimente care, nu fiindcă sunt interzise — dacă se confirmă —, sunt mai puțin profunde și mai puțin adevărate. Dragostei care mișcă sori și stele nu-i pasă de statute gen socri și nurori.

XX

Timpul s-a mai înseninat. Burnița a luat un respiro și nu mai plouă. Nu e soare tot timpul, doar din când în când. Lumea ambientă e plăcută. O căldură care e deja hibernală și umectantă. E o strălucire ușor stinsă, dar vie, un poate-da-poate-nu meteorologic. Și asta, ce înseamnă? Asta înseamnă că lucrurile, doliul pentru moartea Matildei printre altele, se îndreaptă ușor-ușor spre o viață mai bună, se atenuează puțin, din fericire. Din punctul de vedere al Angélicăi, viața merită trăită. Și cu atât mai mult acum, la sfârșitul lui noiembrie, când, cu sărbătorile Crăciunului aproape bătând la ușă, s-a iscat o primenire aeriană a iluziilor neîngăduite și secrete. Acesta-i farmecul, tranșează mental Angélica: că dragostea e secretul ei. Un secret parțial împărtășit (cu Juan Campos), dar trecut sub tăcere: și parțial insinuat, dar nu și împărtășit (față de Antonio Vega, din vina Emiliei). Toate sunt oarecum ca trifoiul, în linia florală a unei *edelweiss*, o floare searbădă și cenușie, pentru că o *edelweiss* e searbădă și cenușie, însă greu de obținut. La etapa din viață în care se află, Angélica n-ar suporta altă floare. Poate ca singură altă opțiune, floarea unică, bianuală, a cactusului sau fructul cactusului, nopalul (Angélicăi nu-i e prea clar ce și cum cu florile). Treaba rămâne, deci, în coadă de pește. Expresiile și locuțiunile sar în inima Angélicăi ca într-o partidă de ping-pong pe care doi chinezi din Pekin o joacă cu viteza luminii. Angélica se simte Matilda. Dragostea e, deodată, transformism. Pentru că întâmplarea face ca, deunăzi, să se întâlnească cu Juan Campos pe câmp. Iarba verde udată, care se întindea între ei doi scăldată de soare și umbră: un mic eden, ultradiscret. *Discreție* e acum cuvântul cheie în viața Angélicăi. Vorbește cu Jacobo mai mult ca oricând pe mobil, ca să exerseze discreția, cum s-ar zice. Ce ar fi discreția dacă nu ar putea fi exersată continuu? Însă e greu să-ți exersezi discreția într-o casă plină de oameni sastisiți, care abia dacă schimbă două vorbe între ei. Tăcerea ca sinteză a discreției nu e o

opțiune pe care Angélica să o considere valabilă. Pentru a fi cu adevărat discretă, Angelica ar avea nevoie de un număr consistent de posibilități de a fi indiscretă în diferite feluri, de-a lungul zilei. Poate fi cineva și discret și indiscret dacă stă toată ziua complet singur? Imposibil. Discreția e fără doar și poate o calitate a lui a-fi-împreună-cu. Atunci, uite, acum câteva zile Juan și Angélica au nimerit deopotrivă, *after breakfast*, într-o situație care ar putea fi cel mai bine descrisă ca anglo-saxonă. Totul era, indiscutabil, foarte englezesc: cerul albastru-cenușiu hibernal, pajiștea verde care strălucește după ploaie și nu scoate nici cel mai mic zgomot, pescărușul care, subit, străbate aerul cu un țipăt, îndreptându-se spre faleze și far, vuietul îndepărtat al mării, umezeala din aer care dă o frumusețe aparte tenului, liniștea pe care ți-o dă faptul că ai o zi întreagă în față ca să conversezi, ca în curțile pătrate din Oxford și Cambridge. Și darul suprem, anume că ai atât de multe de vorbit și nu poți să vorbești despre toate dintr-odată pentru că specificul englezesc, esența însăși a Angliei, e discreția. S-a întâmplat în dimineața aceea că Juan Campos și-a amintit de soția lui, Matilda, în niște termeni poetici care înlesneau conversația cu nora lui, pentru că răposata putea fi atunci pomenită în aura nostalgică a unei evocări cu caracter general.

— Mie îmi place la nebunie să merg cu bicicleta, știi, Juan? a declarat Angélica pe nepusă masă. Și era adevărat. Înainte de căsătorie Angélica și Jacobo făceau excursii cu bicicleta, ba chiar odată, într-o memorabilă ocazie, au coborât de la Cotos până la Cercedilla pe drumul greu numit Camino de Schmidt. Bicicletele lor de munte mai stau încă și acum în apartamentul din Madrid, cu roțile dezumflate.

Ciclismul a adus cu sine, în dimineața aceea, diferite teme cu grade diverse de profunzime conversațională: au vorbit despre cultura ciclismului în Germania și Olanda și, evident, la marile universități britanice și, de asemenea, parțial, în Belgia, deși nu chiar în aceeași măsură, belgienii fiind — potrivit Angélicăi — nu doar împărțiți între flamanzi și

valoni, ci și mai dobitoci de la natură decât, de pildă, danezii sau fermecătorii olandezi care, într-adevăr, au un cult pentru bicicletă, nu ca la Madrid unde, din vina Partidului Popular, nu găsești piste de bicicletă nicăieri și trebuie să te duci la mama naibii ca să poți merge și tu pe bicicletă.

Erau frumoși amândoi acolo, pe domeniul de la țară, neavând nimic de făcut toată ziua. Erau întruchiparea orientării de dreapta în versiunea ei fractală cea mai pură, cu timp din belșug și un soț director la bancă, care se spetește de la opt la opt spre gloria eternă a capitalismului de ficțiune. Și erau, amândoi, frumoși și potriviți ca vârstă, femeia tânără cu alura ei sportivă, gândindu-se la biciclete, și intelectualul mai bătrân, marele văduv, milionar fără voia lui. Acționând la unison pe furiș și ca din întâmplare, amândoi erau deopotrivă într-un raport de analogie a proporțiilor satisfăcător din punct de vedere estetic. De aceea și-a amintit Juan Campos de unul dintre cele mai frumoase poeme, unul dintre cele mai vitale, ale bunului său prieten și maestru — mult mai în vârstă decât Juan Campos, evident — José Antonio Muñoz Rojas. Și l-a recitat cu vocea lui frumoasă, discretă, de bariton, care știe că pe câmpuri declamările se fac în *low key*, iar nu făcând concurență pescărușilor:

Frumoasă biciclistă, pasărea de pedale iscată
Tu o porți prin de grădină văzduhuri,
De pajiști, în așteptare stând ca din trunchiuri
Să izbucnească finală, da, primăvara.

Vântul ce-ți șuieră pe la ureche te proclamă
Singura împărătească a bicicliștilor, tu.
Te urmărește, îți cere zăloage fire din păru-ți;
Tu i le dai și el preafrumos ți-l netezește în urmă.

A fost ca un miracol. A fost un miracol. A fost de asemenea un prilej cum nu se putea mai bun pentru a exersa discreția. Angélica și-a dat seama în acel moment că altă

Angélica, ea însăşi, într-un chip cum nu se poate mai indiscret, ar fi scos, mai mult decât emoţionată şi mişcată, mobilul — pe care îl purta în buzunarul de la fusta pantalon — şi l-ar fi sunat pe soţul ei ca să-i spună că tatăl lui tocmai i-a recitat aşa, dintr-odată, un poem dedicat unei bicicliste perfide. Însă... discreţia s-a impus, ca o mănuşă.

— Ştii, Juan, cât de bine îmi face şederea asta prelungită cu voi, cu tine?

Vocea Angélicăi a fost la fel de joasă ca un gângurit, fără să fie totuşi, nici pe departe, un gângurit. Asta ar fi fost o indiscreţie maximă.

— Ştiu, Angélica, ştiu. De aceea am insistat să rămâi. Pentru că viaţa la ţară îţi prinde bine, oricine îşi dă seama, chiar te-ai mai rumenit la faţă!

Angélica s-a gândit — ca şi cum pe bicicletă, cu hăul deschizându-i-se în faţă, şi-ar fi dat drumul de pe munte în jos —: şi acum ce-o să se întâmple? Ce spun eu acum?

Era greu de ştiut, într-adevăr, ce trebuia făcut într-o asemenea situaţie. La urma urmei, să fii o frumoasă biciclistă implică, potrivit lui Muñoz Rojas însuşi — care îl citează ca martor şi pe Jorge Guillén — să fii în acelaşi timp şi perfidă. Angélica simte că se află în acest moment în acel Asubio pe care i-l înfăţişau visele ei cele mai intense din perioada de proaspăt căsătorită cu Jacobo Campos, în străfundurile inimii unei perfidii de *high standing*. Din fericire, aerul Cantabriei îl inspiră acum pe Juan Campos, precum îl inspiră şi compania feminină. Toate se petrec uşor, pe deasupra, ca într-o poveste despre lipsa de substanţă, o descriere a insuportabilei uşurătăţi a fiinţei categoric postmoderne. De aceea Juan Campos se simte acum predispus spre confesiune. Fără doar şi poate, e clar că în lenta lui memorie genitală nu e nici cea mai îndepărtată urmă de erecţie, nu, nici vorbă. Compania feminină, tovărăşia înmiresmată a pajiştilor de munte şi a aerului marin, nu spre aberaţii invită, ci spre centru. Sunt centripeţi. Toate se petrec de parcă binele, propria lor viaţă, ar triumfa

asupra răului, a morții amare și a trecutului, datorită ivirii acestor imagini cu fata pe bicicletă.

– Adevăru-i, Angélica, că atunci când vorbesc cu tine amintirea Matildei, în dimineața asta, e ca un aer nou, o oază de bucurie în acest lung doliu pentru Matilda în care s-a transformat viața mea.

Și Juan Campos recită din nou acum, și mai încet decât înainte, cu o voce mai îndurerată, mai pătrunzătoare, așa cum doar un om de vârsta lui și cu înțelepciunea lui știe să-și folosească memoria de elefant, oțelită de parafraze din *Fenomenologia spiritului*: s-ar părea, zice el, că Matilda spune ceea ce spune biciclista bunului meu prieten José Antonio Muñoz Rojas. Fii atentă, Angélica, ce frumoasă e strofa asta. Parcă am asculta-o pe Matilda:

Nimeni nu mă așteaptă, nimeni nu-și ia
rămas-bun de la mine; păru-mi și vântul, pedalele,
copacii și râurile, ele sunt punțile;
fără început sau sfârșit îmi sunt drumurile, nu mă opresc.

Și acum, Juan Campos, exaltat de propria evocare a poemului lui Muñoz Rojas și cu siguranță de amintirea soției lui și încurajat de atenția cu care-l urmărește o femeie tânără, nora lui, recită:

Nu se oprește, Matilda nu se oprește, chiar dacă
Suspină melancolic copacii și din ochii de punți
Curg râuri de lacrimi și-i plânset în toate.
Nu se oprește. Inima celor iuți nu are greutate.

Și repetă Juan Campos, privind-o drept în ochi pe Angélica și luând-o de după umeri:

– Nu avea greutate, Angélica, inima celor iuți. Așa a fost. De aceea, la sfârșit, Angélica, m-am simțit atât de singur, atât de dat la o parte, atât de marginalizat, la sfârșit. Pentru că inima celor iuți nu avea greutate, și nici Matilda.

În schimb eu — asta fără nicio îndoială — eu eram greutatea, haltera, halta.

Angélicăi i-au dat lacrimile și își sprijină capul de umărul drept al socrului ei. Dragostea e mai discretă decât lipsa de dragoste. Asta fără nicio îndoială.

XXI

Amiază însorită de decembrie. Sufrageria din Asubio zdrăngănește discret ca un separeu într-un restaurant de lux. Asta e impresia lui Antonio Vega. Este vechea sufragerie a familiei care în această ultimă etapă a reședinței de la Asubio, anume de la instalarea definitivă a lui Juan Campos aici, a dobândit un aer luxuos datorită unor naturi moarte cu gâște și rațe și a zugrăvelii proaspete. S-au mai schimbat, de asemenea, și vechile perdele de creton cu model floral cu altele foarte asemănătoare, însă noi. Își păstrează aerul de casă la țară. Totuși, austeritatea decorațiilor pe care Matilda o imprima caselor ei — nu-i plăcea mai deloc să lipească tapete și să zugrăvească în casă — a fost înlocuită de o relativă acumulare de obiecte frumoase: un nou bufet din mahon, o piesă elegantă din secolul al XIX-lea, și scaunele care au fost retapițate. Antonio își amintește această sufragerie în primii ani, când era un loc zgomotos, o prelungire a camerei de joacă a copiilor. Și poate doar contrastul dintre lipsa de ornamente de dinainte și prezența elegantă a detaliilor decorative de acum este ceea ce îl face să se gândească la un loc special, care nu face întru totul parte din Asubio. Adevăru-i că lui Antonio Vega același sentiment i-l produc, sau au început să i-l producă, camerele din apartamentul privat al lui Juan Campos. Biroul și dormitorul lui Juan, care înainte era dormitorul conjugal și care ocupă toată aripa casei orientate spre miazăzi la parter, a căpătat, după ce au fost rearanjate și s-au construit rafturi largi pentru bogata bibliotecă particulară a lui Juan, un aer de casă englezească, un stil *House & Garden*. Toate

acestea, evident, în linia anglo-saxonă a gustului Matildei, doar că acum se vădeşte o mai mare grijă pentru detalii, iar piesele de mobilier aduse din apartamentul de la Madrid au fost alese atent: pe vremea când trăia Matilda toate casele, inclusiv apartamentul de la Madrid, aveau în comun un anume aer de provizorat. Erau case drăguţe, dar parcă nefinisate. Se amestecau piese de mobilier valoroase cu mobilă foarte banală. Perdelele şi tapiseria mobilierului se schimbau rar, drept care la scurt timp căpătau un aspect ponosit, de neorânduială: casele aranjate cu gust dădeau impresia că ar fi locuite de oameni care sunt mereu pe fugă, oameni deloc casnici care preferau să-şi lase mai bine casa cum e decât să trebuiască să o îngrijească. Acesta a fost motivul pentru care la casa de la Asubio au fost păstrate mobilierul şi decoraţiile interioare uşor provizorii în stilul familiei Turpin, nişte decoraţii de vară care sigur că nu vor fi folosite în timpul iernii: austeritatea de la Asubio, care în primii ani de căsătorie ai cuplului Campos a reprezentat o marcă aparte, un stil propriu, a ajuns să se transforme într-o extrem de specială lipsă de stil, un soi de neglijenţă echivalentă cu obişnuinţa de a sta toată ziua în *tweeds* sau cu pulovere peste haine. Să se aşeze în nişte fotolii desfundate i se părea lui Antonio Vega, la început, culmea eleganţei. Sufrageria, aşadar, atât de familiară, i se pare lui Antonio Vega, la ora aceasta a amiezii, nu cu totul familiară: i se pare elegantă în mod convenţional, ca un separeu într-un restaurant de lux. Şi mai e ceva: Antonio a detectat în ultima săptămână ceva ca un fel de reînsufleţire care se datorează Angélicăi şi care se potriveşte — cel puţin uneori — cu o redobândită locvacitate în tonalităţi stinse în cazul lui Juan. Fernandito, la rândul lui, vine mai des la prânz decât o făcea la început. De multe săptămâni motivarea cu gripa nu mai ţine deloc. Iar Fernandito nu a făcut nici cea mai mică încercare să întărească în vreun fel respectiva motivare. Parcă ar da de înţeles că, din motive misterioase, poate pur şi simplu dintr-un capriciu, şi-a lăsat slujba de la Madrid şi o să rămână la Asubio pentru restul timpului. Antonio are

impresia că Fernandito pregătește o poznă. Pare întinerit. Acum vorbește deschis cu Antonio în garaj și în sălașul din garaj. Pare din nou însuflețit, chiar dacă discuțiile lor sunt banale și nu are niciun chef să vorbească despre ceva anume, și cu atât mai puțin de tatăl lui sau de mama lui sau de doliu.

Noua relație pe care o au Juan și Angélica nu putea să-i scape lui Fernandito. Să se producă o neașteptată apropiere între cei doi, asta a fost o posibilitate pe care a luat-o în calcul de îndată ce a văzut că Angélica, în loc să se ducă la Madrid cu Andrea, a rămas la Asubio. Nimic mai potrivit pentru o sensibilitate răzbunătoare decât să asiste la curtenirea bufă dintre un socru și nora lui. Întreg schematismul burlesc al comediilor de intrigă, combinat cu pesimismul moralizator al literaturii satirice, poate să izbucnească, bănuiește Fernandito, în orice moment. Tatăl lui o să se facă de râs aproape sigur dacă noua lui relație amoroasă se confirmă. Deocamdată e interesant să-l observi pe Juan în lumina noii amabilități neangajate. Dacă ar fi vorba de o persoană mai tânără, dacă Angélica ar avea douăzeci de ani și nu treizeci și doi de ani câți are, ai putea să te aștepți la o ditamai boacăna, ca de pildă să îi mângâie mâna pretinsului iubit. Fernandito se bucură de pe-acum în sinea lui de neașteptatul spectacol al pipăielilor furișe. Dar are încredere că tatăl lui o să păstreze aparențele, din pură lașitate măcar. Pe de altă parte, încă îl respectă suficient, încă îl iubește destul, ca să nu dea întru totul crezare propriei lui răutăți: Fernandito speră, în adâncul sufletului, că această comedie răutăcioasă despre dragostea dintre un socru și o noră nu o să aibă loc. Iar dacă ar avea loc, probabil că Fernandito nu ar fi capabil să se bucure de umorul crud al situației. Oare Antonio și-a dat seama de caracterul comic al posibilei vrăjeli dintre ăștia doi? Când Fernandito își dă seama de preocuparea constantă a lui Antonio față de Emilia se hotărăște să nu-i împărtășească și acestuia, ca pe-o glumă, impresiile sale.

Fernando e cam dezorientat zilele astea. Mai dezorientat sau mai năuc decât o recunoaște în fața lui însuși. Faptul

acesta de a se simți dezorientat e o experiență nesuferită pentru că e nouă. De aceea nu vrea să se întoarcă la Madrid. Dintr-odată, slujba lui excelentă și-a pierdut toată valoarea. A sunat la birou la omul lui de încredere și i-a spus că renunță la serviciu. Prietenul lui nu-l ia în serios, dar de o lună întreagă n-a mai călcat pe acolo și va trebui în curând să se hotărască, fie să se întoarcă, fie să scrie o scrisoare prin care să-și anunțe demisia. Doar un tip cu posibilitățile lui economice își poate permite luxul ăsta. Acum nu vrea să știe nimic de o slujbă care pentru orice tânăr de vârsta lui ar însemna maxima reușită în viață. Există o crudă satisfacție în această irosire: să dai totul naibii e o satisfacție narcisică pe care Fernandito și-o permite fără remușcări, doar ca să descopere că, odată ce a luat decizia de-a lăsa totul baltă, se simte în plus. Intenția inițială, răzbunarea, pe care părea să o încarneze viteza Porsche-ului în călătoria la Asubio, s-a risipit acum. Juan e pentru fiul lui un obiect iridescent care uneori îi inspiră afecțiune și care deșteaptă curiozitatea chiar și atunci când provoacă ostilitate: o ostilitate difractată. Întrebarea de fond rămâne aceeași: ce s-a întâmplat între părinții lui? Ce s-a întâmplat de fapt? A fost un singur factor sau mai mulți? Și, abordând problema vinii, cum să o distribui: să o atribui în întregime lui Juan sau și Matildei? Și ce fel de vină e? Și de ce să vorbești de vină și nu, mai bine, de destine diferite, de proiecte diferite? Moartea cumplită a mamei l-a făcut pe Fernandito să simtă că toată lumea se prăbușește: că energia, ordinea lumii, se năruie pur și simplu, fără explicații. Și instinctiv, pe nedrept, cu un egoism încă infantil, Fernando a decis să-i ceară supraviețuitorului o explicație (într-un mod nu foarte diferit, chiar dacă mai puțin profund), întocmai ca Emilia. Pe de altă parte, exista senzația de abandon, de care, în ciuda faptului că ambii părinți erau responsabili, Fernandito și-a dat seama și a resimțit-o acut doar la moartea mamei. Pe vremea când Matilda trăia, și venea și pleca, abandonul avea o alură sportivă, un stil energic anglo-saxon constând în a te iubi și a te înțelege bine de la distanță, sau de aproape în

vacanțe sau cu ocazia sărbătorilor. Toate acestea reunite, sau ca să zicem așa încâlcite sau îngrămădite într-un unic ansamblu sentimental, îl fac pe Fernandito nici să nu vrea să plece de-acasă și nici să nu știe prea bine ce vrea să facă acasă. Și acum i-a trecut prin cap ideea asta răutăcioasă cum că Angélica și tatăl lui „se simt bine". Celălalt motiv care îl reține pe Fernandito la Asubio este Emeterio. Fernando e îndrăgostit de Emeterio? Adevărul e că simte că Emeterio e proprietatea lui. Și Fernando este în plus conștient că Emeterio îl iubește: și faptul de a se ști iubit e o proprietate pe care Fernandito o apreciază. Dar problema e că Emeterio are o iubită, o iubită cam țopârlancă și din topor — după părerea lui Fernandito — cu care Emeterio, după câte se pare, se culcă în weekend. Și dacă dragostea lui Emeterio nu-i decât o fază, o iubire adolescentină, un reziduu din vremurile jocurilor și ale camaraderiei infantile și adolescentine, care se stinge încet-încet până ce nu mai rămâne din ei decât amintirea? Nu se hotărăște să-l lase în pace pe tatăl lui și nu se simte încă în stare să-l lase în pace pe Emeterio. Vrea să știe dacă într-adevăr Emeterio îl iubește așa de mult pe cât bănuiește el. Poate că-i vorba de o bănuială neîntemeiată. Dacă m-ai iubi, ai lăsa-o pe janghina asta, a zis Fernandito acum câteva zile. Iar Emeterio s-a uitat la el cu gura căscată. Ce treabă ai tu cu ea? l-a întrebat. Ea e ea și tu ești tu. Și mai mult de atât n-a putut scoate de la el. Și asta, așadar, se adaugă la cele anterioare și îl fac să se simtă confuz și pierdut. Și mai are, în plus, senzația că Antonio, îngrijorat cum e tot mai mult de Emilia, nu mai e întru totul ce era pe vremuri, sau nu mai e la fel de disponibil cum era, deși Fernandito știe prea bine că afecțiunea ce și-o poartă reciproc nu s-a schimbat. Fernando se simte singur pe lume și are mare nevoie de afecțiune: simte că această afecțiune e un drept al lui, chiar dacă el nu o simte, nu o oferă altuia sau nu o arată.

— Curiozitatea e fără îndoială un condiment, *like pepper and salt*. Nu-i așa, Angélica? a declarat Fernandito adresându-se direct Angélicăi.

– Cu asta sunt și eu de acord, îi cântă Angélica în strună.

– Bineînțeles că ești de acord, comentează Fernandito. Se vede cu ochiul liber că ești. Și pe cine-l roade curiozitatea, să-l ferească Dumnezeu! Te roade curiozitatea cumva, Angélica?

– Pe mine, da, declară Angélica. De mic copil am simțit o mare curiozitate față de toate, față de viață, de lume, de oameni. Da, sunt foarte curioasă față de toate.

– Vezi, tată, cum, spre deosebire de tine, Angélica simte o mare curiozitate față de toate? Tu, în schimb, nu mai simți niciun pic de curiozitate față de nimic, sau ce, nu-i așa?

– Tatăl tău e persoana cea mai curioasă, uite, aici te înșeli, totul îl interesează, absolut totul.

– Nimic din ce-i omenesc nu îi este străin tatălui meu, comentează Fernandito. Hai, curaj, Angélica, mai ia o bucată de picior, bine friptă.

– A, nu. Mănânc prea mult, nu, nici vorbă.

– E aerul, Angélica, natura. Care îți revitalizează paleocortexul, sediul sentimentelor profunde pe care le avem în comun cu șobolanii și cu șerpii boa constrictor. Curiozitatea, Angélica, și pofta de mâncare sunt, scumpa mea, unul și același lucru. O foamete liliput cu care sistemul limbic îți îmbibă fiecare atom, Angélica, până ce te înzdrăvenește și îți dă un alt aer: un *ballet russe* al neuronului, Angélica, scumpo, care te amprentează, te impregnează: un non-nimic care e totul. Ah, ultima retușare și șlefuirea neuronală care e totul și nu e nimic. Curiozitatea și pofta de mâncare pe care le stârnește viața în natură!

Amiaza binevoitoare de decembrie are acum o inimă adormită, adormitoare: în sufrageria din Asubio e acum o odihnă ca o buruiană, niște urzici tinere care abia ating pielea — aproape că n-o ating — abia o zgârie, pentru că sunt foarte tinere, precum șopârlele verzi sau greierii foarte mici care n-au scos nici primul cri-cri: o situație pe care Fernandito o ține bine sub control — în inconștiența lui dedată la maliție — pentru că mai nou are un ton de *nursery rhyme* și de inocență. Emilia și-a ridicat privirea, s-a așezat

mai dreaptă în scaun, a zâmbit. Văzând-o că zâmbește, Antonio se întristează: a văzut-o rar pe Emilia zâmbind în ultimele luni. Emilia zâmbește pentru că frazarea agresivă și mucalită a lui Fernandito îi amintește de vioiciunea Matildei pe când Matilda, ageră și puternică, îi făcea pe toți să râdă. Și Emilia zâmbea, stând dreaptă pe scaun, atentă la detaliile întrunirii, amintindu-și totul.

E cu putință — se gândește Antonio — ca Angélica să nu recepteze încărcătura agresivă din vorbele astea? Pe vremuri, când Fernandito le bătea apropouri fraților, părinților, Antonio era gata să le sară în ajutor. Pe atunci era ușor, pentru că Matilda trăia. Absența ei și telefoanele pe care le dădea creau o mai mare senzație de apropiere decât prezența constantă a lui Juan Campos. Pentru Fernando cel puțin, absența mamei nu a echivalat niciodată cu îndepărtarea; era doar ca o promisiune de aventuri, undeva în viitor: promisiunea unei călătorii în țări exotice, noi anecdote... Matilda aproape niciodată nu aducea cadouri acasă, rar cumpăra ceva. Antonio nu-și amintește ca Fernando să fi resimțit lipsa cadourilor din partea mamei, spre deosebire de cei doi frați ai lui. Mama lui îi povestea despre oamenii pe care i-a cunoscut și, lucru mai important, asculta poveștile: îl îndemna pe fiul ei cel mic să-i spună povești de la școală, invenții de-ale lui de multe ori, ba chiar și minciuni. Era o lume sclipitoare de ascuțișuri ale limbii și de talent narativ. Acum însă, la acest prânz, Antonio observă o agresivitate neobișnuită. Și îl surprinde că Angélica nu și-a dat seama, nici măcar în parte, de tonul persiflant. Antonio Vega și-a dat seama, evident, că starea de spirit a lui Juan Campos s-a schimbat. Și e clar ca bună ziua că Angélica se simte extraordinar. Antonio a observat de asemenea că între socru și noră s-a stabilit un alt gen de relație. Lui Antonio i se pare atât de neverosimil că relația asta ar putea avea o dimensiune erotică, oricât de difuză, încât a înlăturat ipoteza de la bun început. Cu toate astea, frazele cu două tăișuri ale lui Fernandito îi redeșteaptă bănuielile: cum se produce trecerea de la neverosimil la

verosimil? I se pare neverosimil lui Antonio ca un om de vârsta lui Juan — față de care a simțit admirație și respect vreme de ani de zile, căruia îi datorează o mare parte din cunoștințele lui și care de la moartea Matildei pare atât de cufundat în sine — să se dedea acum unui flirt insipid cu nora lui: e un gând ofensiv și faptul că e ca atare adaugă mai mult neverosimil la neverosimilul deja existent: Antonio n-are nici pe departe vreo intenție cenzorială în ceea ce-l privește pe Juan. Și totuși, în urma cererii eșuate pe care Emilia i-a făcut-o lui Juan în urmă cu ceva timp, cu urmarea pe care a avut-o în discuția dintre Antonio și Juan, în conștiința lui Antonio a rămas un sâmbure de neliniște; nu reproșuri, nu o critică explicită, doar neliniște: senzația de a se afla în fața unui Juan Campos mai puțin familiar decât de obicei, prea interiorizat pentru a putea fi considerat cu totul verosimil, ce ciudat! După părerea lui Antonio, în interiorizarea lui Juan Campos există un grad de neverosimil care, dintr-odată, paradoxal, dă impresia că se potrivește perfect cu celălalt fapt neverosimil constituit de flirtul, oricât de inofensiv, cu nora lui. Antonio nu poate accepta nici măcar o umbră de bănuială în privința lui Juan. De aceea, clasează malițiozitatea lui Fernandito în lista de calități pozitive și negative ale băiatului: e normal să fie agresiv față de tatăl lui, au și vorbit despre asta, de fapt. Dar e drept, pe de altă parte, că, zilele astea, interiorizarea lui Juan Campos s-a sistat. Are un aer mai solar, care se potrivește cu bonomia nurorii. Antonio i-a văzut de mai multe ori plimbându-se prin fața casei și pe faleze.

Una dintre învățăturile lui Juan Campos a fost următoarea: pune binele în față și o să reușești. Acum mai bine de douăzeci de ani, la începuturi, învățătura asta l-a fascinat pe Antonio Vega, care provenea dintr-o familie veselă și harnică, inamică declarată a vorbăriei. Panglicară, ăsta era epitetul cel mai urât pe care-l putea zice mama lui Antonio vizavi de vreo femeie. Tu vezi-ți de treaba ta, îi spunea ea. Iar fraza lui Juan Campos avea farmecul de a reproduce, amplificând-o din punct de vedere etic, ideea

mamei. Contrazicerea celebrului proverb castilian, pune răul în față și o să reușești, i s-a părut un precept etic de primă importanță. De aceea i se pare neverosimil să pună răul în față, să se gândească acum la ce-i mai rău, sau doar la rău pur și simplu, oricât de mult ar părea că insinuările lui Fernandito sunt confirmate de fandositele plimbări ale Angélicăi cu socrul ei prin grădină și pe faleze. I se pare neverosimil că are asemenea bănuieli, neverosimil conținutul bănuielilor, absurdă atracția dintre cei doi. În plus, ar putea fi o atracție nevinovată. De ce să te gândești la o atracție erotică? S-ar putea foarte bine — meditează în chip foarte elaborat Antonio Vega — ca, în perioada asta, Juan să se simtă cu Angélica mult mai în largul lui decât cu Fernandito sau cu Emilia sau cu Antonio. La urma urmei, Angélica nu a luat niciodată parte la viața familiei cât timp a trăit Matilda. Și acest element simplu e de ajuns să explice faptul că acum Juan și Angélica, întrucât nu au prea multe și nici prea grave lucruri în comun cu ceilalți, au în comun pur și simplu viitorul apropiat, plăcerea de a vorbi despre vreme sau despre orice altceva care nu o evocă pe Matilda, care nu amintește de doliul pentru Matilda, de doliul care i se poartă la Asubio. Gândul ăsta îl liniștește pe Antonio.

Acum în sufragerie se servește cafeaua. Acesta era un moment amuzant pe vremea când trăia Matilda, când erau cu toții prezenți. Copiii — și uneori și adulții — își schimbau locurile și se formau grupulețe. Se făceau planuri pentru după-amiază, pentru a doua zi. Acum toate se petrec într-un ritm mult mai lent. Nu sunt toți, lipsesc cei doi adulți, lipsește Matilda. De fapt, a bea cafea este un obicei care s-a păstrat, dar într-o formă redusă. Emilia servește cafeaua, de altfel excelentă. Puterea obișnuinței pune din nou stăpânire pe toți. Antonio nu observă decât încetinirea acestui proces (care, paradoxal, durează mai mult timp, scurtat cum e, decât dura pe vremuri, când era dilatat), de asemenea mai constată modificarea, în ultimele zile, a miniprocesului relației dintre Angélica și Juan. Pare imposibil să apară atâtea hiaturi într-un spațiu atât de redus.

Între Juan și Angélica, pe de o parte, și Fernando, Antonio și Emilia, pe de altă parte, există un vid, subvidat la rândul lui de alt vid, cel care se cască între cuplul Emilia-Antonio și Fernandito. Însă distanța care îi separă pe Fernando de ei doi — se gândește Antonio — e mai de suprafață, mai puțin profundă, decât distanța care îi desparte pe cei trei de perechea formată de socru și noră. La rândul său, în jurul Emiliei se întinde golul dezolant al absenței Matildei pe care, în ciuda grijii drăgăstoase a lui Antonio și a reciprocității din partea Emiliei, niciunul dintre ei nu pare încă în stare să-l anuleze. Ce e mai caracteristic în acest sistem de goluri e faptul că Juan și Angélica zâmbesc. Angélica sporovăiește mult (la fel ca de obicei, asta nu-i ceva nou) și Juan pare să se binedispună ascultând poveștile Angélicăi sau întrebările ei. Tocmai l-a întrebat dacă el crede că un popor care și-a pierdut metafizica e în mai mare măsură pierdut decât un popor care și-a pierdut rezervele de aur. Juan Campos a zâmbit aproape sonor, sau cel puțin asta a fost impresia lui Antonio, când a răspuns:

— Ce întrebări vechi îți vin și ție, Angélica! Metafizică și rezervele de aur. Astea, aș zice, sunt genul de probleme de-ale lui Zubiri, sunt întrebări care nu se mai pun acum. Nu se mai poartă metafizica, nici aurul. Acum toți ne mulțumim cu gablonzurile.

— Acum toți vă mulțumiți cu istorisirile, nu-i așa, tată? intervine Fernandito rapid. La asta te refereai când ziceai gablonzuri? Istorisiri, biografii, autobiografii, jurnale, cărți de bucate, memorii publice și private. Îți scrii memoriile, tata? Angélica, o fată așa de bună, as în internet și în PC-uri, ți-ar fi de mare folos, nu-i așa, Angélica?

— Ah, mi-ar plăcea la nebunie.

— Vezi, tata? N-a trebuit să te miști din Asubio ăsta al tău și ți-am și găsit o secretară...!

— Nu, eu nu-s memorialist. Și nici nu mă interesează deloc biografia mea. *The past is past.*

— A, da? Lui Fernandito i se îmbujorează fața de plăcere, se gândește Antonio. Stă acolo așezat elegant, înclinat pe o

parte pe scaunul lui, cu brațul pe spătar, cel stâng, în mâna dreaptă cu o țigară, strălucește obscur, șerpuitor, ca trupul unui tânăr scafandru sub apă. Sigur îți amintești ce zicea Zubiri, Xavier Zubiri, maestrul tău, la el mă refer.

— Nu a fost Zubiri maestrul meu, dar mă rog, ce zicea?

— Zicea că trucul, sau ceea ce el numea esența biografiilor, e să arăți cum se descurcă cineva ca să găsească modul de a fi mereu același fără să fie niciodată la fel... taman cazul tău, au ba?

Juan Campos zâmbește din nou și îl privește, cu capul înclinat într-o parte, pe Fernando. Antonio, care îi observă pe amândoi, se simte neliniștit fără să știe de ce. În plus, Antonio se simte ridicol. De unde vine frica asta infantilă când un tată și un fiu — a căror unică problemă până acum a fost că nu au stat destul împreună și n-au vorbit limpede despre ce-i preocupă — vorbesc și ei de-ale lor? La urma urmei, toate anunță că va fi vorba de o conversație la nivel destul de înalt, care, în mod cât se poate de verosimil, nu se va solda cu vărsare de sânge. Totuși, în ultima vreme, verosimilul nu este un sentiment pe care să-l încerce Antonio: atât din pricina mohorelii Emiliei, cât și a situației din clanul Campos, îl invadează neîncetat sentimentul de familiaritate irecognoscibilă, de groază în familie, de neverosimil agresiv. Astfel că îi observă sau, mai mult, îi spionează pe tată și pe fiu în această trăncăneală filozofică de după masă, ca și cum neverosimilul ar sta să apară dintr-odată în carne și oase, ireductibil și tragic, în sufrageria asta însorită din Asubio.

— Mie mi se pare — intervine Angélica — că e foarte profund ce spunea Zubiri, Fernando, foarte profund. Angélica a repetat expresia „foarte profund" cu figura celui care savurează o tartă de bezea cu lămâie. Și mi se mai pare că e adevărat că taman pe tatăl tău îl reflectă, aș zice chiar perfect. Juan a fost întotdeauna o persoană inteligentă și fermecătoare și în același timp mereu în căutare de noi orizonturi, căutând adevărul peste tot...

— Bravo, Angélica! Tata, un degustător al adevărului. Splendid.

Antonio Vega observă o schimbare domoală în direcția privirii lui Juan: îl privește pe fiul lui cu ochii întredeschiși, ca și cum ar fi foarte departe. Și când vorbește, își îndreaptă ușor capul spre Angélica, cu un ton de parcă ar face o confidență:

— Și tu, Angélica, remarci o doză de ostilitate în comentariile fiului meu Fernando?

— Cum adică și eu? Eu nu remarc niciun pic de ostilitate, Juan. Nu, niciun pic, răspunde Angélica înflăcărată.

— Eu în schimb remarc o doză de ostilitate în cuvintele fiului meu, un plus de ostilitate nemeritată, o maliție ostilă. Nu știu dacă se datorează faptului că eu n-am fost Zubiri sau că nu mi-am scris autobiografia sau memoriile sau cine știe ce. Poate că bunul meu fiu Fernando îmi pune la îndoială competența filozofică la ora actuală. Eu însumi mi-am pus la îndoială competența filozofică... Mereu.

Fernando își privește tatăl cu un aer mucalit, bucuros de turnura pe care o ia conversația. Angélica își întoarce capul alternativ spre unul și spre celălalt: Antonio crede că Angélica nu știe despre ce vorbesc ei doi. Nu e o situație agreabilă. Niciunul dintre cei doi, nici tatăl nici fiul, nu se vor ataca direct: o să rămână în acest teren semineutru al împunsăturilor până ce unul dintre ei, sau poate amândoi deodată, o să se plictisească și o s-o lase baltă. Antonio mai crede că faptul că tatăl și fiul au intrat într-o comunicare verbală la ora cafelei și în prezența tuturor înseamnă că pentru amândoi orice fel de comunicare serioasă, profundă sau privată e deja imposibilă. Izolați de restul lumii, ei doi n-au ce să-și spună, dar pot să se atace în public, să se bată în public, sâcâindu-i pe ceilalți.

— Ce e mai curios la tata, Angélica — Fernando i se adresează acum Angélicăi, dar o face de parcă s-ar adresa unui public mai amplu, compus acum doar din Antonio, pentru că Emilia tocmai s-a retras —, e că a devenit inaccesibil, ca unul care pune bandajul înainte de a avea

o rană. Nimeni nu a încercat vreodată să acceadă la el. Dar el se face inaccesibil pentru orice eventualitate. Și asta e curios. Nu e ca și cum, covârșit de cererile tuturor – ca protagonistul din poemul lui Kipling: *toți îl cer, nimeni nu are nevoie de el* — tata s-ar izola într-un turn de fildeș, copleșit de responsabilități: s-a refugiat într-un turn de fildeș înainte de a fi copleșit de orice responsabilitate, izolarea și voința de a se zidi între ziduri groase de cetate a precedat cererea care i se făcea. Nu a existat cerere, nu a existat nici cea mai mică responsabilitate, toată lumea l-a lăsat în pace întotdeauna, dar uite că tata, pentru orice eventualitate, s-a zidit într-un turn de fildeș și a devenit, pentru orice eventualitate, inaccesibil. Nu e fascinant?

Juan Campos zâmbește. Și Antonio Vega — uimit de violența și maliția descrierii lui Fernandito (care, dintr-odată, chiar că i se pare că se potrivește) — își abate privirea de la scena din fața lui și, fără să se miște de la locul lui, așteaptă contractat deznodământul situației. Se va apăra Juan? Ar avea oare dreptul sau ar avea sens să se considere jignit? Va trece peste atacul ăsta evident din partea fiului său ca să-și continue mai departe, cu amabilitate, conversația cu Angélica? E clar, după părerea lui Antonio, că Angélica nu pricepe ce se petrece între cei doi. Dar e la fel de clar – și asta dă o notă comică situației — că Angélica se simte datoare să ia parte la toată povestea asta, la polemică, fie ce-o fi, oricum ar fi. Și într-adevăr, intervine:

— Eu nu cred, Fernando, că Juan s-a zidit într-un turn de fildeș sau, mai bine zis, cred că s-a zidit într-un turn de fildeș deoarece criza secolului XX nu lasă nimănui nicio altă posibilitate!

— Bravo, Angélica, exclamă Fernando bătând din palme zgomotos.

Juan Campos s-a ridicat de pe scaun. Zâmbește. Se adresează lui Antonio, care stă mai departe așezat, cu o expresie blândă, de convalescent:

– Vezi și tu, Antonio, cum stau lucrurile! Am să mă retrag chiar acum în turnul de fildeș din biroul meu având în vedere cele petrecute!

Juan Campos se retrage. Angélica se ridică și pleacă după el. Cei doi intră în birou și închid ușa. Fernandito și Antonio se privesc peste masă în tăcere.

– L-ai pus la punct pe tatăl tău așa cum voiai, nu? comentează Antonio.

– Sincer, nu știu. E adevărat că-i inaccesibil, dar asta se datorează indiferenței: toate îi sunt egale. De aceea e inaccesibil.

– Dar ce, ți-ai propus să-l îndrepți pe tatăl tău, acum, la vârsta asta, sau ai încercat să îmbunătățești relația dintre voi luându-l peste picior?

– A, deci tu crezi că îl iau peste picior?

– Adevăru-i că așa cred, cred că îi porți pică și profiți de naivitatea Angélicăi ca să-i iei peste picior pe amândoi. Te distrează faptul că tatăl tău nu poate să nu se recunoască vizat și în același timp că Angélica nu știe despre ce vorbiți. Ai avea haz dacă, la momentul ăsta tardiv din viața noastră a tuturor, n-ar fi un joc melancolic.

– Bine, Antonio, accept tot ce vrei să-mi zici. Am acceptat întotdeauna tot ce-a venit din partea ta. Dar e clar că ăștia doi, tata și Angélica, sunt chiar în momentul ăsta ca sacul și peticul. Nu se știe care dintre ei doi se consideră sacul și care peticul. În orice caz, sunt făcuți unul pentru altul. Și s-au îndrăgostit, sau cred că s-au îndrăgostit. Iar eu m-am hotărât să-i întărât, pentru că asta merită și pentru că oricum n-am nimic mai bun de făcut...!

– Ai plecat de la serviciu?

– Și de ce nu? Nu am nevoie să trăiesc din salariu. Și e și o datorie de plătit aici. Nu crezi că e o datorie de plătit aici, Antonio?

– Nu știu. Ce datorie? Cine trebuie să plătească o datorie și cui?

– Tata are o datorie față de noi toți. Față de voi doi, ca să începem cu asta, față de tine și Emilia. Și apoi, față de

mine. E o datorie, cel puțin cea față de mine, pe care tata nu a luat-o în calcul, pentru că el mereu s-a considerat un om perfect, un sfânt laic, un impostor care crede în propria lui impostură. Dar eu am să-i demonstrez, am să-i demonstrez lui însuși că viața sa e o mare minciună...

— Și are rost, Fernandito? Crezi tu că are rost să te lupți cu tatăl tău, la momentul ăsta, ca să-i arăți că e un impostor? Și dacă te înșeli? Și dacă, din cine știe ce motiv, te-ai hotărât să lupți împotriva lui, și de fapt tu te lupți cu tine?

— Tot aia-i, Antonio. Adevărul ne va elibera. Un anume adevăr, cel puțin, care nu s-a spus niciodată în casa asta.

E deja noapte. Emeterio a venit să-l ia pe Fernando și au plecat amândoi cu mașina. Antonio s-a retras devreme în partea lui din casă. A petrecut după-amiaza uitându-se la televizor fără să priceapă nimic din ce vedea. Emilia, cu ajutorul fetelor, a strâns prin casă, în sufragerie, în bucătărie, și s-a așezat lângă el. Pare adormită. Pe la opt seara, Antonio a făcut o omletă și a încălzit puțină supă. Emilia a mâncat puțină supă. Ce e dezolant nu e ce se petrece între ei doi, ei se simt foarte bine împreună. Emilia zâmbește des când e singură cu Antonio, deși lui Antonio i se pare că e un zâmbet trist, mai neliniștitor chiar decât seriozitatea. E de presupus că acolo, în birou, în cealaltă parte a casei, Angélica și Juan vorbesc însuflețiți despre filozofie și viață. Antonio a hotărât să considere relația asta un flirt insignifiant, o distracție care va alina, poate, posomoreala cronică a lui Juan Campos. Când se culcă într-un târziu, Antonio adoarme imediat. Se trezește cuprins de spaimă după o oră. O găsește pe Emilia lângă el, ridicată în capul oaselor, cu ochii deschiși. Vorbește foarte încet, cum au vorbit de multe ori, în pat, noaptea, de-a lungul anilor:

— Știi ceva, Antonio? Matilda voia să avem grijă de toți. De Juan, de copii. Voia ca noi, tu și cu mine, să îi luăm locul când ea pleacă. Și eu i-am zis: *Dar noi n-o să putem. Cum să-ți luăm locul noi doi? Chiar dacă am vrea, tot n-am putea.* Și Matilda a spus: *Dacă vreți, puteți. Și sunt sigură că vreți. Pentru că eu n-am făcut bine o mulțime de lucruri. Am greșit.*

Eu nu o înțelegeam și i-am zis: *Dar unde ai greșit? Nu ai greșit. Eu mă bizuiam pe faptul că o să trăiesc,* a răspuns Matilda, *mult timp, mult mai mult timp, tot atât cât Juan, și atunci o să le îndrept eu. Că o să mă ocup de toate atunci. Dar n-am avut timp. Și acum nu mai pot.* Era tare bucuroasă la început, așa a zis. Că era foarte bucuroasă când am început noi două afacerile. Și eu eram foarte bucuroasă. Nu se mai putea nimeni gândi la altceva, la ce-o să fie mai târziu. Și atunci s-a declanșat dintr-odată boala. Și acum nu e timp pentru că Matilda nu mai e...

XXII

Angélica s-a retras în sfârșit în camera ei, e trecut de miezul nopții. Au petrecut împreună toată după-amiaza, cu o singură pauză când și-au luat gustarea, pe care au luat-o amândoi singuri, ăsta fiind un alt obicei specific verilor petrecute la Asubio, acela că fiecare își pregătește gustarea luată pe post de cină. E o situație atât de prostească — a hotărât în sinea lui Juan Campos — încât nu poate fi periculoasă. Angélica e proastă. Și n-ar fi decât proastă și atât dacă n-ar fi stimulată puțin și de o ranchiună veche împotriva Matildei. Juan Campos nu a observat această ranchiună până acum câteva zile. Adevărul e că, la fel ca Matildei, prietena lui Jacobo i s-a părut o prostuță frumușică, de familie bună și cu oarecare pretenții culturale, în genul semicult pe care îl găsești astăzi peste tot la oamenii între treizeci și patruzeci de ani. Juan știe ce se petrece în casa lui. Nu e chiar atât de cufundat în sine pe cât pare. Și de la izbucnirea pe care a avut-o Emilia în biroul lui, urmată de declarația ostilităților din partea lui Fernandito, interiorizarea lui a fost înlocuită de o stare de alertă disimulată. Acum, Juan Campos nu mai e interiorizat, acum stă într-o alertă păstrată în rezervă: acum, Juan Campos e un rezervat. Nu îi e teamă pentru siguranța lui sentimentală (nimeni nu poate ajunge până în centrul lui Juan Campos:

poate că nici măcar nu există un centru), dar îi e teamă de neplăcerile pe care i le-ar provoca trena unei dureri sau a unui doliu foarte pronunțat în ce-o privește pe Emilia sau o ostilitate scăpată de sub control în ce-l privește pe Fernando. La acestea s-au adăugat, din pură întâmplare, Angélica și confesiunile ei. Angélica i se pare lui Juan Campos comic de tragică, iar situația ei, așa cum o descrie ea însăși, îi apare ca o sursă de comic aproape pură. Necazurile Angélicăi îl fac să râdă doar din răutate, cum a descoperit Bergson în *Râsul*. Iar râsul e contagios. Se spune că nimeni n-ar râde dacă ar fi, ipotetic vorbind, complet singur în lume. Dar Juan Campos, cum e cufundat în sine, fixat ca o gemă pe inel în rezerva lui, cu cine râde de Angélica? Cine îi oferă lui Juan Campos tovărășie pentru ca râsul lui apropo de Angélica să fie contagios și să-l molipsească pe însuși Juan Campos care, cel puțin aparent, închis în biroul lui până la ore târzii din noapte, râde singur? Juan, acum rămas singur cu Matilda, râd împreună de Angélica, absurda și frumoasa soție a primului lor fiu. *Iubita mea s-a trasformat într-o fantomă: eu sunt locul pe care îl bântuie.* Fraza asta din Arreola, prozatorul mexican, pe care Juan a auzit-o în urmă cu mult timp — sigur după moartea Matildei — domină acum puseul comic pe care i-l deșteaptă Angélica și care nu ar provoca nici cel mai mic efect comic fără prezența fantomatică a Matildei în conștiința lui. Și zi, dragostea mea, acum ce-i mai facem? zice Juan Campos în sinea lui, așa de încet încât doar Matilda citește pe buzele lui. Angélica și Juan au petrecut toată după-amiaza analizând căsnicia Angélicăi cu Jacobo: o ciudată ironie — se gândește Juan — e faptul că, pe dos față de supoziția lui Fernandito vizavi de culpabilitatea erotică paternă, singurul lucru care a existat între socru și noră a fost o discuție de înalt nivel privitoare la continuarea vieții matrimoniale. Comicul, în cazul de față, provine direct din nivelul înalt la care a fost abordată discuția. De la început, Juan a înțeles că niciun alt nivel, cu excepția celui foarte înalt, nu ar satisface voința de confesare a nurorii lui. Și tocmai de acest

lucru Matilda — fiindcă Matilda a fost — l-a învățat să râdă. Și poate chiar să se simtă — pentru scurt timp, trebuie să recunoască — vinovat că râde de nefericiții muritori de care Juan și Matilda râd încă de pe vremea când erau tineri. A fost atât de bine la început, atât de nou și pur și comic la început! O furtivă lacrimă nu mai cade acum — poate doar pe dinăuntru — în amintirea acelei Matilda Turpin de douăzeci și cinci de ani care a apărut în dimineața aceea de octombrie în barul Facultății de Filozofie din Madrid și a cerut o bere și un sendviș la tejghea.

Matilda, fără inimă: nu avea inimă, inima are rațiuni pe care rațiunea nu le înțelege, și Angélica — care în cursul după-amiezii a amintit fraza pascaliană — a declarat că inteligența de netăgăduit a Matildei era o inteligență fără afecte, indiferentă, detașată. De aceea a putut să se apuce de afacerea cea mai detașată și mai strălucită dintre toate afacerile: bursa. Socrul ei a zâmbit, a încuviințat, nu s-a angajat excesiv în seara asta: în timp ce asculta agitata și, în fond, monotona și repetitiva poliloghie a nurorii lui, Campos s-a decis să omită, cel puțin pentru moment, acele laturi ale comportamentului Matildei care îi dezvăluiau inima tare (chiar sălbatică, poate, dar caldă): mai bine să întinzi frumos firul la zmeul pe care îl înalță Angélica, să o lași să fiarbă în suc propriu, să o lași să se prăbușească de pe înalții coturni ai chițibușăriilor ei de *high standing*; hazul tocmai în asta consta, să o vezi cum se prăvălește dintr-odată, mai devreme sau mai târziu. Singurul comentariu zeflemitor pe ascuns al lui Juan a fost:

— Și dacă..., Angélica, ar fi fost exact pe dos?

— Cum adică pe dos? a întrebat Angélica cu însuflețire, tresărind ca atunci când ești atacat dintr-o dată de un țânțar. E un efect comic superb cel creat de tresăririle Angélicăi căreia, când e întreruptă în mijlocul tiradelor printr-o sugestie făcută de altul, oricât de neînsemnată, i se prăbușește întregul discurs: pare neconsolată, parcă i-ar veni să plângă.

— Adică pe dos: că acela care n-avea inimă eram eu, iar Matilda în schimb era cea care a avut o inimă pentru amândoi și încă o mai are.

— Dovada că tu ai inimă e ceea ce spui chiar acum! Dacă nu ai avea inimă, nu ai zice-o! a exclamat Angélica.

Acum Angélica se topește în umbră. Are așa de puțină importanță că între prezența ei reală și prezența ei ireală e o distanță atât de mică. E o fantomă sărmană, o fantomă care populează lumea reală a lui Juan Campos, făcându-l comic, comic la modul imaginar. Matilda e, în schimb, marea fantomă care în noaptea asta, ca în atâtea alte nopți de la moartea ei, dă impresia că apare și dispare din proprie voință. Juan are impresia că Matilda nu vine când o cheamă el: nu contează că o evocă alții, cum a făcut-o Emilia în seara aceea, cum o face zilnic Fernandito, cu frumusețea lui androgină care o amintește atât de bine pe mama lui și a cărui ironie are atât de mult din stilul șfichiuitor al Matildei. Matilda a adăugat peste absența ei muritoare, absența fantasmatică, și Juan Campos, cu o îndârjire care amintește de îndârjirea minuțioasă a dragostei, o evocă în van. Când Juan vrea, Matilda nu vrea. Când Juan nu vrea, Matilda îl transformă în locul pe care îl bântuie și năvălește în el. E ca și cum s-ar întoarce din nou din călătoriile ei, mereu imprevizibilă. Și iubitoare. Juan Campos șușotește și nimeni nu citește pe buzele lui, și asta a ajuns să fie enervant: că ea era cea care mă iubea și el era cel iubit. Niciodată nu am reușit să inversez rolurile astea.

Noaptea oarbă. S-a pornit vântul marin. Afară marea vuiește. Afară, noapte fără lună, vântul mării vâjâie pe faleze. Afară, în grădina de la Asubio, castanii de India mucezi, zgâlțâiți într-o parte și alta, își dau încuviințarea supunându-se nimicirii coroanelor înverzite din vara atât de îndepărtată. Afară poate că vine ploaia, vântul o să se întețească, nu va mai fi nicio lumină și, jos, Lobreña va fi un sat vechi și închis cu casele astupate de perdeaua de ploaie și de vânt și de continuitatea salină a tuturor morților trecuți, prezenți și viitori. Și înăuntru, în interiorul camerei

de zi a lui Juan Campos, memoria nu e o linie dreaptă și nici nu mai există în inima sau în voința lui linii drepte. În schimb e vie memoria venetică, tumescentă, aproape scabroasă, care acum atrage spre sine, din afara ei și în același timp din interiorul ei, într-un joc cu oglinzi și cu voci, timpul anterior, fără fund. Din fericire, în biroul lui Juan Campos focul din șemineu se întețește de la sine precum focul cu trosnete dintr-o legendă străveche. Și marmura caldă și înroșită puțin a șemineului are, la pipăit, însușirile unei pieli tinere, de femeie tânără, a lui Juan tânăr care s-a lăsat iubit de Matilda.

PARTEA A DOUA

Juan și Matilda

XXIII

Prin 1988 a început Juan Campos să se simtă singur, uitat, filozofic. El însuşi a folosit cuvântul acesta, *filozofic*, pentru a-şi caracteriza atitudinea într-o seară, într-o discuţie cu Antonio Vega, care stătea deja în casă cu ei de vreo paisprezece ani. Avântul pe care şi l-a luat Matilda cam pe atunci avusese loc, pe la sfârşitul anilor '80. Antonio nu a înţeles cauza pentru care folosea cuvântul *filozofic* şi comentă că el era de mult filozofic, şi profesor de filozofie de aproape jumătate de viaţă. A te simţi filozofic — a declarat atunci Juan — înseamnă să te simţi aşa cum mă simt eu acum: meditativ, ceea ce în SUA se numeşte *blue, I'm feeling blue*. Atunci i-a povestit că de fapt se simţea foarte singur fără Matilda, că nu se simţea iubit, că era groaznic să te simţi neiubit atunci când eşti iubit. Antonio îl asculta absorbit şi surprins, pentru că Juan nu era de obicei înclinat spre confesiuni. Era cumplit — a spus Juan — să simţi pe propria piele dragostea aceea a Matildei care, fără să vrea, iubindu-l, îi sorbea seva, îl golea, îl anula, îl chinuia, îi făcea viaţa un iad.

— Matilda îmi face viaţa un iad, Antonio.

Antonio nu putea să iasă din stupoare auzind toate astea.

— Dar cum adică? reuşi să întrebe Antonio.

— Ţi se pare scandalos să-ţi spun aşa ceva?

— Nu, nu știu. Mă uimește. Mie mi se pare că vă iubiți mult.

— Asta-i problema: că ne iubim mult. Mai mult ea pe mine decât eu pe ea, poate.

— Atunci...?

— Tu știi că eu însumi am încurajat-o să intre în afaceri. Nu s-ar fi hotărât să o facă fără aprobarea mea.

— Știu... Îmi pare rău, nu văd care-i problema. Înțeleg că te simți singur: și mie mi-e dor de Emilia. Dar așa s-au legat lucrurile. Am fost de acord toți patru.

— Da, dar nu ți se pare că uneori nu e de ajuns să iei o hotărâre? Uneori ne hotărâm să facem lucruri care nu ne plac, care ne dau bătăi de cap.

Juan își amintește acum, în noaptea asta, fața simplă a lui Antonio devenită albă. Niciodată Juan nu îi făcuse o mărturisire ca asta și acum, când i se făcea, Antonio nu știa cum să o proceseze. Într-un final Antonio reuși să spună:

— Nu știu. Eu nu mă pricep și nu mă bag în mecanismele astea mentale atât de complicate. Eu sunt sigur că vă iubiți. Bineînțeles. Asta-i important.

— Asta-i important, sigur că da, fără îndoială, repetă Juan și adăugă: Mă simt singur. Eu am ajutat-o atât de mult!...

— Și acum îți pare rău?

— Nu. Nu îmi pare rău, dar nu mă bucur. Cum nu mă pot bucura, e de ajuns că nu mă plâng. Ar trebui să mă bucur și eu nu mă bucur...

Noaptea aceasta interioară. *Nu există nimic înăuntru, nimic în afară. Ce e înăuntru e și în afară.* Am văzut doar un oraș dinăuntru/afară nu e nimeni./Am văzut doar un oraș dinafară/înăuntru nu e nimeni... Abțibilduri albe ale nimicului adormit. Ce versuri sunt astea care dau năvală în Juan Campos fără ca el să le cheme, cu de la sine putere, ca lăstunii atât de iuți, proprietate comună a verii în noaptea oarbă din nord, de la Asubio? Matilda e un nume propriu care o denotă în întregul ei pe Matilda, semnificatul (*Sinn*), dar cu referențialitatea (*Bedeutung*) distrusă. Matilda e

referința numelui ei propriu care acum, ca în viață, este și nu este, e prezentă și absentă, refuză acum să fie referința neechivocă a numelui ei propriu. Nu e nimic înăuntru, nu e nimic în fond, memoria infidelă e și mai infidelă decât a ajuns să fie Juan Campos cu Matilda când, lăsându-se iubit mai departe, începea să-l indispună turnura pe care începea s-o ia viața Matildei. O ciudă minusculă, asta a fost forma pe care a luat-o în cazul său infidelitatea. În plus, luase deja hotărârea. Negă. Negarea aceasta a fost un demers. Un demers inutil pentru că Juan, din primul moment, a admis validitatea deciziei Matildei de a-și exercita profesia. Ar fi fost de preferat ca relația lor să fie mai banală, mai convențională: dacă ar fi fost un tânăr cuplu căsătorit în Spania anilor '80, decizia Matildei de a intra în afaceri ar fi fost la fel de fermă poate, dar mai puțin profundă, luată pentru că așa e moda. La urma urmei, erau vremuri de eliberare, inclusiv a femeii. Dacă relația dintre soți ar fi fost mai obișnuită decât era, ar fi avut o discuție, o ciondăneală, un cât-mât acolo, un „doar n-o să te aștepți să rămân eu singur cu copiii", sau opusul său „doar n-o să te aștepți să rămân eu acasă la cratiță". Ar fi fost reproșuri aruncate dintr-o parte în alta și câteva împăcări urmate de reproșuri înainte ca, într-un sfârșit, Matilda să facă după voia și placul ei. Și în ideea însăși a împăcării ar fi existat o mică doză de repros, ca gustul dulce-acrișor care-ți rămâne în gură după mâncărurile chinezești, ca o mică iritare din cauza usturoiului în exces în chiftele. Dar n-a fost nimic din toate astea, pentru că relația dintre cei doi nu a fost banală, niciodată nu a fost așa, nici la început nici la sfârșit. Pentru că de la bun început, de la primele momente de reciprocă înflăcărare fizică, au hotărât să adopte ideea rilkeană potrivit căreia căsătoria înseamnă două singurătăți care își acordă una alteia respect și considerație. Când s-au cunoscut, la douăzeci și cinci de ani, și s-au socotit reciproc frumoși și strălucițI și s-au mângâiat și s-au culcat, i-a exaltat ideea, paradoxală, că erau două singurătăți în același moment — în ciuda intensei înflăcărări pe care o trăiau atunci — și că

mereu vor fi astfel. Etapa de dinainte de căsătorie și primii ani de mariaj au fost marcați de această rațională paradoxală a celor două singurătăți. A fost implicită, așadar, în această concepție a singurătății în companie, ideea posibilei dezvoltări independente a fiecăruia. Juan se va consacra meditației filozofice, publicațiilor lui, orelor, și Matilda... O să se dedice propriei vocații, oricare va fi fiind. Pentru că aici a existat o anume ambiguitate la început. În acord cu tradiția multiseculară, Juan Campos își va urma vocația prin cariera lui, publicații și așa mai departe. În schimb, entuziasmul pe care Matilda evident că îl simțea sau zicea că îl simte pentru strălucita ei carieră în Științe Economice nu i se părea lui Juan întru totul — și poate la început nici chiar Matildei — o vocație luată în serios. În parte, chiar datorită ardenței entuziasmului pe care-l manifesta Matilda, talentul și ușurința ei pentru studiile economice dădeau impresia că sunt un hobby. Atâta pasiune punea să înțeleagă și să-i explice prietenului ei balanța plăților sau structura macroeconomică a societății capitaliste, încât nu dădea impresia că asta se va transforma vreodată în propriul ei proiect de viață. Și a mai fost, bineînțeles, pauza determinată de copii. Matilda dădea impresia că se joacă de-a economista strălucită și că punea tot atâta pasiune în economie cât se pune de obicei în jocul de golf sau călărie sau cântatul la pian... când nu-ți propui să fii nici jucător de golf, nici jocheu, nici pianist profesionist. Pe de altă parte, Matilda nu a avut nicio îndoială când s-a pus problema acceptării gravidității: și-a etalat maternitatea în elegantul ei corp de cele trei ori consecutive când a rămas însărcinată și a făcut atâta gimnastică prenatală cât i-a dictat propria judecată și textele pe tema respectivă pe care le citea. Nu a fost nevoie, așadar, să se pună vreodată la încercare descrierea rilkeană a căsniciei. Da, admiteau amândoi: erau două singurătăți foarte potrivite care se plăceau și se adorau reciproc. Nu exista în practică o divergență anume în proiectele fiecăruia. Amândoi se lansaseră într-un proiect comun de cuplu fericit și plăcut al cărui rod erau trei fii

minunați, cu un plus — acesta, într-adevăr, particular și inspirat direct din obiceiurile anglofile ale Matildei — constituit de Emilia și Antonio. Pe de altă parte (și aceasta se vădea, la ora bilanțului, a fi o a treia dimensiune bine pronunțată), exista bunăstarea economică de care familia Campos s-a bucurat de la bun început. Tot farmecul consta în a trăi auster în condițiile abundenței și confortului moștenite. Asta într-adevăr, la început, îl surprindea pe Juan, și anume totala lipsă de conștiință critică a Matildei în ceea ce privește abundența mijloacelor financiare moștenite. Matilda, de tânără, incarna, fără nici cea mai vagă mustrare de cuget, imaginea moștenitoarei bogate care se bucură auster, cu voioșie, de propria avere, pentru că așa e elegant să te bucuri de bani, când sunt mulți. Toate conspirau la început pentru o viață ușoară: concepția despre cele două singurătăți era doar o teorie elegantă a unei familii de tineri bogați care se iubesc mult și care nu vor dori, în practică, să fie o singurătate distinctă și independentă de cealaltă. Și totuși s-a întâmplat ca după cincisprezece ani, poate chiar ceva mai puțin, să se transforme în această paradoxală figură a cuplului *growing closer and closer apart*. Și s-a mai întâmplat că, fiind ca întotdeauna inteligenți și conștienți de sine, când bifurcarea celor două proiecte a celor două singurătăți a devenit un fapt palpabil, nu mai era nimic de spus, nimic de adăugat, fiindcă toate fuseseră deja spuse. Astfel că, oricât de absurd ar părea, nu au vorbit despre asta. Nu mai conteniseră de vorbit din ziua în care s-au cunoscut la Facultatea de Filozofie până în momentul în care Matilda s-a hotărât să organizeze Gesturpin. Totuși, când a sosit și acest moment, au mers mai departe: dar despre asta nu au vorbit, au făcut-o pur și simplu.

Pe de altă parte, în decizia Matildei a mai jucat un rol și un element extern, unic în felul său: prezența tutelară a bancherilor-*scholars*, prieteni de-ai lui Sir Kenneth, care purtau corespondența în limba latină. Aceste demonice persoane nu au avut niciodată nici cea mai mică îndoială: tânăra Matilda, așa de superb de ironică și de ageră, care

juca poker cu tatăl ei şi cu ei toţi, va năvăli — măritată şi cum o fi — în domeniul bursei ca un asteroid neprevăzut. Nu vorbeau de altceva. Erau cei mai înalţi directori de la Banca engleză, care terminaseră Clasicele (*Greats*) sau Istoria la Cambridge sau Oxford şi care considerau că, dacă vrei să te pregăteşti pentru o carieră în domeniul tranzacţiilor economice, nimic nu e mai util decât să-l fi descifrat în tinereţe pe Eschil şi să-l reciţi pe Virgiliu pe de rost. Erau personaje strălucite şi ascunse, ca mandarinii din complexele dinastii imperiale chineze şti, care nu apăreau în ziare deloc sau foarte rar şi care nu făceau parte din birourile de consultanţă financiară ale Coroanei britanice. Matilda i-a cunoscut îndeaproape de tânără şi când i-a anunţat, brusc, că se căsătoreşte cu fiul unui medic spaniol, tuturor li s-a rupt inima la modul umoristic. Astfel că după moartea lui sir Kenneth, când Matilda a anunţat că îşi va deschide o firmă pentru investitorii la bursă şi că pentru denumirea firmei îşi va folosi primul nume de familie, Turpin, rămas de la celebrul Dick Turpin, tuturor li s-a părut că în sfârşit Matilda a ajuns să fie ceea ce era dintotdeauna. Matilda a trebuit să recunoască, într-o conversaţie cu Juan, că primirea extrem de călduroasă a proiectului ei din partea bancherilor a fost decisivă, dacă nu în ceea ce priveşte hotărârea însăşi, măcar în ceea ce priveşte aspectele stilistice ale hotărârii: va fi o femeie de afaceri de un tip cu totul şi cu totul nou. La sfârşitul anilor '80, puţine femei din Spania şi Anglia erau în măsură să pună pe picioare un proiect la fel de ambiţios ca al Matildei şi aproape niciuna nu era capabilă să obţină îndrumările şi sprijinul efectiv de care avea nevoie un asemenea proiect. Matilda va fi prima, una dintre primele, care va aduce ceva nou: o femeie căsătorită, cu trei copii, cu o energie şi un farmec suficient de mari pentru ca, fără să-şi neglijeze viaţa de familie, să organizeze un proiect financiar atât de complex. Perspectiva de a putea discuta cu bătrânii ei prieteni noile şi complicatele detalii ale Bursei Internaţionale i-a dat un plus de energie Matildei. Oricât de absurd ar părea, acest aspect — cel mai

puțin lăuntric din decizia Matildei — a fost cel care i-a deșteptat lui Juan Campos primele semne de întrebare. A simțit că soția lui se îndrăgostea — metaforic, bineînțeles — de un nou stil de intelectual: intelectualul–om de acțiune. Și asta deoarece ceea ce îi trezea Matildei interesul era faptul că bancherii scoțieni și englezi care o susțineau erau într-adevăr intelectuali umaniști în genul secolului al XVIII-lea, cu un anume aer de despoți luminați, manifestând o bunăvoință aristocratică și distantă care te cucerea pur și simplu, dar care, cel puțin în ceea ce-l privește pe Juan Campos, era greu de înțeles întru totul și, în plus, ușor tăioasă. Și deși Matilda îl asigura că el, Juan Campos, e pentru ea singurul *scholar* autentic, altceva îi rămânea lui în străfundul inimii, o înăsprire abia vizibilă și, după toate aparențele, imposibil de extirpat. La fel cum Matilda nu a avut niciodată vreo mustrare de cuget că e bogată și că se bucură auster de averea tatălui ei, nici acum n-a avut vreo remușcare că își lasă copiii acasă cu Juan și cu Antonio și că o ia pe Emilia ca secretară personală. Pentru Juan, lipsa sentimentului de vinovăție din partea Matildei a avut o importanță considerabilă în calcifierea acelui nodul de asprime, minuscul, dar imposibil de extirpat, pe care începuse să-l simtă. Dacă, într-un fel sau altul, Matilda ar fi fost rușinată, dacă și-ar fi cerut agresiv dreptul de a-și realiza propriul proiect profesional, chiar cu prețul neglijării educației pe care ar fi trebuit să le-o dea copiilor, dacă Matilda ar fi fost o femeie mai banală, poate calcifierea nu s-ar fi produs. O femeie mai banală ar fi încercat să-l convingă pe soțul ei că are dreptate, că are dreptul, că este legitim din partea ei să încerce să împletească interesele profesionale cu viața de familie. Și în posibila virulență a acestei înfruntări de idei, ar fi fost cu putință să detectezi — Juan l-ar fi detectat imediat — un anume sentiment de culpabilitate. Iar acest sentiment ar fi fost de ajuns ca să greseze, pentru a o face mai lină, detașarea severă a Matildei, la patruzeci și ceva de ani — pentru că, fără doar și poate, detașarea a fost bruscă, deși, paradoxal, a reprezentat încă o dovadă de și mai mare

iubire pentru Juan și familia ei. În loc să se justifice, Matilda a organizat lucrurile, viața fiilor și viața familiei, cu o precizie extremă. Când Matilda a plecat, luând-o cu sine pe Emilia, nu cu Juan a deliberat ore de-a rândul vizavi de programul școlar și extrașcolar al copiilor, ci cu Antonio Vega. Juan a asistat la acest curs dens de pedagogie domestică cu un sentiment de stupoare și cu o undă de sarcasm, doar ca să descopere că nici stupoarea, nici sentimentul ridicolului nu le produceau soției și prietenului nici cea mai mică stânjeneală. De la bun început, Antonio Vega și-a luat în serios sarcinile, care în esență erau doar o prelungire a activităților lui de preceptor și supraveghetor pe care le desfășura de mulți ani. Lui Juan i s-a părut totuși surprinzător că Antonio nu i-a reproșat Matildei, sau lui, sau Emiliei înseși, că, din pricina proiectului profesional al Matildei, o să fie despărțit de Emilia pe perioade foarte lungi. Juan a ajuns chiar să vorbească cu Antonio despre asta, la un moment dat, deși a evitat să se refere direct la situația în care se află Emilia și Antonio. I-a vorbit despre asta ca și cum treaba l-ar fi privit mai degrabă pe el însuși:

— Eu mă simt puțin părăsit, Antonio. Mi-e dor de Matilda la fel cum ți-e și ție dor, îmi închipui, de Emilia. Nu te simți lăsat deoparte, de parcă ți s-ar fi închis o ușă-n nas, cumva pus pe-o linie moartă?

— Nu mă simt așa, nici vorbă — a răspuns Antonio —, pentru că nici tu nici eu nu suntem puși pe-o linie moartă și nici nu suntem singuri. Sunt copiii, ești tu, Emilia și Matilda ne dau telefon și o să fie cu noi de mai multe ori pe lună, câteva zile. Tatăl meu a lucrat mulți ani în mină în Asturias și nu trecea prin Letona decât o dată pe lună, sau mai puțin, și niciodată nu ne-am simțit părăsiți. Era normal să ne lase acasă și să se ducă să câștige bani unde se putea...

— Dar Matilda nu are nicio nevoie să plece de-acasă ca să câștige bani, are destui. Matilda, spre deosebire de tatăl tău, care era sărac, e bogată. Iar rolul Matildei în casa asta e același cu cel pe care și l-a îndeplinit atât de bine mama ta. Și nu ăsta e rolul pe care o să-l îndeplinesc eu de acum,

în locul Matildei, sau tu, făcând-o și pe mama și pe tata, că nu ai de ce.

Cam în asta a constat conversația. Juan Campos încă își mai amintește de discuția asta, deși nu-și mai amintește la ce concluzie s-a ajuns atunci. În noaptea asta, Juan are impresia că nu a reușit să-i împărtășească lui Antonio toată neliniștea lui, și că Antonio, în mod la fel de firesc ca Matilda sau Emilia, considera ca de la sine înțeles că e foarte bine ceea ce fac. Juan crede că Antonio a adăugat ceva de genul ăsta:

— Acum nu mai e ca pe vremuri, e mai bine așa. Acum toate se schimbă, dar toate vor merge la fel și vor merge și mai bine dacă n-o să ne apucăm să căutăm nod în papură.

Un răspuns nesatisfăcător, după părerea lui Juan. Poate că nu a fost exact asta ceea ce zis Antonio, ci poate e doar amintirea lui Juan.

Dacă te gândești mai bine, au fost mai mulți ani de viață conjugală — vreo optsprezece — decât de viață profesională — vreo treisprezece. În ambele cazuri, Matilda a fost mereu clară. Nu au existat echivocuri: Matilda n-a declarat niciodată că idealul ei e o viață de familie dedicată maternității și activităților domestice. Pe măsură ce copiii creșteau, Matilda se gândea că ei i se potrivesc cel mai bine afacerile. Și nu a făcut niciun secret din asta. Astfel încât Juan nu a putut să se păcălească singur când, după moartea neașteptată a lui sir Kenneth, după demersurile testamentare și călătoriile obligatorii între Londra și Madrid, a devenit evident că Matilda se va ocupa de averea familiei și că va profita de situație ca să-și activeze o posibilitate de a fi ea însăși pe care și-o imaginase de mii de ori, dar pe care încă nu o pusese în practică. Și ce era fascinant era că (deși Matilda declarase adesea că asta era intenția ei) Juan nu o luase niciodată în serios. Astfel că atunci când Matilda a închiriat un sediu în Madrid — câteva birouri — și a reamenajat biroul tatălui ei din City, la Londra, Juan a rămas surprins. A pronunțat o frază absurdă:

— Asta-i ca moartea. *In media vita in morte summus.* Iar moartea nu lămureşte viaţa, ci pur şi simplu o întrerupe, o face absurdă.

Matilda a protestat. A negat că hotărârea de a se consacra afacerilor ar putea fi considerată un echivalent al întreruperii vieţii care e moartea. Iar Juan s-a prefăcut că recunoaşte că exagerează şi şi-a retras comparaţia. Primele călătorii ale Matildei şi chiar primele ei zile de lucru la Madrid ca să aranjeze biroul l-au făcut pe Juan să se simtă foarte singur.

— Nu ştiu ce să fac acasă fără tine, i-a spus Juan.

— Asta-i doar la început, e o schimbare în rutina de zi cu zi, nu se schimbă nimic esenţial între noi.

Şi ăsta era adevărul. Au fost scene comice: Juan i-a reproşat în glumă Matildei că îl lasă într-o bogăţie extremă.

— Mă laşi cu atâţia bani, într-o viaţă de lux şi bunăstare.

— Păi mai bine, nu? Asta e bine.

— Nu, nu e bine. E cel mai rău dintre toate. Nu am dreptul să mă plâng. Mi-ai pus de toate la dispoziţie. Până şi un personal domestic ireproşabil, lucru pe care nimeni nu-l mai are azi. Noi însă, îl avem. Trăiesc ca un rege.

— Păi asta e bine, repetă Matilda.

— Păi nu, nu e bine. Asta-i cel mai rău.

— Ai prefera să te las falit? întrebă Matilda râzând.

— Sincer să-ţi spun, aproape că aş prefera. M-ai transformat într-un rentier. Dacă aş ieşi azi la pensie, la patruzeci şi ceva de ani, nu ar fi absolut nicio schimbare.

— Dar, Juan, un om ca tine nu se pensionează, nici la patruzeci de ani, nici la o sută: cât timp ai energie intelectuală, cât timp eşti activ şi deschis intelectual, nu e nicio diferenţă între noi. Ai vrea să rămân aici? Spune adevărul. Dacă tu îmi spui să opresc totul în momentul ăsta, să las totul baltă ca să rămânem mai departe cum am fost, eu...

— Nimeni nu zice să opreşti ceva. Singurul lucru pe care-l spun e că nu mă laşi să spun nimic. Nu am nimic de adăugat. Toate le-ai organizat atât de bine, încât obligaţia

mea e să fiu mulţumit cu situaţia prezentă. Nu am dreptul nici să-mi vărs nervii pe ceva.

– Păi, chiar aşa. Nu ai dreptul.

Această versiune comică a situaţiei alterna cu o nelinişte neformulată pe care o simţea Juan şi, poate, şi Matilda. În ciuda entuziasmului ei pentru noul proiect, Matilda a simţit, în felul ei sincer de a trata lucrurile, o remuşcare neexprimată în cuvinte, o senzaţie că lipseşte ceva, că lipseşte perfecţiunea proiectului comun al amândurora. Ar fi fost mai bine să se ocupe amândoi de afaceri? Ar fi fost mai bine să se ocupe amândoi de practica şi teoria filozofică? Ar fi fost mai bine ca Matilda să facă un curs scurt şi condensat despre frumosul şi sublimul la Kant, la Schiller şi la Schelling? Era o situaţie comică şi, uneori, ajungeau amândoi să râdă gândindu-se la asta. Dar râsul nu reuşea să lumineze totul în întregime. A fost dezesperant de simplu. Opţiunea Matildei era rezonabilă. Implica, totuşi, anumite elemente neconvenţionale care puteau fi declarate în mod obiectiv discutabile: era adevărat că toţi cei trei copii erau deja mari — Fernando, cel mai mic, avea pe atunci treisprezece ani —. Era adevărat că Juan rămânea singur: chiar fără să pui la îndoială bunăvoinţa lui Juan, era imposibil să combini cele două activităţi profesionale. Şi problema asta nu o avea doar o moştenitoare bogată ca Matilda, o aveau multe femei de vârsta Matildei care la sfârşitul anilor '80 plecau de acasă pentru a munci. Juan era conştient de situaţie: faptul că Matilda era o moştenitoare bogată nu adăuga nimic esenţial problemei; esenţial era că Matilda avea o ocupaţie căreia să i se dedice cu toată seriozitatea, iar asta implica obligaţia de a pleca de acasă. Şi secretarele cele mai umile aveau, toate, aceeaşi problemă. Salariile, încă reduse pe atunci, ale vreunei funcţionare de pildă (în jur de şaptezeci de mii de pesetas) trebuiau să fie astfel împărţite încât să poată fi plătită şi o bonă care să stea cu copiii de la şapte dimineaţa până la patru după masa, şi plata era făcută din salariul femeii. Dar să pleci de acasă la lucru şi să pleci pur şi simplu de acasă nu erau lucruri foarte

diferite: problema era aceeași, singura diferență era că în clasa socială a Matildei, și mai ales în lumea britanică, educația copiilor revenea întotdeauna preceptorilor și servitorilor. Toată responsabilitatea educației cădea în întregime, sau aproape, în sarcina lui Antonio Vega. Astfel că Juan Campos nu avea în fața Matildei niciun argument practic, doar o bănuială vagă. Și dată fiind relația sinceră și deschisă dintre ei, bănuielile vagi erau în plus. Mereu spuseseră: ce ai de spus, spune. Chiar când crezi că simți, chiar dacă nu ești sigur, spune... E adevărat că Matilda era cea care insista mereu pentru transparență completă, iar Juan, în virtutea faptului că era filozof (claritatea e politețea filozofului și în viața privată), era de acord cu asta. Însă de data aceea, claritatea totală i se părea lui Juan imposibil de realizat: o voință a transparenței îl dezgolea într-un mod ciudat, îl punea în evidență. Nu putea spune: simt o gelozie care nu e gelozie, dar e totuși gelozie, față de bancherii tăi englezi, partenerii tatălui tău. Știu bine că-s niște babalâci majoritatea, cu mult mai în vârstă ca tine. Dar simt, nu știu cum, că tu și cu ei desenați un cerc pe jos și intrați cu toții în cerc și eu rămân pe dinafară. Cum să nu rămân pe dinafară când eu abia dacă pricep ce-i o societate anonimă?... Asta nu putea spune, pentru că Matilda ar fi răspuns: păi dacă nu știi ce e, înveți. Nu am învățat eu despre Schiller și despre educația estetică a omului? Și tu la fel. Și ăsta era adevărul, Matilda făcuse o pasiune din lectura articolelor lui Juan și din discuțiile pe teme filozofice. Juan trebuia să recunoască: făcuse eforturi nu doar la conversațiile la cafea și la întâlnirile cu prietenii: inteligența ei rapidă era hipercritică și era o mare amatoare de polemici de idei. Ar fi fost o excelentă asistentă la filozofie, dacă și-ar fi propus-o. În schimb, reciproca nu era adevărată: inteligența lui Juan Campos era locvace, dar nu rapidă; era mai degrabă minuțioasă, cu un considerabil talent pentru a face conexiuni între datele însușite prin erudiția istorică (avea o memorie bună), dar rar ajungea la o concluzie sau la o intuiție filozofică dintr-un salt: era încet și greoi. Era un

universitar de modă veche, pasionat de speculația metafizică, care își lăsa cu ușurință treburile ca să stea la bârfă cu colegii. Îi plăcea la nebunie să vorbească despre alții: doctoranzii, membrii senatului, problemele de la facultate și de la decanat... Matilda nu putea să sufere lucrurile astea. Senatul ăsta al vostru e o adunătură, zicea Matilda. Și adevărul e că după ce ieșeau de la o cină cu membrii senatului și soțiile lor, glumele Matildei imitându-le pe doctele soții săreau ca mingile de ping-pong pe fațadele Madridului nocturn. Spunea: iată-i pe domnii profesori universitari *pot-au-feu*, însoțiți de doamnele lor foste studente (un sarcasm foarte *à la* Matilda). Era așa de hazlie, așa de rea! Era în stare să participe la cinele cu universitari și soțiile lor, pe care le detesta, și să se prefacă de mai mare dragul. Juan avea câteodată impresia că Matilda era aproape inconștientă de câte putea să facă. Ca și cum, în cazul ei, singura sfințenie ar fi fost într-adevăr inconștiența. Putea să fie în același timp malițioasă și sfântă. Iar efectul pe care îl provoca la cinele cu universitarii și soțiile acestora era deopotrivă comic și înduioșător. Din prima zi, cuplul lor a produs o impresie adâncă. Pe vremea aceea Juan era doar asistent, care stătea pe lângă profesorul său și numai nu-i căra geanta. Primele întâlniri la cină au fost incredibile. Mergeau să cineze friptură de căprioară la Pardo. Era la sfârșitul anilor '70. Pe vremea aceea soțiile universitarilor de la Filozofie încă mai aveau aerul retro, anii '50, o ranchiună nevinovată, o privire urâcioasă care a pus instantaneu în evidență absoluta eleganță a Matildei (care n-ar fi putut să aleagă pentru acele prime întâlniri costume mai simple, mai lipsite de pretenții).

Juan Campos își amintește, în noaptea asta interioară de la Asubio, fiorul de atunci, ca și cum vântul de afară, un turbion cantabric, ar fi deschis larg una dintre ferestre: ce mândru s-a simțit că e însurat cu ființa aceea exotică, elegantă, deșteaptă, ironică și miloasă în același timp! O iubea. E greu să cred asta acum — se gândește Juan Campos —, dar cu ocazia aceea, la cinele acelea cu universitarii și nevestele lor, care aveau loc la interval de aproximativ o lună,

a simțit că o iubește fără rezerve pe Matilda, că el iubea mai mult, mult mai mult decât era, la rândul lui, iubit. Nu m-ai ales tu pe mine, ci eu te-am ales pe tine, Matilda, s-a gândit atunci. Și meditează mai departe, melancolic acum, știind că după aceea lucrul ăsta nu a mai fost adevărat. Nimic nu a fost adevărat. Faptul că nimic nu a fost adevărat e baza prezentei melancolii, melancolia făcută publică, aceea a supraviețuitorului, a impostorului. Sunt un impostor, am fost un impostor. Ce sărace sunt conceptele! Dacă n-aș fi terminat — gândește Juan Campos —, dacă nu aș fi acum ceea ce am ajuns să fiu: un om incapabil să spună răspicat sau să-și arunce în față fraza asta simplă *sunt un impostor*, dacă n-ar fi așa, aș avea nevoie de o explicație pe o mie de pagini. Cochetăria asta cu cele o mie de pagini îl distrează pe moment: pentru că îi e greu să se concentreze pe ce s-a petrecut în Matilda de atunci, sufocată de actuala Matilda imposibil de convocat, Matilda fantomatică omniprezentă care refuză înfățișările emoționale și își refuză prezența cu excepția prezenței fulgerătoare și crude a răvășitoarelor ei apariții și dispariții. Îi simte lipsa lui Antonio Vega. Rămâne o clipă aici, la Antonio Vega, și se liniștește pentru un răstimp. Mâine o să-i povestească despre toate astea lui Antonio Vega. Antonio o să știe să încheie povestea asta neterminată, povestea asta cu geamuri sparte care se înfig în carnea conștiinței ca niște oglinzi. Matilda era frumoasă. Soțiile profesorilor universitari, obtuze și perspicace, hoțomane, au știut din primul moment și au îndrăgit-o imens din prima clipă, cu simplitatea inimii pe care-o are omul din popor. Și Juan s-a privit în acea oglindă minunată a simpatiei extreme pe care soția lui le-o inspira nevestelor de profesori universitari pentru că știa engleză și franceză și ce costum e potrivit după-amiaza, pentru că degetele ei lungi cu unghii lăcuite aminteau de pietrele pâraielor repezi de munte, pentru că era cu atât mai inaccesibilă, cu cât era mai accesibilă. Iar faptul că Matilda, după ce se termina cina, râdea de ele, asta făcea parte din inocența afectuoasă și sarcastică a Matildei: o combinație tulbu-

rătoare care l-a făcut pe Juan Campos, în tinerețe, să creadă că el era cel care iubea, nu cel iubit. Și întâmplarea făcea ca Matilda — chiar și cu strălucitul ei titlu de absolventă de Științe Economice — să știe mult mai puțin decât soțiile profesorilor universitari care aveau toate o licență în cutare sau cutare domeniu. *Doar iscodesc cu mintea necoaptă mii de lucruri înalte* — Juan își amintește în noaptea asta că atunci când a dat citatul acesta din Pindar, Matilda s-a certat cu el furioasă: își amintește furia Matildei, naivitatea ei furioasă, dar nu-și amintește conținutul certei. Și totuși, erau incompatibile. Problema a fost întotdeauna exact pe dos față de ce părea: nu că Matilda nu se potrivea cu soțiile membrilor Senatului, ci soțiile membrilor Senatului nu se potriveau cu ea; le trezea o curiozitatea prea mare: o găseau prea frumoasă și prea elegantă și prea inteligentă; o admirau și admirația era o barieră de netrecut. Iar Matilda s-a dedicat trup și suflet copiilor în anii aceia, ca și lui Juan Campos, pentru că îl iubea: ăsta să fie motivul scandalului, contradicția acestei povești: Matilda Turpin nu a încetat niciodată să-l iubească pe Juan Campos. Nici când a fost lângă el, nici când s-a depărtat de el: mereu l-a iubit cu înflăcărare, și a făcut tot ce fac cei care iubesc cu înflăcărare, ba chiar și sinucigașii din dragoste, pentru omul iubit. Viața Matildei în primii optsprezece ani de căsnicie a fost lină și clară, ca o hartă școlară, cu toate provinciile diferențiate prin culori, cu râurile albastre și munții în nuanțe de cafeniu.

XXIV

Cât timp sunt optsprezece ani? Toată lumea știe că timpul cronologic și cel psihologic nu coincid. Văzută din perspectiva finalului, perioada de căsnicie a lui Juan și a Matildei părea în același timp văzută și nevăzută. Brusc mezinul, Fernandito, avea treisprezece ani și se dădea mare prin curtea școlii sau pe acasă. Privită din interior, toată

perioada asta a părut o eternitate. A părut că e fericirea. Şi chiar a fost. Au fost ani fericiţi. Fericirea asta, bineînţeles, era sau a fost un întreg care, dacă vrei să-l recapitulezi, nu se poate vedea decât pe bucăţi, de pe laturi. Şi au fost două mari laturi: cea a copiilor care creşteau şi cea a dezvoltării duale a planurilor de viaţă: pe de o parte al Matildei şi pe de altă parte al lui Juan, care funcţionau la unison. Nu-i nimic original să spui că o pereche înseamnă doi şi că, oricât de mult s-ar iubi, cei doi sunt cu totul şi cu totul diferiţi unul de celălalt. Aşa se explică faptul că, în virtutea tradiţiei, proiectul central al cuplului a fost proiectul lui Juan: să studieze, să scrie şi să predea filozofia. Interesele profesionale ale Matildei, fascinaţia ei faţă de activitatea economică — moştenire de familie —, alături de averea tatălui şi a prietenilor tatălui ei, au rămas în suspensie, deşi nu fuseseră dezactivate. Pentru o vreme, în timp ce copiii creşteau în ritm domol (transformând fiecare sărbătoare şi fiecare după-amiază de duminică şi aproape fiecare după-amiază şi seară din săptămână într-un labirint, într-o pajişte verde, deopotrivă de da-uri şi nu-uri, intense ca nişte maci şi la fel de trecătoare ca macii), Juan Campos, cu Matilda acasă, ajutată de Emilia şi Antonio şi bucătăreasa şi menajera, a putut să se închidă în birou şi să-şi pregătească orele, să citească respectivele cărţi de filozofie germană şi să apară la finele serii amabil şi împăciuitor şi îndepărtat şi la adăpost de zgomotul care, pe măsură ce creşteau copiii, se făcea tot mai intens, fiindcă sâmbăta şi duminica fiecare copil aducea acasă cel puţin doi sau trei colegi de şcoală. Juan Campos n-a fost niciodată un Luis Felipe Vivanco[1]: niciodată n-a simţit ceva care ar putea echivala cu versurile *în braţe cu fetiţa mea cea mai fragedă*

---

[1] Luis Felipe Vivanco (1907–1975), arhitect şi poet spaniol apropiat de „Generaţia '36", a cultivat, după o perioadă avangardistă urmată de o epocă de „eroare" propagandistă profranchistă, o poezie cu puternice accente intimiste.

pornesc înspre primăvară, n-a exclamat niciodată: *O, vremurile când se jucau fetițele de-a mămicile/vremuri cu porumbiști și bălțile de pe drum!* Paternitatea nu a fost un sentiment clar și distinct pentru Juan, la fel cum nici maternitatea n-a fost un asemenea sentiment pentru Matilda. Diferența a fost doar că Matilda a trebuit să se ocupe de copii și Juan a putut să-i eludeze, fără ca prin asta să-și știrbească aparent prestigiul patern pe care copii i-l conferă gratuit tatălui, orice ar face el. Iar copiii, a căror hrănire o cam plictisea pe Matilda, le aduceau atât lui Juan, cât și Matildei compensații în plan speculativ: se putea vorbi despre ei, în dormitorul conjugal sau la ceasul siestei, din perspectiva unei *paideia* ideale. Astfel, întrebările copiilor se vădeau deopotrivă dulce neliniștitoare și subtil pătrunzătoare: moartea mătușii Manolita și moartea lăstunului pe care l-au găsit anul trecut la Asubio lângă un zid sunt amândouă morți? Că un lăstun mort, odată ce a murit și s-a uscat și l-au năpădit furnicile, se duce, totuși, neapărat, la cer, asta părea verosimil, pentru că lăstunii păreau că vin din cer și dispăreau în anume perioade în cer, de parcă ar fi făcut tot timpul naveta între gaura de lângă zid și cer, scoțând țipete exaltate, strâns lipiți de aer cu minunatul semicerc al aripilor lor negre și zdravene. Bun, dar mătușa Manolita, care nu era — asta se vedea bine — deloc celestă? Cum să se ducă la cer după ce moare dacă, așa cum știau cu toții, chiar și pe vremea când trăia sora mai mare a tatălui lui Juan Campos, bolnavă de gută, nu se mișca din scaun? Cerul nu părea în niciun chip un loc confortabil sau locuibil pentru mătușile mamelor sau taților. Copiii veneau de la Paris[1]? Dar veneau gata îmbrăcați și cu papucei și cu tot? Investigațiile și discuțiile despre bebeluși au fost un subiect de mare importanță în familia Campos cam până ce Fernandito mergea pe șapte ani, iar Andrea și Jacobo erau deja pe ultima sută de metri a copilăriei, însă Fernandito tot mai voia să știe dacă, de

[1] „Copiii vin de la Paris" este echivaletul hispanic al „berzei".

pildă, copiii veneau pe lume cu pamperşii puşi, sau cum anume. Şi Regii Magi[1]? Oare trebuiau minţiţi copiii, dar chiar erau minciuni? Trebuia să li se zică adevărul. Trebuia neapărat să le spună cum stau lucrurile. Iar Matilda şi Juan au descoperit fascinaţi că marele povestitor de adevăruri, pescuite frumos dintre minciuni, nu era niciunul dintre ei doi, ci Antonio Vega, care a ajuns să inventeze un cer comun supraceresc pentru lăstuni şi mătuşa Manolita, un cer afirmativ, atât de tare şi de neîndoios, mai neîndoios decât lumina soarelui, unde încă din viaţă împărţeau locul lăstunii şi oamenii, iar acesta era cerul bucuriei de a trăi. Povestea asta, de bună seamă, includea un punct fatal, pe care copiii îl puteau verifica empiric, şi anume: lăstunul descărnat de lângă zidul de la Asubio nu se bucura că trăieşte şi nu părea deloc că trăieşte, şi era mort. Dar Antonio avea un fel şmecheresc, de fost mare potlogar, de a ocoli dificultăţile, abătându-le atenţia. Antonio Vega, care nu avea principii, avea în schimb, pedagogic vorbind, scopuri cât se poate de clare: trebuia să trăieşti cu entuziasm şi dedicându-te pe deplin fiecărei zile, zi după zi, iar în privinţa asta Matilda semăna mai mult cu Antonio decât cu Juan.

Atât la întrunirile senatului, cât şi la cinele şi cocteilurile la care Matilda mergea singură existau cupluri apropiate ca vârstă de Juan şi Matilda care se clătinau sau se ruinau. Iar asta era un motiv de orgoliu pentru tânăra familie Campos, care îi făcea pe cei doi să se privească pe furiş cu subînţeles sau să comenteze mai apoi: nouă aşa ceva nu ni se va întâmpla. Nu avea cum să li se întâmple aşa ceva pentru că amândoi erau hotărâţi — sau poate doar Matilda, cine mai poate şti acum, la momentul ăsta? — să-şi strunească prin inteligenţă căsnicia. Bineînţeles că existau opinii divergente, şi nu doar atât! Existau divergenţe şi în

---

[1] La Sărbătoarea Magilor (6 ianuarie) copiii primesc cadourile de Anul Nou.

ceea ce privește atitudinea vitală între ei doi! Dar despre toate se putea vorbi, problemele se puteau dezbate și examina în scurtele pauze luate tête-à-tête, la siestă sau în răgazurile pe care li le lăsau copiii: vor vorbi încontinuu, se vor expune unul în fața celuilalt cu o goliciune și mai curată decât goliciunea supraumană a lui Adam și a Evei: mai curată pentru că nu era ideală, ci reală, deliberat provocată de fiecare dintre ei, iar nu provocată activ ori pasiv de Dumnezeu după chipul și asemănarea Sa. Iar în discuția aceasta continuă și reflexivă apărea uneori o temă ciudată, anume atitudinea față de greșeală. Matilda învățase din exemplele didactice care făceau parte din educația unui membru al marilor companii că exista o complexă *psihologie a criteriului eronat*: Matilda spunea — evocând conversațiile pe care le purtase cu bancherii umaniști — că în lumea investițiilor comportamentul oamenilor era adesea bizar sau contradictoriu sau de-a dreptul stupid. Și că deciziile proaste de investiție se petreceau adesea fără știința investitorului, în mod inconștient. Așa încât, ca să înțelegi bine investițiile și piața, era absolut necesar să înțelegi și să iei foarte în serios iraționalitatea umană: pentru un investitor, tot atât de importantă precum capacitatea de a analiza bilanțuri și conturi de pierderi și câștiguri, este capacitatea de a examina emoția care se supraadaugă, în chip pozitiv sau negativ, în relația cu banii: o analiză a fricii sau a zgârceniei în momentul în care se cumpără sau se vând acțiuni era absolut esențială. Bun, continua Matilda, dar ce se întâmplă cu greșelile intelectuale? Nu ar trebui ca noi, filozofii (în acei ani Matilda se includea în respectiva categorie) să facem o analiză detaliată a propriilor noastre criterii eronate? Juan îi răspundea că examinarea erorilor era, bineînțeles, parte integrantă din cercetarea filozofică de la Platon până în ziua de azi: posibilitatea de a greși fiind o parte esențială din căutarea adevărului. Era un răspuns tranșant care, totuși, nu o mulțumea pe Matilda, întrucât era cât se poate de clar că erorile filozofice umpleau pagini și pagini de cărți și că, odată comise, erau trecute din nou în

revistă şi regândite şi comise din nou de urmaşi. Fapt e – gândea Matilda — că erorile filozofice, spre deosebire de erorile de investiţii, nu par să aibă consecinţe practice. Privite din acea perspectivă superb de absolută, logomahică, în care marea filozofie s-a situat dintotdeauna, adevărul şi greşeala păreau să fie date perene ale unei cercetări antinomice. La urma urmei, nu se întâmplă nimic grav dacă un filozof greşeşte. Dacă un investitor greşeşte, se ruinează. În privinţa asta, s-ar spune că inteligenţa practică a Matildei nedreptăţea într-o anume măsură inteligenţa contemplativă şi verbală a lui Juan. Dar exista totuşi o doză de bun-simţ, de bun-simţ anglosaxon, care o făcea pe Matilda să nu se mulţumească cu adevărurile şi greşelile unei argumentări, ci să dea la o parte ceea ce nu era productiv. O teză de doctorat sau chiar o carte puteau fi scrise sau premiate, deşi puteau conţine la fel de bine evidenţe confirmate sau evidenţe neconfirmate sau chiar absurde.

Câţiva ani, chiar la început, Matilda a nutrit ideea să devină ea însăşi cercetătoare în domeniul filozofiei. Avea impresia, citindu-i textele lui Juan sau traducând texte filozofice din engleză — limbă pe care Juan nu o ştia atât de bine —, că problemele filozofilor, oricât de grave şi de relevante, rămâneau cumva ţinute în frâu de o problematică pe care Matilda o privea cu surprindere: ai fi zis că tot farmecul consta în a filozofa şi a cerceta, ştiind de la bun început că e imposibil să reduci vreodată problema la o soluţie definitivă. Având în vedere gravitatea problemelor tratate, precum moartea, existenţa lui Dumnezeu, natura limitată a cunoaşterii umane, binele şi răul, cum să faci ceva evitând să se întâmple altceva, chiar şi analiza judecăţii gustului, care ne permite să spunem de ce un lucru e urât sau frumos, toate astea rămâneau nerezolvate, şi totuşi continuau să producă o imensă cantitate de mişcare intelectuală: a interesat-o ideea transcendentalului la Kant, potrivit căreia o idee e un concept care dă mult de gândit dar care nu poate fi pusă vreodată în relaţie cu intuiţia corespunzătoare. Filozofii nu dădeau totuşi impresia că sunt

oameni ocupați până peste cap, că își dedică întreaga energie căutării soluțiilor la probleme, mai degrabă păreau că-s instalați bine mersi în chiar problematica temelor de investigație, scufundându-se liniștiți în hăul miilor și miilor de pagini și oferind adesea soluții strălucite, acceptate istoric pentru ca mai târziu să fie tot istoric respinse. În ansamblu, activitatea lui Juan dădea o impresie de chietudine: confortabilă și chiar — abia în acest punct se intersecta cu proiectul Matildei — un pic exclusivă; adesea Matilda se simțise exclusă într-o conversație filozofică fiindcă nu era total stăpână pe terminologie. Era o lume arogantă, cu o tendință foarte autarhică și autoreferențială care atingea uneori înalte cote de frumusețe retorică. Cuvintele filozofilor erau foarte puternice, sunau ca niște tambure enorme într-o gigantomahie care, când nici nu te așteptai, se încheiau în momentul în care se termina ora, se termina ziua, și te duceai la cină sau mai rămâneai puțin la o bârfă. Și era o lume dominată, cel puțin lumea academică în care se învârtea Juan, de o doză considerabilă de rutină: căutarea adevărului era atât de anevoioasă și dura atât de mult, iar căutarea și recopierea informației necesare pentru orice lucrare era atât de solicitantă, încât avântul individual își pierdea tăria după câteva ore de lectură și cercetare. De fapt, hotărî Matilda, aproape că era de preferat să filozofezi fără chef: în felul acesta, sechelele lăsate de negăsirea adevărului nici de pe o zi pe alta, nici de pe o lună pe alta, nici de pe un an pe altul, se diluau în mod cât se poate de simpatic. Tihna era principiul filozofiei. O anume atitudine spirituală care elibera sufletele filozofice de *negoț* în sensul etimologic, de negare a ociului, a tihnei, și le făcea apte să fie iluminate, preafericitele, într-un viitor foarte îndepărtat. O cercetare filozofică putea să dureze douăzeci de ani. Studiul unui filozof ca Hegel putea să dureze paisprezece ani. O teză de doctorat despre, să spunem, teoria categoriilor la Nicolai Hartmann putea să dureze o viață întreagă. Pe măsură ce copiii creșteau și pentru Matilda devenea tot mai puțin stringentă obligația de a le organiza mesele și

gustările, punea stăpânire pe ea o anume neliniște greu de localizat. Juan nu părea întru totul mulțumit că nevastă-sa se apucă să studieze filozofia.

— Ar fi cam redundant, nu ți se pare? Amândoi în tandem gândind aceleași gânduri. Emițând cele gândite deodată, în cor, și dând glas unui gând conjugal și dual, ca în cântecele surorilor Fleta.

Copiii creșteau și banii veneau regulat. Și discret. Aveau un cont comun la Banca Santander și două conturi separate, fiecare cu al lui. Matilda a organizat în așa fel lucrurile încât Juan să se simtă confortabil, fără stridențe. Matilda organiza conturile. De finanțe se ocupă nevastă-mea — zicea întotdeauna Juan — și toată lumea înțelegea că, având în vedere că Matilda absolvise strălucit Științele Economice, cădea în sarcina ei să se ocupe de bani iar cealaltă latură, viața contemplativă, era treaba lui Juan.

— Nu trăim oare peste posibilități, Matilda? întreba câteodată Juan cu aerul acela moale al celor care nu par foarte interesați de răspuns.

— Nu, dragul meu. Avem posibilități imense. De fapt, economisim bani, în fiecare lună câte un pic.

Și cu asta punct. Ar fi trebuit să se pună punct, poate, și preocupările astea să nu mai fluctueze mental și să fluture pe neașteptate ca o molie în toiul conversațiilor, când se așteptau mai puțin. Matilda era obișnuită cu o viață confortabilă, dar austeră. Cheltuia puțin pentru sine și se mulțumea cu hainele pe care le avea și cu o croitoreasă particulară care îi modifica, îi lungea sau scurta, hainele în funcție de modă. Adevărul e că totul părea, după câțiva ani, că s-a transformat în rutină, că a devenit solid și stabil. Matilda era o gospodină eficientă și Juan era un soț casnic, căruia îi plăcea să-și invite acasă câte un coleg de la facultate duminica, dar nu părea deloc dornic să-și însoțească soția când ea își făcea cele câteva vizite sociale hotărâte. Casa avea un aer sever, foarte academic, ticsită de cărți, nu doar biroul lui Juan, ci și camera de zi și o parte din hol. Era o casă frumoasă la capătul străzii Orense, într-o zonă

care pe vremea aceea nu se terminase de construit în întregime. Juan se cufundase în perioada cu pricina în studiile lui despre idealismul german: era povestea fără sfârșit. Idealismul, așa cum îl vedea Matilda din exterior, era un șir voluminos de cărți frumos tipărite și legate care, când Juan îi citea din ele fragmentele selectate, dădeau impresia că sunt pline de energie: viața conceptului, actul înțelegerii ca viață, experiența filozofică văzută ca experiență totală. Asta o făcea pe Matilda să vibreze. Dar asta era mai degrabă imaginea, ideea că toate astea ar putea să funcționeze cândva în viața ei ca o inspirație, și mai puțin realitatea de zi cu zi a familiei Campos. Pâinea cea de toate zilele era rutina unei perechi potrivite care poate profita de tot confortul înaltei burghezii, precum și de bunul ei gust: nu să te etalezi, nu să faci impresie, nu, ci pur și simplu să fii. Iar Juan Campos a devenit un filozof a cărui unică urgență imediată era să-și pregătească orele de la facultate. Era un bun vorbitor, dar, având în vedere nivelul foarte scăzut al studenților, spunea Juan, pregătirea orelor îi cerea un efort suplimentar de simplificare și vulgarizare care, în mare, îl enerva. E imposibil să-l simplifici pe Hegel fără să nu-l stâlcești, exclama adesea. Hegel e inseparabil de limba germană și de toată retorica academică și germană în care e exprimată toată filozofia lui! Nu există un Hegel pentru copii și adolescenți și nici măcar pentru studenți angajați politic. Hegel este *au dessus de la mêlée: o desiu de la melé*. Astfel, familia Campos era apărată de toată harababura din ultimii ani ai franchismului și primii ani de democrație. La un moment dat, călătoriile la Londra ajunseseră să i se pară Matildei niște guri de aer proaspăt. Se distra mai bine la Londra decât la Madrid, se întâlnea cu mai multă lume, vedea, mai ales, activitatea necontenită din City, unde sir Kenneth se mișca într-adevăr ca peștele în apă: Matildei îi plăcea să meargă să mănânce la prânz în City, cu tatăl ei. Era un aer plin de vitalitate. Era o prezență vibrantă, confuză, energizantă, era prezența întregii lumi în acele birouri. Să citești *Financial Times* sau paginile

economice din ziare însemna să retrăiești emoțiile din facultate, de dinainte de căsătorie. În perioada aceea a recitit câteva dintre biografiile lui John Maynard Keynes care insista atât de mult pe ideea că studiul economiei nu trebuie să fie un simplu exercițiu intelectual, ci trebuie să slujească, direct sau indirect, unei vieți mai bune pentru oameni.

Când se întorcea la Madrid, Matilda avea invariabil senzația că e într-un parking. Superbul apartament din strada Orense o făcea să se simtă ea însăși parcată, pusă pe tușă, lăsată într-un colț, cu un aer pe jumătate sublim, pe jumătate distractiv, ca un instrument muzical, un violoncel sau un pian cu coadă scurtă la care nu mai cântă nimeni și care, în casele elegante, nu lipsește totuși, ca element decorativ, din niciun salon. Iar senzația asta că stă pe tușă se făcea și mai intensă pentru că nu putea să i-o comunice foarte clar lui Juan, care părea fericit că o vede din nou acasă, dar nu dădea impresia că a suferit de singurătate în absența ei. Gentilețea lui Juan de a refuza invitațiile la petreceri când Matilda nu era în țară ascundeau o doză de sfidare, ca și cum ar fi zis: uite, în absența ta, Matilda, eu mi-am văzut mai departe de contemplarea și cunoașterea lucrurilor. Nu le-am realizat, asta e treaba amicilor tatălui tău, mari directori de bancă, eu nu am făcut decât să le evaluez, să înțeleg cât valorează în sine. Și era adevărat că Juan evalua înțelepciunea mai presus de orice, cu un soi de voință freudiană de a construi cultura și chiar fericirea matrimonială pe baza amânării plăcerii. Doar la sfârșit se putea atinge exaltata inteligență care se contemplă pe sine înțelegându-se, precum Dumnezeu.

Iar Matilda, în vremea asta, întoarsă din călătoriile ei la Londra, simțindu-se pusă pe tușă, se elibera de rutina fermecătoare a vieții lui Juan și a ei însăși ca soție, inventând nume pentru imaginare firme de investiții. De bună seamă, exista marea agenție de bursă a tatălui ei. Simpatice i se păreau mai ales două nume dintre cele care i-au venit în minte: GesTurpin S.A. și Narcisa Investisments. În ambele denumiri se găsea simțul umorului, ironia, acuta

reflexivitate, imitată după George Soros, pe care îl cunoscuse prin tatăl ei în birourile din Central Park. Da, simțul umorului, autocritica, asta era viața conceptului: Hegel însuși, actul de înțelegere care e viața. Iar Juan nu înțelegea lucrul ăsta. Și faptul că nu-l înțelegea era tot una cu melancolia insolubilă, cu eșecul. Cuvântul acesta, *eșecul*, devenise — cu timpul — tot mai insistent, ca un muscoi enervant. Iar Juan care — după cum își imagina Matilda — îl știa pe Hegel cuvânt cu cuvânt și știa toată tradiția clasicismului romantic german, nu reușea să-și asume această aventură viguroasă și veselă a Matildei, *leverage buyouts*, de pildă. Pe atunci Matilda nu-și dădea seama că Juan o înțelegea de fapt, o înțelegea și o ura: ura acea eternă tinerețe activă și abilă, *latura femeiască* a Matildei. Lucrurile se complicau și pentru că, în vreme ce obligațiile ei materne se reduceau pe măsură ce copiii creșteau, nu scădea câtuși de puțin devotamentul ei față de Juan. Juan i se părea în continuare atractiv, frumos și, de ce să n-o recunoască, mai misterios acum, după atâția ani de căsnicie, decât atunci când l-a cunoscut în barul facultății. Juan se lăsa iubit. Juan nu se făcea iubit: se lăsa iubit. Era fascinant prin asta, prin tendința lui naturală de a se lăsa îngrijit, servit, înconjurat de afecțiune. Astfel, nu doar Matilda, ci chiar și Antonio, erau parte din curtea asta absurdă; când era în toane proaste Matilda numea „curte" grupul format din prieteni, studenți etc. care îl înconjurau pe Juan:

— Juan — îi spunea câteodată Matilda în glumă —, tu ești un bursier al vieții: te-ai născut ca să înșiri bursă după bursă, prebendă după prebendă: asta ești, un prebendar înnăscut.

Și Juan râdea:

— Maxima mea prebendă ești tu, iubito: tu ești bursa cea mare, care mi-a căzut pleașcă, uite așa.

Și Matilda îl îmbrățișa și chiar i se părea că Juan e frumos. Poate că Matilda niciodată nu a unit pe de-a întregul cele două mari devoțiuni, cele două datorii: îl adora pe Juan, îl iubea cât trebuie iubit un soț și chiar mult mai mult

de-atât. Şi îşi adora şi copiii, dar datoriile faţă de ei au căpătat în scurt timp un aspect kantian: să se ocupe de ei când erau mici era un imperativ categoric şi nu o devoţiune. Matilda nu reuşea să înţeleagă poziţia celor care susţin că trebuie să fie în orice casă o mamă care să îi aştepte acasă pe copii când aceştia sunt deja mari şi se întorc, la cine ştie ce oră dimineaţa, de la chefuri sau de la băute cu amicii sau de la orele de sex cu iubitul sau iubita. Matilda nu concepea că funcţia ei maternă putea să aibă drept prelungire un fel de amabilitate lipsită de critică şi nu era sigură că fiii ei o să ţină la mai mare preţ căminul familial dacă ea va rămâne acasă, lângă Juan. În plus, cum rămăsese de mică orfană de mamă, nu avea o cultură domestică prea adecvată; sir Kenneth a fost un tată minunat care a luat-o pe Matilda întotdeauna cu el pe unde a umblat: oarecum confidentă, oarecum complice, oarecum „draga tatii". Iar sir Kenneth avea, pe deasupra, un temperament din alte vremuri, de pişicher, de explorator sau de călător: în secolul al XIX-lea i-ar fi însoţit pe călătorii care căutau izvoarele Nilului sau rămâneau prinşi între gheţuri în drum spre Polul Nord. Şi în afacerile lui intra componenta asta, care ţine mai degrabă de artă decât de tehnică: avea ochi pentru comerţ, îi plăcea la nebunie să se întâlnească cu prietenii lui finanţişti din City sau Wall Street şi să pătrundă cu ei în noile jungle ale înţelegerii lumii contemporane. Urmărea cu încordare situaţia Rusiei sub jugul sovietic şi nu pierdea nicio ştire despre America Latină. Nu avea nevoie decât de un minim impuls ca să o ia la drum sau să încheie un contract sau să-şi caute noi asociaţi pentru o afacere. Toate astea i le-a transmis, odată cu educaţia pe care i-a dat-o, Matildei. Iar Matilda a învăţat să trăiască fără bagaje grele. Faptul că a rămas gravidă de trei ori şi i-a dăruit trei copii lui Juan nu a putut să modifice un fond de femeie activă, interesată şi pasionată de lumea exterioară. Cum era în stare să-şi organizeze casa cât se poate de bine, în scurt timp s-a simţit cumva prinsă ca într-o capcană în desăvârşita ordine domestică pe care o crease. În ceea ce priveşte relaţia cu

banii, sir Kenneth anticipase un gen de atitudine vădită mai apoi cu pregnanță de un George Soros, de pildă: să fac bani, la asta sunt bun, să am bani, asta mi-e indiferent. Nu era chiar așa în cazul tatălui Matildei, dar butada reflecta o atitudine activă și deloc conservatoare în ceea ce privește banii: banii erau un sistem de posibilități. Sir Kenneth n-a ajuns niciodată să-și pună problemele etice cu care trebuie să se confrunte filantropul. Îi plăcea prea mult să trăiască bine și cam după cum suflă vântul, să ducă o viață de cluburi londoneze și de mari hoteluri. Niciodată nu a vrut să aibă domicilii fixe: a avut multe case splendide pe care le cumpăra, profita de ele un timp și apoi le vindea în condiții optime. Sir Kenneth era dezinteresat, dar și detașat. Amintea de personajele lui Henry Fielding. Prin urmare, a fost firesc ca în momentul în care Matilda a hotărât să se mărite cu Juan (un plicticos sadea, dar bărbat bine, după părerea lui Sir Kenneth) să o aranjeze pe fiica lui cum trebuie. Cum trebuie era un cont curent bine burdușit, un apartament excelent, casa din Lobreña: Asubio... Locuri splendide care aminteau de casele și domeniile pe care sir Kenneth le avusese și le vânduse. Locuri frumoase lăsate vraiște, pe care sir Kenneth se amuza să le cumpere și îl plictisea să le îngrijească: toate parcurile și grădinile lui sir Kenneth, toate casele lui, arătau jalnic după doi ani. Matilda s-a dovedit până la urmă mai serioasă decât tatăl său: căsătoria și copiii au fost marele experiment al vieții ei la douăzeci și cinci de ani. Ce s-a ales până la urmă din experiment?

Ideea cu GesTurpin i-a venit când l-a cunoscut pe Soros, banditul generos, în biroul minuscul din Columbus Circus, Manhattan. Soros deja începuse să se implice în acțiuni filantropice, aproape scrâșnind din dinți. Era detașat, își angaja personalul pe perioade scurte de timp. Era rece și distant iar prieteniile lui erau bazate mai mult pe afaceri decât pe afecțiune. Matilda nu-și amintea dacă anumite idei pe care le asocia cu Soros proveneau din discuțiile cu tatăl ei sau din lecturile despre Soros sau dacă erau lucruri pe

care le spusese chiar Soros. O impresionase un text în care Soros descria o tendință a inteligenței umane de a elimina schimbarea în lume. Iar Matilda făcea legătura cu soțul ei, care stătea la Madrid sau la Asubio, și cu filozofii care, în practică, excludeau timpul în favoarea teoriilor pe care le considerau eterne. Soros, reflectând asupra acelui sens dinamic al fluctuațiilor, care îi fusese de un atât de mare folos în deciziile profesionale, declara că nu trebuia ignorată schimbarea, ci trebuia înfruntată și transformată într-o chestiune centrală a analizelor. În opoziție cu societățile tradiționale, unde permanența e o valoare importantă, Matilda se gândea la condițiile de extremă variabilitate și de schimbare pe care le asculta în lumea finanțelor și în propria ei inimă. Trebuia gândit critic pentru ca oamenii să aleagă între alternative multiple. Trebuia să gândești economic pentru ca oamenii să guste și să aleagă adevărata lor libertate.

În privința celui de-al doilea nume, Narcisa Investisments, *Narcisa* era un apelativ afectuos pe care i-l dădea Matildei tatăl său. Când era cu tatăl ei și în cercul prietenilor lui mai în vârstă, sir Kenneth o acuza că se expune prea tare. Și atunci îi reveneau în minte lecturile ei din Keynes și Hayeck. Iar Matilda simțea, când se vedea astfel apreciată, că memoria ei creștea în volum și se afâna și făcea și mai multe conexiuni. Așa se face că și-a creat societatea Narcisa Investisments pentru prima ei mare operație *creditată*.

Însă înainte de asta a avut loc moartea lui sir Kenneth. A avut probabil o moarte *proprie*, în sensul că a suferit un fulminant infarct în toiul unei cine copioase. Matilda și Juan au pornit imediat spre casa prietenilor din Sussex unde tatăl ei venise să petreacă weekendul. Tatăl ei lăsase totul perfect organizat. Matilda a avut de ales: fie să lase un administrator să se ocupe de afacerile lui, fie să preia ea conducerea. Sir Kenneth lăsase dispoziție să fie incinerat și așa s-a făcut. Aceasta a fost a doua călătorie la Londra a lui Juan Campos în optsprezece ani: de la călătoria în luna de miere până la moartea lui sir Kenneth, Juan Campos nu mai

ajunsese, nici măcar în voiaj de plăcere, în Anglia. Nu vorbea engleză și, încă o dată, s-a simțit disprețuit de prietenii lui sir Kenneth când s-au întâlnit la crematoriu și apoi în zilele următoare. S-au cazat la Connaught Hotel, în Mayfair, o zonă care, că veni vorba, îi plăcuse mult lui Juan Campos când venise în luna de miere, datorită magazinelor de antichități. Deja de pe vremea aceea începea să se deștepte în el gustul pentru mobilierul de epocă. Îi plăcea aerul britanic, King Edward, din hotel, aerul de sfârșit de secol victorian. Proaspăt căsătorit, Juan a încercat, când s-a întors la Madrid, să învețe engleza. A reușit să citească fără probleme cărți de filozofie în engleză, dar îi era greu să descifreze ziarele și niciodată nu a reușit să vorbească fluent. Engleza, cum se întâmplase anterior și cu germana, devenise pentru el o limbă moartă. Chiar acolo, la Connaught, unde se aflau din nou după atâția ani, Matilda i-a comunicat lui Juan hotărârea de a se ocupa personal de afacerile tatălui ei.

– Fă cum vrei, dar eu, în locul tău, nu m-aș băga în bucluc, a spus Juan Campos.

În momentul acela Matilda a simțit că vrea să-l omoare. Dar a tăcut. Și s-a gândit: de ce să nu te bagi în bucluc, de ce să ai încredere într-un administrator, de ce să nu iei hățurile în mâini într-o lume pe care, de altfel, ea o cunoștea foarte bine? Pe vremea aceea exista, dacă stai să te gândești, o mare doză de neverosimil agresiv în faptul că o femeie căsătorită, frumoasă și bogată, intră în afaceri. Să te ocupi de afaceri, asta-i o treabă de bărbat. Dar, bineînțeles, Juan nu s-a opus în mod tranșant proiectului Matildei: a adoptat o atitudine amabilă, a sprijinit-o. Iar Matilda s-a simțit străfulgerată de un fior de remușcare când Juan a sprijinit-o într-un proiect care, se vedea clar, nu-i cădea deloc bine. Juan, de fapt, fără să se refere la fondul problemei, i-a dat de înțeles lucrul ăsta făcând aluzie la copii și la el însuși: o să-mi fie dor de tine dacă o să fii tot timpul plecată în călătorii. Matilda nu putea să nege că așa va fi. După șase luni în care își făcuse ucenicia la societatea pe care o

condusese tatăl ei, Matilda a început să pregătească o operație creditată într-o zonă de depozite în sudul Londrei; afacerea consta în a cumpăra totul și a plăti cu o parte din ceea ce cumpărase, pentru ca mai apoi să vândă totul la un preț mai mare. În zona respectivă se prefigura deja intensa dezvoltare imobiliară care avea să aibă loc la sfârșitul secolului XX.

Da. Juan Campos a sprijinit-o necondiționat pe soția lui și în același timp s-a retras. Și fapt a fost — iar Matilda a resimțit acest eveniment conjugal ca un eșec secret al dragostei ei sincere față de Juan — că în timp ce sprijinul părea redundant (având în vedere că decizia ei era fermă și o opoziție violentă din partea lui Juan n-ar fi făcut-o să renunțe la planul ei de a se ocupa de afacerile tatălui), retragerea a durut-o extrem de mult. În comparație cu sprijinul, retragerea era aproape nesemnificativă. Dar nu cu totul invizibilă; era ca o împunsătură bruscă, ca o pietricică în pantof. Sprijinul era continuu, retragerea discontinuă, dar sprijinul era redundant, retragerea, în schimb, era crudă. Să accepți inevitabilul — se gândea Matilda —, făcea parte din schematismul spiritual al lui Juan, resemnarea. Să iubești inevitabilul, asta e altceva. Matilda a descoperit că făcând marele salt ce urma să le schimbe întru totul viața conjugală, afacerile (oricât de complicate și pline de riscuri ar fi părut și, de fapt, chiar erau) o speriau mai puțin decât reacția ei îndurerată în fața retragerii soțului ei. Doar narcisismul e de vină, se gândea Matilda învinuindu-se. Tatăl meu râdea la poantele mele, chiar și când n-aveau haz, și acum vreau ca Juan să facă la fel. Întotdeauna am avut nevoie de un public să mă admire, am avut nevoie să fiu iubită. Și nu-i firesc? se apăra, polemizând cu sine însăși. Pe de altă parte, nu putea să fixeze limpede și decisiv termenii acestei subtile retrageri a lui Juan. Singurul lucru pe care îl putea face era să își compartimenteze conștiința și să nu se gândească la Juan când se gândea la afaceri, lucru care îi reușea de minune. Dar când era acasă, în weekenduri, din cauza apelurilor urgente pe care le selecta Emilia, afacerile

nu îi ieşeau din cap şi se încrucişau cu gândurile despre retragerea lui Juan. Iar faptul cel mai ciudat era că latura cea mai dureroasă a acestei atitudini nu se manifesta în observaţiile negative pe care le făcea Juan apropo de lumea finanţelor. Juan ţinuse chiar de la început să îi amintească Matildei că speculaţiile financiare erau o activitate amorală, ale cărei acţiuni se evaluează şi al căror succes îl dovedeşte doar bilanţul final. Acest argument o enerva pe Matilda, care nu se simţea chiar direct vizată de această remarcă critică, mai ales că Juan profita zi de zi de avantajele obţinute prin speculaţiile financiare. Acestea erau, la urma urmei, atacuri frontale la care Matilda putea răspunde printr-un contraatac, şi atunci în ce consta retragerea? Era o scădere a căldurii, ca şi cum nimic din noua atitudine a Matildei nu l-ar fi mulţumit pe deplin. Era o scădere a simpatiei. Matilda avea uneori impresia că pe Juan îl obosea peste măsură ritmul rapid al noii activităţi desfăşurate de soţia lui. Ca şi cum l-ar fi obligat să citească altceva când el era cufundat într-o lectură, ca şi cum l-ar fi obligat să schimbe subiectul discuţiei sau să-şi întrerupă şirul raţionamentelor. Şi într-adevăr, lucrurile pe care Matilda le povestea n-aveau aproape nimic în comun cu cercetările mai vechi ale lui Juan despre idealismul german şi nici, mai nou, cu Bradley, neohegelianul englez. Şi în acelaşi timp — dat fiind că Matilda avea capul acum mai mult la afaceri — citea cu tot mai puţină atenţie extrasele cu articolele lui publicate în *Revista de filozofie* a Consiliului.

Juan Campos a renunţat la intenţia iniţială. A dat un ciudat ordin de repaus vieţii conjugale care implica acceptarea faptului consumat al lansării Matildei în afaceri, la care se adăuga retragerea lui implicită (poate iluzorie şi datorată numai unui germene de vinovăţie în Matilda) şi o încordare şi mai mare în studiile lui dedicate exclusiv idealismului german şi lui Bradley. Povestea asta cu Bradley începuse aproape ca un hobby: în parte, abordat ca să practice engleza — limbă pe care o citea cu o relativă uşurinţă, dar a cărei pronunţie îi dădea dureri de cap, drept care refuza cu

încăpățânare să o vorbească — și în parte ca un mod aparent inocent de a se diferenția de rudimentarii lui colegi de facultate care, fideli chiar și în anii '80 tradiției aristotelico-tomiste a franchismului, se scufundaseră (fiindcă învățaseră să citească în germană) în inepuizabilul Hegel în așa măsură, încât nu ar mai fi putut niciodată să vadă lumina soarelui (asta după părerea lui Juan Campos). La lumina palidă, oxoniană, oferită de soarele neohegelianismului, Juan Campos se simțea sigur. Și, în plus, era și diferit, în turnul lui de fildeș, tot mai fildeșiu pe zi ce trece. Până acolo ajunsese Juan cu, la rândul lui, încuviințarea Matildei — încuviințare de asemenea redundantă —, în condițiile unei paralele retrageri a Matildei vizavi de importanța istoriei filozofiei și cercetarea ei erudită. Cazul era închis? Ce mai era de adăugat la el, ce fapte pe care cei doi agenți conjugali să nu le fi examinat în detaliu? Oricine știe: erau copiii. Și primul care a descoperit că în structura familială tradițională, în plus față de soți, mai sunt și copiii, a fost Juan. Dintr-odată Juan a descoperit marea greșeală a Matildei, călcâiul lui Ahile, *the tragic flaw*, vina tragică: copiii. Dintr-un punct de vedere speculativ, fiii, urmașii sunt — doar nu încape nicio îndoială — esența căsniciei. Ce e o căsnicie heterosexuală fără copii? Un câmp subiectiv steril înecat de sare. Orice moralist catolic ar fi putut să-i spună așa ceva Matildei. Păcat că Matilda era agnostică. Soțul ei cel agnostic Juan Campos (cine nu e agnostic în Facultatea de Filozofie și Litere de la Madrid?) a descoperit copiii, *i-a văzut* pentru prima dată când Matilda nu i-a mai văzut zi de zi și s-a limitat să-i vadă o dată pe săptămână sau o dată la două săptămâni, gonită de îngerul grabei, îngerul afacerilor, al schimburilor, al creditelor, al dividendelor, al actualității bursiere celei mai crâncene. Și atunci copiii?

Despre copii — desemnați așa colectiv, copiii — Juan a făcut o argumentare a cărei caracteristică de bază era că prin ea nu se ajungea la nicio concluzie. Un diagnostic pus între paranteze, dat fiind că nu se luau măsuri pentru a vindeca boala diagnosticată, boală care, dacă te gândești bine, nici

nu putea fi considerată o boală, ci mai degrabă enunțarea unei stări de fapt, a cărei descriere minuțioasă părea deja de la sine vindecarea unei boli inexistente: o argumentare circulară a cărei strălucire și finețe aproape că rănea ochii și rămânea în lumea intenționlă comună a cuplului fără nicio aplicație posibilă: *copiii*, la urma urmei, nu erau, slavă Domnului, bolnavi, ci zdraveni și sănătoși tun. Iar *diagnosticul* era doar o metaforă a argumentării care, la rândul ei, era o metaforă a discuției, care, la rândul ei, era metafora narativă a vieții conjugale. Aveau nevoie copiii de o mamă acasă? Începând de la ce vârstă o mamă nu mai e indispensabilă? Dar un tată? Era evident că Matilda își îndeplinise obligațiile materne timp de optsprezece ani consecutiv, secondată de pe o poziție paternă, adică distantă, de Juan: copiii vorbeau foarte bine engleza, se descurcau binișor în franceză, făcuseră cursuri de sailing și de echitație în Spania și în Anglia. Erau frumoși toți trei și, pe deasupra, Fernandito era strălucit. Ce să mai ceri? Era evident de asemenea că Andrea și Jacobo, la vârstele lor de șaisprezece și șaptesprezece ani respectiv, moșteniseră din partea familiei Turpin un bun-simț lumesc care îi blinda față de orice criză ce-ar fi putut surveni. Când va veni vremea o să-și termine studiile sau, dacă nu va fi cazul, Andrea o s-o ia la drum, o să-și găsească un iubit, Jacobo o să-și găsească o iubită; ambii, din orice punct de vedere i-ai privi, o să fie niște partide bune. Și apoi, se obișnuiseră cu internatele europene, cu verile petrecute în Anglia. Erau copii bine hrăniți și sănătoși la cap, ce mai vrei în plus? Ah, argumenta Juan, dar chiar sănătatea asta, chiar acest bun-simț extrem de dezvoltat, acest *matter-of-factness*, când era vorba de niște ființe atât de fragede, oare nu te băga puțin în sperieți, ba chiar nu te înfricoșa de-a dreptul? Oare nu o să devină niște burghezi fără niciun farmec? Cum să nu aibă nevoie Andrea de o mamă care să-i prezinte cu delicatețe și duioșie *the facts of life*? Dintr-un motiv ciudat, Juan Campos tindea să-și împăneze argumentația cu termeni din alte limbi, în general anglo-saxoni, ca și cum faptul că era

incapabil să vorbească limba l-ar fi silit în mod fatal să o mărunţească în cuvinţele şi sintagme ca personajele de *bon ton* din romanele despre înalta societate ale părintelui Coloma[1]. În ceea ce-l privea pe Jacobo, el chiar n-avea nicio problemă. Jacobo era plan şi neted şi atât de lipsit de imaginaţie, încât îţi puneai, cu teamă, întrebarea dacă după ce o să treacă dulcea adolescenţă nu o să devină cumva ultrarigid şi o să se îngraşe din cauza incapacităţii de a-şi imagina un proiect care să-i dea avânt. Unde ar fi putut oare să se exercite mai cu succes fecunda imaginaţie vitală şi socială a Matildei decât în efortul de a-l flexibiliza şi slăbi — psihic vorbind — pe primul născut? Şi pe de altă parte era Fernandito, un caz aparte. Juan Campos n-avea nicio teamă că Fernandito ar putea să devină rigid sau că n-o să ştie ce şi cum să facă în tot ceea ce priveşte preliminariile şi consecinţele vieţii sexuale. Din acest punct de vedere, Fernandito deja îşi terminase copilăria pe la paisprezece ani. Potrivit lui Juan Campos, Fernandito era atât de isteţ, încât gândurile îi furau somnul. Spre deosebire de fraţii lui, pe Fernandito nu-l păştea câtuşi de puţin pericolul să rămână cu picioarele pe pământ, nici accidental, nici pe viaţă. Nebunia, imaginaţia, fantezia debordantă erau, în cazul lui, garantate. Nu era oare nevoie de o mamă, ba mai mult, de o femeie, de o femeie şi mamă, care să tempereze fervoarea vitală a lui Fernandito? Şi în plus (preciza Juan, nu întotdeauna cu voce tare şi nici întotdeauna în faţa soţiei lui, întrucât cel mai adesea îşi recapitula argumentaţia de unul singur) Fernandito îşi adora mama şi, de aceea, putea foarte bine să ajungă s-o urască (dragostea şi ura pornesc din aceeaşi rădăcină, ştie toată lumea) dacă nu o găsea pe mama lui când avea nevoie de ea. Şi la paisprezece, la cincisprezece, la şaisprezece ani, în adolescenţă deci, oare

---

[1] Scriitorul şi preotul Luis Coloma Roldán (1851–1915) şi-a semnat romanele de factură costumbristă şi cu puternice accente moralizatoare cu numele de Padre Coloma.

nu avea nevoie Fernandito — având în vedere sensibilitatea lui extremă — de cea mai rafinată abracadabra ca să termine cu bine încercarea și să iasă teafăr și să se transforme într-un bărbat în toată puterea cuvântului? Cum ar putea Fernandito să se transforme într-un bărbat în toată puterea cuvântului dacă mama lui stătea toată ziua la bursă? Și din toate astea, cu ce se alegea Juan? Se uita la el cum stă în singurătatea elegantă din biroul lui (și întrerupându-și lectura din *Bradley's Metaphysics and the Self*, o carte publicată la Yale University Press în 1970, scrisă cu un admirabil simț al actualității filozofice de Garret L. Vander Veer) și concluziona că funcția lui era accidentală în comparație cu esențiala sau substanțiala funcție pedagogică a Matildei în calitate de mamă.

Pe vremea aceea Fernandito a venit de la școală cu un banc cu Jaimito: De ziua mamei, profesorul le dă temă elevilor o compunere cu titlul „Mama e numai una". A doua zi, copiii vin cu temele și le citesc în clasă. Toate compunerile, aproape fără excepție, sunt o peltea lungă și înflorată despre cât de bună și de minunată e mama fiecărui copil și se termină invariabil cu fraza „pentru că mama e numai una". Compunerea lui Jaimito — povestea Fernando — suna în felul următor: aveam un musafir la cină și mama mi-a zis: Jaimito, mergi în pivniță și adu-mi două sticle de vin roșu. Jaimito coboară în pivniță și când se întoarce spune: Mama, e numai una! Poanta li s-a părut colosală atât lui Fernando cât și Matildei, care nu s-a simțit câtuși de puțin vizată de răutatea mucalită a bancului cu Jaimito.

Toți au râs la bancul cu Jaimito. Și Juan a râs, dar, în mod inexplicabil, a adăugat că, potrivit Sfântului Toma din Aquino, uneori a ironiza înseamnă a minți. Și a repetat fraza, producând, prin aceasta, un efect ca de duș rece asupra întregii familii: a ironiza — explică Juan Campos — este marea metodă socratică prin care se ajunge la adevăr: Socrate se preface că nu știe nimic, ca să-i învingă în felul ăsta pe sofiștii care spuneau că știu totul. Odată ce le-a dovedit că nu știu că nu știu, Socrate își începe minuțioasa

cercetare a adevărului. Această metodă ironică, totuşi – a adăugat Juan – aduce puţin cu minciuna sau cu înşelăciunea la fel ca în cazul bancului cu Jaimito pe care l-a spus Fernando: înlocuindu-se textul evaluativ şi emoţionant, cât se poate de sincer, deşi naiv, al potrivitei fraze *mama e numai una* printr-un context descriptiv aton, Jaimito ne face să râdem, dar, în acelaşi timp, depreciază adevărul pe care îl conţine tema propusă cu simplitate de profesorul de literatură, al cărui scop era să aducă un omagiu minunatei figuri reprezentate de mamă în căminele noastre. Bancul îl înşeală cu dibăcie pe ascultător, insensibilizându-l prin intermediul comicului şi împiedicându-l să vadă adevărul preaînalt al maternităţii. A urmat o tăcere perplexă: erau toţi, Juan, Matilda, Emilia, Antonio Vega, Jacobo, Andrea şi Fernandito. A trecut un înger, îngerul perplexităţii, peste ei toţi, lăsând după el ceva ca o urmă cleioasă de melc care-şi scoate coarnele boureşti. Existenţa era parcă suspendată, atât de puternic a fost efectul astringent al pedanteriei lui Juan Campos. Matilda a început brusc să aplaude urmată de Fernandito care a strigat „bravo!" de câteva ori. Văzută din exterior, din perspectiva lui Antonio Vega, scena a părut tensionată, absurdă şi tensionată în acelaşi timp. După câteva zile Antonio şi Juan erau singuri la ora ceaiului: erau singuri în casă. Matilda şi Emilia zburau la Londra chiar în seara aceea. Iar Antonio, cu tonul obişnuit al conversaţiilor de după-amiază pe care le purtau de atâţia ani, a comentat:

— E curios ce ai zis tu acum câteva zile despre Sfântul Toma, că a ironiza înseamnă a minţi...

— Curios, dar adevărat. Arată marea subtilitate a Sfântului Toma în chestiuni etico-psihologice...

— Bineînţeles, dar şi mai curios a fost că tu ai ţinut să spui toate astea cu ocazia bancului despre Jaimito. Nu cred că avea pretenţii aşa de mari...

— Ţi s-a părut pedant din partea mea, asta vrei să zici?

— Nu, nu. Doar cam tras de păr...

– Nu sunt prea sigur de asta, Antonio. Dacă te uiți mai bine, bancul, așa cum l-a spus Fernando, conținea o malițiozitate excesivă pentru un puști de paisprezece ani.

– Păi la bancurile cu Jaimito malițiozitatea dă toată poanta, comentă Antonio.

– Se presupune că Jaimito e o lepădătură, bancurile cu el ne fac să râdem tocmai de aia, fiindcă sunt răutăcioase. Iar, în cazul respectiv, contextul familial, situația noastră familială, făcea ca malițiozitatea să devină impertinentă și chiar periculoasă, dacă vrei să ți-o zic pe scurt.

Antonio a observat în acel moment că vehemența lui Juan Campos depășea cu mult comentariul concis pe care îl făcuse el. Era ca și cum Juan și-ar fi pierdut dintr-odată răbdarea, ca și cum nu și-ar mai fi putut reprima un gând pe care îl rumegase de mult în sinea lui și a cărui intenție întrecea, firește, bancul cu pricina, ca să țintească direct spre o apreciere apropo de viața pe care o ducea familia Campos. Antonio s-a simțit descumpănit în momentul acela: îl surprinsese reacția lui Juan, care i s-a părut excesivă, iar surpriza aceasta a dezactivat semnificația complementară pe care bancul cu Jaimito ar fi putut s-o dobândească dacă ar fi fost aplicată cazului familiei Campos. Abia acum, când Juan se referise explicit la respectivul caz, abia acum Antonio își dădea seama. De aceea a întrebat – o întrebare poate mai directă decât genul de întrebări pe care trebuia să i le pui lui Juan:

– Tu crezi, deci, că Fernandito făcea o aluzie fină vizavi de mama lui? Eu cel puțin n-am avut impresia asta...

– Dacă te uiți mai bine – a răspuns Juan după ce a mai luat o înghițitură de ceai – aluzia privea întreg stilul familiei, nu doar pe Matilda. Fernandito e foarte isteț, așa că intenția lui nu a fost inocentă: voia să ne facă să vedem că, într-o lume comică, funcția mamei în familie e un banc de școlari! Voia să râdă de compunerile sentimentaloide ale colegilor lui și de sentimentalismul duios al profesorului și, la rândul lui, să dea o versiune seacă și mucalită a maternității.

De data asta Antonio a fost cel care a izbucnit într-un râs sănătos. I s-a părut că Juan exagera şi l-a surprins rezonanţa atât de neaşteptată pe care o isca interpretarea aceea. În momentul acela Antonio Vega n-a reuşit să meargă mai departe. Dar nu a uitat conversaţia care, dacă e să fim sinceri, într-adevăr indica o doză de ironie a puştiului vizavi de rolul mamei în familie. Acei ani de la începutul lansării Matildei s-au clarificat cu greu pentru Antonio. Se adaptase la perioadele de absenţă ale Emiliei. Iar rolul lui de preceptor al copiilor era aproximativ acelaşi ca întotdeauna. Ideea că ai putea judeca negativ absenţele Matildei datorate afacerilor i se părea o aberaţie, deşi recunoştea că pricinuiau sau puteau să pricinuiască situaţii greu de înţeles pentru puşti. Tatăl şi mama Campos nu dădeau niciodată pe la şcoala unde învăţau copiii. Şi funcţia paternă şi funcţia maternă erau în aşa de mare măsură dizolvate în obligaţiile preceptorale ale lui Antonio încât nu era de mirare ca unui băiat isteţ ca Fernandito să i se pară că Antonio şi mama lui îndeplineau fără deosebire aceeaşi funcţie. Lui Antonio i-a trecut prin cap ideea că dacă pe Juan Campos chiar îl preocupă desentimentalizarea rolului matern în cazul Matildei, n-ar avea decât să se apropie mai des de copiii lui, să se maternizeze puţin. Adevărul era că, dimpotrivă, pe măsură ce absenţele Matildei se făceau tot mai lungi, Juan se retrăgea tot mai mult în biroul lui, ca şi cum lipsa unei maternităţi convenţionale abolea, tangenţial, convenţiile fireşti ale paternităţii.

Toate acestea au avut o urmare mult mai târziu. S-a scurs aproape un trimestru de la bancul cu Jaimito şi conversaţia lui Antonio şi Juan până la o conversaţie conjugală care aborda explicit subiectul cu pricina. Matilda a început discuţia. Era noapte, tocmai se pregăteau să se culce. Matilda urma să stea acasă un weekend prelungit. Matilda stătea în faţa oglinzii dându-se cu cremă înainte de culcare. Aveau obiceiul să converseze în timp ce Matilda se aranja, Juan stând într-un fotoliu jos din dreapta măsuţei cu oglindă, aşa încât stăteau faţă în faţă dar, în timp ce imaginea

Matildei care îşi întindea *cold-cream* pe faţă se reflecta în oglindă, Juan nu se reflecta în nimic, doar vocea lui joasă şi cadenţată îl făcea parcă să se reflecteze într-un fel de oglindă acustică. Matilda a spus:

– Ce oribil ai fost acum câteva luni când a spus Fernandito bancul cu Jaimito, păreai un profesor scorţos de la Complutense!

– Dar eu chiar sunt, din întâmplare, un profesor scorţos de la Complutense.

– În ziua aceea, cu siguranţă că da!

Fernando să fi avut vreo paisprezece ani când a spus bancul. În perioada aceea Matilda şi Juan abia dacă abordaseră fondul problemei: direcţia particulară pe care decizia Matildei avea să o imprime educaţiei copiilor. Şi nu vorbiseră despre asta pentru că Matilda refuza să se facă singura responsabilă pentru consecinţele acestei decizii a ei de a se apuca de afaceri. Bănuia, de fapt, că Juan are impresia că toată responsabilitatea cade în primul rând pe umerii ei, ca mamă. Iar bănuiala asta o enerva pe Matilda chiar şi ca simplă bănuială. Şi îi era teamă că dacă o să fie formulată explicit de Juan ca o critică, ea o să reacţioneze cu furie. Însă Matilda îl iubea pe Juan: nu îl iubea mai puţin acum, când îl vedea mai rar, ci chiar îl iubea mai mult. La fel, acum când petrecea mult mai puţin timp cu copiii, se bucura de timpul pe care îl petreceau împreună cum nu se bucurase niciodată înainte. Pentru Matilda, problema era mereu aceeaşi: viaţa nu e o însumare liniară de clipe egale – asta creează monotonia şi până la urmă plictiseala –, ci o multiplicare de momente excepţionale pe care discontinuitatea punctuală nu o întrerupe niciodată. Ce contează – se gândea Matilda – e totalul, energia creatoare totală, iar nu însumarea mecanică a unor elemente cu altele. Doar în copilăria cea mai fragedă – însă perioada asta era din fericire depăşită pentru familia Campos – prezenţa fizică a mamei şi a tatălui, clipă de clipă, ar putea fi considerată indispensabilă. Şi de unde până unde, atunci, toată pelteaua pseudopedagogică a lui Juan cu ocazia bancului cu Jaimito?

Matilda şi-a întrerupt pentru o clipă masajul feţei şi, ţinând în mâna dreaptă un disc de bumbac îmbibat în soluţia astringentă cu care se dădea pe faţă, a făcut cu stânga un gest care s-a reflectat în oglindă şi care, parţial, părea echivalentul gestului scurt şi precis cu care un dirijor îi dă intrarea primei viori sau unui oboi interesant care anunţă o melodie ce va rămâne de acum înainte în fundalul întregii compoziţii simfonice:

— Cum e posibil să te preocupe denaturarea dragostei materne în casa asta şi să crezi că e necesar să stârneşti tot tămbălăul ăla tomist despre ironie şi adevăr? îl întrebă Matilda după o pauză considerabilă.

Întrebarea, formulată aşa, a otrăvit aerul cu un venin de o complexitate sintactică: senzaţia că era o întrebare elaborată, artificială. La asta a contribuit şi vehemenţa pe care a adăugat-o Matilda, făcând fraza să sune iritată, aproape agresivă. Juan a detectat agresivitatea şi s-a pus în gardă. A mai luat notă, cumva în treacăt, şi de stilul concis al conversaţiilor conjugale din ultima vreme, sau poate doar din ultimele luni. Puteai să-l pui pe socoteala faptului că, întrucât se vedeau mai puţin, trebuiau să condenseze ce îşi spuneau ca şi cum ar fi trebuit să se grăbească pentru a îngloba în vorbele lor întreaga semnificaţie a fiecărui concept semnificat. Astfel că Juan a adăugat şi actuala senzaţie de interviu-rezumat la senzaţia generală pe care o avea de obicei, anume că de când se despărţiseră — oricât de justificată ar fi fost despărţirea — conversaţiile dintre ei doi deveniseră mai tensionate. Hotărî să nu dea importanţă chestiunii. Dar această decizie dădea şi mai multă importanţă chestiunii, îi dădea un aer şi mai perfid, prin chiar faptul că încerca să nu o ia în seamă.

— N-a fost important. Îmi amintesc mai mult sau mai puţin ce-am zis atunci şi îmi amintesc că nu i-am dat prea multă importanţă.

— Ai fost strălucit, Juan. A fost ca o microconferinţă despre ironie ca agent otrăvitor în descrierea sentimentelor umane...

– Hai, iubita mea, departe de mine așa ceva!

Matilda se întoarse și îl privi fix pe Juan. A fost un gest viu, intens: lăsă pe masă discul de bumbac îmbibat. Își aprinse o țigară. Trase adânc fumul și îl dădu afară cu vehemență. Juan zâmbi. Matilda spuse într-un sfârșit:

– Nu pot să te cred, îmi amintesc că am aplaudat. Fernandito și cu mine te-am aplaudat zgomotos: nu-ți amintești de asta? Ai devenit dintr-odată serios, nici de asta nu-ți amintești, că te-ai făcut dintr-odată serios și profesoral? Cu forța, și tot trebuie să-ți amintești.

– Bine, bine, îmi amintesc scena asta mai mult sau mai puțin. Fernandito a vrut să spună și chiar a zis că o ipostază unică a mamei e un clișeu sentimentaloid și că e mai bine să îl înlocuiești, în maniera comică, cu o descriere non-emotivă a faptului că există doar o sticlă și doar o mamă în pivnițele sufletului...

– Exact! exclamă Matilda. Și eu, eu sunt vinovată de o asemenea devalorizare! Asta ai zis și acum o repeți.

– Tu ești cea care vorbești de vină. Eu n-am zis nimic.

– Nu, bineînțeles. N-ai făcut decât să ne molipsești de un sentiment de culpabilitate ca de o ciumă, parcă ai fi un popă.

– O, îmi pare rău!

Pe atunci a început perioada apropourilor. Spre deosebire de discuțiile din anii fericiți de dinainte de lansarea Matildei, acum nu mai vorbeau: acum înțepăturile luaseră locul vorbelor. În noaptea aceea discuția a rămas aici. Și fiecare a asimilat scena în felul lui: Matilda a uitat-o: avea prea multe lucruri pe cap. Afacerile o absorbeau cu totul. Iar tovarășa ei dintotdeauna, Emilia, nu predispunea la reflecție: Emilia trăia energic în ritm cu Matilda. Să pregătească agenda întâlnirilor de afaceri, să țină corespondența, să facă rezumate sau să arhiveze știrile economice din ziare: Emilia devenise o expertă în arhivistică. Nu folosea la nimic să te oprești asupra lucrurilor care au fost spuse demult. Memoria pe care o cereau afacerile era o memorie de lucru, limitele ei erau încheierile succesive ale afacerilor.

Juan, în schimb, nu a uitat ce s-a întâmplat în noaptea aceea şi a adăugat-o la conversaţia pe aceeaşi temă, pornind de la bancul cu Jaimito, pe care a avut-o cu Antonio Vega. În forul lui interior a recunoscut că intenţia lui când a comentat textul Sfântului Toma despre ironie a fost moralizatoare. Iar asta însemna să recunoască şi faptul că a vrut să o avertizeze pe Matilda în privinţa felului în care figura maternă devine tot mai spălăcită în familia Campos, consecinţă directă a activităţii ei profesionale. Şi a mai recunoscut faţă de sine că îi păsa mai puţin de consecinţele asupra educaţiei fiilor lui decât de posibilitatea pe care a avut-o ca să-i administreze o pedeapsă pedagogică optimismului pragmatic al nevestei lui. Alt fenomen care a avut loc în legătură cu acest incident a fost că, în ceea ce priveşte retenţia lui în memoria lui Juan, el a dobândit acel lustru atemporal pe care îl au noţiunile în filozofie: cele formulate — critica indirectă a Matildei prin intermediul referinţei la periculozitatea ironiei — au trecut în domeniul acela în care propoziţiile enunţate, fie că sunt verificate sau nu, fie că sunt adevărate sau false, dăinuiesc secole de-a rândul şi apar din nou, reluate, în textele despre istoria filozofiei (sau, ca în cazul de faţă, în chip mai modest, în istoria experienţei conştiinţei lui Juan).

Partea a treia

Asubio

XXV

– Toate astea, zise Juan și izbi de câteva ori cu palma dreaptă volumul gros cu coperte gri pe care îl ținea pe genunchi. Și repetă: Toate astea nu sunt nici adevărate nici false, toate astea se numesc Teologie. O știință compilată în secolul al XIII-lea pentru a explica revelația creștină. Este speculație. Nimic din toate astea nu poate fi dovedit și nici refutat. E *theology-fiction*. Însă... aduce consolare.

Juan făcu o pauză și își duse la buze paharul de whisky pe care îl avea la dreapta fotoliului. Antonio îl privea fix. Vorbise în după-amiaza asta cu Emilia. Antonio se gândise în timp ce vorbeau că discuțiile cu Juan deveniseră în ultima vreme plicticoase, îl adormeau. Dădeau o senzație de du-te-vino ca și cum te-ai fi legănat într-un balansoar. Unul din balansoarele astea din răchită, extrem de răspândite în Spania, a căror legănare dă câteodată impresia că e produsă de balansoarul însuși și nu e datorată impulsului pe care i-l dă omul care se leagănă în el. De când toată familia se instalase în Asubio, conversațiile dintre Juan și Antonio căpătaseră un ritm slab de leagăn care devenea enervant. Juan făcuse referire la cartea aceea groasă nitam-nisam, fără nicio legătură, ca și cum, având la dispoziție toată după-amiaza ca să converseze cu un prieten, aduce în discuție o temă nouă, o găselniță, o carte, care ar putea să pară irelevantă, dar care în contextul acela lejer al conversației

nu miră pe nimeni. La urma urmei, farmecul unei conversații sugestive constă într-o anume lipsă de legătură între părțile ei. O juxtapunere de idei care, indiferent că sunt relevante sau irelevante, au influență asupra conversației și stării de spirit a celor care participă la ea fără să se poată ști de la început dacă cele spuse o să fie sau nu de folos. Și în asta, printre altele, constă șarmul unei conversații fără un scop precis, când vorbești doar de dragul conversației. Adevărul, totuși, e că în seara asta doar Juan pare să se afle în situația celui care conversează dezinteresat sau liber sau neîngrădit, care acceptă că în orice moment cursul discuției ar putea să se abată cine știe unde. Antonio Vega nu e în situația asta. Progresiva înnegurare a Emiliei (această stare repetitivă a melancoliei pe care astăzi o numim depresie) îl înnegurează și pe el: de fiecare dată când vorbește cu Juan ar vrea să vorbească despre Emilia. Iar în seara asta a făcut-o. Într-un chip, totuși, mai puțin mulțumitor decât ar fi vrut, are impresia Antonio. Au vorbit despre Emilia, da, însă Juan a fost cel care a spus cele mai multe cuvinte: s-a referit la Emilia în termeni afectuoși, însă în același timp generali, ca și cum ar fi comentat — și deplorat — un caz bine cunoscut care, cum nu are rezolvare, nu îi poate stârni decât observații amabile, repetate de multe ori, care nu aduc nimic nou, care nu aduc nicio soluție. Antonio are impresia că Juan nu vorbește despre Emilia ca un om care ar vrea să o scoată din depresie, ci ca unul care are de-a face zi de zi, cu însuflețirea binevoitoare a rutinei, cu o durere cronică fără leac. La urma urmei, se gândește Antonio, chiar la modul ăsta rutinar, tot e mai bine să vorbească de Emilia decât să o ignore. Cu toate astea, referința bibliografică l-a demoralizat mai mult decât ar fi fost cazul: de-a lungul anilor Juan Campos a făcut referință de multe ori la cărțile lui — fizic sau mental prezente, după caz — pentru a confirma sau infirma vreuna din temele aduse în discuție. Mulți ani, obiceiul ăsta i s-a părut interesant lui Antonio, i se părea că face parte dintr-un vast, deși difuz, proiect de educație intelectuală pe care se presupune că Juan și l-a

propus vizavi de el. Totul există pentru a deveni o carte, declarase Juan odată. E un citat dintr-un poet francez al cărui nume Antonio nu şi-l mai aminteşte, deşi, pe de altă parte, îşi aminteşte comentariul invariabil al lui Juan: cărţile ne instruiesc în legătură cu tot ce există. Şi acum s-ar părea că Juan are intenţia să explice situaţia Emiliei cu ajutorul unui volum gros cu coperte gri pe care îl ţine pe genunchi. E vorba de volumul XVI al *Summa Theologica* care conţine întrebările 69–99, plus un indice detaliat al *Summa*. Antonio tace şi Juan continuă:

– Aici, Antonio, sunt conţinute cele mai noi, *ultimele*, date ale catehismului nostru. Constituie o parte importantă din tezaurul revelat, din catehează şi din teologie. Bineînţeles, nici tu, nici eu, nici Emilia, nu credem că e ceva adevărat din tot ce se spune aici. Nu acceptăm valoarea lor intrinsecă. Negăm că ar avea aşa ceva. Însă cu toţii acceptăm valoarea lor socială: valoarea lor de aducătoare de consolare. Îmi vine ideea că tu şi cu mine, Antonio, am putea să folosim toate astea ca un calmant, ca un fel de morfină verbală ca s-o liniştim pe Emilia...

– Dar, Juan...! Antonio s-a răsucit în fotoliu. Nu s-a mai uitat la Juan. A stat cu ochii aţintiţi asupra focului. Acum s-a întors spre Juan şi-l priveşte fix, ca la început. Antonio are o expresie crispată, un rictus care ar putea părea provocat de uimire dacă încruntarea nu ar da la iveală enervarea.

– Te miră? Juan ţine acum volumul gri cu ambele mâini. Parcă ar fi un sacerdot care ţine în mâini, strâns la piept, liturghierul, e o figură ciudată în camera asta confortabilă, iluminată doar de o lampă cu picior şi de focul de lemne care trosneşte în şemineul din marmură ca într-o scenă dintr-un salon din alte vremuri. Un sentiment intens de irealitate estetică îl cuprinde acum pe Juan, liniştindu-l. Se gândeşte că Antonio Vega — cel mai de încredere prieten din câţi are — nu a înţeles propunerea lui, care nici măcar nu putea fi numită pe deplin propunere, care nu era, în

fond, decât o consecinţă cvasifarmaceutică a diagnosticului pus Emiliei, depresie.

— Nu ştiu dacă mă miră pentru că nu ştiu dacă te înţeleg. Dacă tu îmi propui să-i spun Emiliei ce zice cartea asta, *Summa* asta *Theologica*, despre moarte, atunci e ca dracu'. Ne ducem toţi la dracu' dacă asta-i ce propui tu.

— Hai, Antonio, n-o lua aşa! Nu îmi propun să fac nimic, mi-a venit ideea asta doar fiindcă am răsfoit ultimul volum al *Summa* şi m-am gândit că părţile cele mai poetice, cele mai consolatoare şi poetice despre înviere şi locul rezervat sufletelor după moarte ar putea să-i dea Emiliei un punct de sprijin, un pic de speranţă. Chiar dacă se ştie, bineînţeles, că tot ce se zice aici e poetic, e fictiv, dar în acelaşi timp frumos, milenar... poetic.

— Tu chiar crezi că toate astea, orice ar fi, ar putea să-i dea o consolare Emiliei? Cum naiba să o consolezi dacă nici tu nu crezi o vorbă din toate astea?

— Ce cred eu nu are nicio importanţă. Ce spun eu e că e consolator să te gândeşti la morţi ca la nişte oameni care sunt în viaţă, chiar după moartea lor fizică. Matilda nu a murit, am putea să-i spunem Emiliei: a urcat într-o altă sferă a existenţei. Se află în starea aceea misterioasă care e condiţia sufletului separat de trup, cum spune tradiţia creştină. În cartea asta sunt analizate în detaliu toate tradiţiile mito-poetice privitoare la viaţa după moarte. Eu ştiu că pentru Emilia, până acum, tradiţiile astea n-au însemnat nimic. Dar poate că acum ar putea să-i folosească la ceva...

— Şi presupunând, Juan, că ar fi aşa, cui îi revine sarcina de a-i spune toate astea? Îţi iei tu sarcina asta, să îi explici Emiliei că moartea Matildei e doar o poartă deschisă spre viaţa veşnică? Eu nu mă simt în stare de aşa ceva.

— Bineînţeles că nu, fiindcă tu nu crezi!

— Nici tu.

— Nu, nici eu nu cred. Şi totuşi, pot să fac în aşa fel de parcă aş crede. Să practic o *suspension of disbelief*. Nu cred, dar pun între paranteze necredinţa mea în scopul de a înţelege şi de a-i face şi pe alţii să înţeleagă ce credeau cei

care credeau. Nu e vorba ca noi să credem, ci de a ne sluji de cei care, pe vremea lor, credeau, ca să o facem să creadă pe Emilia.

– Despre ce e vorba de fapt e că tu, pur și simplu, vrei s-o înșeli.

– Cu bune intenții, evident, se grăbește Juan să adauge.

Acest *cu bune intenții* l-a zguduit pe Antonio aproape mai mult decât tot ce a fost înainte. Nu-i vine să creadă aceste *bune intenții*. Cum poate Juan Campos, intelectualul stimat, înțeleptul, maestrul lui să invoce bunele intenții într-un caz flagrant de falsificare și înșelăciune? Antonio folosea, cu ani în urmă, și în special cu Fernandito, o tehnică analoagă celei propuse acum de Juan: Regii Magi există și vin pe cămile din Orient încărcați de daruri, de Ziua Regilor. Asta nu era chiar o minciună, era doar o ficțiune, o poveste pentru copii, o iluzie care nu dura decât până la șase sau șapte ani, cel mult. Tot ceva de genul ăsta își propune și Juan? Fără să îndrăznească, Antonio îndrăznește să nege validitatea propunerii făcute de prietenul lui și spune:

– Ce propui tu, Juan, e absurd. Nici măcar nu e o bună intenție, deși nu zic că n-ai avea bune intenții. Zic că se vede de la o poștă intenția de a înșela...

– Să înșeli ca să vindeci...

– Nu cred că se poate cineva vindeca în felul ăsta. Pe deasupra, ca să meargă, ar trebui ca Emilia să fie pregătită temeinic, îndoctrinată, convinsă că există în moartea fiecăruia dintre noi, în moartea Matildei, ceva care nu a murit, nu moare și nu va muri niciodată. Cum putem s-o facem pe Emilia să creadă așa ceva dacă niciunul dintre noi doi nu crede în asta?

– Poate că ai dreptate, declară Juan Campos și oftează. Conversația îl plictisește de-acum. Era doar o sugestie, lasă.

– Am să îți spun eu, Juan, ce cred că ar trebui să facem cu Emilia: să o scoatem de aici. Despre asta aș vrea să îți vorbesc acum, bine? Să mă duc cu Emilia departe de aici, să las casa asta și amintirile ei și tristețea ei și tristețea iernii ăsteia și a ploii.

— Asta n-o zici în serios, nu-i aşa, Antonio?

— M-am gândit serios la asta şi pe zi ce trece tot mai serios, de când am ajuns aici. Casa asta, faptul că locuim aici, îi face rău Emiliei. Ce trebuie să facem e să plecăm...

— Înţeleg eu bine, Antonio? Chiar te gândeşti să o iei pe Emilia şi să plecaţi din casa asta? Nu cred, e imposibil după atâţia ani...!

— Imposibil nu e. Nu-i imposibil, Juan.

Nu e întru totul adevărat că Antonio s-a gândit să plece din casa asta. Poate pentru prima dată în seara asta a străbătut până în conştient un prurit inconştient că trebuie să fugă de la Asubio. În această idee aproape fulgerătoare, acum că a fost formulată cu voce tare, mai interferează o autoacuzare: Antonio înţelege acum că a fost neatent cu Emilia în ultimul an. Agitaţia mutării, mobilarea şi aranjarea tuturor lucrurilor, treburile fiecăruia, toate astea au voalat decăderea fizică şi mentală a Emiliei. În seara asta, dintr-odată, ascultând vocea amabilă a lui Juan şi auzindu-l cum propune neghiobia asta pedantă cu *Summa Theologica*, Antonio, prietenul de încredere, s-a răsculat, a devenit agresiv. De aici şi bruscheţea cu care îşi ia rămas-bun. Ca şi cum ideea şi punerea ei în practică ar fi acelaşi lucru. Bine ar fi dacă lucrurile ar rămâne aici! Dar Juan, care a luat mai în serios decât pare ideea lui Antonio, îşi maschează zbuciumul (dacă Antonio şi Emilia pleacă, toată buna rânduială a casei ar fi dată peste cap şi asta l-ar deranja pe Juan) şi spune pe un ton mai scăzut:

— Hei, Antonio, hai să nu ne grăbim! N-au trecut nici două luni de când mă luai de la gară şi îmi spuneai că o să petreci aici toată iarna şi chiar mai mult. Pe atunci, şi aproape că a fost ieri, nu-ţi trecuse prin cap aşa ceva. Nu se poate, prin urmare, să te gândeşti la asta de mult timp. Tocmai ţi-a venit ideea asta. E o idee prostească, dacă îmi dai voie să mă exprim aşa...

— O idee prostească? Normal! Dar poate că e singura idee bună care mi-a venit în tot timpul ăsta. Aşa că trebuie să mă gândesc, Juan, dacă îmi dai voie... Pentru că imposibil

nu e. E o idee care se poate pune în practică, Juan, oricât de greu ar fi.

XXVI

– O casă, Angélica, are nevoie, categoric, de niște oameni de casă. Așa se zicea pe vremuri și așa zic eu și acum: oameni de casă. Și asta sunt ei, aici, în casa asta de țară, Emilia și Antonio. Sunt și au fost întotdeauna mult mai mult, dar nu au încetat nicio clipă să fie și asta.

– Și?

– Acum zic că pleacă. Ce zici de asta?

– Pleacă? Unde?

– Ce știu eu..., unde-o fi. Că pleacă, că zic la revedere. Că nu mai vor să lucreze aici.

– Nu se poate.

– Și ție ți se pare ciudat, nu? iar vocea lui Juan se face suavă, de parcă ar vorbi la ureche.

– Cum să nu mi se pară ciudat, Juan! Păi îi cunosc de când vă cunosc și pe voi! Din prima zi când am intrat în casa voastră erau și ei acolo. Și apoi, tot ce povestiți cu toții, tot ce mi-a povestit Jacobo, ce a însemnat Antonio pentru Jacobo și pentru frații lui. Și Emilia pentru Matilda. Ce a însemnat Antonio pentru tine!

– Ba bine că nu!

– Dar ești sigur că vor într-adevăr să plece?

– Mi-e teamă că da.

– Dar de ce?

Juan și Angélica se plimbă pe faleză. E o zi gri-albăstruie, o dimineață cum nu sunt dimineții decât în nord-vest. E frig, Crăciunul se apropie vertiginos. Jacobo se apropie vertiginos, apropo. E cam pe la sărbătoarea Neprihănitei Zămisliri[1]. Ziua mamei (Angélica a subliniat cu un ton ușor zeflemitor semnificanța agasantă a acestei zile de decembrie.

---

[1] 8 decembrie.

Fără îndoială că Angélica ar fi apreciat bancul cu Jaimito pe care l-a spus Fernandito). Juan a stabilit că e comod să ai la cheremul tău un suflet îndatoritor și candid ca Angélica, care-i de-ajuns de expertă în psihologia domestică încât să-i mai arunci mingi la fileu fără să te angajezi prea mult. Juan a luat foarte în serios ideea că Antonio o va lua pe Emilia și o s-o ducă departe de Asubio. Și e o încurcătură serioasă: proiectul Asubio e amenințat dacă ei pleacă zilele astea. Juan, când Antonio a plecat în seara aceea, după ce a spus că vrea să o ducă pe Emilia departe de Asubio, s-a simțit deodată ca Dorian Gray care, în romanul lui Wilde, se urcă în podul unde a ascuns celebrul portret, ca să vadă urmele pe care le-a lăsat pe frumosul lui chip ultima ticăloșie comisă. Comparația, trasă de păr, i s-a părut, pe zi ce trece, din ce în ce mai adecvată. Există un Juan Campos înfrumusețat de admirația lui Antonio, de respectul pe care i-l poartă, un Juan care încă se plimbă pe pajiștile de lângă Asubio, care încă stă și citește la foc în biroul lui cum a făcut întotdeauna, cu aceeași figură senină, meditativă, figura unui bărbat în vârstă, a unui filozof retras departe de larma cea lumească[1] în refugiul său de la malul mării Cantabrice. Chipul acestui bărbat e încă neprihănit: chiar mai frumos decât în tinerețe, pentru că vârsta i-a înnobilat trăsăturile, i-a încărunțit fruntea. Însă declarația cu totul insolită a lui Antonio l-a scos din sărite. Recunoaște și el că poate ideea aia cu *Summa Theologica* a fost ușor excesivă: recunoaște că lui Antonio, bietul, i-o fi sunat probabil ca o găselniță de un gust îndoielnic în comparație cu îngrijorarea lui cât se poate de sinceră în ceea ce o privește pe soția lui. Și trebuie să recunoască iarăși că, de când s-au instalat la Asubio și situația Emiliei a devenit pe deplin evidentă, atitudinea lui Antonio s-a schimbat. Juan socotea că schimbarea asta o să fie superficială și că se va mistui în rutina cea de toate zilele,

---

[1] Aluzie la celebrul vers din *Odă vieții retrase* a lui Fray Luis de León.

pierind dizolvată în domoalele ape stătătoare ale tabieturilor lui Juan și ale ritmului de la Asubio. Și mai conta, bineînțeles, pe faptul că timpul va reuși până la urmă să aline doliul după Matilda: doar doliul se mai alină, ce e greșit în asta? Iar faptul că acum Antonio vine și zice nici mai mult nici mai puțin că pleacă i se pare indecent, nu poate să admită așa ceva, asta ar da totul peste cap, ar fi insuportabil. Și apoi sentimentele de jenă, cu efectul lor de augmentativ pentru neplăceri de toate soiurile, pe zi ce trece tot mai mari, îl incomodează moral pentru că îl face să se simtă egoist, murdar, capabil de o coruptibilitate nebănuită: corupt din cauza confortului pe care i l-a pus la dispoziție Matilda. Va putea supraviețui unei bulversări domestice de amploarea celei pe care i-o sugerează Antonio? Toate motivele astea puse cap la cap i-au amintit de romanul lui Wilde și, în închipuire, a urcat în podul unde ține, acoperit cu o bucată mare de catifea, portretul pe care i l-a făcut Matilda, sub inspirația dragostei, și pe care, în felul lui, l-a refăcut și Antonio, sub inspirația afecțiunii și recunoștinței pe care i le inspira acel Juan Campos din acele vremuri, portret pe care acest Juan Campos de azi îl vede cum ușor-ușor începe să plesnească, să crape, să se schimonosească. Dar, hai, asta-i o închipuire! De aceea se bucură Juan când stă în compania superficială a nurorii lui. Angélica încă îl vede frumos, încă fascinant, neprihănit. Dintr-odată, Juan vrea să se convingă, cu orice chip, că Angélica îl vede în lumina unei frumusețe la fel de mari cum l-au văzut Matilda și Antonio și cum s-a obișnuit și el însuși să se vadă de-a lungul atâtor ani de confort și filozofie.

Juan se uită pe furiș la însoțitoarea lui. Angélica merge repede, mereu luând-o puțin înainte. De fapt, Juan tot timpul încetinește puțin mersul pentru ca Angélica să i-o ia înainte și să trebuiască să-și întoarcă fața spre el când îi vorbește, ca o discipolă. Generosul artistotelician pășește lent. Și Angélica e un fel de Alcibiade feminin care se menține suplă și dezirabilă. În ton cu supletea toamnei cantabrice, unde, ah, cât de luminoase sunt tonurile de

gri-albăstrui și reverberațiile plumburii ale mării, tăișul rece al aerului produce un încântător efect de erotism în suspensie. Angélica tocmai l-a întrebat de ce vor să plece Antonio și Emilia după atâția ani. Și Juan se hotărăște să nu-i spună tot adevărul pentru că adevărul frământărilor lui Antonio în legătură cu Emilia îl incomodează în cel mai înalt grad. Îl incomodează ca, după atâția ani și după ce Matilda a dispărut dintre ei, consecințele acestei morți să ia locul care îi corespunde doar lui, lui Juan Campos, în preocupările lui Antonio. Simte ceva asemănător cu gelozia. Simte că, distrăgându-i atenția lui Antonio, Emilia îl pune în umbră și Matilda reapare diluată în umbra asta ca o fantomă crâncenă. Și îl incomodează, normal, să rămână, așa din senin, fără personal domestic. Ah, uite răspunsul pe care o să i-l dea Angélicăi.

— Mă întrebi de ce pleacă? Chiar vrei să știi, Angélica? Pleacă pentru că sunt personal domestic. Mereu au fost asta.

Răspunsul acesta o uimește pe Angélica, care tocmai se aplecase să rupă o floare vinețiie pe care o descoperise în iarbă și acum ea, înclinată până aproape de pământ, își ridică ochii spre Juan ca o Maria Magdalena.

— Dar nu erați prieteni? Mereu am crezut..., Jacobo zicea asta, și pe tine te-am auzit spunând că Antonio și Emilia sunt prietenii voștri. Prietenii nu pleacă așa. Nu sunt servitori, așa că nu...!

— Ah, Angélica, tocmai ai pus punctul pe i! Ai vorbit, în casa spânzuratului, exact de funie. Așa cum celebrii *paying-guests* anglo-saxoni sau celebrele *au-pair girls* sunt doar pe jumătate ceea ce, din politețe, se presupune că sunt, la fel prietenii angajați, cum e cazul Emiliei și al lui Antonio, sunt, și au fost întotdeauna, doar pe jumătate prieteni... Acum ai răspunsul la întrebarea ta!

— Ce urât sună ce spui tu acum, Juan! Mă lași mască. Chiar e urât, groaznic de urât. E foarte dur ce spui!

— N-o lua chiar așa de în tragic. E doar un adevăr secret. Un cvasiadevăr, cvasimucilaginos, al vieții noastre de

familie strălucite. Matilda ura expresii gen *serviciu, serviciu domestic, serviciu militar, servicii...* Matilda era o fanatică a lui *non serviam*. Asta era, la Matilda, zona aceea profundă din ea, diabolicul, asta a fost întotdeauna latura ei luciferică...

– Păi să știi că îmi place asta, îmi place, Juan. Și eu am o latură din asta, luciferică...

Angélica s-a ridicat acum în picioare și s-a proptit în fața lui Juan — e aproape la fel de înaltă ca el — și îl scrutează din priviri. Acum, din nou, Angélica se simte în al nouălea cer și știe că momentul acesta e crucial, cu adevărat crucial, în relația cu socrul ei. Și e cumplit de neliniștită să nu se arate nici prea indiscretă, nici prea discretă. Prea multă discreție n-ar duce în cazul de față decât la tăcere pur și simplu, iar Angélica urăște lucrul ăsta. Juan, la rândul lui, mijindu-și ochii, cu capul înclinat ușor într-o parte, simte exact ce e în sufletul Angélicăi și zâmbește fără să-și piardă câtuși de puțin seriozitatea așternută pe chip. Exclamă:

– Da, da! Fără doar și poate Matilda ura noțiunea de servitute din cele mai nobile rațiuni filantropice. Ce se întâmplă însă e că formula pe care de comun acord eu și cu Matilda am aplicat-o în cazul lui Antonio și al Emiliei a comportat întotdeauna o puternică doză de ambiguitate: erau prietenii noștri, trăiau cu noi, călătoreau cu noi, ne educau copiii, noi îi educam pe ei, și le plăteam un salariu considerabil. Între noi era un contract, asta e, și de fapt fiecare, și Emilia și Antonio, au semnat cu Matilda și respectiv cu mine un contract de muncă, cu asigurare socială și toate celelalte. Despre toate astea nu s-a mai vorbit niciodată, toți anii ăștia niciunul dintre noi patru nu a mai menționat amănuntul ăsta vulgar, dar cât se poate de limpede și de evident. Emilia și Antonio erau angajații noștri. Înainte de toate și la urma urmei, prieteni. Dar cum, în plus, erau și sunt angajații noștri, acum vor să plece și își iau la revedere, cer lichidarea, Angélica, lichidarea. Cuvântul cel mai tâmpit pe care-l știu: lichidarea.

– Tot ce mi-ai zis acum, Juan, e foarte trist, totul e foarte trist. De fapt, o știam. O știam de la Jacobo poate, oricum,

am ştiut-o dintotdeauna. Dar nu mi-am imaginat că are aşa de mare însemnătate, că are atâta importanţă condiţia asta dublă de angajat şi prieten în acelaşi timp. E cam trist, Juan, foarte trist de fapt.

— Sigur că este, Angélica, sigur că da. Dar e adevărul, cvasiadevărul. Unul dintre adevărurile astea insidioase care îşi fac jocul tăcut pe sub viaţa clară şi limpede a unei perechi cum eram eu şi Matilda. N-ar fi avut nici cea mai mică importanţă, toate ar fi continuat la fel ca întotdeauna, dacă nu s-ar fi trezit acum Antonio, nitam-nisam, că gata, vrea să plece.

— Nitam-nisam? iscodeşte Angélica, oripilată. Fără să vrea şi-a supraaccentuat întrebarea care a devenit aproape o exclamaţie şi aproape că îi stârneşte lui Juan un râs prostesc. Pentru o clipă, Juan izbucneşte în râs ca şi cum Angélica i-ar fi spus un banc scurt, excelent, pe nerăsuflate. Juan nu poate nega că are acum senzaţia de triumf pe care îl au scriitorii când reuşesc să rezolve, cu toată strălucirea, o scenă dificilă sau mai cu schepsis. În cazul de faţă, reuşita estetică a lui Juan constă în faptul că a făcut-o pe nora lui să creadă că, în fond, decizia lui Antonio are de-a face cu condiţia servilă.

— Să mă înţelegi, Angélica, când zic nitam-nisam ăsta-i un fel de-a zice. Încă nu s-a întâmplat nimic, nu e nimic stabilit. De fapt, Antonio n-a zis decât că probabil Emiliei o să-i fie mai bine dacă pleacă de la Asubio şi lasă aici şi amintirile ei, asta e tot. Dar, cum bine ştii, eu sunt educat în simţul posibilităţii. Şi, bineînţeles, posibilitatea ne face să vedem fantome. Să te plasezi în domeniul posibilităţii înseamnă să te plasezi în suspiciune. Între ce se poate întâmpla şi ce se va întâmpla (sau poate că nu), nu pare a fi, dacă priveşti din perspectiva posibilităţii, o distanţă semnificativă. E posibil ca Antonio să plece, apoi o să plece, mai devreme sau mai târziu. Iar asta o să mă dea peste cap, o să-mi provoace multe neplăceri. Şi nu doar că o să-mi provoace neplăceri, Angélica. O să-mi provoace şi suferinţă.

Pentru că, la urma urmei, Antonio e prietenul meu, cel mai bun prieten, singurul meu prieten.

– Dar chiar asta e, nu o să plece! Nu o să plece pentru că e prietenul tău. E mai mult prieten decât servitor. De aceea, când o să vină momentul să ia decizia, va prevala prietenia în fața dorinței de-a o lua la drum lăsându-te pe tine singur și părăsit. Antonio n-o să te părăsească, Juan.

– Așa sper și eu, Angélica. Așa sper. Pentru că în caz contrar ar fi tare agasant, o sâcâială lungă și absurdă pe care, adevărul e că, după atâția ani, nu cred că o merit.

Au mers pe drum în salturi, parcă. Culmea falezei e marcată de o cărăruie care le îngăduie să meargă împreună doar dacă unul o ia în fața celuilalt. De pe această culme se vede marea asta imensă care, dacă o ții drept înainte, ajunge până în Anglia. E o întindere tulburătoare, rece și întunecoasă în străfunduri, pe care o despică provele vaselor și chilele bărcilor cu traul care au pornit la pescuit sardine și bonite. Marea care de partea cealaltă înseamnă Indiile Occidentale, marea care înseamnă rute, naufragii, vise de bogăție peste mări și țări, America. Această întindere hermeneutică pe care o reprezintă marea pentru un hoinar ce se apleacă asupra mării de sus, de pe culmea falezei de lângă Asubio, se estompează acum, pe măsură ce Angélica și Juan se îndepărtează de marginea povârnișului și coboară pe firul văii înțesate de mărăcini și muri, ce se deschide apoi spre pajiștile smălțuite în depărtare de zgomotul domol al talăngilor de la gâtul vacilor și de vacile însele, din rasa autohtonă și din rasa elvețiană.

Au ajuns la drumul comunal, care, dacă o iei în jos, ajunge la Lobreña și care, urcând, îi va duce la Asubio. Drumul ăsta comunal, prost asfaltat, șerpuiește până la casa familiei Campos, așa că, dacă o iei pe pajiște și pe faleză, faci o scurtătură. Însă Juan și Angélica sunt la un kilometru de Asubio. E trecut de amiază. Acum urcă unul lângă celălalt și pășesc în același ritm, un ritm lent și meditativ: un ritm frumos, de soț și soție, de iubit și iubită care se înțeleg bine. Angélica e plină ochi, aproape că plesnește, de întrebări,

toate esențiale. Oare pe care s-o pună mai întâi? Lasă, prima care-i vine. Și spune:

— Totuși, Juan, când era Matilda, lucrurile nu stăteau așa. Eu îmi amintesc că Jacobo mereu zicea că familia lui erați voi toți: voi doi, Antonio, Emilia, ei trei, copiii, și Emeterio, și Boni și Balbanuz. Jacobo mereu zicea că asta era extraordinar, ieșit din comun, superb la Asubio, anume că stăteați verile și de Crăciun și de Paște la Asubio, și atunci erați toată familia, fără deosebire. Și sunt sigură că dacă acum îl întrebăm pe Jacobo, nu o să spună decât același lucru: că familia sunteți voi toți, fără nicio deosebire de rang sau de vreun alt gen...

— Și chiar așa e. Dar... există un dar, Angélica, pe care nu știu dacă să-l zic sau nu... spre binele tău.

— Cum adică spre binele meu? Ce are de-a face binele ăsta al meu cu toate astea?

— Păi are de-a face, și tocmai s-a văzut acum câteva clipe, pentru că a nu lua ca atare, ca un fapt care nu se discută, întregul acestei familii care ne include pe toți în mod egal și nu exclude pe nimeni, e un sacrilegiu. Tu nu te-ai exprimat așa, dar sentimentul ăsta e sentimentul puternic care se află la baza uimirii și consternării pe care le-am observat la tine când ți-am zis că, pe lângă prieteni, Emilia și Antonio și restul, au fost, sunt și vor fi întotdeauna servitorii noștri. Matilda n-a acceptat niciodată asta! Nu doar că nu a vrut să discute asta cu mine și cu nimeni altcineva, ci chiar a refuzat să accepte evidența și a murit în brațele Emiliei, interzicându-mi chiar mie s-o văd în ultimele momente, refuzând să accepte ce era Emilia de fapt, servitoarea ei. Matilda era, în fond, produsul acestui socialism luminat artistocratic al clasei de sus engleze, care a trecut prin Bloomsbury, prin Woolf, prin Keynes și tot restul, care întreținea o ambiguitate absurdă în ceea ce privește serviciile. Și toate astea le poți citi, cuvânt cu cuvânt, în cartea lui Quentin Bell. Aici se văd greutățile pe care Virginia le-a avut întotdeauna în ce privește serviciul domestic, ce greu i-a venit să se lase slujită, să organizeze

personalul domestic, să îi trateze pe slujitori ca pe niște slujitori și în același timp ca pe niște egali, întrucât erau socialiști sinceri, de la începuturile socialismului. Educată în această tradiție anglo-saxonă și fiind, cum era, o femeie eminamente practică, Matilda a pretins că trăiește într-o imposibilă sau cel puțin discutabilă înfrățire ce suprima stratificarea socială în favoarea adevăratei prietenii dintre clase. A reușit să mă antreneze și pe mine în entuziasmul ei, dar Hegel a învins-o pe Matilda cu al său *Aufhebung*: *Aufhebung* e acea suprimare aptă de a depăși, care reține veșnic ceea ce veșnic pretinde că depășește. Până la urmă Hegel a avut dreptate, și Matilda nu. De aceea a reapărut acum problema cu lichidarea pe care o cer Antonio și nevasta lui... Și asta dacă, după cum mă tem eu, lucrul ăsta se va confirma.

Au urcat coasta foarte repede, avântați amândoi, Juan mai ales, avântat de vehemența elocvenței lui dezlănțuite. Încă două sute de metri și o să fie în grădină. Singurul lucru pe care-l mai poate spune acum Angélica, în chip de rezumat, este:

— Ce minunat e să vorbesc cu tine, Juan, tu știi totul, totul, tu îmi explici totul, oricât de groaznic ar fi, tu îl pui în ordine, mă faci să-l văd clar ca bună ziua. Cât te admir pentru asta! Mereu te-am admirat!

Bonifacio, care trebăluia în dreptul porții de la intrare, le deschide poarta, intră amândoi. Juan zâmbește, fără să lase să i se citească zâmbetul mascat de repeziciunea cu care a pornit-o spre casă. Dar a mințit și știe că a mințit, a zăpăcit-o pe Angélica și știe că asta a făcut, și zâmbește din cauza asta. Pentru că a nimerit și a reușit și sufletul lui *e plin de minciună, ca marea cea iute și tare la chemarea cea mare a elocvenței.*

XXVII

De data aceasta sunt cu toții la prânz, așezați în jurul mesei ovale. Chiar și Emeterio a rămas la prânz astăzi și s-a

așezat între Antonio și Fernandito. Juan o are la dreapta lui pe Angélica și la stânga pe Emilia. Înainte de-a se așeza la masă Angélica a primit un telefon de la Jacobo care îi spunea că o să vină să stea câteva zile cu ei de sărbătoarea Neprihănitei Zămisliri. Angélica s-a prefăcut că e bucuroasă dar, de fapt, întoarcerea soțului său e o pacoste. Angélica nu știe ce vrea. Știe doar că nu vrea, deocamdată, să apară interferențe între ea și Juan. Iar Jacobo ar reprezenta o asemenea interferență, cel puțin pentru că probabil va insista pe lângă Angélica să se întoarcă la Madrid cu el, după vacanță. Telefonul lui Jacobo a coincis cu momentul când Angélica și Juan au intrat în casă, iar Angélica s-a retras dinadins în grădină ca să poarte conversația. Când a închis telefonul, Angélica s-a simțit dezamăgită, ca și cum evenimentul ăsta banal ce va avea loc în curând, întoarcerea soțului, nu va putea să însemne altceva decât ruptura dintre ea și Juan. Angélica i-a spus deja lui Juan cu alte ocazii care-i treaba, cum spune ea, între ea și Jacobo. Și treaba e că se plictisesc împreună. La care se adaugă faptul că o femeie ca Angélica care nu muncește și stă toată ziulica în apartamentul din Madrid nu are chef să-l aștepte seara târziu pe un soț hiperocupat și obosit. Nu au despre ce să vorbească. Pe Angélica nu o interesează banca și pe Jacobo îl interesează din ce în ce mai puțin ce gândește Angélica, ce simte ea, ce citește. Și Angélica acolo, în apartamentul de la Madrid, se simte din nou dată la o parte, scoasă pe tușă, cum a fost și în ultima fază a bolii Matildei, doar că pe atunci Jacobo și Angélica vorbeau mai mult, vorbeau foarte mult. În timpul prânzului — astăzi au la masă șnițel de vițel — Angélica s-a stins și s-a repornit de câteva ori succesiv. Conștiința ei e ca un întrerupător cu doar două poziții: Jacobo pentru stingere, Juan pentru pornire. Să plece acum cu Jacobo la Madrid e ca și cum s-ar întoarce la întunecimile exterioare: apartamentul din Madrid e lipsit, are ea impresia, de lumină și viața ei în Madrid — numai ideea că poate trăi la Madrid — o scoate din minți. Aici, în schimb, în sufrageria asta din Asubio, e un aer plin de vitalitate,

discret, bineînţeles, însă tensionat şi reverberant ca întinsul unei ape sub soare. De mult timp Angélica a abandonat ideea care o mânase iniţial să rămână la Asubio după ce Andrea s-a întors la Madrid: ideea de a sta de veghe şi mereu pregătită pentru că sigur o să aibă loc ceva groaznic în casa socrului ei. Acum Angélica nu mai crede în aşa ceva, dimpotrivă. Acum crede că Juan are nevoie de ea pentru că, dacă nu e ea, nu are cu cine vorbi. Din nou e lumină înviorătoare în conştiinţa Angélicăi: e clar că rolul ei e să stea lângă Juan, deşi conţinutul acestui rol e încă extrem de confuz. Îi observă pe ceilalţi cinci oameni de la masă, care nu vorbesc prea mult între ei, deşi comunică monosilabic doi câte doi. Antonio cu Emeterio sau, alternativ, Emeterio cu Fernandito sau, vorbind puţin mai mult, Juan şi Angélica însăşi. Doar Emilia rămâne tăcută în faţa lui Antonio când nu ajută la strânsul farfuriilor şi la aşezarea platourilor. Nu e o conversaţie generală pe o temă comună. Şi totuşi, Angélica simte că se află acum într-o comunicare mută dar intensă cu ei toţi. Ideea că trebuie din nou să facă pereche cu Jacobo când ia prânzul o face să se simtă groaznic de nefericită.

— Ştii, Juan? Tocmai am vorbit cu Jacobo, zice că o să vină câteva zile să stea cu noi. Angélica a spus asta întorcându-şi uşor capul către Juan ca să nu mai rămână tăcută atât de mult timp. Are impresia că, din partea ei, o tăcere prelungită excesiv ar scoate la iveală în faţa tuturor puhoiul năvalnic de sentimente care o încearcă acum. Angélica, de fapt, a tradus pachetul de informaţii condensate în care constă viaţa ei la Asubio şi alături de Juan într-o intensă situaţie emoţională: se simte foarte emoţionată şi nu vrea ca nimeni, cu excepţia lui Juan, să ştie că ea se simte astfel. E sigură că Juan simte acelaşi lucru ca ea şi că sentimentul pe care îl simt amândoi deopotrivă nu îl simt decât ei doi şi reprezintă, aşadar, secretul lor privat în clipa de faţă. Nimic mai potrivit, deci, decât să arunce întâmplător vestea despre telefonul pe care l-a primit de la soţul ei ca să-şi mai potolească încordarea:

— A, splendid! Câteva zile aici o să-i prindă de minune lui Jacobo, a comentat Juan.

— Da? Crezi? Nu știu dacă o să se potrivească prea bine cu atmosfera de acum... Angélica nu a putut să se abțină să-i dezvăluie lui Juan o parte din rezervele cu care așteaptă sosirea soțului ei.

— Cum adică nu o să se potrivească? Bineînțeles că da. Sigur o să aducă puștile. E sezonul, cred, pentru sitari. Jacobo cunoaște toate domeniile de vânătoare de pe-aici.

— Da, într-adevăr, Jacobo trebuie mereu să facă ceva, e un om de acțiune... spune Angélica.

— Ca mama lui, adaugă Juan.

— Exact. Ca mama lui. Observi că mereu revenim la același subiect?

— Revenim la Matilda. Casa asta e Matilda, familia asta e Matilda. Revenim la Matilda fie că e de bine, fie că e de rău. Juan își duce la gură un pic de pâine, ia o gură de apă.

Fernando, care a fost numai ochi și urechi la conversația dintre Angélica și tatăl lui, întreabă de la celălalt capăt al mesei:

— Am auzit bine? Vine Jacobo, Angélica, asta mi se pare că am auzit...! Ce belea!

Juan detectează de îndată tonul persiflator al fiului și chiar Angélica detectează agresivitatea prezentă în exclamația finală. De aceea spune:

— Care belea, Fernando, dimpotrivă! Cum îți dai și tu seama, e soțul meu și mă bucur enorm să fie cu mine...

— Nu mă îndoiesc, Angélica. Dar ți-ar plăcea să te mai și contrarieze puțin, hai recunoaște! Jacobo e cam din topor. Un nobil dulap. Un nobil armăsar, deși în cazul vostru tot aia e.

E atât de vizibil cât de penibil se simte Angélica, încât Antonio intervine servindu-i pe toți cu vin. Pentru a-i servi, Antonio se ridică, ia sticla, care e în centrul mesei, și merge și umple paharele tuturor pe rând până ce ajunge înapoi la locul lui. Antonio are senzația, cât timp duce la capăt acțiunea respectivă, că merge ca un somnambul în jurul mesei

ovale. A hotărât să servească vin într-un mod atât de ostentativ — în mod normal, la prânz, toți își trec de la unul la altul sticla de vin și carafa de apă — pentru că a simțit că-l cuprinde un acces de violență auzindu-l pe Fernandito. Ridicându-se și servindu-i pe toți rând pe rând, i s-a părut că merge ca-n vis, ca și cum scena pe care o are în fața ochilor s-ar desfășura într-o altă dimensiune: dimensiunea îndepărtată a ostilităților, a împunsăturilor, a sfidărilor care acum, după moartea Matildei, au luat locul bucuriei de a trăi. De la ultima lor conversație, Antonio are constant impresia că l-a jignit într-un anumit fel pe prietenul lui. Problema e că Antonio nu reușește să afle cum și prin ce a putut să-l jignească dacă nu a făcut decât să-i sugereze ce-i trece prin cap, anume că trebuie să o ducă pe Emilia departe de Asubio. Antonio e conștient, bineînțeles, că dacă planul acesta e dus la îndeplinire, chiar pe o perioadă limitată, trebuie să găsească o soluție pentru a asigura bunul mers al lucrurilor la Asubio fără el și fără Emilia. Antonio își dă seama că planul lui ar bulversa profund rutina casei. Însă în același timp Antonio e sigur că, dacă se va pune problema, Juan va pune mai presus binele Emiliei decât confortul lui personal. Antonio are nevoie, în momentul acesta al vieții lui, să creadă cu tărie că, în ciuda unor semnale neliniștitoare, nu s-a schimbat nimic în relația lui cu Juan. Antonio are nevoie să creadă că Juan e același Juan amabil și înțelegător, așa cum s-a arătat a fi de-atâta amar de timp. Adevărul e că aproape a renunțat la proiectul de a o lua pe Emilia și a pleca de acolo, printre alte motive pentru că nu știe unde ar putea s-o ducă dacă pleacă din casa asta. Ce ar face ei doi, singuri pentru prima dată de atâția ani, conștienți, pe de altă parte, că nu sunt în vacanță și nici nu au cerut un concediu fără plată, ci că pur și simplu fug ca să-și aline doliul după Matilda. Și dacă, pe de altă parte, melancolia Emiliei nu o să se mai vindece, chiar dacă fug? Și dacă, așa, ca un cancer al sufletului, durerea provocată de moartea Matildei o s-o răpună în scurt timp pe Emilia?

Antonio i-a servit pe toţi cu vin. Emilia, care a ieşit din sufragerie în timp ce Antonio servea vinul, se întoarce acum cu platoul cu brânzeturi şi cu un caston cu fructe uscate. E o scenă liniştită, răstimpul unui desert calm, peste câteva minute Emilia, sau una dintre ajutoarele lui Balbanuz, o să aducă şi cafeaua. Emilia e numai piele şi os. Antonio observă lucrul ăsta ca şi cum l-ar vedea pentru prima dată. În blugi şi cu puloverul acela negru pe gât, chipul Emiliei încadrat de părul negru scânteiază ca faţa prelungă a unui înger dintr-o icoană sau ca o figură minoră, masculină, de tânăr, a lui El Greco, un personaj secundar situat în lateral, a cărui paloare pune în evidenţă colereta albă din *Înmormântarea Contelui de Orgaz*. Pe Antonio îl cuprinde o duioşie fără margini. Îşi simte gura uscată. Emilia e în picioare, sprijinită de spătarul scaunului, şi zice:

— Matilda spune că nu mai e vin de Porto. Îmi pare rău, e vina mea. Ultima dată când am coborât la Lobreña, vreau să zic, la Letona, când am făcut lista, am uitat să trec vin de Porto. Matilda zice mereu că e imposibil să faci lista completă: oricât ai fi de atentă, tot uiţi ceva, Emilia, şi eu sunt la fel...

— Nu-i nimic, Emilia. Rezistăm o zi fără vin de Porto. Privaţiunea contribuie la creşterea apetitului. Vinul de Porto pe care o să-l aduci mâine de jos o să ne pice mult mai bine, a declarat pe un ton lent Juan după o pală albă de linişte absolută care durat o secundă.

Fernandito îşi ascunde faţa între mâini. Emeterio se apleacă spre Fernandito şi îl întreabă ceva la ureche. Angélica s-a ridicat în picioare şi s-a apropiat de Emilia, cu un pas plin şi rapid de asistentă foarte profesionistă.

— Eşti amabil, Antonio, să-mi dai puţină cafea?

— Cum să nu. Antonio toarnă cafeaua la fel de lent cum ar face-o un robot, un actor care ar juca rolul unui robot într-un film science-fiction. Dă impresia că execută gesturile, unul câte unul, unul după altul, după o schemă mecanică ce imită, cu toate detaliile şi cu toată precizia, acţiunea unui om care serveşte o cafea neagră şi duce ceaşca plină,

aburindă, de la un punct de plecare, locul unde se află Antonio, la un punct de sosire, locul unde se află Juan. *Clipa e numărul mișcării, după anterior și posterior.*[1] Toate acestea au loc într-o clipă care, s-ar zice, e psihică, mentală, dacă nu ar fi, în chip cât se poate de evident, fizică. În continuare, ca într-o fotogramă imobilizată dintr-o peliculă alb-negru, Angélica se îndreaptă, plină de solicitudine, spre Emilia care se întoarce spre ea și o privește, fără să dea impresia că o recunoaște prea bine. Emilia, acum, foarte încet, pune din nou în mișcare scena, pornind către ușa sufrageriei care dă în holul bucătăriei și de acolo în bucătărie și chiar când ajunge la ușă Antonio se apropie de ea și o ia după umeri. Amândoi dispar.

— Biata Emilia, doamne! Te apucă mai mare mila când o vezi așa! exclamă Angélica, care a rămas în picioare, cu aerul acela suspensiv pe care-l ai când trebuie să dai un pachet sau să administrezi un medicament și îți dai seama că nu ai cui. În locul Emiliei e o absență cu totul ieșită din comun a Emiliei, la care Angélica se uită ca în transă. Acum, mai mult chiar decât acum o clipă, are aerul unei asistente în fața unui pacient care a dispărut sau care refuză să i se ia tensiunea.

— Așază-te, Angélica. Bea o cafea, zice Juan.

— Bea un brandy, Angélica, mai bine, așa îți trece sigur teama de fantome! comentează Fernandito care acum își sprijină capul în mâna stângă și examinează situația cu expresia cea mai cinică.

E foarte frumos în postura asta: răutăcios și zeflemitor. Juan Campos gândește: E exact ca mama lui.

— Zice mama — continuă Fernandito — că vinul de Porto îngrașă cel mai mult și că, pe deasupra, mai dă și dependență. E ciocolata băuturilor alcoolice, din cauza concentrației pe care o are la douăzeci de ani, după ce a fost fost transvazat dintr-un butoi în altul, și zahărul din el a

---

[1] Aluzie la definiția timpului dată de Aristotel.

devenit transparent, *tawny*, în pivniţele din Quinta do Bom Retiro. Ce bine te defineşte, nu crezi tată, faptul ăsta de a sta şi a degusta pe îndelete un porto bun, Bom Retiro, laolaltă cu tihna ta cea bună, acum că te-ai pensionat şi răposata ta nevastă te-a lăsat în pace şi poţi să te concentrezi la alambicatele tale ştiinţe ale logicii lui Hegel şi Bradley! Mereu ai fost un câştigător, tată.

— Nu mă scoate din sărite, Fernandito! Nu mă mai enerva! De unde toată agresivitatea asta? Ce ţi-am făcut?... Vii cu mine, Angélica? Hai să facem o plimbare. Să ne dezmorţim oasele.

Ies amândoi din sufragerie. Juan în faţă şi Angélica după el, cu paşii săritori ai celei mai bune studente din grupă.

— În mă-sa Fernando, frate! Ce voiai să zici? Emeterio vorbeşte acum pentru prima dată. Fernandito îşi aprinde o ţigară. Tatăl tău are dreptate să se înfurie.

Fernandito nu se uită la Emeterio, a cărui expresie când e impresionat o cunoaşte prea bine, de a cărui afecţiune nu are nevoie. Nu face decât să spună sec:

— S-a înfuriat, crezi? Bine ar fi! Da' de unde, e adormit, asta e, şi în plus, pus pe agăţat. Nu vezi şi tu?

— Hai în cameră să ne odihnim, Fernando! Eu te cunosc bine. Cu mine nu merge să te prefaci că te enervezi din cauza lui taică-tău. Hai sus!

Fernandito zâmbeşte într-un sfârşit. Şopteşte: OK, frate. Pleacă amândoi. În sufragerie se lasă liniştea albă a absenţei Matildei.

XXVIII

Uneori lăstunii cădeau jos, puii mai ales, şi Antonio Vega şi fraţii lui îi găseau striviţi, năpădiţi de furnici, lângă peretele casei. Nu mai rămâneau decât penele cenuşii şi oscioarele gri ale cadavrului, căpşorul, interiorul capului zdrobit şi alb, ca oasele uscate de peşte. Iar Antonio simţea atunci o milă anonimă în faţa acestei morţi seci a lăstunului,

mai de necrezut decât a animalelor terestre, pentru că în schiţa bietelor aripi cotropite de furnici era conţinut, la modul imaginar, zborul preaînalt şi neîncetat al lăstunilor care dorm în aer şi acolo se împreunează, legănaţi de vânturile călduroase ale verii. Mergând alături, atât de încet, spre apartamentul din latura lor de casă, Antonio şi-a amintit imaginile astea dezolante ale lăstunilor învinşi de moarte. Emilia cântăreşte cât un lăstun. Şi cum merg, amândoi în acelaşi ritm, Antonio a cuprins-o cu mâna pe după talie şi are senzaţia că transportă o pasăre mutilată de experienţa morţii. Boala şi moartea Matildei au fost cumplite pentru amândoi. Însă între Antonio şi Matilda a existat, normal, o mai mare distanţă care — deşi era plină de afecţiune — a împiedicat contagierea. Emilia a fost mai aproape de Matilda când a murit, astfel încât s-a molipsit de disperare, de spaima faţă de vidul iminent. De aceea, doliul Emiliei, spre deosebire de cel al lui Antonio (şi bineînţeles, de asemenea, spre deosebire de doliul lui Juan Campos), dă senzaţia că se măreşte pe măsură ce trec lunile, anii, doi de acum, ca şi cum niciodată nu se va mai putea risipi, în ciuda treburilor de zi cu zi, a programului de ocupaţii domestice pe care până acum Emilia l-a respectat atât de precis. Matilda e ca o piatră acum, târâtă de o viitură la munte: îşi schimbă locul, dar nu se dizolvă în apă şi nici nu se confundă cu celelalte pietre sau cu mâlul: se rostogoleşte tocindu-se, pe distanţe lungi, până ce devine piatra netedă şi plată şi frumoasă pe care o găsesc copiii pe plajă. Fiind lipsită de orice vâscozitate, neamestecată cu nimic din cele vulgare, cotidiene, neconţinând nimic care să nu fie aceeaşi durere, piatra aceasta a experienţei morţii Matildei este un dat absolut. Totul se învârteşte în jurul acestei pietre, tari, clare şi lustruite, care usucă seva cărnii şi a conştiinţei până ce nu mai rămâne nimic altceva decât ea. Din cauza asta Emilia, gândeşte Antonio — au ajuns în apartamentul lor, Emilia s-a aşezat în faţa televizorului închis —, vorbeşte la indicativ prezent despre Matilda, se gândeşte constant la

ea în felul ăsta, până ce ajunge să o spună cu voce tare, cum s-a petrecut în sufragerie acum câteva momente.

— Antonio, călugărițele ziceau că sufletul e nemuritor. Tu crezi asta, că sufletul e nemuritor? Vocea Emiliei e la fel de slabă cum era trupul ei când s-au întors împreună în apartamentul lor. Antonio a trebăluit ceva prin bucătăria apartamentului, mai degrabă ca să n-o deranjeze pe Emilia decât fiindcă ar fi avut vreo treabă. E încă devreme ca să cineze. Prea devreme ca să deschidă televizorul. Abia a trecut de cinci, deși afară s-a întunecat și Antonio a tras draperiile și a aprins focul. Camera asta de zi s-a schimbat foarte puțin față de cum era la început, când Emilia și Antonio au ajuns aici în prima vară și copiii erau încă mici. Și totuși, încă e un loc confortabil. Și Antonio s-a obișnuit să se așeze lângă Emilia pe canapea și să se uite neatent la foc, să-l asculte neatent cum trosnește la unison cu freamătul pinilor care înconjoară latura asta a casei. Niciodată până acum Antonio nu a avut senzația asta de singurătate la Asubio sau în apartamentul de la Madrid. Îl bucura prezența Emiliei când Matilda și Emilia se întorceau din călătorie și se odihneau câteva zile cu familia. Dar nu îl întrista faptul că rămâne singur. Antonio era obișnuit să stea singur, cu o singurătate alinată de conversațiile cu Juan și cu treburile lui prin casă. În după-amiaza asta, totuși, sentimentul singurătății i se pare sufocant, ca și cum s-ar afla într-un loc necunoscut, în străinătate, într-o cameră de hotel dintr-un oraș necunoscut. Ce prostie a zis când i-a spus deunăzi lui Juan că el și cu Emilia o să plece de la Asubio! De când a spus asta, sentimentul singurătății s-a prăvălit peste Antonio ca un sentiment de culpabilitate. Iar în după-amiaza asta, privind-o pe furiș pe Emilia, care a rămas mai departe nemișcată și palidă în fața televizorului stins, aproape în aceeași poziție în care s-a așezat când a intrat, se simte singur și vinovat. Și se simte în același timp absurd, pentru că nu e singur — e cu Emilia — și nu reușește să se recunoască vinovat de ceva anume. S-a simțit, într-adevăr, iritat când Juan i-a propus treaba aia cu *Summa Theologica*,

dar asta a fost o iritare trecătoare, cauzată de îngrijorările pe care i le stârnește Emilia. Și nimic nou nu s-a mai întâmplat de când am ajuns aici acum două luni, își zice Antonio, insistând mai mult decât ar fi necesar, ca și cum ar trebui să se convingă pe sine sau pe un interlocutor imaginar care ar nega că nu s-a schimbat nimic. Nimic nu s-a schimbat, repetă mental Antonio. Repetând-o, își dă seama că o repetă pentru că îi e teamă că nu e adevărat. Emilia e tot mai rău, a slăbit, pare sleită, vorbește foarte puțin și de mai multe ori, nu doar astăzi la prânz, s-a referit la Matilda la prezent. Schimbarea asta e ca o migrenă, care poate să îl apuce din nou în orice moment din zi și din noapte, câteodată îi provoacă insomnii de ore și ore, în care el stă nemișcat în pat cu ochii în tavan. Dar ceea ce Antonio neagă cu vehemență că s-a schimbat și de care în fond îi e teamă că s-a schimbat și de aceea neagă, nu e decăderea tot mai vădită a Emiliei, ci năclăirea lui Juan Campos.

— Nu mi-ai răspuns, Antonio. Nu m-ai auzit? Nu știi ce să răspunzi? Ziceau că sufletul e nemuritor, asta ziceau măicuțele...

Antonio nu știe ce să răspundă. Își dă seama că o parte din greutatea de a-i răspunde soției lui provine din faptul că s-a molipsit de la Juan Campos cu problematizarea care impregnează toate afirmațiile filozofice și în special filozofia lui casnică. Așa că nu se hotărăște să-i răspundă Emiliei deoarece mintea îi dă ghes să-i spună adevărul, dar și pentru că se simte în același timp ridicol fiindcă nu știe care-i adevărul în cazul de față. E adevărat și faptul că sufletul e nemuritor! Ce face Antonio e să se așeze lângă soția lui și să-i spună:

— Știi că te ascult întotdeauna și că te iubesc. Dacă așa ziceau măicuțele despre suflet înseamnă că ăsta e adevărul. Adevărul cel mai adevărat e că te iubesc, Emilia...

Dragostea are binecunoscutul efect pacificator care acum o face pe Emilia să zâmbească. E ca și cum, prin tandrețea cuvintelor soțului ei, și-ar apropia mâinile înghețate de foc. Rămân amândoi pe canapea, unul lângă

celălalt. Emilia își sprijină capul de umărul lui Antonio. Timpul trece mai puțin aspru, ca și cum ar face dragoste.

Și Antonio se întoarce la cele de dinainte: ceea ce s-a schimbat în mod alarmant în casa asta e Juan Campos. Recunoașterea acestui fapt i se impune conștiinței lui Antonio ca o detunătură neașteptată. Juan nu mai e cel care era, deși pare că e în continuare tot el. Această detunătură rămâne în aer speriindu-l pe Antonio și nu-l lasă să mai tragă nicio concluzie. Antonio are impresia că în ultimele luni care au trecut Juan s-a chircit. Vorbește mai puțin chiar și cu Antonio, mult mai puțin decât înainte. Produce în jur efectul pe care îl are un om suferind de o ușoară hipoacuzie: care nu acordă atenție celorlalți decât dacă descoperă că interlocutorul îi vorbește, își mișcă buzele, face un gest anume, dar dacă nu-l mai vede sau și-a schimbat poziția, nu-l mai aude, sau îl aude foarte prost. La fel Juan acum, dă impresia că a rămas puțin surd și are uneori aerul absent al hipoacuzicilor. Dar și asta e adevărat, că de la apariția Angélicăi, Juan începe să pară deconcertant de alert. La început Antonio a crezut că această companie, a unei femei mai tinere care nu aparține întru totul familiei, îl mai relaxează și îi mai potolește doliul. Dar ce se întâmplă e că relaxarea asta — care e cât se poate de vizibilă când e în compania Angélicăi — nu a diminuat câtuși de puțin închiderea în sine sau interiorizarea sau surzenia. E la fel de neatent ca și înainte, doar că acum e un neatent revigorat de conversația, ușor banală, a Angélicăi, nora lui.

— Dar nici măicuțele nu contează așa de mult, spune dintr-odată Emilia, luându-și capul de pe umărul lui Antonio, depărtându-se puțin de el, cu acea mișcare aproape imperceptibilă pe care o au cei care într-o conversație prietenoasă și prelungită descoperă o diferență de opinie sau de sensibilitate, care nu e atât de mare încât să pună capăt cordialității profunde sau să-i separe, dar care îi distanțează puțin, îndeajuns de mult totuși ca să se observe, cum e cazul acum cu Antonio și Emilia, o distanțare, o încetare a tandreții de acum câteva clipe. Da. Despre suflet

asta spuneau, da, că e nemuritor, trebuiau neapărat să spună asta pentru că trebuiau neapărat să creadă. Persoanele religioase, catolicii, asta cred, și pe deasupra le e și ușor. Tu știi, Antonio. Când le auzeam, tot la asta mă gândeam și eu, o dată a murit o fată, și altă dată a murit dintr-odată tatăl unei fete, și ce spuneau ele era mereu asta: nu a murit, s-a dus la cer. Și văzându-le, vreau să zic, văzându-le pe măicuțe, era ușor de acceptat, foarte ușor, bietele de ele, unde să se ducă dacă n-ar fi fost așa. Erau plictisitoare de moarte și neînsemnate tot timpul, așa de supuse și puțin răutăcioase, uneori chiar tare rele, dar se căiau imediat, încât eu mă gândeam: bine măcar că după aceea o să se ducă la cer. Eu la călugărițe n-am stat mult. Doar la grădiniță și la școala primară. Acolo ne învățau să fim bune, să fim curate, să nu zicem minciuni, să ne rugăm, și să ne gândim, când murea cineva, că sufletul lui se duce la cer. Bun, sau în iad dacă ai fost rea, dar foarte rea, sau în purgatoriu dacă ai fost numai puțin rea, sau în limbul copiilor dacă din nefericire mureau fără să fi fost botezați. Antonio, eu uneori aproape că aveam impresia că limbul era cel mai bun dintre toate. În limb cel puțin te uiți și nu simți și nu suferi, nici măcar nu știi că ești. În orice caz, cum nu știi că ești, atunci nici nu ești. Ești în plus: lichidare completă a existențelor, ca la falimente, tot așa e și limbul. Eu mă gândeam: ce drăguț, să ajungi în limb și nici măcar să nu știi, nici cu zbucium, nici cu lauri, și să rămâi acolo pentru totdeauna, în liniște. Dar asta era un caz extrem, limbul, doar pentru cei nebotezați. Cerul, cerul, pe asta insistau. Bun, sau iadul, dacă erai rea, dar rea, foarte, foarte rea. Și bineînțeles, atât pentru rai, cât și pentru iad, oriunde te-ai fi dus, sufletul trebuia ca, murind, să nu moară, sufletul era nemuritor. Toate astea eu le-am uitat mai târziu, Antonio. Erau niște dulcegării: a trecut timpul, a trecut timpul și am cunoscut-o pe Matilda și te-am cunoscut pe tine și am uitat de rai și de iad. M-am gândit că gloria e în lumea asta. Voi doi. Dar fiecare diferit: tu erai casa mea și tihna și odihna la bătrânețe și îmi ziceam că o să ajungem,

o să ajungem și noi ca Matilda și Juan. Matilda era în schimb noutatea, o neîncetată noutate, călătoria. Și nu m-am mai gândit. Și când Matilda s-a îmbolnăvit... Acum nu mai știu... Acum mă gândesc că e adevărat ce ziceau măicuțele, vrând-nevrând ăsta e adevărul și Matilda e în cer. Nu-i așa, Antonio? Nu-i așa, Antonio, că acum Matilda aude ce-ți spun, știe că vorbim despre ea și se află în camera asta și în casa asta, fiindcă nici tu, nici eu n-o s-o uităm niciodată și n-am uitat-o niciodată? Eu cum s-o uit, dacă e tot timpul cu mine, acum e cu mine și cu tine, și stăm toți trei aici?

Antonio e bucuros că Emilia vorbește așa de mult și că sunt din nou împreună, foarte aproape, și în timp ce Emilia vorbește Antonio îi ia mâinile în ale lui și simte ce reci sunt palmele Emiliei, ușor umede, ca două animale neasemenea care în același timp se liniștesc și se neliniștesc, amândouă băgate în aceeași cutie mică, închisă cu un capac cu găuri ca să poată respira. Deodată, totuși, Emilia își retrage brusc mâinile din palmele lui Antonio și face un gest ciudat, ca un catâr speriat. E ca o lovitură cu o coadă imaginară.

— Tot niște imbecile care nu contează erau și călugărițele astea, care mințeau. Și asta e adevărat, Antonio, și asta e adevărat. Am vorbit odată cu Matilda despre asta: i-am povestit despre măicuțe și despre cum erau ele și Matilda râdea și le zicea miorlăite și miți-miți și siropoase și voia să spună că nu însemnau nimic, că erau fățarnice și false și insignifiante ca niște păduchi și că trebuiau să aibă cerul fiindcă în lumea asta n-aveau parte decât de mizerie. Însă Matilda nu de mizerie avea parte, și nici eu. Și atunci, ce s-a întâmplat? Atunci Matilda nu mai există? Asta e ce s-a întâmplat, asta e groaznic!

Emilia și-a lăsat capul între mâini și geme. E o horcăială, de parcă s-ar sufoca, e ca geamătul unui animal prins într-o capcană și care nu știe cum să iasă și se încurcă și mai mult în sfori cu cât se mișcă și atunci geme. Antonio o ia în brațe pe soția lui și o leagănă. Disperarea îi leagănă pe amândoi ca o mamă mutilată.

XXIX

Antonio Vega are zilele astea impresia că nu aude bine. E ca senzația pe care o ai când ai o răceală strașnică sau o gripă. Viața curge în jurul nostru, dar nu se aude bine. Năclăiala acustică pare mai enervantă decât vederea încețoșată. Trăind cum trăiește Antonio, într-un context familiar binecunoscut, vederea se dovedește mai puțin importantă decât auzul: mergem încoace și încolo prin locuri familiare mai ușor decât am face-o cu un baston de orbi, orbește parcă. Coprezența lumii înconjurătoare e în așa de mare măsură acceptată tacit de noi toți, încât nu avem nevoie să o privim ca s-o știm acolo, ca să ne bazăm pe ea. În schimb, prin intermediul auzului se ia act de anomalii și de excepții. Auzim zvâcnetele pe care nu le vedem, vocea, vocile, zgomotele, tăcerile — pătrunzătoare — ne spun tot ce spune pe jumătate sau nu ne spune privirea. De aceea, Antonio are zilele astea o senzație de miopie, pentru că nu reușește să audă totul cum trebuie. E un țiuit în lumea înconjurătoare care, aparent, nu are emițător, echivalent cu *Il y a* al lui Lévinas, echivalent cu un impersonal *aceea* care țiuie abia perceptibil. E ca o noapte unde nu e nimic, e o senzație în surdină a lui *există*. Și ce există zilele astea pentru Antonio Vega e o senzație vagă de prezență fără prezență, de existență fără existență, de realitate fără realitate. Drept consecință a acestei senzații care de la ultima seară petrecută cu Emilia îl însoțește neîncetat, Antonio trebuie să lupte mereu cu o nepăsare teribilă față de ceea ce spun ceilalți, o nepăsare care i se pare vinovată — se simte responsabil vizavi de nepăsarea asta — pentru că rolul lui în casa Campos a fost mereu acela de a asculta ce spun ceilalți și de a reacționa la ce spun ei. Antonio Vega abia dacă își mai amintește la momentul acesta din viață — și nu simte niciun fel de nostalgie — de timpurile acelea de la început, acolo, la bancă, în birourile băncii, când singura lui obligație, potrivit expresiei încetățenite în bănci, era să stai frumos pe fundul tău și să nu te ocupi decât de treaba ta. Să nu se

ocupe decât de treaba lui a încetat să mai fie o ocupație la puțin timp după ce a intrat în casa Campos. A fost absorbit de copii, de Juan, chiar și de Matilda, care la rândul ei o absorbea pe Emilia, care la rândul ei îl absorbea pe el, pentru că era îndrăgostit de ea. Și Antonio Vega le-a spus tuturor — fără să le-o zică direct — aici sunt! Și toți l-au înțeles perfect, din prima clipă. Și acum e clipa de după. Tot ce a fost esențial s-a petrecut deja, și acum Antonio nu mai aude bine. Se simte dintr-odată tare de ureche și îngrijorat, uneori chiar speriat, de sunetul de neoprit al acelui *aici sunt!*, *iată-mă!*, cu subsunetul său *există*, *aceea*, pe care nu știe cum să-l interpreteze.

De aceea Antonio Vega, întâlnindu-se ieri la prânz în grădină cu Fernandito, i-a vorbit cu graba și precizia celui care nu aude bine și nu se aude bine și care trebuie să transmită un mesaj important a cărui înțelegere rămâne doar în seama celui care receptează mesajul, așa încât emițătorul se bazează pe faptul că neclaritatea sau ambiguitatea va fi remediată de înțelegerea ideală a unui receptor ideal, care în cazul de față e Fernandito Campos. Așa încât i-a zis:

— Fernando, sunt așa de îngrijorat din cauza Emiliei că nu știu ce să mai fac. Poate tu, care semeni așa de mult cu mama ta, ai putea să o ajuți mai bine ca oricine, dacă ai vorbi cu ea, dacă ai vrea să vorbești puțin cu ea, găsești tu un pretext, știu că nu e foarte ușor să vorbească acum cineva cu Emilia, dar să nu vorbești cu ea e ca și cum ai omorî-o. Te rog, ți-o cer eu, Fernando, să vorbești cu Emilia, găsești tu un pretext, sau fără niciun pretext, că așa ți-a cășunat. Te duci și vorbești cu ea, fiindcă așa ți-a cășunat. De orice îți trece prin cap, nu contează...

— Bine, Antonio — răspunse Fernandito — așa o să fac. Chiar azi o s-o fac.

Fernando Campos a răspuns imediat. L-a mișcat tonul lui Antonio, care nu face decât să sublinieze decăderea evidentă a Emiliei, urâțirea ei. L-a și măgulit: s-a simțit

prețuit de Antonio, care — presupune Fernandito — nu a reușit să-l atragă pe tatăl lui în rezolvarea situației cu pricina. S-a simțit, așadar, flatat că trebuie să joace un rol pe care tatăl lui, fără îndoială, a refuzat să-l joace. De asta Fernando e absolut sigur: e convins că Antonio a apelat la el *după* ce i-a cerut același lucru lui Juan și s-a văzut alungat în șuturi de pasivitatea paternă. Nu o știe cu siguranță, dar e convins că Antonio a procedat așa cum presupune el: i-a cerut această mare favoare persoanei pe care o consideră cea mai responsabilă din casă, capului familiei, dar problema e că familia e acum decapitată: capul ei nu a fost niciodată Juan, ci întotdeauna Matilda. Această evidență răuvoitoare îl face pe Fernandito să se simtă oarecum răzbunat: *el* îl va înlocui pe tatăl lui în această problemă gravă care e depresia Emiliei. Nu-l interesează câtuși de puțin ce trebuie să-i zică sau să nu-i zică Emiliei, dacă trebuie să o consoleze, sau să-i vorbească de Matilda, sau să o lase să plângă, sau să o lase să vorbească. Poate — concluzionează Fernandito — asta e cel mai bine: să o lași să vorbească. Dar nu așa cum ne lasă tatăl meu pe toți să vorbim — ca să se scutească de oboseala de a trebui să ne răspundă —, ci pentru că în fața interesului sincer pe care i-l va arăta Fernando, Emilia își va deschide inima, va lua aer și se va simți mai bine. Fernandito e sigur că, orice va face, orice va zice în ceea ce-l privește, Emilia, după intervenția lui, se va simți cu mult mai bine. Nu-și poate înfrâna nici vanitatea pe care tangențial i-o provoacă sarcina încredințată și nici reflexivitatea, al doilea efect colateral, care, de când era mic, îi secondează acțiunile deliberate. Acest al doilea element, reflexivitatea, diminuează importanța celui de-al doilea, vanitatea, și îl întărâtă pe Fernandito care — simțind că acționează drept, simțind că e pe cale să-și îndeplinească datoria (fiindcă, neîndoios, e vorba de o datorie) — se simte în același timp justificat, mai bun și mai frumos. Și se gândește la Emeterio. Nu o să-l vadă pe Emeterio până mâine la prânz, poate până mâine seara, și asta, uf, ce nasol e! Să nu-l ai pe Emeterio tot timpul la

dispoziție, ce nasol! Să-l ai când așa, când așa! Nasol de mori! O să meargă la Emilia imediat.

Pleacă să o caute pe Emilia și nu o găsește în casă. Îl găsește, în schimb, pe Antonio în garaj. Brecul nu e acolo și amândoi presupun că Emilia a coborât la Lobreña. Uneori se mai duce cu treabă pe acolo după prânz. Lui Fernandito îi vine în cap un comentariu care îl lasă trăsnit pe Antonio:

— Uf, mă bucur. Dacă se duce cu treabă înseamnă că deja se simte mai bine.

— Nu știu sigur dacă așa e. Cum nu e mașina... Nu, nu se simte mai bine. Nici bolnavă nu e. Dacă ar fi bolnavă s-ar simți mai bine sau mai rău. Ne-am duce la doctor. Dar nu e bolnavă. E tot așa de când a murit mama ta sau, ca să zicem așa, se simte tot mai rău pentru că timpul trece și ea e tot la fel...

— E o tulburare mintală... îl întrerupe Fernando.

— E și nu e. Emilia nu are o problemă mintală. Are o viață normală, vezi și tu, merge, face, drege, ajută la treburile casei. Face ce a făcut și în trecut. Mă rog, nu știu. De aceea îți sunt recunoscător că te duci la ea, că vrei să vorbești cu ea. Am impresia că pe mine mă are prea aproape, că abia mă deosebește de ea însăși.

Cât timp vorbesc, Fernandito se hotărăște să meargă cu mașina până la Lobreña să o caute pe Emilia. Planul e gata: că a luat mașina, s-a dus la Lobreña, o găsește într-un magazin de acolo și, într-o situație atât de anodină cum e să mergi la cumpărături cu cineva, conversația cu Emilia nu va fi grea. Se hotărăște că va rezolva asta chiar în această după-amiază. Îi spune toate acestea lui Antonio, care, cum stă acolo în picioare în fața lui Fernando, are o expresie ciudată: expresia celui care tocmai a avut un accident, a scăpat teafăr, se uită în jurul lui căutând un punct de sprijin oarecare, un polițist, un infirmier, un cunoscut, un peisaj cunoscut, sau strada... Însă Fernandito e grăbit acum să se pună în mișcare. Ideea de a se pune acum în mișcare nu-i mai dă pace. Se îndreaptă spre Porsche-ul său Boxster, care strălucește acolo, negru, luxos, banal în frumusețea lui

mecanică, în luxoasa lui culoare neagră satinată, ca un fel de sinecdocă bruscă a lui Fernando: *pars pro toto*. Nedesluşit, Antonio percepe toate astea, şi dintr-odată îi e teamă că a făcut o greşeală: oare va fi Fernandito, tânărul ăsta cu o slujbă frumoasă şi un Porsche Boxster, la înălţimea situaţiei? Va fi oare capabil de compasiune, de înţelegere, de afecţiune, când o să se întâlnească cu Emilia, dacă o s-o întâlnească? E ceva tâmpit, ca un soi de clişeu de film despre *american way of life* în ieşirea asta în trombă într-o decapotabilă neagră în căutarea unui brec destul de hârbuit, pe care-l conduce Emilia. Antonio ar spune nu: nu te duce, Fernandito, asta ar spune, dar e prea târziu. Porsche-ul porneşte în marşarier, întoarce volanul luând-o spre ieşirea din grădină. Pietrişul scrâşneşte. Scrâşnetul lui e elegant.

Antonio se hotărăşte acum să-şi continue treaba pe care o făcea, să pună în ordine cataloagele de horticultură şi îngrăşăminte în rafturile din încăperea lui din garaj. Locul ăsta, sălaşul din vremurile când copiii erau mici, din prima perioadă de la Asubio, a rămas liniştitor, cu mirosul lui de garaj, de benzină, de cutii de vopsea, de atelier de tâmplărie de ţară. Antonio se aşază în faţa căminului şi inspiră aerul fierbinte din jurul sobei, siguranţa pe care o degajă plita aprinsă, statornicia trecutului în amintire, a dragostei în amintire...

Se năpusteşte asupra lui o idee, cum că Emilia, dacă mintea i se înceţoşează deodată, aşa cum s-a întâmplat când a urlat şi gemut acum câteva seri, e în pericol să se sinucidă. Şi dacă — chiar fără să aibă intenţia să se sinucidă — se lasă dusă de obsesia ei, nu e atentă, şi are un accident mortal? Dintr-odată, Antonio nu mai poate să stea locului. Se ridică în picioare dintr-un salt. O să meargă şi el s-o caute pe Emilia. Urcă în Opel, porneşte în marşarier, întoarce volanul şi o ia spre ieşire. Apar pe terasa din faţa intrării Juan şi Angélica, care, înfofoliţi în paltoane, au aerul că vor să se ducă la plimbare. Îl salută amândoi făcându-i din mână. Antonio răspunde salutului şi accelerează până la ieşire. Poarta e deschisă. Lângă poartă, Boni îl opreşte ca să-l

întrebe ce se petrece, dacă s-a întâmplat ceva, de ce toată lumea iese acum, deodată, în viteză, cu mașina. Antonio, care a deschis geamul, îi spune lui Boni că merge să o caute pe Emilia. Boni dă din cap fără să zică nimic, fără să înțeleagă prea bine ce și cum. Prin oglinda retrovizoare Antonio vede perechea elegantă pe care o formează socrul și nora cum coboară pe jos prin grădină și ajung la poartă. O imagine dureroasă, care-l rănește pe Antonio în acest moment. Fără să știe de ce, accelerează și o ia la vale cu mașina înspre Lobreña.

XXX

De-a lungul întregului drum care merge de la Asubio la Lobreña, pe serpentinele drumului comunal abrupt, brecul Emiliei nu și-a făcut apariția. Fernandito nu a putut să țină în frâu precizia fină a Porsche-ului, care se ambalează sau se încetinește cu o apăsare ușoară pe accelerator sau ambreiaj sau frână, ca și cum a conduce o mașină ar fi la fel cu gândul de a conduce o mașină: se conduce singur – repetă Fernando clișeul pe care împătimiții automobilelor îl spun despre o mașină ca asta. Să o conduci e un lux, dar, în cazul acesta, luxul respectiv înseamnă o contaminare fizică, un vag impediment de a te duce în căutarea unei ființe atât de imprevizibile ca Emilia. Emilia poate că s-o fi dus cu brecul ei pe cine știe ce scurtătură, s-o fi oprit pe la vreo curbă și a intrat printre muri și de acolo a luat-o pe jos, poate că a ajuns pe o plajă minusculă sau s-a așezat pe faleză, sau poate că a ajuns la Lobreña și, cine știe – așa presupune Fernandito — o fi intrat într-un supermarket, de cealaltă parte față de Asubio, la ieșirea din oraș, și a lăsat mașina în parcare. Că asta a făcut Emilia e o supoziție din ce în ce mai clară pentru Fernandito. Docilitatea Porsche-ului și gândul acesta își dau mâna pentru ca Fernandito să traverseze Lobreña dintr-un foc și să-și lase mașina în parcarea de la supermarket. E după-amiaza unei zile lucrătoare.

Parcarea se poate examina dintr-o privire, e doar un brec de fapt, de culoare roşie, care nu e cel al Emiliei. Ca să fie absolut sigur că e aşa, Fernandito dă o tură prin toată parcarea supermarketului şi apoi parchează undeva. E ceasul dintre zi şi noapte, e frig, dar nu plouă. Ultimele case din Lobreña pâlpâie, dislocate, ca nişte semnale de avertizare. În satele din zonă, când cade noaptea, rămân între case zone întunecate, corespunzând curţilor, grădinilor, drumeagurilor neasfaltate care se strecoară printre case ca nişte albii uscate de pâraie în anotimpul ploios. Se transformă temporar în pâraie, într-o noroială care parcă ar reflecta şi parcă nu luminile felinarelor din colţ de stradă, ale felinarelor de la porţi, luminile de la bucătării şi camere de zi, puţine lumini, lumini amestecate cu ultimele licăriri ale ceasului dintre zi şi noapte. Supermarketul, în schimb, e un loc, firesc, superluminat, care îşi creează propriul spaţiu împrejmuitor, fără lumini pale, iluminat grotesc ca un spectacol de bâlci. Fernandito se dă jos. O să facă un tur rapid al magazinelor pe jumătate goale la ora asta. Poate că Emilia a lăsat maşina în alt loc: aici trebuie să fie, unde altundeva? Fernandito străbate cele două coridoare pătrate de la primul şi al doilea nivel în pas alert. Emilia nu e. Cafeneaua e la primul nivel. Mesele se zăresc la balconul de la primul etaj ca într-o curte a vecinilor. S-ar părea că în ultima vreme supermarketul a devenit locul de întâlnire al tinerilor din Lobreña. Aici pot să mănânce hotdog, nişte hamburgheri uşor arşi, cu brânză topită, roşii, castraveţi şi rondele de ceapă. E, în felul lui provincial, un loc foarte american. Toate cafenelele din toate supermarketurile din imensele *Corn States* arată, mărite la o scală de 1 la 10, exact aşa. Poate de aceea tineretul din Lobreña, care nu a învăţat engleza chiar la perfecţie, vine aici să îngurgiteze Coca-Cola şi *ketchup*. Fernandito detestă genul ăsta de locuri, însă, convins şi acum că Emilia nu poate fi nicăieri altundeva la ora asta, urcă la cafenea. Aşezaţi unul în faţa celuilalt, amândoi cu blugi şi geci de motociclişti, Emeterio şi prietena lui. În mama mă-sii.

— Ei, frate, ce faceți aici? Fernandito s-a înroșit, pentru o clipă gheara geloziei îi aprinde eleganta față sumbră.

— Și tu? Ce faci tu? Bea ceva cu noi, spune Emeterio fâstâcindu-se.

Fernandito rămâne în picioare.

— Stai jos, omule, bea ceva, spune prietena.

— Ați văzut-o pe Emilia? întreabă Fernandito.

— Pe Emilia? Nu. De ce?

— Pentru că a plecat de acasă.

— Cum adică a plecat? Vrei să zici că a ieșit.

— Da, mă rog, dar având în vedere în ce stare e... Am venit s-o caut, trebuie să vorbesc cu ea. M-am gândit că o fi aici.

— Bea ceva cu noi, hai, repetă Emeterio stânjenit.

E înduioșător să-l vezi așa. Prezența lui Fernandito îl intimidează. Fernando știe că prezența lui îl intimidează. Nu o să se așeze, nu o să bea nimic, n-o să facă el conversație cu prietena lui Emeterio, nu o s-o recunoască drept prietena lui Emeterio. Nefericirea adusă de gelozie, grozăvia ignobilă a sentimentului de gelozie, furia, rușinea — toate astea l-au cuprins pe Fernandito și îl fac să rămână mai departe în picioare.

— Trebuie să plec, spune.

— Organizăm altădată o ieșire în trei, bine? spune prietena.

E o fată simpatică, probabil are vreo douăzeci și cinci de ani. Sigur e îndrăgostită de Emeterio. Sigur va fi o soție bună pentru Emeterio. E aproape sigur că nu are nicio bănuială în ce-l privește pe Fernandito. E posibil chiar ca, în caz că află ceva, să înțeleagă ce fel de relație amoroasă e aceea dintre Emeterio și Fernando. Pare o fată bună. Fernando știe toate astea. Nu poate să-și țină în frâu gelozia, ura.

— Trebuie să plec, repetă. Și adresându-i-se lui Emeterio: Dacă o vezi pe Emilia, spune-i că o caut.

— Acum unde pleci?

— Mă duc să o caut pe Emilia, ți-am zis.

Acum pleacă. Se întoarce și zice:

— A rămas stabilit că mâncăm mâine la prânz împreună. Aşa am stabilit. Nu? Mâine, Emeterio. La prânz, la ai tăi acasă.

Se întoarce pe călcâie, coboară pe scările supermarketului fără să asculte răspunsul, fără să se mai uite la ei. Când iese, e deja noapte de-a binelea. A uitat de Emilia. Irresponsabilitatea geloziei îi sfredeleşte capul ca ţârâitul prelung al unui telefon într-o cameră goală. Se aşază la volanul Porsche-ului fără să aprindă luminile. O să stea să-i aştepte? Simte o pulsaţie în tâmple, ca un preambul al unei dureri de cap. Fernando se chirceşte în interiorul Porsche-ului negru, care la rândul lui se chirceşte, acum când luminile din parcare au scăzut, la căderea nopţii. Ştie că nu o să rămână aici să-i aştepte, ştie că nu trebuie să-i urmărească, vrea să plece, nu poate să plece, vrea să se culce cu Emeterio acum, să o ia în şuturi pe prietena lui. Izbucneşte în plâns. S-a terminat cu el, e pierdut. A uitat de Emilia.

Antonio Vega e pierdut în noapte. A dat o raită prin împrejurimi, s-a întors la Lobreña ca să caute sediul jandarmeriei. Acum îl salută pe poliţistul de gardă, care îi spune să intre. Îl ia în primire un caporal-şef care îi consemnează declaraţia.

Caporalul-şef nu reuşeşte să priceapă exact ce vrea Antonio Vega. Însuşi Antonio Vega îşi dă seama, chiar când îşi începe declaraţia, că e absurdă: cel mai probabil e că Emilia s-a întors la Asubio la ora asta. Nu e încă nici zece seara. Antonio îşi cere scuze. Se bâlbâie:

— Soţia mea nu se simţea bine zilele astea. A ieşit cu maşina în după-amiaza asta. Iertaţi-mă... Nu am sunat acasă. La asta trebuia să mă gândesc mai întâi. Pot să sun de aici?

Caporalul îi arată cu amabilitate telefonul de pe biroul lui. Aşteaptă mult până îi răspunde cineva. În sfârşit ridică receptorul Juan:

— Sunt Antonio, mă aflu la Lobreña. S-a întors Emilia?

— Emilia? vocea amabilă a lui Juan sună cumva îndepărtată, de parcă ar ţine receptorul departe de gură. Nu ştiu dacă s-a întors, nu ştiam că a ieşit...

— A ieşit cu brecul fără să-mi zică nimic. Ai putea, te rog, să suni în apartamentul ei?

— Cum să nu. Bineînţeles, sun chiar acum. Aşteaptă numai puţin, să nu închizi.

Se scurg câteva clipe interminabile. Antonio, aşezat în faţa gardianului, în biroul impersonal al jandarmeriei, nu se uită în jurul lui. Crispat, contractat. Spaima în faţa posibilităţii ca Emilia să nu se fi întors acasă îi contractă inima, îi reduce conştiinţa la dimensiunile unei biluţe de oţel închise într-un labirint minuscul de jucărie (e o cutie mică şi pătrată, acoperită cu un capac de sticlă, prin care poţi să vezi cum biluţa străbate labirintul de câţiva centimetri: jocul constă în a o face să intre printr-un loc anume şi să o ia într-o anumită direcţie — nu există decât o singură direcţie corectă — ca să iasă apoi din labirint şi să ajungă în felul ăsta la final). Angoasă. Aude din nou vocea lui Juan:

— În apartament nu e. Şi nici în latura noastră de casă. E foarte devreme încă, nu te îngrijora.

— Nu e devreme, e zece seara. E târziu pentru noi, pentru Emilia...

— S-o fi dus la film. Sau în vizită la cineva, la Letona. Sigur o să se întoarcă dintr-un moment în altul...

— Nu e nimeni la Letona, Emilia nu cunoaşte pe nimeni...

— Cel mai bine ar fi să te întorci şi să o aştepţi aici.

— Bine, Juan, mulţumesc.

Antonio îşi ridică ochii: îl are în faţa lui pe caporalul de la jandarmerie. Un om de vârstă mijlocie, cam pe la cincizeci, mai trupeş, cu o faţă amabilă. Chipul jandarmului întrezărit în toiul angoasei îl linişteşte puţin pe Antonio. Sigur e tată de familie, nevasta şi copiii locuiesc în apartamentul de la etajul sediului jandarmeriei. Doar dintr-o privire, văzându-i faţa numai în treacăt, Antonio îşi dă

seama că sigur jandarmul o să facă tot ce-i stă în putinţă s-o găsească pe Emilia.

— Uitaţi ce-o să facem, spune jandarmul. Îmi daţi datele soţiei dumneavoastră, o descriere în mare a ei, numărul de înmatriculare al maşinii, şi contactez celelalte posturi de prin preajmă şi postul de la Letona. Sigur o s-o găsim.

— Rămân aici? întreabă Antonio. Ar prefera să rămână aici, cu jandarmul ăsta, în biroul ăsta paradit al jandarmeriei din Lobreña, însă înţelege că e mai bine să se întoarcă acasă. Lasă numărul de telefon de la Asubio.

Când iese, frigul nopţii maritime îl răzbeşte ca frigul impersonal al unui loc necunoscut. Dintr-dată tot ce era familiar, Lobreña, Asubio, drumul comunal care duce la Asubio, a devenit straniu, ameninţător. Porneşte Opelul şi se întoarce la Asubio.

Bonifacio îi deschide poarta. Îi spune că l-a aşteptat toată seara, că Fernando încă nu s-a întors, şi nici Emilia. Îi spune să nu-şi facă griji. Faţa lui Bonifacio, ca şi faţa de la jandarmerie, îl linişteşte abia presimţindu-le acolo, privindu-le doar în treacăt, aşa cum vedem feţele zi de zi, fără să ne uităm cu atenţie la ele, înregistrându-le aproape ca pe nişte apariţii imanente care, cu toate acestea, ne transcend întru totul conştiinţa. Aceste chipuri întrevăzute ne afirmă sau ne neagă, cu bunătatea sau cu răutatea sau cu indiferenţa lor. Afirmă existenţa unei lumi umane dincolo de noi, independente de noi. În cazul lui Bonifacio, faţa lui e liniştitoare, ca şi vocea şi gesturile lui rutinate. Politeţea lui de servitor predemocratic. Antonio zâmbeşte gândindu-se la asta. Bonifacio şi Balbanuz au vârsta lui Juan Campos. Ilustrează o întreagă lume anterioară tineretului reprezentat de Emeterio şi Fernandito. Antonio e puntea între acea conjunctură şi noile circumstanţe spaniole. Intră în casă. Se gândeşte: mă duc să vorbesc cu Juan; a văzut lumină în biroul lui Juan, care încă nu a tras draperia. Dă să bată şi să intre, ca de atâtea alte ori. Dar îl reţine faptul că aude vocea Angélicăi şi râsul calm al lui Juan şi al Angélicăi. Antonio se gândeşte că probabil au stat de vorbă toată seara, au băut

niște pahare de whisky, au vorbit, în consens, despre toate câte un pic, probabil că au comentat și telefonul lui Antonio, care li s-o fi părut exagerat, plin de îngrijorare. Și or fi comentat, cine știe: bietul Antonio, când Emilia e cum e, e normal să-și facă griji, e înduioșător. Nu se poate face nimic deocamdată, au conchis ei probabil, așa gândește Antonio. Și e adevărat. Antonio știe că nu se poate face nimic deocamdată și probabil nimic toată noaptea: să se ducă în apartamentul lui și s-o aștepte pe Emilia. Sistemul telefonic de la Asubio e învechit. E un singur telefon fix cu două extinderi, unul în bucătărie și celălalt în apartamentul lui Antonio și al Emiliei. De obicei maneta e deschisă pentru extensia din bucătărie pentru că pe Antonio îl enervează să facă pe telefonista, așa zice el. Și mai e un interfon care face legătura între apartament și birou. Ajuns în camera lui, Antonio îl sună pe Juan să-i spună că a ajuns acasă, să se scuze că l-a deranjat. Juan înțelege totul, vocea lui e amabilitatea întruchipată, sigur, o să comute maneta pentru ca Antonio să răspundă primul dacă primește un telefon de la jandarmerie sau de oriunde. Asta-i tot. Din punctul de vedere al lui Juan și al Angélicăi, cazul e încheiat. Ei doi o să mai rămână să stea de vorbă încă vreo câteva ore, poate chiar mai mult, și Antonio o să se tot plimbe prin cameră încoace și încolo sau poate o să sune din nou la jandarmerie. E unsprezece noaptea, timpul se fărâmițează acum, trosnește cumva, ca o pâine veche de două zile pe care o frângi între degete: opune puțin rezistență și apoi se dezintegrează, se face pesmet, particule de timp fărâmițat între degete hrănesc angoasa, îi dau de mâncare lui Antonio Vega în temnița lui, luat ostatec de responsabilitatea de la care nu poate abdica nicio secundă.

Spre două noaptea, Antonio aude scrâșnind pietrișul din grădină, vibrația motorului Porsche-ului, o poartă trântită cam violent. Antonio știe că s-a întors Fernando. Iese în hol să-l aștepte. Imediat își dă seama că Fernandito a băut prea mult. Arată rău, stors de vlagă de parcă ar fi căzut pe jos, cu noroi pe pantofi și pe fundul pantalonilor.

— Îmi pare rău, bălmăjește Fernandito, nu am, pe Emilia, văzut-o. Toată seara în Lobreña și nu, nu am văzut-o. Îmi pare rău...

— Nu știm unde e, nu s-a întors încă. Și eu m-am dus să o caut și nici eu n-am văzut-o. Nu-i nicio problemă...

— Îmi pare rău, într-adevăr îmi pare rău. Să mă anunți dacă apare, bine?

— Bine, Fernando, cum ajunge acasă, te anunț.

Fernando urcă încet scările. Antonio l-a uitat imediat. Stă așa toată noaptea, fără să doarmă. Sună la serviciile de urgență de la Lobreña și de la alte două spitale mari din Letona. Nimeni nu știe nimic. Pe la șapte dimineața sună caporalul de la jandarmerie.

— A fost găsită soția dumneavoastră și mașina la Letona. Bănuiesc că vă duceți dumneavoastră să o luați. Am să vă dau adresa comisariatului unde se găsește. N-a pățit nimic. Pare puțin absentă, dar n-a pățit nimic.

Antonio îi mulțumește, se duce la garaj, scoate Opelul, pornește spre Letona și conduce încercând să nu se grăbească.

XXXI

Poliția din Letona (Poliția Rutieră) a găsit brecul, și pe Emilia așezată la volan într-o stare de absență, lângă macaraua de piatră din vechiul doc de la Letona. Antonio s-a prezentat la comisariatul din strada Cuesta de los Carmelitas în jur de opt dimineața. Emilia e așezată chiar pe marginea unei bănci într-o sală de așteptare supra-încălzită. Chiar deasupra Emiliei, un portret al Majestății Sale, regele Spaniei. Antonio intră cu grijă, ca și cum ar intra într-o cameră de spital. Emilia e așezată pe bancă, sub portret, sprijinită cu spatele de perete, cu mâinile așezate în fața ei, pe genunchi. Antonio se așază lângă ea, o ia după umeri. Emilia e liniștită și absentă. Asta a zis caporalul la telefon, asta i-au zis cei de la comisariat caporalului.

E adevărat: e liniștită, un pic palidă, absentă. Trecându-i brațul stâng pe după umeri, Antonio simte oasele spatelui, clavicula, gâtul, ca o pasăre, ca un lăstun care a căzut la pământ. Emilia n-a căzut la pământ, totuși. Nu pare nespus de impresionată de faptul că se găsește la comisariat și nici că-l vede dintr-odată pe Antonio.

— Era chiar pe marginea cheiului, domnișoara. Dacă frâna cu jumate de metru mai târziu, cădea în mare. Bara de protecție și farurile depășiseră cu câțiva centimetri marginea și erau deasupra apei. Când am văzut că domnișoara era așezată la volan ne-a fost frică să ne apropiem, ne-am gândit că dacă se sperie când ne vede și ia piciorul de pe frână, sau ce știu eu ce-ar mai putea să facă. Bine că am o colegă care, ca femeie, știe cum să se poarte în situații de astea. Eu i-am zis: Ia, mergi tu și vorbește cu ea, măcar prin geam. Nu-ți pune șapca în cap ca să vadă că ești femeie...

Polițistul a povestit cu mici variațiuni toată întâmplarea deja de vreo trei-patru ori. I-o mai spune o dată lui Antonio Vega, care îi mulțumește. Antonio vrea să plece, dar nu ar vrea să dea impresia că se grăbește, că vrea s-o scoată cât mai repede din comisariat. Nu vrea ca ea să simtă că el se grăbește sau că e îngrijorat, cu atât mai mult cu cât nu mai e îngrijorat. Acum e bucuros: de cum a intrat în sediul poliției și a văzut-o așezată pe bancă, a simțit strălucirea bucuriei. Așa că acum are deopotrivă chef să plece și să stea să-l mai asculte o dată pe polițist cum povestește, și cum colega lui — care e psiholog, e în anul al doilea, la fără frecvență, face în paralel facultatea și serviciul — a știut de la bun început cum să procedeze, că i-a vorbit calm prin geam Emiliei, zâmbind și cu gesturi normale. Emilia se pare că a deschis imediat geamul. Nu era speriată, nici măcar când a deschis portiera și a văzut apa chiar acolo aproape, că se ridicase marea la flux, lângă roată și portieră.

— Atunci au pornit împreună și au făcut câțiva pași, colega mea și soția dumneavoastră. Colega mea era, drept să spun, cea care dădea mai mult din gură. Soția dumnea-

voastră nu prea vorbea, deși era foarte liniștită. După aceea, în mașină, ne-a spus că a ieșit să facă o plimbare și că, tot așa și așa, a mers și a mers și că s-a oprit lângă macaraua pe care o știe ea de mică. Pericol, ce se cheamă pericol, nu era: adică, vreau să zic, a fost sau, și mai bine, ar fi fost în pericol dacă n-ar fi putut să tragă frâna de mână: n-o să mai reziste mult mașina asta, v-o spun mai mult ca sigur.

— Vă sunt atât de recunoscător... repetă Antonio.

Antonio și Emilia zâmbesc acum în același timp. Amândoi le mulțumesc. În mijlocul povestirii polițistului, Emilia a spus că ar avea chef să mănânce la micul dejun niște gogoși. Când au ajuns (aici polițistul se cam încurcă, nu mai știe dacă asta a fost la început sau după, sau deodată), așadar când au ajuns toți trei la comisariat, i-au oferit Emiliei o cafea cu lapte și zahăr de la *vending machine* pe care Emilia a băut-o cu poftă. Brecul e parcat în curtea comisariatului. Emilia a spus că vrea gogoși și Antonio e fericit. O să meargă într-o cafenea de pe chei, la cafeneaua la care merg dintotdeauna. O să bea o cafea cu gogoși trase prin zahăr. O să se întoarcă cu Opelul la Asubio. Bonifacio poate să urce mai târziu la Letona să ia brecul. Antonio vrea să stea acum cu Emilia. Iau micul dejun, se întorc împreună cu Opelul. Emilia nu zice nimic, și nici Antonio. E minunat să ajungă acasă împreună: nu s-a întâmplat nimic, nu e nimic de întrebat. Acum Antonio nu mai are niciun fel de neliniște. De acum totul va fi bine, mult, mult mai bine. Emilia s-a dus să dea o raită ieri după-masă și a ajuns la Letona în zori, lângă macaraua de piatră. De ce nu? Ce-i rău în asta? Când ajung la Lobreña, Antonio se gândește să treacă o clipă pe la jandarmerie ca să-i mulțumească personal caporalului: să-i spună că totul s-a terminat cu bine. Caporalul iese să o salute pe Emilia.

— Cum comunicasem numărul mașinii, descrierea doamnei și toate celelalte, ne-au sunat de la comisariatul din Letona, a fost ușor. Slavă Domnului că toți am acționat cum trebuie: dumneavoastră amândoi, noi, poliția locală... Uneori lucrurile ies prost, comentează caporalul gânditor.

Figura caporalului de la jandarmerie i se pare lui Antonio aureolată de lumina difuză a dimineții de iarnă, ca un chip hieratic de apostol pe fondul aurit al unei icoane. E o emoție de o clipă și neformulată în cuvinte. Bonifacio și Balbanuz ies să deschidă poarta și să-i salute când intră la Asubio. E o zi obișnuită, ca toate zilele. Emilia pare odihnită. Antonio o lasă în camera ei. Merge să-i povestească fericitul deznodământ lui Juan Campos, care însă nu e acasă. A ieșit la o plimbare, după micul dejun, cu Angélica.

Antonio e singur. E prima dată în viața lui când e singur. Cum se poate spune un asemenea lucru despre cineva? Cum adică Antonio Vega e singur pentru prima dată în viață, când el are cincizeci și ceva de ani și e atât de atașat de soția lui și de familia Campos, ostatecul lor al tuturor de bună voie și nesilit de nimeni? Uneori se zice — e aproape un clișeu în mediul oamenilor cultivați și al celor pe jumătate cultivați care sunt mereu la curent cu ultimele titluri și cu toate noile tendințe — că singurătatea e minunată. Se duc vara la Edinburgh pentru asta, ca să fie singuri, departe de larma cea lumească, *far from the madding crowd*, și sentimentul de singurătate e o gâdilitură cretină care-i face să se simtă un pic *à la Chateaubriand, au-dessus de la mêlée*. Da, Antonio e singur pentru că Fernandito i-a arătat câtă bază își poate pune pe el, iar tatăl, Juan Campos — asta îl revoltă cel mai mult pe Antonio — i-a dovedit că nu se poate baza deloc pe el.

Nu e vorba că Antonio ar începe să-i judece pe cei din jurul lui: dacă Antonio s-ar apuca să-i judece, s-ar descalifica el însuși, sau cel puțin s-ar înjosi, chiar în cazul în care judecata ar fi dreaptă. Antonio a trăit mulți ani în pace cu ceilalți, mulțumit cu soarta lui. A trăit într-un mediu de admirație și respect încercând să învețe cât poate, a fost util întregii familii Campos într-un fel sau altul. Obișnuința lui de a vedea mereu latura pozitivă a celor apropiați i-a contracarat întotdeauna acest simț critic pe care îl avem cu toții și căruia îi dăm adesea mai multă importanță și

valoare decât ar trebui. Acea *correctio fraterna* din vechile mânăstiri medievale a funcţionat cu blândeţe în cazul lui Antonio. Dacă Emilia nu ar fi suferit un dezechilibru mintal (pentru că Antonio trebuie să admită, tot mai mult, pe zi ce trece, că Emilia se îndreaptă fără doar şi poate spre o formă de dezechilibru mintal), Antonio n-ar fi avut nevoie de ajutorul lui Juan sau al lui Fernandito, şi lucrurile ar fi mers ca şi până acum. Când a cerut ajutorul, speriat de starea Emiliei, atunci a descoperit că nimeni din casă, dar mai ales Juan, nu e dispus să i-l acorde. Pe niciunul nu-l interesează Emilia, doar pe Antonio. Iar aceasta e o experienţă complexă pentru el, faptul că-şi dă seama că o persoană ca Juan Campos, pe care a respectat-o întotdeauna, pe care s-a bazat întotdeauna, se dovedeşte, când el are nevoie de sprijin afectiv, un laş. Nu există un alt calificativ pentru comportamentul lui: Juan refuză să se ocupe serios de Emilia şi când vorbeşte despre ea, aşa cum a făcut în seara aceea, nu poate să propună, ca s-o liniştească, decât soluţia pedantă de a folosi vechea doctrină creştină despre novissima/*novísimos*. Dar chiar şi asta — un proiect absurd, fără doar şi poate — ar fi fost până la urmă de preferat în locul genului ăstuia de atitudine, tot mai marcată pe zi ce trece, prin care se preface că nu-şi dă seama că Emilia alunecă puţin câte puţin într-un dezechilibru mintal. Antonio urăşte expresia asta, *dezechilibru mintal*, cu implicaţiile ei de spital şi boală incurabilă. Şi un adaos, cum să nu, anume că *boala mintală* presupune îndepărtarea din comunitate a celor care o suferă. Ei devin ciudaţi, de neînţeles. Cum ar putea Antonio să lase pe cineva să gândească sau să spună că Emilia a devenit ciudată şi că nu te mai poţi înţelege cu ea! Pe vremea Matildei — şi chiar Matilda spunea asta adesea —, Emilia reprezenta echilibrul, bunul-simţ, priceperea de a şti totul despre cel din faţă, dintr-o singură privire. Era opusul ideii de extravaganţă, ciudăţenie sau artificialitate. Nu era nimic morbid, nici măcar romantic, în Emilia, pentru că era pătrunsă, ca şi Antonio însuşi, de un entuziasm futurist, ca să-i zici aşa. Toate păreau că se

adună departe de Emilia, la capătul proiectului, al muncii, ca o promisiune de împlinire și tihnă. Era reconfortant să o vezi pe Emilia planificând călătoriile sau agenda Matildei sau chiar timpul liber, al ei și al lui Antonio, când erau în vacanță. Emilia avea o idee sănătoasă despre viitor, poate un pic prea mult asimilat cu prezența și cu prezentul, dar întotdeauna promițător ca o fântână nesecată de idei neașteptate, modificări pe parcurs, perfecționări. Emilia era o futuristă naivă, o optimistă. Și acum totul s-a schimbat. Acum prezentul abia mai contează și trecutul s-a transformat într-un hău care soarbe timpul invers, înapoi. Viitorul devine acum o rememorare nefericită, timpul e o cădere înapoi. De aceea — pentru că îi e teamă să accelereze această întoarcere a timpului în conștiința Emiliei — nu a îndrăznit să o întrebe ce anume a făcut-o în seara aceea să meargă cu brecul până la Letona, până la macaraua de piatră, și să se apropie așa de mult de marginea cheiului încât era cât pe ce să se prăbușească în apă. De ce a făcut asta? Ce s-a întâmplat în realitate? Ce i-a trecut prin cap? Prima zi, primele zile care au trecut de la întâmplarea asta îngrozitoare, Antonio nu a întrebat-o nimic pentru că era copleșit de bucurie: nu s-a întâmplat nimic rău, Emilia e din nou acasă teafără și nevătămată. Bucuria de a o ști acasă era mai mare decât dorința de a ști ce s-a întâmplat. După mai multe zile, însă, Antonio s-a convins tot mai mult că interesul lui de ști ce s-a întâmplat în seara aceea și toată noaptea aceea nu era o simplă curiozitate sau un capriciu. Emilia trecuse într-adevăr printr-un mare pericol în orele acelea când a umblat noaptea cu mașina pe drumurile din provincie până ce a ajuns la Letona. Iar asta ar putea să se repete. Ce-o să se întâmple data viitoare? Antonio a ajuns la concluzia că, în modul cel mai calm și mai blând, trebuie să afle până la urmă ce s-a întâmplat. Relatarea polițiștilor l-a băgat în sperieți. La o palmă de marginea cheiului: golful are probabil acolo vreo șase metri adâncime. Dacă mașina s-ar fi răsturnat în apă, Emilia ar fi murit înecată. Antonio trebuie să știe ce s-a întâmplat.

– Cum ți-a venit atunci ideea să te duci până la macaraua de piatră? Antonio a încercat cât a putut să pună întrebarea asta pe tonul unei întrebări oarecare. Emilia s-a amuzat în după-amiaza asta uitându-se la *The Simpsons*. Erau numai ei doi în casă pentru că Angélica și Juan ieșiseră devreme și aveau să ia prânzul cu niște prieteni de-ai Angélicăi undeva pe lângă Comillas. Jacobo o să apară dintr-un moment în altul și și-au anunțat venirea, ca să sărbătorească Crăciunul, Andrea, José Luis și copiii. Așa încât escapada asta a lui Juan și Angélica are, îi trece acum prin minte lui Antonio, aerul unei despărțiri. Astfel că Antonio și Emilia au luat prânzul singuri în toată casa. Au mânca supă de orez cu măruntaie de pui și un *ojito* mare la cuptor, pe care l-au împărțit. În timp ce Antonio făcea de mâncare, Emilia se uita la *The Simpsons* și zâmbea. Drept care când s-a terminat episodul și au început știrile, la trei, Antonio a lăsat întrebarea să cadă. E o amiază însorită de decembrie, o zi călduță care scaldă grădina. În casă, la lumina focului, e foarte plăcut. Emilia a răspuns imediat, așa cum se răspunde unei întrebări banale.

– Mi-am amintit de macaraua de piatră cum am văzut-o când eram mică, nu foarte mică totuși..., asta era înainte să plec la Madrid, sigur, mi-am amintit că erau acolo ancorate vapoarele de război. Îmi plăceau la nebunie vapoarele de război cu marinarii și ofițerii lor, așa de eleganți toți. Mi-am amintit de asta și m-am dus să mă uit.

– Ce mi s-a părut ciudat e că nu mi-ai zis nimic înainte să pleci, comentează Antonio cu același ton de conversație banală ca și înainte.

– De fapt, nu mă gândeam că o să plec.

– M-am îngrijorat destul de mult... Cum nu te mai întorceai...

– Îmi pare tare rău, te rog să mă crezi! Nu mi-am dat seama cum a trecut timpul...

Ce să mai facă Antonio? Antonio vrea să știe ce s-a petrecut între ora șase din seara aceea și dimineața devreme a doua zi când, pe niște străzi goale în Letona, Emilia

a condus până la macaraua de piatră, aproape până la buza golfului, și a rămas acolo în mașină. Sunt prea multe ore. Iar incidentul a fost prea brusc și prea puțin obișnuit pentru Emilia.

— Nu mi-am dat seama cât e ceasul! repetă Emilia.

— Dar, Emilia, erau zorii zilei! Și e foarte departe de aici!

— Îmi pare într-adevăr foarte rău că te-am speriat. Nu-mi amintesc prea bine ce am făcut. Uneori cu Matilda mai făceam plimbări din astea, mergând unde vedeam cu ochii. Cât timp conduceam, eu și cu Matilda vorbeam mult. Eu câteodată apăsam pe accelerație prea mult. Matildei îi plăcea, mie nu, era periculos, și este de fapt. Bine măcar că eu am capul pe umeri. Și mi-e tot una ce zice Matilda. Nu ne grăbim nicăieri. Era plăcut, era o senzație de tovărășie pe care nu o mai am în casa asta acum. Doar când sunt cu tine aici, când suntem numai noi doi singuri... Dar când sunt toți, casa asta devine apoasă, ca într-o inundație, ca biserici și sate întregi acoperite de ape în lacurile de acumulare. Sunt toate încăperile, acoperișurile, chiar și nișele pentru pereți, nișele pentru șemineu, șemineul însuși, curtea, însă toate sunt verzi și tulburi din cauza mâlului de pe fund în care se transformă, încetul cu încetul, până și pământul, pentru că totul e acoperit de apa mlaștinii. Eu am impresia asta, Antonio, câteodată, când suntem cu toții în sufragerie. Nu aud ce zic, îi văd că-și mișcă buzele și mâinile, însă, bineînțeles, sub apă nu se aud sunetele... Și în astfel de zile îmi amintesc foarte mult de Matilda. O văd, nu doar că îmi amintesc de ea. O văd. Intră în sufragerie într-o zi ca asta: hai, plecăm, chiar în seara asta, o să ne duci tu, Antonio, cu mașina până la Letona, la aeroport, timpul e măsurat, Matilda intră și începe să vorbească cu Fernandito, să-i spună nu știu ce și eu zic: „Haide, că pierdem avionul". Și mă ridic și Matilda zice: „Nu fi sâcâitoare, e timp de o să ne și plictisim, ne duce Antonio într-o clipă". E fantastic să ajungi chiar la fix, mereu contra cronometru. Să fim întotdeauna ultimele la îmbarcare. Și acum casa asta mă

cam sufocă. Toți vorbesc și nu aud ce spun. Angélica vorbește așa de mult, aproape că-ți vine să râzi când o vezi cum vorbește fără s-o auzi, ca atunci când te uiți la televizor cu volumul la minim. Și eu nu mă simt bine, nu mă simt în largul meu. Cu tine, da. Când sunt cu tine nu mai e Matilda, e în camera ei, cum face ea de obicei, eu și cu tine stăm ca de obicei în camera noastră. Dar când sunt cu toată lumea și nu îi aud ce spun și îi văd cum se ridică și se așază și vorbesc fără să înțeleg ce spun, atunci Matilda e și ea acolo și nici ea nu-i înțelege. Și e cumplit de trist, e ca și cum aș visa tot timpul. Când stăm toți laolaltă e ca și cum aș visa. În vise nu se aude ce zic ceilalți. Și ai o senzație foarte tristă, toate o să treacă acum, visul o să continue încă mult timp, însă nu continuă, Matilda dispare atunci și e moartă. La asta mă gândesc în cea mai mare parte a timpului, Antonio. Tu crezi că sunt nebună?

— Nu, Emilia, nu ești nebună. Ce se întâmplă e că Matilda într-adevăr a murit și nu putem să ne revenim nici tu, nici eu. Amândoi ne amintim de ea, și mai ales tu, pentru că tu stăteai cu ea cel mai mult...

— Juan nu-și mai amintește de ea, așa cred. Eu credeam că se iubesc. Mai bine zis, eu nu credeam nimic. Cum să nu se iubească? Tot întorc pe față și pe dos lucrurile astea și timpul trece pe negândite, cum se întâmplă în vis. La început, totul e ca înainte, la sfârșit e întotdeauna groaznic de trist...

XXXII

Totul e instantaneu. Juan Campos își trece acum viața în revistă ca răspunsurile la un test-grilă. Acum e departe de orice logomahie. Aproape că e departe de orice frazare. S-a simplificat. Juan are impresia că viața la Asubio s-a complicat în asemenea măsură încât nu mai poate să facă un pas fără să dea peste o complicație sau peste o bucată de complicație, așa cum se întâmplă în casele cu copii mici când

mereu dai peste o jucărie sau peste o bucată de jucărie sau peste piesele desperecheate de toate culorile din construcțiile ascunse pe sub pernele canapelei. Ar vrea ca toate astea să dispară. A venit la Asubio ca să-i facă pe toți să dispară. Și-a adus la Asubio doar biblioteca, tablourile englezești, splendidele lui covoare persane, pe cei doi eficienți angajați pe care i-a avut toată viața, Emilia și Antonio, care, la unison cu Boni și Balbanuz, ar fi trebuit să-i facă viața ușoară, departe de larma cea lumească, citind și meditând, și în același timp fără să citească și fără să mediteze, pentru că una dintre marile plăceri ale lecturii și ale meditației e să ai la îndemână ambele posibilități și să le amâni, să le întrerupi cu luare-aminte, să faci o plimbare lungă, să iei un prânz bun, să te lași pradă dulcii melancolii cronicizate, doliului cronicizat, fantomei reglementate a unei Matilde care, slavă Domnului, nu apare când o invocă Juan: asta a început chiar din ziua morții ei, și acum nici măcar nu mai apare *motu proprio*, cum dispărea și reapărea înainte, mistuită fiind, poate, chiar și Matilda de nimicul și nimicurile trecerii timpului și poate chiar profitând de prostuța însă vioaia și carnala prezență a Angélicăi în casă. Deși, și asta-i adevărat, Angélica e o sâcâială în plus, o complicație sau o bucată de complicație. Ca un picioruș cu pantofiorul ei de păpușă Nancy care s-ar iți când te aștepți mai puțin între paginile volumului de *Collected Essays* al lui Bradley. Peste câteva clipe, o să se adune toți la prânz. Și Juan își trece din nou viața în revistă ca și cum ar corecta răspunsurile la un test grilă. Totul e instantaneu, totul s-a simplificat extraordinar de mult pentru că tot ce e în viața lui Juan și nu sunt aceste întrebări la testul grilă sunt complicații și fragmente de complicații pe care Juan Campos e dispus să le dea la o parte fără menajamente (Angélica inclusiv) ca să rămână singur, la adăpost, supraviețuitor, retras, uitat printre crini[1], precum hedonistul pseudomistic

[1] Aluzie la versul final al *Nopții întunecate a sufletului* al Sfântul Ioan al Crucii.

cu a cărui imagine începe, tot mai mult, să semene. Juan e convins că totul s-a simplificat deja odată pentru totdeauna, pentru că e dispus să-i trimită pe toți — inclusiv pe Emilia și Antonio, dacă e cazul — la dracu' cu un șut în fund. Ce-ar fi să rămână numai cu Boni și Balbanuz? Și cu Emeterio pe post de mecanic, ei, ce-ar fi? Și Emeterio ar avea o dublă reședință, adică: în casa părinților lui — unde a trăit așa de bine mersi până acum — și în casa de la Asubio, în camera lui Fernandito, unde cu discreție s-ar putea instala un pat mai lat în care să încapă amândoi. Sau mai bine nu: cât ar contribui concubinajul ăsta postmodern la confortul lui Juan? Foarte puțin. Cu excepția faptului că i-ar satisface sezonier o curiozitate nu foarte vie pentru desfășurarea unei relații matrimoniale homosexuale, cu ce s-ar mai alege? Cu foarte puțin. Mai bine nu. Și apoi, să-l bagi în casă... să-l scoți din slujbă pentru ca apoi să-i dai o slujbă de mecanic ar putea să fie interpretat greșit la Lobreña, la Peking, vorba aia. Bun, și? Juan își dă seama, zâmbind, că, mai nou, din cauza nevoii lui urgente de a simplifica totul la maxim, nu face decât să treacă de la o complicație la alta. Exact acesta e cazul (paradigmatic, niciodată n-a fost mai potrivită sintagma) al înamorării asimetrice a Angélicăi.

Angélica, nora lui, care acum merge cu el peste tot, are zilele numărate, pentru că soțul ei, Jacobo, o să pice dintr-un moment în altul. Dragostea asta a nurorii lui — a conchis Juan — e derizorie, dar îl și măgulește, pentru că Angélica e o fată atrăgătoare. Acum câteva zile, când erau acasă la prietenii Angélicăi, pe Juan l-a amuzat să se vadă copleșit de atenții drăgăstoase în prezența altor două cupluri (sunt cupluri căsătorite de vârsta Angélicăi și a lui Jacobo), prefăcându-se cât se poate de bine că nu-și dă seama că e iubit. Juan e zilele astea surprins fiindcă se simte în alertă (e convins că nu-i scapă nimic din ce se petrece în casă), dar în același timp joacă la perfecție rolul omului copleșit mai departe de gândurile lui, și în felul ăsta dă mai departe de înțeles că a rămas văduvul care îi poartă un doliu lung și greu Matildei. Doliul acesta a încetat deja de câtva

timp. Uneori Juan nu-şi mai dă seama dacă starea lui de spirit reală e de anhedonie sau pur şi simplu e indoloră. Are momente când nu simte nicio plăcere şi nici dorinţa de-a simţi vreo plăcere, cu excepţia, poate, a mâncatului, băutului, dormitului. Dar alteori simte, da, simte plăcere, de pildă plăcerea vanitoasă de a fi iubit la modul derizoriu de Angélica (şi plăcerea asta, care nu e intensă, se manifestă mai degrabă ca absenţa unei dureri). Simţindu-se iubit nu e copleşit de o mare plăcere (vanitatea e mai degrabă o gâdilătură), dar atunci nu mai simte nicio durere. Atât: stă în suspensie. Şi ar vrea să poată continua la nesfârşit să-şi contrabalanseze cu mici plăceri durerile, sau cel puţin neplăcerile pe care le presupune viaţa cea de toate zilele. Bineînţeles, nu-i nimic glorios în toate astea. E antieroic. Şi totuşi, situaţia asta îl interesează acum pe Juan pentru că-i permite să tragă cu ochiul la vieţile celorlalţi oameni de la Asubio şi să le contemple cu răceală, aşa cum se contemplă prin sticla acvariului peştişorii care se învârtesc neîncetat în jurul unui vapor pe jumătate îngropat între algele artificiale care imită străfundurile unei mări de jucărie. La drept vorbind, Juan Campos ar vrea să se ducă toţi la dracu' odată şi să-l lase singur. Să se ducă Fernandito, cu Porsche-ul lui Boxster, Angélica cu bărbatu-său, să nu vină José Luis şi Andrea şi copiii în vacanţă şi, mai ales, să dispară odată din viaţa lui Emilia şi Antonio. Acum îşi dă seama că nu are nevoie de ei: când Antonio i-a declarat că se gândeşte serios să o ia pe Emilia şi să o ducă departe de Asubio, Juan s-a simţit deranjat din cauza neplăcerii majore pe care i-ar produce-o lipsa personalului domestic. Şi, de asemenea, din cauză că ideea a venit de la Antonio şi nu de la el. Însă acum problema se pune în alţi termeni: acum şi-a însuşit ideea asta şi, chiar cu riscul de a suporta o lungă perioadă de timp disconfortul inerent, preferă ca ei să plece. Dacă dispare Emilia o să dispară orice urmă a Matildei, rămăşiţele ei fantomatice, violenţa ei... Juan simte deodată un fior care-i străbate tot corpul: cumplita violenţă cu care şi-a respins soţul şi înfiorătoarea aversiune faţă de moarte pe care

a dovedit-o Matilda când a murit l-au rănit profund pe Juan, l-au lezat de-a dreptul. Iată o rană narcisică — reflectează Juan — care nu a fost suferită în tinerețe, când acest gen de răni te marchează atât de puternic, ci în plină maturitate, chiar în pragul senectuții. Dacă se duc cu toții, o să se termine și toate complicațiile. E singur în birou. S-a ridicat, e ora prânzului. Dinadins a așteptat până în ultimul moment, până ce s-au adunat cu toții în sufragerie, ca să ajungă ultimul și abia să se atingă de mâncare. Are chef să vorbească, nu să mănânce. Vrea să stea cu gândurile lui și să le întoarcă pe-o parte și pe alta, în mintea lui. Nu vrea să le discute. Acum nu mai simte nicio nevoie să vorbească cu Antonio. Vechea familiaritate s-a dus, s-a făcut praf: iluzia familiarității s-a năruit la începutul iernii când Juan s-a închis în Asubio, cu nefericita de Emilia și acest Antonio mai nou hipercritic. Problema e că nu le poate zice să plece: cel mai bine ar fi să facă în așa fel încât să plece fără să le-o zică el. Să facă în așa fel încât situația să fie de așa natură pentru Antonio și Emilia, încât ideea de a rămâne la Asubio să li se pară cu totul exclusă! Juan Campos dă din cap de câteva ori, de parcă ar vrea să scape de o idee care tocmai i-a trecut prin minte. Încă o dată, dorința lui de simplificare îi complică viața. Cel mai bine ar fi să se ducă în sufragerie.

Nu lipsește decât Fernandito. Angélica e acolo, și Antonio, lipsește Emilia. Juan bagă de seamă absența Emiliei doar când se așază cu toții la masă, pentru că de obicei Emilia aduce platourile ajutată de Antonio și se așază să mănânce puțin după ce au terminat toți.

— Emilia nu se simțea prea bine astăzi... anunță Antonio.

Antonio e un organizator priceput al prânzurilor. Aduce imediat platourile. Astăzi Balbanuz a făcut o minunată paella cu pește. Își pun cu toții în farfurie și Juan întreabă: Emilia se simte rău?

— Nu se simte bine deloc și, așa cum o cunosc, aș zice că se simte rău, fiindcă de obicei se simte bine, mai puțin acum, când îi e cam rău, e obosită, zice Antonio.

Juan a remarcat imediat tonul și frazarea elaborată a informației aduse de Antonio. E felul de a se exprima al cuiva care vrea să condenseze la maxim informația pe care n-are încotro și trebuie să o dea. E de asemenea tonul celui care, nesimțindu-se prea sigur de reacția celor care-l ascultă, încearcă să atenueze informația transmisă astfel încât să treacă aproape neobservată iar ceilalți să schimbe subiectul conversației. Angélica zice:

— Jacobo nu e sigur dacă vine mâine sau poimâine seara târziu. Depinde de o treabă de la birou de care trebuie să se ocupe personal, știi cum e.

— Ce bine că vine Jacobo! declară Juan. Sună foarte fals. Lui Antonio, cel puțin, exclamația lui Juan i se pare foarte forțată. Antonio încearcă să-și scoată din cap ideea stăruitoare că ar fi ceva între Angélica și Juan. E un fel de flirt nesemnificativ. Asta-i ridicol. Și lui Antonio încă îi vine greu să suprapună imaginea lui Juan peste imaginea asta convențională a unui tip bătrâior care cochetează cu o femeie mult mai tânără, care în plus e și nora lui. E ceva discordant și inadecvat, încă imposibil de armonizat, între imaginea lui Juan Campos care tot mai strălucește în conștiința lui Antonio și această nouă imagine degradată a unui Juan care are întâlniri secrete cu nora lui, oricât de nevinovate ar fi, până la urmă, întâlnirile astea. Trebuie neapărat să fie nevinovate, se gândește Antonio, pentru că e prima dată, nu doar de la moartea Matildei, ci în tot amarul de ani de când îl cunoaște, când Juan Campos pare interesat de o femeie care nu e soția lui legitimă. Toate aceste gânduri care se îmbulzesc în mintea lui Antonio îi lasă un gust amar, o senzație scârboasă, aceeași senzație pe care o ai când asculți o bârfă sau o repeți, o senzație amară scârboasă care doar în ultima vreme a început să-i invadeze conștiința lui Antonio ca un gând ticălos.

— Poate că ai dreptate, Antonio, când zici că Emiliei i-ar prinde bine să-și ia câteva zile de odihnă, spune Juan pe un ton de blândețe. Ce ai zis tu atunci că ar fi bine să

plecați undeva o vreme poate că e o idee bună. Sigur o să mă descurc.

— Nu mai știu nici eu ce-ar fi mai bine sau ce-ar fi mai rău pentru Emilia, să rămână aici sau s-o scot de aici... Antonio folosește limbajul obișnuit cu o grijă nesfârșită, parcă ar păși pe vârfuri. L-a surprins, părându-i-se excesivă, blândețea din intonația lui Juan. Ca vocea cuiva care întinde o capcană unui copil, îi întinde o bomboană, o capcană inofensivă, cu cine știe ce intenție, poate fără nicio intenție, ci fiindcă așa crede el că trebuie să vorbești cu copiii, că trebuie să pui mai multă dulceață în glas când le zici ceva, oricât de neînsemnat. Niciodată până acum Antonio nu a mai avut o asemenea senzație de stranietate la auzul vocii familiare a omului care în toți acești ani a fost prietenul lui, reperul lui de rectitudine și integritate. Toate aceste emoții năvălesc fulgerător în conștiința lui Antonio provocându-i o scurtă paralizie: nu știe ce să spună: ar trebui, totuși, să adauge ceva pentru că sensul propoziției pe care tocmai a spus-o a rămas, fără niciun dubiu, incomplet. De aceea adaugă: Atunci, da, am zis că o să plecăm... așa, la nimereală, de fapt, îmi pare rău, Juan, că te amestec și pe tine în toată treaba asta, care nu are de-a face cu tine...

— Dar, Antonio, cum să n-aibă de-a face cu mine! Îmi pasă ca vouă să vă fie bine, cum să nu, e normal, după atâția ani câți am trăit alături de voi...

— Îți mulțumesc foarte mult, Juan, adevărul e că nu știu ce să fac... Antonio a lăsat din nou fraza în suspensie, nu doar pentru că, într-adevăr, nu știe ce să facă cu Emilia, ci și pentru că — iar asta e ceva nou — nu știe dacă să creadă sau nu în sinceritatea lui Juan.

— Sunt absolut convinsă că Juan vă iubește mult, tot timpul îmi zice asta! exclamă Angélica, care, ba o frază, ba o înghițitură, a mâncat până acum o farfurie plină de paella și acum s-a ridicat să-și mai pună câteva linguri, cu toată naturalețea. Dacă ar fi după Angélica, situația asta s-ar prelungi la nesfârșit: Juan și Antonio să stea și să se gândească la ce ar trebui făcut cu Emilia, iar Angélica să aducă

această inflexiune feminină, această referință plină de sevă la sentimentele în exprimarea cărora ea se consideră expertă. Și, bineînțeles, în forul ei interior se întărește convingerea că tragedia acestei familii, marea greșeală a Matildei, a fost faptul că nu a știut să sublinieze latura sentimentală corespunzătoare fiecărei situații. Din nefericire, poziția Angélicăi în familie nu are nicio autoritate: Matilda a avut — și aici nu încape discuție — toată autoritatea sentimentală din lume și a irosit-o, fără să o exercite. Angélica descoperă încă o dată că problemele lui Juan și ale familiei Campos constituie singurul stimulent cu adevărat serios al activității ei mentale. În momentul acesta Angélica se simte înălțată până în slava cerului:

— Angélica, zice Juan, Angélica draga mea, Antonio știe că inima acestei case s-a aflat întotdeauna la locul cuvenit, *we have the heart in the right place*, așa zicea Matilda.

Numele propriu al Matildei vibrează acum ca o notă falsă, ca un falset involuntar în intonația, altfel perfectă, a unui mare bariton. Juan Campos e, neîndoios, un mare bariton. Angélica s-a așezat și se concentrează asupra celei de-a doua farfurii de paella. Antonio ia o gură de apă și Juan zice:

— Se pare că Matilda nu ne va părăsi niciodată. Vedeți și voi. De fiecare dată când ceva trebuie adeverit sau tăgăduit în casa asta, toți apelăm la Matilda. Matilda alfa și omega...

Juan s-a întors spre Antonio, care a pus pe masă paharul cu apă și îl fixează cu privirea pe Juan .

— Vreau să zic, Antonio, că nu ar trebui să fie așa pentru că, dacă-mi permiți, ajunge cu doliul. Trebuie să fiu eu cel care spune asta, este datoria mea să spun ceva atât de dur: Matilda, biata de ea, nu poate să ne mai țină în starea asta de timorare, încât să nu mai putem face niciun pas. E bine să ne amintim de ea. Ar fi cumplit dacă nu ne-am mai aminti de ea. Dar să o menținem prezentă în așa hal încât să nu ne lase să ne bucurăm în pace de paella asta, asta mi

se pare sinistru. Adevărul e că așa ceva cred eu că ar trebui să-i spunem Emiliei!

— Să-i spunem ce, mai concret, Juan? Că s-a terminat doliul, că vrem să mâncăm în pace paella asta, că morții cu morții. Ce crezi tu exact că ar trebui să-i spunem Emiliei? Poate chiar ceva și mai brutal, nu?

— Vă rog, băieți, mai încetișor! exclamă Angélica. Mi se pare, Antonio, că n-ai înțeles ce voia să zică Juan...

— Poate că nu. Iartă-mă, spune Antonio, printre dinți. Iartă-mă, Juan.

E prima dată când face așa, se gândește Antonio calm. Aproape că nu se recunoaște auzindu-se cu câtă bruschețe și precipitare își aruncă cuvintele. Antonio Vega nu are experiența furiei, nu a reacționat niciodată cu furie. Câteodată Emilia — dar și Matilda — îi reproșau lucrul ăsta, faptul că niciodată nu reacționează cu furie când furia părea singurul sentiment normal, în fața nedreptății, de pildă. De data asta, auzindu-l pe Juan, s-a albit de furie. Totuși, cum e obișnuit să-l respecte pe Juan și să-și examineze propriile sentimente atunci când se manifestă cu dubios de multă vehemență, Antonio se simte descumpănit: se simte, de fapt, rușinat că s-a lăsat dus până aici și a lăsat să-i scape expresia asta plină de mânie care, cu siguranță, e doar o exagerare și nu e cauzată decât de proasta lui dispoziție generată de starea Emiliei. Singurul lucru, totuși, și cel mai ciudat, e următorul: ce a *spus* Juan despre încheierea doliului a zis-o, în fond, foarte blând: nu ca un om care e îndurerat și vrea să se elibereze de sentimentele dureroase, ci ca un om plictisit, care vrea să schimbe subiectul conversației. Dar doliul după Matilda, după părerea lui Antonio, nu e un subiect, nu e o conversație pe care o poți schimba după plac dacă te plictisește: lui Antonio i se pare că acest doliu e parte integrantă din experiența morții și că gravitatea experienței morții, a morții altcuiva în special, constă în faptul că ea, într-un fel, se instituie în noi ca o responsabilitate ineluctabilă. Într-un chip pe care nu l-ar putea analiza conceptual, Antonio simte că toată familia

asta, Juan în primul rând, dar şi cei trei fii ai Matildei şi ai lui Juan, şi bineînţeles, Emilia şi el, Antonio, sunt responsabili de moartea Matildei. Antonio, evident, înţelege că noţiunea de responsabilitate e în cazul ăsta cam trasă de păr: nimeni, nici măcar Matilda, nu a fost direct responsabilă de moartea ei: cauza morţii Matildei a fost un cancer mortal şi cancerul e o perturbare cantitativă, o perturbare fiziologică anonimă, care îl afectează pe individ luat ca o cantitate individuală şi care funcţionează în termeni de necesitate biologică. Ce vrea să zică atunci Antonio, sau ce simte, când se simte responsabil de moartea Matildei? Antonio crede că doar Emilia, în durerea ei dusă până la extrem şi chiar absurdă, pricinuită de moartea prietenei ei, este credincioasă misterioasei idei potrivit căreia suntem fiecare responsabili de moartea aproapelui, în sensul, cel puţin, că moartea aceasta nu ne e indiferentă. Antonio îşi reformulează toată această babilonie încă o dată: e ca şi cum ar scrie încă o dată, luând-o de la început, o compunere primită ca temă la şcoală: nu poate să-mi fie indiferentă moartea Matildei: asta înseamnă că trebuie să rămân în faţa morţii acesteia ca în faţa unei răni incurabile, aşa rămâne Emilia. Juan, în schimb, soţul Matildei, omul pe care Matilda l-a iubit atât de mult, tocmai a declarat că trebuie ca toţi cei din casa asta să fim pragmatic indiferenţi în faţa acestei morţi, în faţa acestui doliu: iar aşa ceva e inacceptabil. Problema e că în momentul de faţă Antonio Vega nu e în stare să analizeze cu calm această declaraţie. Acum e cufundat într-un univers afectiv care are drept unic centru suferinţa Emiliei, doliul acesta cu totul aparte al Emiliei, şi nu e în stare să opereze cu concepte. Nu simte decât o intensă, furioasă respingere faţă de recomandarea pe care a făcut-o Juan acum câteva clipe, cum că doliul trebuie oprit.

Într-un fel, prânzul s-a terminat. Antonio strânge farfuriile. Juan şi Angélica ies la o plimbare. E o lumină rece de început de după-amiază, o transparenţă neutră, aseptică, plină de bun-simţ. Antonio are senzaţia că întreaga realitate

e pe punctul de a se nărui. Lasă farfuriile în chiuvetă fără să le spele. Şi se întoarce în apartamentul din latura lui de casă fiindcă vrea s-o vadă din nou pe Emilia. Emilia se uită la televizor cu ochii întredeschişi. Ai zice că moţăie. Dar nu e adormită, pentru că îşi deschide ochii mari când Antonio se aşază lângă ea. Antonio o mângâie şi spune:

— S-a terminat prânzul, acum avem toată după-amiaza pentru noi.

XXXIII

Juan şi Angélica pornesc ţinându-se de mână spre faleză şi spre mare. Acolo e marea: este acolo, jos, reverberând, marea Cantabrică, marea cufundată în hibernala ei lumină cenuşiu-oţelită, plumburie, ca un vas de război. Aerul e curat şi liber. *A aerului e singurătatea*, a scris Jorge Guillén. *A murit în noi. Te iubesc.* Juan Campos şi-a amintit dintr-odată aceste versuri ale lui Jorge Guillén la vederea singurătăţii aerului răspândindu-se la taluzul pieziş al viguroasei mări Cantabrice, până în nord, până la marea Nordului, până la insulele Britaniei, cu tot romantismul marinăresc, în vârful degetelor aerului. A aerului e singurătatea. Matilda a murit în noi — se gândeşte Juan — dar eu nu o iubesc: faptul acesta de a nu o iubi pe Matilda a devenit un mod de a fi. Şi nici Matilda nu mă iubeşte, gândeşte mai departe Juan. Matilda nu îl iubeşte, pentru că refuză să îl bântuie. *Iubita mea s-a transformat într-o fantomă, eu sunt locul pe care îl bântuie.* Matilda s-a transformat într-o fantomă, dar eu nu sunt locul pe care îl bântuie. Matilda mă respinge, nu apare când o evoc. Deci, o detest, o urăsc şi nu o iubesc. Să plece, moartă, cu afurisita de Emilia, pe care a iubit-o, fără să o recunoască nici măcar faţă de sine, de o mie de ori mai mult decât pe mine.

Juan Campos nu se simte foarte bine în după-amiaza asta. Se simte mai agitat decât alte ori, aproape dat peste cap. Nu s-a mai simţit aşa din tinereţe. Când a năvălit în

viața lui, așa de năprasnic, în barul Facultății de Filozofie de la Complutense, Matilda, așa de neînsemnată, așa de fără număr, așa de activ seducându-l că aproape că îi-era rușine de ridicolul ei, de atunci Juan Campos nu s-a mai simțit niciodată atât de dat peste cap ca acum, niciodată nu s-a mai simțit iubit; flirtase cu fetele, și fetele cu el: era prostioara aceea cu semiatracțiile, semirelațiile, cvasi-amorurile, toate așa de serbede, așa de nesubstanțiale, așa de reci: când a apărut Matilda și s-a strecurat în viața lui, cum se zice despre un virus că se strecoară, surescitarea era de nesuportat: era de nesuportat să dorești să fii dorit de Matilda Turpin, să te simți dezbrăcat, excitat ca un puști de șaisprezece ani care ejaculează singur și nu-și spală după aceea chiloții. Dragostea superbă, dulcea dragoste. La douăzeci și cinci de ani nu mai ești un puști, asta doar dacă nu ești un băiat deștept, un tânăr intelectual, cum era Juan Campos pe atunci, cu concupiscența cărnii redusă mai mult sau mai puțin la o labă scurtă, iar experiența surescitării în fața dragostei este atunci ca jetul unui furtun în plină față, care te face să te dai înapoi fără să te răcorească, tare ca un ciomag peste coaste, ca un șut în testicule, ca o înjurătură meritată... În după-amiaza asta surescitată Juan se agață de mâna searbădă a nurorii lui ca să scape de senzația de dezechilibru și disconfort care pune în stăpânire pe el. Toate astea de unde și până unde? Din perspectiva experienței doliului purtat pentru Matilda, a cărui încetare Juan Campos a decretat-o cu puțin timp înainte, la prânz, această reînnoită surescitare e anacronică. Dacă ar mai iubi-o pe Matilda, dacă Matilda încă l-ar mai iubi, ce n-ar face pentru a apărea acum, când o invocă? Strânge fără să-și dea seama mâna nurorii lui, îi mângâie inelul de aur așa cum și-ar saluta un partizan fidel într-un miting. Angélica e de partea lui, fără îndoială. Angélica e marele zid între aici și dincolo. Fără să știe, Angélica o va alunga pe Matilda din memoria aeriană unde sălășluiește acum ca un trup în slavă. Ei, uite de unde apare din nou Sfântul Toma din Aquino! *Iluminatos habere oculos cordis vestri: Limpezi să vă păstrați ochii*

inimii voastre. Acum Juan Campos are limpezi ochii inimii lui: de aici rezultă starea asta de surescitare în care se află. E oare pe punctul de a deveni locul pe care îl bântuie soţia lui? Şi de ce e surescitat? Emoţiile noastre nu nimeresc la ţintă. Trebuie să ţinem cont de asta: că noi oamenii suntem în mod esenţial căutători şi descoperitori de substitute. Nici măcar în dorinţa sexuală precizarea obiectului nu e atât de fermă şi de definitivă încât să nu poată într-o bună zi (sau pentru o clipă, sau pentru o perioadă) să schimbe un obiect cu altul. Are dreptate Nietzsche: *omul e un animal nefixat.* Fixaţia amoroasă a lui Juan vizavi de soţia lui a fost absolută: a fost un mare ataşament, probabil că a fost mai mult un ataşament decât o acţiune voluntară pentru că, în relaţia asta, Juan a fost, de la bun început, pasiv. Matilda a fost cea care a jucat rolul activ, cea care şi l-a revendicat, ea a fost cea care i-a dat drumul, cum se dă drumul la firul unui zmeu sau cum le dau drumul pescarii peştilor mari după ce i-au obosit iar aceştia au înghiţit cârligele cu momeală. Matilda a fost cea care l-a reţinut, cea care l-a făcut să se simtă Dumnezeu culcându-se cu ea. Matilda a fost cea care l-a susţinut nu doar fizic, ci şi metaforic erect, de-a lungul primilor optsprezece ani de viaţă conjugală constantă. Şi apoi Matilda l-a lăsat. Nu l-a trădat, nu a fugit cu altul şi nici cu alta, s-a întors regulat acasă, şi-a achitat cu vârf şi îndesat în a doua parte a vieţii de soţie îndatoririle conjugale, a continuat să-i placă să facă dragoste cu Juan între două afaceri, între două călătorii . Ce poţi să-i mai ceri? Dar a existat în fond o fărâmă de trădare sau nu? Păi bineînţeles, bineînţeles că a fost vorba de o trădare involuntară din partea Matildei Turpin! Ceea ce la o femeie mai ca toate femeile s-ar fi numit înmuiere, stingere din cauza vârstei sau a obişnuinţei sau a înnăscutei pasivităţi a femeilor care rămân la cratiţă cu atâta plăcere, nu se aplica în cazul Matildei, care era vioiciunea şi luciditatea şi claritatea personificată. Chiar înainte de a fi un trup în slavă (Juan a hotărât să-şi aplice lui însuşi, deşi, ca bun agnostic, doar în sens poetic, medicaţia teologică pe care

o recomandase pentru Emilia), chiar înainte de a se îmbolnăvi de cancer, înainte de a intra în afaceri, dintotdeauna, de când și-o poate aminti Juan Campos, Matilda a întrunit condițiile preafericiților înviați: impasibilitate, subtilitate, vioiciune, claritate.

Toate gândurile acestea i-au dat un așa de mare impuls lui Juan încât, în ciuda îngustimii și tortuozității cărării de pe faleză, merge cu pași de uriaș, dând drumul la mâna nurorii lui și lăsând-o pe ea în urmă abia mai trăgându-și suflarea. Faptul că tot drumul n-a zis nici pâs spune mult despre devoțiunea cu care Angélica îl urmează pe socrul ei în plimbările astea lungi. Și nici nu s-a gândit la nimic și n-a simțit nimic: s-a simțit și se simte transportată — mai întâi din cauza mâinii și apoi datorită forței imateriale a lui Juan — către o concluzie care în același timp se apropie și nu se apropie sau care, ca înnourările uscate din august în Castilia, scapără sterp ca niște tulumbe de zgomot fără să verse niciun strop de apă. Totul e emoție în sufletul Angélicăi, emoție uscată scăpărătoare care, în acest peisaj de munte atât de asemănător câteodată cu cel din *La răscruce de vânturi*, o să se termine până la urmă cu țipete. Dar nu Angélica o să fie cea care o să țipe, fie ce-o fi, nu Angélica, nu! Juan s-a oprit acum, asudat. Acum e timpul să coboare mult la vale înspre Lobreña, să coboare aproape vertical spre o plajă mică înăbușită de muri și colți de stânci ieșind din mare, pe care fluxul nu ajunge să o acopere și care acum, la reflux, strălucește, antecală obscură în care-s lăsate desăgile geotectonice. Fără să-și dea seama de ce, după o scurtă pauză și fără să se întoarcă spre Angélica, a început greoi să coboare spre plaja care strălucește, virginală, dedesubt, cu reculegerea hibernală a deșerturilor, scăldată de o lumină verzuie ca un peisaj de Patinir, real și suprareal totodată. Angélica îl urmează sprintenă pe socrul ei, care, apropo, tocmai a căzut în fund și alunecă în poziția respectivă vreo trei metri. Îngrozită, Angélica a exclamat: Doamne, Juan! Și Juan s-a întors, cu distincția vagă specifică

a celui care tocmai a dat cu curul de pământ, și a exclamat la rândul lui: Stai liniștită, fată dragă, totul e în regulă!

Juan aproape că a ajuns la plaja lui Patinir: tocmai și-a amintit de următorul dicton latin (elefantica memorie a lui Juan Campos nu-l face niciodată de râs): *sed hoc interest inter sanctos et damnatos, quod sancti, cum voluerint, appaere possunt viventibus: non autem damnati: ci între sfinți și osândiți este deosebire: sfinții apar celor vii când vor iar osândiții nu.* Angélica și Juan sunt acum pe plajă. Angélica se descalță, și Juan spune:

— Angélica, știi de ce Matilda nu mă bântuie? Pentru că e un suflet osândit, de aceea nu vine.

— Dar ce spui, Juan! Tu nu crezi nimic din toate astea, exclamă Angélica.

E mijlocul după-amiezii, încă mai e lumină. E un amurg portocaliu, cu luciri de lămâie, strecurându-se printre nimburi albastre. Locul în care se află ar fi putut cât se poate de bine să-i inspire lui Patinir tabloul cu Sfântul Ieronim. O peșteră sub blocuri mari de stâncă cenușie și, împrejur, grote mai mici acoperite de mărăcini. E frig aici jos. Plaja toată — chiar și la reflux, deși acum marea urcă — are un aer de dezolare. Intim și dezolat, ca o amintire care nu se lasă asimilată. E o senzație clară de frig și o senzație clară de relief, volume confuze și mișcătoare, ca un decor de teatru. Și mai e balansarea aspră a valurilor, a căror spumă înălbește seara, ca o limbă enormă. E o umezeală salpetroasă, învăluitoare. Ajunși jos, s-au plimbat amândoi pe plajă, așa cum s-ar plimba cineva care nu știe prea bine ce să facă într-un decor necunoscut. Cel mai indecis pare Juan, deși lui i-a venit ideea să coboare — o ideea cam greu de înțeles, consideră Angélica. Acum se îndreaptă amândoi spre peștera cea mai mare și se așază pe nisipul fin dinăuntru, unde marea nu pare să fi pătruns niciodată. Interiorul acesta le ascunde cerul și i-ar ascunde de privirea oricui s-ar plimba pe cărarea de pe faleză. În față au taluzul enigmatic al mării cotropite de noapte și plaja circulară, ca un amfiteatru minuscul.

— Ce-ai zis mai înainte despre Matilda, ai zis-o serios? întreabă Angélica.

— Nu. Glumeam.

— A, da? Nu s-ar fi zis. Ai zis-o foarte serios. Ca și cum ai fi crezut-o. Eu cred că tu asta crezi, Juan.

Juan nu răspunde. E așezat cu ambele picioare întinse în fața lui și face o groapă cu călcâiele. Angélica dârdâie. În ciuda hainelor ei de iarnă, frigul se face simțit puternic pe plaja asta. Și senzația de frig devine și mai mare când se vede înconjurată de vegetația spinoasă și aude spargerea monotonă a valurilor: zgomotul mării în creștere, ca și cum ar fi sorbită, amintește de o respirație puternică, uriașă, anonimă. Angélica vorbește din nou, dar mult mai încet. Stau amândoi așezați umăr la umăr:

— De ce am coborât aici? Locul ăsta îți face frică, e atât de aproape de mare și atât de jos.

— Nu știu de ce. A fost așa, o țicneală.

— Nu ți se potrivește, Juan. Tu nu ești omul pe care să-l apuce așa, o țicneală. Și nici alpinist nu ești, din câte știu.

— Vrei să zici speolog... comentează Juan.

Angélica zâmbește și face un gest grăitor cu ambele mâini, fluturându-și palmele. Gestul acesta amintește din nou de personalitatea ei de bază, extravertită, mobilă. Acum, totuși, așa cum vorbesc amândoi cu o voce mai scăzută decât de obicei (aproape în șoaptă, iar vuietul mării aflate atât de aproape le mistuie vocile în aerul nopții), și cum Angélica se simte intimidată în peștera asta rece, gestul ei sporește senzația de straniu, în loc s-o atenueze.

— O să mai stăm mult în locul ăsta? Vocea Angélicăi e nesigură.

— Nu-ți place? E un loc frumos, romantic...

— E un loc sinistru. Așa de jos, cu marea așa de aproape! Și drumul pe care am coborât la ora asta aproape că nu se mai vede...

Spunând asta, Angélica se ridică și se apropie de gura peșterii; locul, într-adevăr, a devenit înfricoșător. Și e

adevărat că nu se vede drumul, a cărui ultimă porțiune se afla la zece metri de gura peșterii unde stau acum.

– Haide, Juan! Hai să plecăm odată!

– Ce grabă avem?

– Păi nu se mai vede nimic, nu se mai vede drumul!

– Cum să nu se vadă: drumul care urcă și drumul care coboară e unul și același, o persiflează Juan. Așa că sigur o să-l vedem. Dacă am știut să coborâm, o să știm și să urcăm.

Juan trage concluzia că tovarășa lui de drum e în pragul unei crize de nervi. Asta îl face pe Juan să se retragă dinadins, răutăcios, ceva mai încolo și să se lase pe spate sprijinindu-se cu coatele în nisip. Angélica se apleacă brusc peste Juan și îl apucă de reverele hainei, încercând să-l ridice. Se luptă câteva clipe. Juan, în sfârșit, consimte să se ridice. Marea e un câine cu blana smolită care mârâie și șuieră foarte aproape. Acum, în cavitatea de aici de jos, nu se mai aude decât marea. Înaintează amândoi încet, Angélica în față. Nisip nestatornic greu de răzbit în care se afundă tălpile celor doi. Pantofii lui Juan s-au umflat de la nisip, parcă ar avea niște branțuri nepotrivite. Corpul amândurora, ca un întreg, înaintează acum în plină debusolare: prima limită imobilă a spațiului circumscris, volumul ocupat de trup, le dă o idee despre un „unde" plin de cheaguri: au ajuns la baza cărării, care amintește acum de un baldachin umbros, un pat de nuntă impenetrabil. Solul cărării, care li se părea din pământ lutos când au coborât, li se pare dintr-odată bolovănos. Angélica s-a așezat lângă cărare să-și pună pantofii. Când e gata, se pregătește să urce prima. Face patru pași și dispare înghițită în mărăciniș. Juan! Juan! țipă. Juan, care nici nu s-a mișcat, spune rece:

– Mi se pare că n-o să putem, Angélica. Nu se vede nimic.

– Și ce-o să facem? Juan, ce facem?

– Deocamdată nu țipa, Angélica. Nu țipa.

Angélica, care a revenit șchiopătând, scoate telefonul mobil din buzunarul fustei-pantalon. Îl deschide, ecranul se luminează: lumina albastră ca o față digitală zâmbitoare în

mijlocul beznei: marea e o lupoaică înfiripându-se din turme care țipă ca un liliac, ca un mamifer hârâitor care mugește spumegând pe stâncile plajei, lovindu-se de pietrișul de la piciorul falezei.

— *Căutare rețea/nedisponibil*, citește Angélica. Și adaugă: Nu avem semnal.

— Mai bine așa. Pe cine am fi putut suna?

— L-aș fi sunat pe Antonio, mărturisește Angélica, cedând.

S-au așezat amândoi pe nisipul din peștera cea mare. Nu mai stau umăr la umăr, ci față în față, cu picioarele încrucișate sub corp, ca orientalii. Nisipul plajei în interiorul peșterii e rece și alunecos, ca și cum ar conține un animal subcutanat, un fel de pisică de mare ale cărei înotătoare dorsale, ca niște aripi cărnoase, ar zvâcni ușor. Noaptea nisipul de pe jos e fin, neobișnuit cu greutatea unor trupuri omenești, cedează ușor presiunii palmelor, tălpilor încălțărilor, coapselor. E rece, nu îmbie să te culci pe el: ca o mlaștină uscată și neluminată de lună, dă impresia că se mișcă pe cont propriu de fiecare dată când Angélica încearcă să îl netezească pe lângă ea. Cu nisipul ăsta, la ora asta, nimeni n-ar putea să se joace cu cuburile. E un nisip adult și reținut, care se lipește, vag umed, de palme, care le-a umflat pantofii, îi intră lui Juan în turul pantalonilor, se face grămăjoare sprințare în pliurile fustei-pantalon a Angélicăi: încordat nisip de departe. Peștera e acum o concavitate mucilaginoasă, un tărâm epitelial, delicat, străbătut de ipoteticii crabi verzi ai închipuirilor lunatice. Nu strălucește luna prin absență în noaptea asta? Și tot la fel: Matilda, nu strălucește ea prin absență în noaptea asta? Doliul s-a încheiat. Chiar s-a încheiat doliul? Se încheie doliurile *ad libitum* ca zaiafeturile destrăbălate?

— Și dacă, Angélica dragă, s-ar așeza dintr-odată Matilda lângă noi, nu cu totul vizibilă și nici invizibilă, nu cu totul tangibilă și nici intangibilă, nu cu totul audibilă și

nici inaudibilă, ca sufletele sfinților? — recită monoton Juan într-un ritm de melopee de *nursery rhyme*. Juan e mulțumit de felul cum s-a terminat țicneala asta care, acum, ca un rând corectat, tăiat, rescris, tăiat din nou, înseamnă tot ce a fost, tot ce va fi și totodată absolut nimic, ca moartea însăși, moartea anulată a Matildei aflată acolo aproape, în mărăcinișurile care trosnesc revigorate de vântul salin al mării praeterumane, postumane.

— Vrei să mă bagi în sperieți, Juan? Nu sunt așa de proastă pe cât mă crezi.

— Vai, dar eu nu te cred câtuși de puțin proastă! Poate că nu ai o inteligență discursivă. Dar nici n-ai nevoie, tu ai inspirații neașteptate, ai presimțiri. Și acum ai una, nu-i așa?

Adevărul e că, în momentul ăsta, Angélicăi de fapt îi clănțăne dinții de frig. Nu-și poate opri dârdâitul.

— Închipuiește-ți că în cer, din cer, ca să fim mai exacți, Angélica, ne-ar cădea în cap Isusul lui Dalí, Isusul ăla lipicios așa de bun de imagine de poster, și că acest Isus, în locul lui Isus, ar fi Matilda descărnată, în cămașa ei din ultimele zile, numai piele și os, scobită, plină de viermi, dar nu putrezită pentru că s-a dus la cer. Așadar, în trup viu încă, în trup mort, în trup și suflet. Chiar ți-e așa de frig, Angélica?

— Da, am înghețat, da. Și mă apucă groaza când aud ce-mi spui.

— *It gives you the creeps, I know*, așa ar zice Matilda. Matilda e în preajma tuturor ideilor care-mi vin azi. De asta am venit: ca s-o vedem, nu-i așa?

— Mi-ar plăcea, Juan, să mă iei în brațe, spune Angélica, tremurând. Sunt înghețată și ce îmi spui tu sună ca un sacrilegiu, o răutate voită, ca și cum ai vrea să mă îndepărtezi de tine, să mă lași singură.

— Exact! Exact asta vreau, fetițo! Vezi că ești cât se poate de intuitivă și de bună psiholoagă? Lui William James și mai ales surorilor lui le-ar fi plăcut la nebunie de tine, cum erau

ei mari spiritiști. Pragmatici, pozitiviști și în același timp spiritiști, trei în una.

Angélica s-a ridicat în picioare dintr-o săritură. Din doi pași ajunge la gura peșterii. Se îndreaptă spre mărăcini, unde după-amiază era o cărare și acum e doar o amărăciune unduitoare, un heleșteu de șovăială și de zbucium.

— Eu urc, fie ce-o fi!

Juan s-a ridicat și el în picioare. A urmat-o pe nora lui, care e chiar unde se prespune că ar trebui să înceapă cărarea și a cuprins-o cu brațul drept pe după mijloc.

— Nu o lua chiar așa, Angélica. Vorbesc așa de mult pentru că și mie mi-e frică. Locul ăsta e înfiorător. Inima mea e înfiorătoare. Îți amintești de mogâldeața aia din *Alien* prima parte, prima care apare, cel care străpunge pieptul unuia dintre ei și îi stropește pe toți de sânge când explodează toracele? Așa e inima mea, ca monstrul ăla. Hai în peșteră, hai să stăm amândoi pe nisip. Am nevoie de tine, Angélica. Am mare nevoie de tine. Nu știu de ce am coborât aici. Nu vreau să te sperii, Doamne ferește. Am coborât aici pentru că Matilda nu mă bântuie.

Au mers amândoi înapoi la peșteră. Juan a ținut-o tot timpul pe nora lui de mijloc. Gestul ăsta a liniștit-o pe Angélica. Acum se așază amândoi, îmbrățișați. Angélica se liniștește tot mai mult, și Juan. Juan tremură și el puțin și se așază, din nou, surescitat, ca și cum propriile cuvinte l-ar fi emoționat și i-ar fi ieșit pe gură afară, ca niște animale și ca niște adevăruri, ca niște semnale care semnalizează în toate părțile și în același timp nicăieri. Toate semnele o desemnează pe Matilda, toate liniile o taie pe Matilda, și Matilda nu există. A dispărut din lumea asta și nu e nimic, aici sau dincolo, care s-o înlocuiască. Nu mai poate să-l bântuie pe Juan, și nici pe Emilia, și nici pe nimeni, pentru că a încetat să mai existe și nu mai există.

XXXIV

Conștiința e continuă și autoconștientă în stare de veghe, continuă în stare de somn. Și în continuitatea conștiinței în stare de veghe sunt pauze, pe care narațiunea le imită prin intermediul incizelor. Aceste incize reproduc, în mod mai mult sau mai puțin fericit, situația conștiinței când aceasta se focalizează direct asupra ei înseși fără să înceteze totuși să se focalizeze, în același timp, indirect, asupra situației concrete în care se află. Astfel, Juan Campos își îmbrățișează acum nora, pe Angélica, care, succesiv, se sperie și se liniștește în funcție de mercurul dispoziției lui Juan, care poate varia în noaptea asta între groază sau amabilitate. Angélica se simte, per ansamblu, foarte speriată și, cum se știe, cei speriați se sperie de propria lor sperietură, așa încât frica se autoalimentează constant. Însă Angélica mai reușește uneori să se elibereze de sperieturile ei, sprijinindu-se fizic și mental de Juan, socrul ei. Acest al doilea timp în care funcționează Angélica — timpul liniștitor — confirmă, printr-un soi de paradox comic, poziția însemnată a Angélicăi față de Juan Campos și, ca atare, față de întreaga familie. Bineînțeles că e vorba de o însemnătate precară, având în vedere că Angélica a intrat în familie prin căsătoria cu Jacobo: asta înseamnă că există niște limite pe care Angélica, oricât de departe ar merge în relația ei cu Juan, nu le-ar putea depăși, nici măcar în chip incestuos. Însă Angélica nu a ajuns niciodată atât de departe, nici măcar în planurile ei cele mai secrete. În fond, Angélica nu vrea decât ce-a vrut de la bun început, de când s-a căsătorit cu Jacobo, nu vrea decât ceea ce de la bun început i-a refuzat Matilda: să fie cineva în familia asta și nu, cel mult, un apendice al fiului mai mare. Ceva de genul ăsta a reușit în ultima perioadă, de-a lungul căreia, după părerea Angélicăi, s-a văzut cât se poate de clar că Juan se apleacă plin de bunăvoință asupra ei pentru că are nevoie de ea. Angélica i-a povestit lui Juan pe diferite tonuri situația pe care o traversează căsnicia ei cu Jacobo: e o situație critică (între

ei e o stare conflictuală mai mult decât latentă), însă în același timp *light*. N-o să se ajungă niciodată la vărsări de sânge, a asigurat în mod repetat Angélica. Dar fără îndoială că situația asta, nu că ar fi suportabilă, dar e totuși mai puțin sâcâitoare sau, cum se zice azi, stresantă. Toate acestea sunt prezente în noaptea asta în Angélica în timp ce conștiința ei sare de la spaimă la calm și de la calm la spaimă, ca o durere pulsatilă. Juan Campos, la rândul lui, e conștient acum de prostia tumultuoasă prezentă în nora lui, ca și de măgulitoarea atracție amoroasă pe care nora lui o simte față de el. Aceasta din urmă e și ea, după Juan, tot o prostie, dar e o prostie măgulitoare. Angélica a reușit tot timpul ăsta să-l distreze destul de bine. Și acum Angélica face parte integrantă din pauza pe care conștiința în stare de veghe a lui Juan tocmai a luat-o în peștera asta, în noaptea asta. De îndată ce a fost luată pauza, conștiința lui Juan s-a umplut până la refuz de Matilda. Matilda umple cu absența ei conștiința lui Juan acum, ca un rucsac în spatele unui alpinist. Conștiința ponderii Matildei e la fel de constantă și inevitabilă ca senzația de gol: Matilda nu mai are acum nicio pondere, nu mai cântărește nimic. Și totuși îl apasă. E o greutate imaterială. Unul dintre efectele pe care această greutate le produce în conștiința lui Juan e instabilitatea stării lui de spirit: în seara asta, Juan s-a văzut în doar câteva ore trecând de la nonsensul unei vorbe aruncate la țicneala care l-a făcut să coboare pe plaja asta în amurg, trecând apoi de la discursul mental că Matilda nu îl bântuie pentru că e un suflet osândit la dorința de a o băga în sperieți pe Angélica, ca să nu mai vorbim de dorința de a o simți aproape și de a o îmbrățișa pe nora lui ca să-și oblitereze propria spaimă, care e o spaimă autoindusă cu ajutorul propriilor cuvinte.

Juan Campos e sigur că noaptea asta absurdă în peșteră va trece fără incidente: mâine dimineața, la prima lucire a zorilor, o să urce amândoi pe cărarea de pe faleză și de acolo o vor lua pe drumul care-i va duce la Asubio. Nu trebuie decât să reziste vreo șase-șapte ore, poate chiar mai puțin.

Şi asta doar în eventualitatea că la Asubio lumea nu s-a alarmat deja şi n-o să înceapă să-i caute. În cazul al doilea, timpul petrecut în peştera întunecată ar putea să se reducă la jumătate sau mai puţin de atât. Singurul inconvenient în acest al doilea caz ar fi — consideră Juan Campos — sentimentul de ridicol care l-ar cuprinde. Presupunând că Antonio Vega, însoţit poate de Fernandito şi Emeterio, s-ar hotărî, dotaţi cu corzi, să pornească în căutarea lor şi că ar hăuli strigându-i de pe culmea falezei, şi presupunând că ei, cei de jos, ar răspunde şi, astfel, cu ajutorul corzilor şi a luminii lanternei, ar fi salvaţi, ce explicaţie ar putea să dea Juan? Cum ar face faţă? Explicaţia cea mai simplă ar fi să spună: am coborât aici pentru că voiam să-i arăt Angélicăi peştera care aminteşte atât de bine de peisajul lui Patinir, şi s-a făcut târziu şi n-am mai găsit drumul de întoarcere. Nimic mai cuminte decât explicaţia asta: numai că nu-l salvează pe Juan Campos de la oprobiul ridicolului. Cum poate să piardă cineva aşa de mult timp într-o oarecare peşteră din josul falezei şi să nu se uite la ceas sau pur şi simplu să nu-şi dea seama că-i iarnă şi că lumina se duce repede? Motivul profund al acestei uitări a fost Matilda: Matilda a fost cea care, prin refuzul său de a i se înfăţişa, i-a provocat decizia neobişnuită de a o lua pe faleză în jos în amurg. Juan conchide că această explicaţie e mai profundă, dar nu mai puţin ridicolă decât cea dinainte. E ca şi cum ar zice: am coborât până la peşteră pentru că am viziuni. Dar Juan Campos nu are viziuni: caracteristica tempoului lui biologic şi mental este repetiţia secretoare de identic a Aceluiaşi cu diferite nume şi în diferite versiuni. E ca o nostimă întoarcere a Aceluiaşi fără emoţie şi lipsită de tragism: acelaşi lucru suferind de nume, nume, nume, cum spune César Vallejo. Repetiţia nostimă a unuia şi aceluiaşi lucru este, ca teorie, doctrina filozofică pe care o cultivă Juan Campos. Iar în practică, viaţa lui confortabilă de văduv bogat, acum. Iar înainte, viaţa lui de profesor înstărit. În seara asta, totuşi, Juan s-a simţit dat peste cap şi a pus imediat în legătură surescitarea lui, agitaţia, cu amintirea

momentului când s-a îndrăgostit de Matilda, la douăzeci și cinci de ani. Matilda, așadar, l-a bântuit în seara asta, deși nu în sine sau cu de la sine putere, ci, cum s-ar zice, printr-un interpus, cu ajutorul unei surescitări personificate. La fel cum nu pot fi observate în mod direct evenimentele care au loc la nivel subatomic, ci doar prin informații mediate, cu ajutorul senzorilor și al aparatelor de măsură, tot astfel Matilda nu poate fi percepută în sine, dar poate fi sesizată în denotația constatată de un Juan Campos surescitat. Dacă lucrurile ar sta așa, s-ar putea spune că, în mod mediat cel puțin, Juan Campos a devenit locul înregistrărilor sau aparițiilor denotative ale iubitei lui. Doar că Matilda nu e iubita lui. A fost vreodată Matilda iubita lui Juan? Ce e sigur e că Juan a fost iubitul Matildei, dar invers?

Pauza lui Juan se vede dintr-odată conturbată de vocea tremurătoare a Angélicăi care îl întreabă dacă nu crede că, văzând că nu mai apar, cei de la Asubio o să pornească să-i caute.

— Nu. Nu cred, Angélica, spune Juan.

Pentru un ascultător imparțial, răspunsul lui Juan dă impresia unei fermități excesive. E — pe moment cel puțin — fermitatea celui care tocmai se pregătește să facă o glumă. Lui Juan îi trece iarăși prin cap să o ia peste picior pe Angélica, să o mai bage puțin în sperieți. Bun, nemaipunând la socoteală faptul că Juan Campos e convins că, până la ora asta, la Asubio nimeni n-a intrat în alertă. Juan s-a uitat acum câteva minute la ceas și era zece fără ceva. Sunt mai bine de două ore de când e întuneric beznă pe faleză, dar nu e târziu pentru cei de la Asubio. Antonio și Emilia probabil că au luat cina în apartamentul lor, Fernandito cu siguranță nu s-a întors până acum, iar Boni și Balbanuz sunt atenți în primul rând la intrarea și ieșirea mașinilor. Drept care Juan accentuează și mai mult cele spuse:

— Angélica, mai bine să luăm totul cu calm. N-o să ne simtă nimeni lipsa.

— Dar, omule, e deja zece noaptea!

— Bun. Dar pentru cine stă liniştit în faţa focului nu e mare diferenţă între ora opt şi ora zece. Cam cât durează un film, cam atât am stat noi aici. Şi ştii şi tu că la Asubio nu ne adunăm niciodată cu toţii la cină. Aşa că nimeni nu o să ne simtă lipsa. Singurul căruia până acum îi păsa când vin şi când plec era Antonio. Însă Antonio abia mă mai bagă în seamă acum, nu-l mai interesează decât nevastă-sa. De altfel, am observat şi o anume ostilitate la Antonio în ceea ce mă priveşte. N-ai băgat şi tu de seamă, Angélica?

— Nu. Eu nu. Dimpotrivă: Antonio se îngrijeşte de tine, cu devoţiune chiar.

— Până acum aşa era: aşa era. Dar de când am venit aici şi s-a agravat treaba cu Emilia ne-am îndepărtat. Am mai vorbit de asta, Angélica, ţi-am povestit că a ajuns să-mi ceară lichidarea...

— Asta a fost o idee care i-a trecut şi lui, aşa, prin cap. A zis-o chiar azi la prânz sau ieri. A zis că nu i se pare o idee aşa de bună.

— Nu ştiu, nu ştiu... Mie nu mi se pare că Antonio mai e cel care a fost înainte, nu, nici vorbă...

Compania Angélicăi, cum stă aşa speriată, îi foloseşte lui Juan ca să nu se mai gândească la el însuşi. În ciuda faptului că atunci când a vorbit de Matilda a făcut uz de vocabularul lumii de dincolo, bunul lui simţ, incredulitatea lui Juan Campos vizavi de toate conceptele astea medievale despre viaţa de după moarte, îl fac să nu simtă de fapt nici urmă de frică. Juan e un filozof raţionalist de rangul trei sau patru, puţin dispus să-şi piardă vremea cu poetismele sau iraţionalismele în care mai alunecă uneori filozofia contemporană. Astfel că, în situaţia de faţă, singurul lucru care-l enervează e doar disconfortul fizic, pe care va trebui să-l suporte o noapte întreagă petrecută la nivelul mării, dacă nu vine nimeni să-i salveze. Şi mai e disconfortul lui când va trebui să dea explicaţii în caz că o să vină cineva, baremi Antonio, ca să-i salveze. Soluţia pe care ar prefera-o Juan e să nu vină nimeni să-i caute şi, mâine în zori, să plece el şi cu Angélica fără niciun ajutor. Şi asta e tot. Juan îşi dă seama

că, făcând abstracție de teama superstițioasă, irațională, pe care o poate provoca un loc ca ăsta, singurul lucru pe care ar trebui să-l facă e să se pună mai bine la adăpost în interiorul peșterii și să lase orele să treacă. Necunoscuta în problema asta e Angélica. Dar încă o necunoscută – trebuie să recunoască Juan — este ce-o să se facă el dacă Angélica o să-și piardă complet controlul. Asta ar da situației o turnură care, în caz contrar, se anunță cât se poate de plictisitoare.

— Întrucât n-o să fim salvați, Angélica, putem să ne ținem de urât povestindu-ne povești de groază, că recunoști și tu că e locul cel mai potrivit. Povești cu stafii.

— Nu știu dacă m-ar distra așa de tare, declară Angélica șovăitoare. N-am putea oare să mai încercăm o dată să suim?

— Imposibil, am cădea de pe stânci.

— Sunt înghețată.

— Hai să intrăm puțin înăuntru.

Așa fac, merg spre adăpostul din interiorul peșterii. După toate aparențele, peștera asta e formată prin eroziunea marină. E un arc semicircular aproape perfect, cu o intrare mai largă și, în fund, o ieșire mai îngustă. E o peșteră frumoasă. Sau ar fi așa, la lumina zilei. Noaptea, totuși, n-are ce să-ți placă la ea, și e traversată de curenți reci de aer. Și are un fel de ecou. Dă impresia că marea în creștere care bubuie afară, bubuie și înăuntru, în surdină. Peștera e ca un pasaj, pragul unei porți. În fund, de cealaltă parte, străluce tălăzuirea nocturnă. Juan și Angélica s-au așezat cât mai adânc cu putință, și acum își sprijină spatele de o stâncă plată și aproape confortabilă. E o situație tâmpită și o să mai dureze încă patru sau cinci ore. Juan se gândește: dacă am fi tineri, am face amor, așa ne-am încălzi. Chiar și ideea de a face amor cu Angélica îl face să caște mental. Ce simte oare Angélica?

— Dacă, Angélica, contrar presupunerilor noastre, marea ar ajunge până la noi la flux, și ar inunda complet peștera asta, am muri înecați. Nu prea văd cum am putea

să ne urcăm pe vreo stâncă mai înaltă. Pe aici nu sunt cornișe pe care ne-am putea cocoța. Dacă marea ar crește cu un metru, cu un metru doar, n-am putea să îndurăm frigul și am muri în modul cel mai grotesc, ar fi o moarte absurdă.

— Asta n-o să se întâmple, se vede că în peștera asta apa n-a mai intrat de mult. Spune-mi un lucru: de ce ai zis înainte că Matilda e un suflet osândit? Ăsta-i un gând crud. Când ai spus asta, mi s-a părut dintr-odată că nu te mai recunosc, ca și cum prin tine ar fi vorbit altcineva, aveai o voce rece și crudă. Tonul vocii tale nu era cel al unui om pe care îl doare ceea ce zice, ci al unuia care face o înștiințare. M-a speriat vocea ta. Să știi, Juan, m-a speriat mult mai tare decât locul ăsta oribil, care îmi dă fiori, m-a speriat vocea ta când ai spus lucrul acela, pentru că nu părea vocea ta...

— Poate că nici nu era. De unde știi că în mine nu sunt două voci, precum și două persoane, două suflete? N-aș fi primul om cu două suflete! Poate că la lumina zilei se vede doar unul, pe când celălalt iese noaptea: noaptea ies pasiunile, concupiscența cărnii, iresponsabilitatea, desfrânarea pipăielilor furișe. Lumina zilei ne îngrădește cu vigilență și precauții de tot felul, dar noaptea, când nu ne vedem deslușit, când stăm atât de aproape eu și tu, Angélica, când la amândoi ne e frică și când îndurăm amândoi același frig, atunci ce e ascuns iese la suprafață, vocea se schimbă, corpul amândurora se zvârcolește printre umbre, ne încolăcim unul în altul, ca niște șerpi imenși. Așa e noaptea...

— Da, bineînțeles, dar tu ar trebui să fii diferit față de cum te știu, nu mi te închipui agresându-mă sau violându-mă... Angélica spune asta și în același timp scoate un soi de râs cretin, parcă ar fi zburătăcitul unei păsări.

— Bineînțeles, asta pentru că nu mă poți închipui decât ziua, cu personalitatea diurnă a lui Juan Campos, dar noaptea nu m-ai văzut niciodată. De unde știi că omul care îți vorbește acum nu e alt Juan, dezinhibat, care a dat drumul unei carnalități diferite de cea pe care se cuvine să o aibă un om de vârsta mea și care acum nu se gândește decât

la ce bine s-ar simți dacă te-ar poseda? De unde știi că n-o să fac asta? De unde poți să știi cine sunt în bezna asta?

— Nu știu de unde știu, dar am încredere în tine.

Juan se dă dintr-odată mai la o parte și se dezlipește brusc de nora lui. Acum Angélica e singură și nu îl vede pe Juan, simte doar mișcarea siluetei lui Juan ca a unui animal de mărimea unui om. Juan gâfâie, sau mârâie, e o senzația absurdă.

— Termină cu astea, Juan, termină cu prostiile astea!

— Ce prostii? Sunt aici, lângă tine. Juan își întinde mâna și o apucă pe cea a Angélicăi. Angélica scoate un strigăt, contactul cu mâna socrului ei i s-a părut înspăimântător. Juan și-a luat mâna de pe ea și a dispărut din nou în beznă.

— Cât e ceasul, Juan? întreabă Angélica cu o voce gâjâită. Nu am ceas.

— E ceasul sufletului osândit.

— Ar trebui să ieșim afară din peșteră și să cerem ajutor.

— Fă-o tu, Angélica, ieși și strigă după ajutor. Atunci o să vezi unde te afli, că n-are de unde să vină niciun ajutor. Numai eu te pot ajuta, dar astăzi nu-s în toate mințile, noaptea m-a îmbibat de accidentalitate, de dezagregare. Sunt un accident brusc în noaptea asta, Angélica. Nici eu nu te recunosc pe tine. Tu nu ești nora mea, nici Angélica, și nici n-o să existe mâine, nici lumina zilei. De unde știi că mâine o să răsară soarele?

În Asubio e o mare agitație la ora asta. Jacobo a apărut în automobilul de teren al unui prieten. Amândoi vin să vâneze. O să rămână tot weekendul și o să meargă la un loc de pândă la o sută de kilometri de Lobreña. Și-au adus puștile și costumele de vânătoare, un picuț, poate, prea noi. Au pornit de la Madrid imediat după serviciu și au făcut un drum de cinci ore. Au claxonat în fața porții de la Asubio pe la unsprezece. Bonifacio le-a deschis poarta și l-a anunțat pe Antonio zicându-i că o să urce spre casă. Antonio a aprins lumina de la intrare și îi așteaptă cu poarta deschisă.

Când a trecut prin casă, pe Antonio l-a surprins că lumina din camera de zi și din biroul lui Juan sunt stinse. Adevărul e că Antonio și Emilia au stat închiși toată seara în apartamentul lor și nu s-au mai gândit la ceilalți oameni din casă. Antonio credea că Juan și Angélica și-au terminat plimbarea și că și-au pregătit singuri ceva la cină. Nou-veniții îl salută pe Antonio și Jacobo întreabă:

— Unde-i toată lumea?

— Nu știu. Aici. Unde ai vrea să fie?

— Dar stați pe întuneric. Unde sunt cu toții?

Evidența absenței lui Juan și a Angélicăi din casă ia deodată volum. Mașinile sunt în garaj și niciunul dintre ei nu-i de găsit. Unde s-or fi băgat? În timp ce formulează întrebările astea aparent fără răspuns, Jacobo și prietenul său, un tânăr de vârsta lui care se numește Felipe Arnaiz, își aduc în hol valizele și puștile de vânătoare băgate în huse. Nu e nimeni.

— Or fi ieșit, îi spune Jacobo lui Felipe Arnaiz. Hai să-ți arăt camera și să ne punem lucrurile.

Urcă amândoi treptele, aprinzând luminile, făcând să duduie scara din lemn. Antonio caută prin toată casa, știind de dinainte că nu e nimeni. Din biroul lui Juan îl sună pe Bonifacio. Bonifacio declară că numai Fernandito a ieșit cu mașina pe la cinci-șase și că nu s-a întors încă. Nu a băgat de seamă să fi ieșit Angélica și Juan pe poartă. În orice caz, Bonifacio se oferă să dea o mână de ajutor și după câteva minute apare în hol. A ieșit și Emilia din camera ei și vrea să știe dacă vor să mănânce ceva. Poate să le facă o omletă și s-o mănânce cu niște mezeluri. Situația e în același timp perfect normală și ieșită din comun. Doi oaspeți, unul dintre ei din familie, care apar pe neașteptate și cărora cineva le pregătește o cină. Iar ciudățenia e că nici stăpânul casei, nici soția unuia dintre oaspeți nu mai apar. Normalitatea, firescul, ocupă tot spațiul și, în același timp, rapid, se dizolvă în voluminoasa senzație de ciudățenie care pune stăpânire pe toți. Cum e posibil ca doi oameni să iasă la o plimbare pe la mijlocul după-amiezii și să nu se întoarcă până la

douăşpe noaptea? E de neînţeles. Jacobo vrea să ştie dacă au lăsat vreun bilet. Nu e niciun bilet şi niciun mesaj, n-a dat nimeni niciun telefon. Faptul că nu a dat nimeni niciun telefon îl surprinde, poate, cel mai mult pe Jacobo, care o ştie pe Angélica foarte amatoare să dea telefoane de pe mobil la orice oră din zi şi din noapte.

— Poate că li s-a întâmplat ceva... comentează Felipe Arnaiz ca să zică şi el ceva, ca să spună cu glas tare lucrul cel mai firesc la care încep să se gândească cu toţii.

Între timp, Emilia anunţă că pot să treacă în sufragerie. A pregătit o omletă şi o salată, pe lângă brânzeturi şi mezeluri. Oaspeţii se aşază la masă. Antonio deschide o sticlă de Rioja. Pentru un moment, cât timp beau vinul şi încep să mănânce, revine senzaţia de normalitate care e separată de senzaţia de ciudăţenie doar printr-o foarte subţire pojghiţă invizibilă. Ambele senzaţii coexistă simultan. Din fericire, oaspeţilor le e foame, aşa că devorează omleta şi mezelurile şi brânza şi vinul. Douăzeci de minute mai târziu, stau cu toţii în sufragerie: Jacobo, Felipe Arnaiz, Antonio şi Emilia, Bonifacio şi Fernandito care tocmai s-a întors. Fernandito a cerut să i se explice situaţia şi s-a limitat să comenteze:

— Ăştia doi au fugit, asta-i o evadare în toată regula!

Jacobo se uită furios la fratele lui.

— Ţine-ţi gura aia spurcată!

— Tac, dar e clar ca bună ziua că ăştia doi s-au cărat.

Antonio e uluit de-a dreptul. Nu e deloc genul lui Juan Campos, pe care îl cunoaşte de-o viaţă, să dispară aşa, fără să anunţe. Sugestia răutăcioasă a lui Fernandito conţine mai multă naivitate decât răutate. Juan nu e tipul de om care să fugă pe jos, pe la mijlocul după-amiezii, cu o amantă. Şi nici Angélica nu e o amantă, în sensul uzual al termenului. Cel mai raţional ar fi să te gândeşti că au rămas undeva prin Lobreña sau că au avut un accident. Dar nu ai ce să faci în Lobreña — nu e nimic deschis — începând de la unşpe noaptea. Aşa că, dacă ar fi acolo, logic ar fi să dea un telefon ca să-i spună lui Antonio să vină să-i ia. Antonio ajunge la

concluzia că nu mai rămâne altă posibilitate decât aceea că au avut un accident. Odată ce a tras concluzia asta, câmpul de posibilităţi se reduce şi în acelaşi timp se lărgeşte nemăsurat de mult. Nu e foarte probabil ca Juan să o fi luat tot înainte pe câmp. Singurul drum de la Asubio care nu urmează şoseaua comunală e cărarea de pe faleză. În plus, acesta e un drum des umblat de Angélica şi uneori şi de Juan. Iar drumul ăsta e periculos noaptea. Antonio decide să organizeze o expediţie de salvare:

— Mergem în două grupuri, într-unul Fernando, Jacobo şi eu, şi în celălalt puteţi să mergeţi voi doi, Bonifacio, care cunoaşte drumul, şi Felipe. Mergem pe faleză şi strigăm după ei.

Antonio merge la garaj să caute o coardă şi câteva lanterne. Pornesc la drum. Pe măsură ce merg pe creasta falezei, Antonio se gândeşte că, oricum, chiar dacă îi localizează şi chiar dacă nu sunt răniţi, o să fie complicat la ora asta din noapte să-i scoată de unde or fi fiind. Sunt vreo trei kilometri de faleză, întrerupţi de două râpe care s-au format din cauza prăbuşirii stâncilor sub efectul eroziunii marine. Prima dintre ele, cea mai adâncă, e numită Râpa Dracului. A doua, mai puţin profundă, Râpa Mâţei. Şi mai sunt două plaje mici la piciorul falezei. Una dintre ele, cea mai mică, e acoperită de mare la flux. Cealaltă, mai mare, a fost, pe vremea când copiii erau mici, un loc de excursie unde se duceau ziua. Acolo e peştera Crabilor care, în imaginaţia celor trei copii Campos, stimulată de Antonio, a fost vreme de ani de zile o peşteră unde se adună contrabandiştii. Planul lui Antonio e ca echipa de salvare să se posteze deasupra acestei peşteri, care se află la vreo douăzeci de metri mai jos, trăgând nădejde că din locul ăsta, care e cel mai înalt de pe toată faleza, Juan şi Angélica o să-i poată vedea sau auzi. Antonio preferă să nu se gândească la posibilitatea ca unul dintre ei doi, sau amândoi, să fi căzut de pe stânci şi să se fi înecat în mare. Înaintează repede pe cărarea de pe faleză. Antonio are pe umăr o coardă de alpinist de vreo 50 de metri şi o lanternă puternică. În spatele

lui merg Bonifacio și Felipe cu altă lanternă. Antonio și Jacobo strigă la răstimpuri numele celor doi dispăruți. În ciuda lanternelor, expediția se deplasează încet. Antonio are o senzație de spaimă în plex. Poate s-a întâmplat o nenorocire iremediabilă. Ajung în sfârșit la cărarea care duce, în jos, până la peștera Crabilor. Strigă din nou acum, toți cinci dintr-o dată, și își rotesc în semicerc lanternele. De ce e Antonio Vega atât de sigur dintr-odată că Juan și Angélica sunt undeva acolo jos? Antonio își amintește că în urmă cu mulți ani, într-o vară, când se plimba cu Juan pe faleză, au coborât amândoi până la peșteră. Și au coborât pentru că Antonio își amintea de descinderi analoage ale întregii familii, inclusiv Matilda și Emilia, pe vremea când copiii erau încă mici. Iar Juan, la rândul lui, și-a amintit că de fiecare dată când vede peștera aceea îi vine în minte Sfântul Ieronim al lui Patinir, care stătea și el într-o peșteră asemănătoare. Și dacă Juan a coborât azi la peșteră chiar în căutarea amintirii care i-a răsărit lui Antonio în minte? Nu se mai gândește mult, își leagă coarda în jurul mijlocului și îi pune pe Jacobo și Fernando să țină bine coarda la celălalt capăt. Coboară încet pe cărare. E o coborâre grea și neplăcută, chiar pe lângă mărăcinii care străjuiesc cărarea, dar nu e imposibilă. Când a făcut mai bine de jumătate de drum, strigă din nou numele lui Juan și al Angélicăi. Acum distinge parcă un *suntem aici!* Continuă să coboare. Când în sfârșit pune piciorul pe plajă, mareea a ajuns până la baza cărării. Două umbre îl așteaptă jos. Angélica spune ceva printre dinți și hohotește. Juan comentează rece:

— Ei, Antonio Vega, ai ocazia să-ți amintești de vremurile când erai *sherpa*! Sper că ești mulțumit!

Vocea lui Juan Campos nu pare vocea lui Juan Campos: la fel cum, într-un accident, fața răvășită și palidă a victimei îi pare în același timp familiară și nefamiliară unui prieten. Antonio nu face niciun comentariu și organizează imediat ascensiunea. Având în vedere că Angélica tremură și nu prea pare în stare să urce singură, Antonio îi leagă imediat coarda pe după mijloc și începe să urce în spatele ei. Înainte

să coboare, convenise cu Jacobo și Fernando că va trage de trei ori de coardă ca să știe ei că trebuie să o ridice. Juan își încununează intervenția rece de adineauri zicând:

— Când ajungeți sus, Antonio, vezi tu dacă mai cobori să mă iei și pe mine sau mă lași aici toată noaptea. Acum, fără Angélica, aproape că-i plăcut în locul ăsta.

Antonio e buimăcit să audă așa ceva, e ca și cum, în mod nedeslușit, Juan ar vrea să-l atace. Se mulțumește să spună:

— O să cobor să te iau și pe tine, bineînțeles. Cu coarda, e ușor să urci și să cobori.

Urcușul cu Angélica e încet, dar constant. Ajunsă sus, Angélica se trântește la pământ și rămâne acolo. Jacobo îi pune jacheta lui pe umeri. Antonio coboară din nou. Juan e pregătit, zice că nu e nevoie să îl lege pe după mijloc, așa că, ținându-se de coardă, urcă încet, cu ajutorul celor de pe faleză. Niciunul dintre ei doi nu vorbește cât timp durează ascensiunea. Când ajung sus, nimeni nu zice nimic. Cei cinci expediționari, plus Angélica și Juan, pornesc la drum înspre Asubio. Singură, noaptea e firavă. Oxigenul împuținа cu naivitate timpul dedicat morții.

XXXV

Juan Campos se află din nou în biroul lui a doua zi. S-a înserat, e deja întuneric, plouă fără încetare: burnița ține sub observație fiecare colț. Ești recunoscător pentru focul de lemne din birou, pentru whisky-ul cu gheață și sifon, pentru cele două lămpi aprinse care lasă în umbră tot restul camerei confortabile a lui Juan. Se respiră un aer de siguranță și echilibru hibernal. Toată vila, întregul Asubio, îl desparte pe Juan de haosul dens al vijeliei cantabrice, de ploaia încontinuu absurdă. Iar camera lui, la rândul ei, îl desparte de haosul semicomic al casei de la Asubio și al oamenilor din ea, care acum, odată cu sosirea lui Jacobo și Felipe Arnaiz cu cizmele de vânătoare și cu puștile lor,

a căpătat un aer de partidă de vânătoare franchistă (*mutatis mutandis*, asta ar adăuga, probabil, Angélica). Angélica a rămas în pat toată ziua. Emilia și Balbanuz i-au adus niște căni de supă și ceai și ceva gustări ușoare în dormitorul ei, pe care nu-l împarte cu soțul: Jacobo și Felipe s-au instalat într-unul dintre dormitoarele de pe vremuri ale copiilor, care erau folosite drept cameră de oaspeți când veneau aici cu prieteni de-ai lor de la școală. Împărțirea asta a camerelor l-a distrat pe Fernandito, care i-a făcut cu ochiul lui Antonio Vega, când a aflat, dimineață la micul dejun, cum stau lucrurile. Asta l-a intrigat pe Juan, care nu a întrebat nimic, dar care bănuiește că relația, și așa tensionată, dintre fiul și nora lui s-a încordat și mai tare după aventura de la peștera Crabilor. Juan se bucură de absența Angélicăi, de retragerea ei. Nu e câtuși de puțin o retragere tactică (cum ar fi fost dacă ar fi continuat relația socru-noră în termenii anteriori incursiunii la peșteră): e mai degrabă o pauză acidă marcată cu leziunile superficiale produse de mărăcini și ceva leziuni psihice din cauza celor petrecute între ei. Juan zâmbește: faptul că nu s-a petrecut absolut nimic este cea mai dureroasă leziune psihică pe care a putut Juan, noaptea trecută, să i-o provoace Angélicăi! Și-o imaginează pe Angélica cum își oblojește, cu febrilitate, non-rănile. Angélica probabil că nu mai știe ce să creadă în momentul ăsta. Și Juan zâmbește. Ia o înghițitură de whisky. Și ia din nou un exemplar ferfenițit din *Ființa și neantul: Pentru ca un lucru să nu existe, trebuie ca pentru-sinele să se constituie mereu ca o rămânere în urmă față de sine, altfel spus, să rămână mereu în urma sa ca un* ***datum*** *care nu e el însuși. Această caracteristică a pentru-sinelui implică faptul că ființa nu găsește* ***niciun reazem, niciun punct de sprijin*** *în ceea ce* ***era****. Dimpotrivă, pentru-sinele este liber și poate acționa astfel încât să existe o lume pentru că el este* ***ființa care trebuie să fie ceea ce era în lumina a ceea ce va fi.*** Juan a citit fragmentul ăsta de câteva ori în seara asta. Textele astea ale lui Sartre, recitite de atâtea ori, nu îl stimulează întotdeauna intelectual pe Juan. Însă în seara asta ploioasă ideea că pentru-sinele, conștiința, nu

găsește niciun reazem, niciun sprijin în ceea ce era, i s-a părut un portret-robot al lui însuși. Și în același timp un portret-robot al Emiliei și, prin extensie, al lui Antonio Vega. Niciunul dintre ei trei nu mai sunt ce erau, printre alte motive (psihologice acestea, dar și metafizice), pentru că erau deopotrivă ceea ce era Matilda: Matilda nemaifiind, au încetat să mai fie ceea ce, împreună cu ea, erau. Acum sunt liberi și trebuie să fie ceea ce erau (și nu mai sunt) în lumina a ceea ce vor fi (și încă nu sunt). În cazul lui particular — reflectează Juan — nu e nicio problemă, e liber în lumina a ceea ce va fi, nu contează ce. Mai bine zis, în lumina viitoarelor alegeri pe care Juan le va face vizavi de sine. Emilia, în schimb, nu pare în stare să mai aleagă liber în ceea ce o privește: lumina a ceea ce va fi nu strălucește pentru Emilia. Drept care, ceea ce era își pierde propria strălucire, se face praf și pulbere lipsit de ceea ce va fi. Emilia e condamnată să eșueze, să dispară chiar, să moară. Și prin extensie, și Antonio Vega. Juan Campos pune *Ființa și neantul* pe brațul fotoliului și ia o înghițitură bună de whisky. Bea tot paharul. Se oprește meditativ cu paharul gol în mână, uitându-se la foc, și în sfârșit se ridică și se îndreaptă spre minibarul mobil. Și își mai toarnă un whisky cu gheață. Se întoarce la fotoliul lui din fața focului. Clinchetul cuburilor de gheață în pahar e ca o văpaie de chihlimbar înghețat. Whisky-ul e o plăcere mai mare decât tot ce se poate concepe.

Juan a luat azi prânzul singur, adică neavând altă companie decât pe Antonio și prezența fugitivă a Emiliei care nu s-a așezat la masă. A fost un prânz tăcut. Și a fost, de asemenea, un prânz incomod. Adevărul e că Juan își închipuise că Antonio o să-l întrebe discret ce l-a apucat de a coborât la peșteră. Juan avea răspunsul pregătit: amintirea Matildei, tabloul lui Patinir, amintirea zilelor fericite de la Asubio când copiii erau mici. Juan era sigur că menționarea tuturor acestor amintiri îl va emoționa pe Antonio. Că va contribui la restabilirea cordialității sau, cel puțin, la aparența cordialității. Acum spaimele îi țin de urât, cu condiția

să apară și să dispară la perioade de timp rezonabile. A făcut chiar o listă cu spaime posibile: spaima că oare ce-o să facă Fernandito cu viața lui, cu Emeterio. O să se mute la Lobreña? Spaima supremă e ce o să facă Antonio cu Emilia, și ce o să facă Emilia însăși, cu sau fără Antonio. Și mai e spaima subsidiară în registru matrimonial în legătură cu fiul și nora lui. Angélica o să divorțeze oare de Jacobo pentru ca imediat să-i ceară mâna văduvă tatălui lui Jacobo? Dacă ar fi așa, nostimada s-ar răspândi prin lume ca un ditamai butoiul de melasă cleioasă. O spaimă accidentală aceasta, fără îndoială, dar așa de pompoasă, în caz că s-ar produce, încât mai că l-ar obliga pe Juan Campos să emigreze, să se ducă vreo câteva zile la hotelul Real ca să privească în liniște golful din Letona, până ce se topește melasa. Faptul că Antonio n-a scos aproape nicio vorbă tot timpul cât a durat prânzul a fost, într-un fel, încă o spaimă, ca o înțepătură de albină când nici nu te aștepți. Oricum, Juan era hotărât să-l lase pe Antonio să aducă subiectul în discuție... orice subiect, de altfel, dar cum te mai poți îndoi că subiectul zilei e ce s-a întâmplat noaptea trecută? După ce s-a terminat prânzul, cât timp Antonio strângea rapid farfuriile, Juan, ridicându-se de la masă, nu a putut să se abțină să pună una, măcar una, din întrebările care i se învârteau prin cap:

— Cum de ai știut, Antonio, că eram acolo? Era în toiul nopții și am fi putut fi oriunde altundeva. De fapt, a fost o pură întâmplare că am coborât acolo. Nu știu ce m-a apucat să cobor așa deodată...

— Sigur, îmi închipui și eu.

— Și nu te-a mirat?

— Mi-am făcut griji că ați căzut de pe stânci.

— Dacă n-ați fi venit, nu știu ce m-aș fi făcut cu Angélica.

— Ați fi supraviețuit, locul ăla nu-i periculos decât noaptea. Ziua ați fi găsit cărarea.

— Da, dar era foarte frig. Angélica murea de frică.

— Normal.

— Nu pari prea interesat de toate astea, Antonio.

— Interesat? Nu știu, gata, a trecut. Odată ce v-am găsit, am respirat ușurați. Scuză-mă, mă duc să duc farfuriile astea la bucătărie.

Antonio iese din sufragerie, împingând cu piciorul, cum face întotdeauna, ușa batantă. Juan are impresia că Antonio a împins ușa asta din două piese cu mai multă forță decât ar fi fost necesar, pentru că acum ambele canaturi mai basculează de câteva ori, deschizându-se și închizându-se, de parcă ar vrea să sublinieze perplexitatea lui Juan. Amabila răceală a lui Antonio l-a buimăcit. Pe vremuri, un incident ca ăsta ar fi dat loc la o discuție lungă. A fost o aventură, la urma urmei. Neutralitatea lui Antonio pare aproape jignitoare. Ce se ascunde în spatele neutralității lui Antonio? Nu-l mai interesează pe Antonio ce se petrece în casa asta, pentru că se pregătește să-și ceară lichidarea? (Juan, care s-a întors în biroul lui, recunoaște că treaba asta cu lichidarea — o invenție a lui Juan ca s-o lase cu gura căscată pe Angélica — a ajuns să i se pară verosimilă chiar și lui însuși. Deși, dacă e să fie sincer, își dă seama că Antonio nu a pus niciodată problema așa). Acolo în birou, cât timp în grădină a fost lumină, Juan s-a plimbat întruna dintr-o parte în alta a încăperii, indispus. Antonio, cu răceala lui politicoasă, l-a dat peste cap. E ceasul lui Jean-Paul Sartre. De aceea a scos dintre cărțile lui *Ființa și neantul*, și s-a plimbat cu ea în mână, fără s-o deschidă, până ce s-a dus lumina, a început burnița, a tras draperiile, s-a așezat în fața focului, și-a turnat primul whisky. După al doilea whisky, a început să răsfoiască opera filozofului francez. Sartre îl calmează, Sartre îl blindează în seara asta ploioasă. A dat peste pasajul citat mai sus citind întregul capitol în care apare: *A fi și a face: libertatea*. Una dintre caracteristicile cel mai puțin clare și, totuși, în cel mai înalt grad chinuitoare, ale actualei situații în care se găsește Juan Campos e că ar vrea să recupereze un fost Juan Campos mai fraged și mai tânăr (un Juan, așadar, care încă ar putea să trăiască doliul pentru Matilda cu îndeajuns de multă intensitate încât să o facă să reapară în memoria dotată cu o anume lumină

consolatoare) și în același timp nu vrea să fie acest Juan Campos, ci doar să-și trăiască doliul ca pe ceva încheiat și să fie lăsat în pace: această a doua situație are de-a face cu ipostaza unui Juan mult mai în vârstă, Juan din vremea anilor de călătorie ai Matildei, din perioada primelor înmuguriri ale resentimentului și ciudei și, în fine, cu ipostaza unui Juan uluit, care s-a simțit agresat, când Matilda muribundă l-a tratat atât de agresiv și l-a alungat din preajma ei. Ambele laturi, stări de spirit, interferează pe neașteptate, și în unele zile atât de des, încât, actualmente, una dintre ocupațiile cele mai stăruitoare ale lui Juan Campos este să se concentreze asupra lecturilor lui din prezent despre filozofia neohegeliană (de aceea, în mod paradoxal, s-a întreținut cu Angélica) sau asupra oricărui alt lucru care să fie prezent, și care să-l absoarbă, și care, neavând viitor, să-i anihileze în același timp tot trecutul. Ce-i rău e că prezentul prezentificat încontinuu nu e deloc ușor de obținut: lui Juan Campos îi i-e dor câteodată de compania inocentă a lui Antonio Vega din alte timpuri.

XXXVI

Și totuși, nu de dorul lui Juan Campos ar fi fost nevoie: ar fi fost de ajuns voința aceea prietenoasă pe care Juan o împrumutase pe vremuri de la Matilda, și inocenta companie a lui Antonio s-ar fi reactivat. Ar fi fost de ajuns ca, după prânz, într-una din după-amiezile care au urmat incidentului de la peștera Crabilor, Juan să-l ia deoparte pe Antonio și să-l întrebe ce face Emilia; ar fi fost de ajuns să spună: Antonio, de ce nu mergem toți trei la o plimbare, Emilia, tu și cu mine? Coborâm la Lobreña și cumpărăm niște Coca-Cola, niște înghețată Häagen Dasz de la supermarket, vorbim de una de alta, ce contează...

Însă acesta e alt Juan Campos, un Juan Campos anterior, pe care Emilia și Antonio încă și-l mai amintesc, în timp ce individul în cauză nu e în stare decât, cel mult, să tânjească

în van după el, așa cum tânjesc unii după tramvaiele din tinerețe sau după armată, așa, în general, fără să desemneze ceva anume: le e dor de golul unui „înainte" fără „după aceea". Un asemenea gest l-ar emoționa pe Antonio chiar și acum: deși acum e deja foarte greu, dacă nu imposibil. Întâmplarea a făcut, așa cum se brodește adesea, ca Antonio să audă fără să vrea cum Juan îi spunea Angélicăi: *Așa îi văd eu pe cei doi, Angélica: dușmani plătiți. Personalul domestic întotdeauna ajunge să se transforme în asta. Și Emilia și Antonio, și ei. Nu te mira așa, doar ți-am mai explicat toate astea.* Antonio era în sălașul din garaj, cu luminile stinse, în fața sobei dar fără să aprindă focul, și stătea așa de o bună bucată de vreme, cu picioarele în sus, în fotoliu, fără să știe de ce. Lăsase ușa deschisă. Atunci a auzit mașina Angélicăi intrând cu mișcări iuți în garaj. Antonio a rămas unde stătea. Farurile s-au stins și Angélica și Juan au coborât. Păreau că vorbiseră o grămadă despre subiectul ăsta, pentru că la fraza pe care Antonio o auzise, Angélica se prefăcea cât se poate de prost că o aude pentru prima dată. Era prima dată în viața lui când Antonio auzea o asemenea frază. Era netă și de nepronunțat ca frazele acelea din reclamele luminoase într-o limbă străină, cărora le înțelegem sensul când le vedem, dar pe care n-am îndrăzni să le pronunțăm cu voce tare. Antonio Vega silabisi, în seara aceea, prăbușit în fotoliul lui, expresia *dușmani plătiți*, și i se păru de necrezut că el și Emilia sunt persoanele la care se face referință prin ea. Și i se păru și mai de necrezut ca Juan să fie emițătorul acelei fraze, însă în același timp — și abia în asta consta violența de nepronunțat a imaginii cu pricina —, ideea se potrivea cu distanțarea progresivă a lui Juan, cu detașarea lui, cu însingurarea mai întâi și mai nou, de când cu relația cu Angélica, cu modul lui ironic de a relaționa cu ceilalți și de a spune totul pe șleau. Perechea s-a dus. La ieșire, au tras poarta de la garaj. Antonio a mai rămas un răstimp lung acolo, acum ascuns, răvășit și mut, așa cum se simțise la Londra într-o călătorie pe care-o făcuse înainte de a o cunoaște pe Emilia, într-o vacanță de o lună, după câteva

sesiuni de conversaţii în engleză: incapabil să mai scoată vreun cuvânt. Emiliei nu i-a comunicat descoperirea asta odioasă. Câteva zile mai târziu a avut loc povestea cu peştera Crabilor. Antonio şi-a spus în sinea lui: am uitat ce am auzit. Iar fraza asta însemna exact opusul. Rezultatul a fost o senzaţie de dezolare care a făcut şi mai dureroasă, dacă s-ar mai putea imagina aşa ceva, confruntarea, zi de zi, cu decăderea continuă a Emiliei. În perioada aceea a început Antonio să-şi preumble prin minte imaginea finalului existenţei lui: Emilia era responsabilitatea lui până la moarte, până la moartea lui inclusiv.

După scena aceea din garaj, şi la puţine zile după operaţiunea de salvare de la peştera Crabilor, îşi face din nou apariţia Fernandito Campos. Antonio şi Fernando nu au mai vorbit din noaptea în care Fernandito s-a întors într-o stare jalnică, băut, fără să o fi găsit pe Emilia. Acum Fernandito dă impresia că s-a refăcut. Pare mult mai tânăr, chiar mai tânăr decât e în realitate, şi e elegant cu puloverul şi blugii lui. Dă totuşi impresia că e abătut. Pentru Antonio, nu e nimic surprinzător în această dualitate: există un Fernandito diminuat, bilios, şi altul ulterior, exaltat şi răutăcios. Ambii se echilibrează şi dezechilibrează succesiv. Aşa a fost mereu de când băiatul a devenit adolescent. Antonio abia dacă i-a dat vreo atenţie lui Fernando în perioada asta. Îşi aminteşte că el venise mai demult să stea de vorbă cu el, pe când Antonio însuşi se simţea deprimat, şi îşi aminteşte că l-a îndemnat atunci să meargă să vorbească cu tatăl lui, şi îşi mai aminteşte că Fernandito, plin de dispreţ, l-a calificat pe taică-său drept un caz pierdut şi că asta l-a surprins pe Antonio. Acum Antonio e cel care începe să-l considere pe Juan un caz pierdut. Ciudat e faptul că experienţa asta este tragică pentru Antonio şi e doar dramatică pentru fiul cel mic al lui Juan Campos. Antonio ştie că, într-un fel sau altul, Fernandito va scăpa de influenţa paternă. Până la urmă o să uite de, în fond, naiva lui dorinţă de răzbunare, şi chiar resentimentele lui o să devină tot mai spălăcite odată cu distanţarea geografică şi trecerea anilor.

Antonio nu se va bucura — normal că nu — de niciunul dintre avantajele astea: între Antonio și Juan nu va avea cum să se creeze o benefică distanță. Dimpotrivă: se va pecetlui și se va concentra încă și mai mult apropierea dintre ei. Și anii nu vor trece. Ce are să se petreacă între ei doi, se va petrece cât de repede. Doar Antonio se apropie cu pași repezi de moarte. Fernando Campos, în schimb, are toată viața înainte.

Întâmplarea face că Fernandito apare din nou acum, vine în garaj, în sălaș, iradiind tinerețe și jale, ca să vorbească despre ale lui cu Antonio. Printre actualele preocupări ale lui Fernando tatălui său nu-i mai revine niciun loc. Emeterio e singura problemă pe care o are Fernandito. Antonio vede imediat că Fernando are chef să vorbească despre el însuși și că îl apasă ceva. Antonio e acum bătrânul *sherpa* din adolescență, un rol pe care Antonio Vega l-a acceptat de la bun început și pe care acum, în tăcere, acceptă să-l mai joace încă o dată. Toți membrii expediției care cu greu și cu chin urcă muntele sau coboară în râpe sau în peșterile litoralului cantabric, toți copiii, toți adolescenții, întreaga expediție, totul cade în responsabilitatea lui Antonio Vega; au trecut anii și el nu s-a schimbat. Antonio face un vag gest amabil, Fernando se așază lângă el în fotoliul de alături, și amândoi privesc focul din sobă.

— Ce să mă fac cu Emeterio, Antonio? Fernando e sigur că nu are nevoie să spună mai mult. Și totuși, acum e prima dată când vorbește cu Antonio despre Emeterio.

E mijlocul după-amiezii. Picură iarăși iarna ploioasă de la Asubio. Ploaia potolește marea. Bancurile de calamari ies la suprafață în zile din astea. E bine să stai la sobă în sălaș, să stai cu Antonio. În asta semănau și încă mai seamănă Matilda și Antonio, gândește Fernandito: mereu știu despre ce e vorba, chiar și când e vorba de lucruri despre care li se vorbește pentru prima oară. Mereu a avut senzația că știau dinainte ce avea să le spună, fiindcă niciodată nu erau surprinși. E foarte posibil ca Fernandito să ia drept

înțelepciune ceea ce nu era de fapt decât o stare de alertă continuă, o versiune domestică a *grijii* heideggeriene. Antonio nu întreabă — cum ar fi făcut oricine altcineva – ce e cu Emeterio. Și nici nu s-a grăbit să dea din gură și să spună ce grozav e Emeterio, ce buni prieteni ați fost voi doi dintotdeauna... Își împleti degetele și își puse mâinile peste picioarele încrucișate. Fernandito, care uneori fumează și alteori nu fumează, își aprinde acum o țigară. Antonio zâmbește privindu-l cum și-o aprinde și cum trage un fum. Îi amintește de vremurile când era interzis să se fumeze în casă și când Jacobito fuma pe ascuns.

— Emeterio are o prietenă, spune Fernandito. Ce părere ai de asta?

— Am o părere foarte bună.

— Nu fi porc!

— Păi ce, Fernando? Tu nu ai o părere bună sau ce?

— N-o să fie fericit cu ea... cu țâțoasa aia.

— Poate c-o să fie, de unde știi tu?

— Tu de partea cui ești?

— De partea ta, Fernandito, mocofane.

Antonio izbucnește în râs.

— De ce râzi?

— Da' știu și eu de ce râd? De tine! Antonio spune asta, râzând în continuare, cu atâta căldură!

— Emeterio e prietenul meu. De ce trebuie să se bage și tipa asta?

— Hai, Fernandito! Dacă vrei să-mi zici ceva, zi-o ca oamenii.

— Știi și tu ce vreau să-ți zic. Emeterio e prietenul meu și sunt îndrăgostit de el și sunt poponar.

— Dar, băiete...!

— Ți se pare nasol, sau ce?

— Nu. Nu mi se pare nasol. Problema e că Emeterio nu ți se potrivește.

— Ba mi se potrivește.

— Atunci, ce mai caută și prietena lui? Ea ce treabă are?

— N-are nicio treabă. O muistă, acolo, o bulangioaică.

– Doar n-ai venit, Fernando, în seara asta, să stai aici și să mi-o înjuri pe prietena lui Emeterio. Nu de asta ai venit.

– Asta-i adevărat. Nu de asta am venit.

– Vezi?

– Atunci de ce am venit? întreabă Fernandito. A strivit țigara cu piciorul pe podea, s-a ridicat, a făcut câțiva pași prin sălaș, s-a așezat din nou și a întrebat de ce a venit.

– Ai venit ca să vorbim despre Emeterio și despre tine, și despre prietena lui. Și mă bucur că ai venit aici ca întotdeauna, ca și înainte, ca să vorbești serios de un lucru serios și care te scoate din sărite.

– Da, da, mă scoate din sărite.

– Ce s-a întâmplat mai exact? Povestește totul! Ei, și la urma urmei, de ce nu?

– De unde să încep?

– Nu contează. Începe de unde vrei.

– Noaptea aceea când m-am dus să o caut pe Emilia, îți amintești?

– Bineînțeles.

– În noaptea aia m-am întâlnit cu ei, nu cu Emilia. Așa a început. Încep de aici?

– Bine. Începe de aici.

– M-am purtat ca un porc. Ar fi trebuit să urc la tine și să-ți spun că nu am găsit-o pe Emilia...

– Asta nu mai contează, Fernando. Acum nu vorbim de Emilia, ci de tine, de voi.

– I-am văzut la supermarket. Așa a început totul.

E bine să povestești, te liniștește. Acum, în sălașul învechit și confortabil, Fernando e din nou trecutul lui cu un scurt viitor înainte, viitorul lui Emeterio și al prietenei lui, și al lui Fernando însuși, viitor pe care îl ține acum în mânile lui. Nu îi poate obliga să facă nimic altceva decât vor ei, și nici el, vorba aia, nu e un erou moral, dar acum e cu Antonio Vega, bătrânul *sherpa*, care a fost mereu alături de el și care acum îi e din nou alături, fără să trebuiască să zică

nimic anume, să-i dea vreun sfat moralizator sau să enunțe vreo idee preconceptă: doar atât, să fie deschis pentru ca Fernandito să aleagă liber viitorul pe care vrea să-l aleagă și, în felul ăsta, să-și aleagă deopotrivă și trecutul. Antonio se gândește acum și la Emilia, care probabil că la ora asta stă în camera ei, în fața televizorului stins. Emilia știe unde e Antonio și poate oricând să ia legătura cu el prin telefonul mobil. Vorbise cu ea în urmă cu câteva momente, înainte să vină Fernando, Emilia îl asigurase că totul e în regulă, că îi e cam somn, că o să se vadă peste vreo oră. Fernandito și-a mai aprins o țigară, a tras câteva fumuri și a stins-o, și acum e liniștit și îi povestește ce s-a întâmplat în noaptea aceea.

— În noaptea aia am coborât la Lobreña și m-am dus direct la supermarket gândindu-mă că Emilia o fi rămas pe acolo. Am văzut de cum am ajuns că mașina ei nu era în parcare, am intrat totuși în supermarket pentru orice eventualitate, am făcut un tur complet, Emilia nu era acolo, am urcat la etajul unde e cafeneaua și acolo erau ei, trăncăneau. La început nu m-au văzut. Eu i-am văzut pe ei și n-am mai văzut nimic altceva. Eu știam că există o prietenă, credeam că nu-i mare lucru. Știi și tu că Emeterio nu vorbește prea mult. Credeam că e vreo tipă din Lobreña cu care se duce și mai dansează și chestii din astea. Atunci i-am văzut și am simțit că nu e asta. Mi-e rușine de ce zic, Antonio, cu tine mi-e mai puțin rușine s-o zic, tu ești tu. Mi-e rușine de ce am simțit, adică gelozie: invidie și gelozie și ură. Mi s-a făcut la spate cămașa leoarcă de transpirație, și nu era cald. Leoarcă. M-am apropiat de ei și i-am întrebat dacă au văzut-o pe Emilia. Ea e OK, e... simpăticuță, cum sunt fetele de aici. Acum fetele de aici nu mai sunt țărăncuțe. Fetele de la munte mereu au fost înalte, așa zicea maică-mea tot timpul, și șatene, brunete spălăcite, și așa era și asta, subțirică și simpatică. Dar înainte să văd tot ce-ți zic eu acum, am văzut dintr-odată totul: am văzut că erau o pereche potrivită. În pizda mă-sii, Antonio. Futu-i să-i fut. Erau potriviți, se vedea că sunt bucuroși. Emeterio s-a fâstâcit groaznic când m-a văzut, ea nu. O cheamă Carmen,

Mari Carmen mi se pare. Se vedea că nu bănuiește nimic, ba și mai rău: în momentul acela, Antonio, mi-am dat seama că nu avea ce să bănuiască fiindcă Emeterio nu are nimic de ascuns, fiindcă Emeterio o iubește, se înțelege bine cu ea, nu e o vrăjeală de-un agațament, e o prietenă în toată regula. Din cauza geloziei îmi pocnea capul, îmi transpirau palmele, spatele, simțeam că o să-mi plesnească acuși ceva la cap...

— Sunt sigur că, din exterior, păreai rece, palid și la fel de elegant ca întotdeauna. Eu te cunosc.

— Sigur era așa. Dar aveam senzația asta de care îți zic. Ea, Carmen, a zis că ar trebui să ne întâlnim o dată toți trei. M-am făcut că n-o aud și i-am zis lui Emeterio că aveam stabilită o întâlnire a doua zi, ca să mâncăm împreună la prânz. Vedeam că-i tare încurcat. După aia am plecat, m-am urcat în mașină și am stat acolo. Am lăsat să treacă timpul. După aceea ei au ieșit. Ea are o mașină micuță. Voiam să-i urmăresc. Am pornit mașina și după aia m-am oprit. I-am lăsat să plece. După aia am intrat într-un bar, unul care e la ieșirea din oraș cum vii spre Asubio și am băgat niște whisky-uri, nu puține. A venit o tipă la mine și am băgat-o în mă-sa. Eram amețit când am ieșit. Am alunecat și am căzut. În fine am pornit mașina și am venit aici, mi-a fost milă când te-am văzut, mi-am dat seama cât de rău te simțeai. Am urcat în cameră la mine.

— Stai puțin, ca să pricep și eu! Ce ai văzut tu, mai exact, la supermarket?

— Am văzut clar că se simțeau bine, că erau bucuroși că sunt împreună. Ca atunci când e cu mine și suntem noi doi împreună, Emeterio și cu mine...

— Care-i diferența?

— Am văzut diferența. Diferența dintre Emeterio cu mine și Emeterio cu ea, Mari Carmen. Emeterio era bucuros cu amândoi, și cu mine, și cu ea, dar mai tare cu ea.

Fernandito are ochii larg deschiși când povestește toate astea, vorbește rar, de parcă ar avea gura uscată. Acum nu se sprijină pe spătarul fotoliului, e așezat chiar pe margine și își ține mâinile pe genunchi în timp ce-l privește fix pe

Antonio. Antonio ştie că spune adevărul şi mai ales că vrea să zică adevărul: că vrea să scoată la suprafaţă adevărul şi să şi-l pună în faţa ochilor: asta e ceea ce vrea în momentul ăsta Fernando Campos. Iar Antonio recunoaşte intenţia respectivă, ba chiar, în cazul acesta, şi fizionomia care însoţeşte intenţia respectivă. Ştie că nu are nevoie să-l preseze pe Fernando, e de ajuns să-i lase loc, cu o privire prietenoasă, ca să se desfăşoare. Şi Fernandito continuă:

— În toţi anii din urmă şi chiar până mai ieri credeam că Emeterio e ca şi mine, că eu îi sunt de ajuns. Eram aşa de sigur că nu-l iubesc. Emeterio era proprietatea mea, nu trebuia să-l mai şi iubesc, era al meu: pricepi, Antonio, ce vreau să zic? Înainte amândoi eram absolut egali, leiţi. În schimb, la supermarket, Emeterio nu mai semăna cu mine, era chiar mai inteligibil, mai uşor de înţeles, mai obişnuit chiar, mai ca oricare tip de vârsta lui care şi-a scos prietena în oraş şi s-au dus să mănânce un hamburger la supermarket. Se bucura împreună cu Carmen că e la fel ca toată lumea, ca orice muritor, în schimb cu mine... cu mine se poate bucura doar de mine, nu există comunitate, nu există toată lumea, există doar calitatea de muritor, dar suntem singuri el şi cu mine, singuri şi muritori, plictisiţi să ne întâlnim...

— Fernando, eu în locul tău m-aş mai gândi o dată la toate astea, le-aş mai analiza şi aş vorbi cu Emeterio, fiindcă asta e important! Dacă, după ce le mai analizezi pe toate încă o dată şi încă o dată, tot mai crezi ceea ce mi se pare mie că tu crezi acum, că lui Emeterio îi e mai bine cu Carmen decât cu tine, atunci da, într-adevăr, atunci ai putea să-ţi pui problema să zici: gata, îl las pe Emeterio sau, şi mai bine, vreau ca lui Emeterio să-i meargă bine cu Carmen, îl iubesc şi îl voi iubi mereu, şi mă dau la o parte, ceva de genul ăsta. E cumplit de greu să faci asta. Şi dacă o faci, să nu te aştepţi la vreun premiu. E posibil ca nici măcar Emeterio să nu-şi dea seama ce faci pentru el, e foarte posibil ca nici măcar Emeterio să nu-ţi aprecieze generozitatea, eu aşa văd lucrurile astea...

— Dar mă râcâie! Mă râcâie, nu știi cât mă râcâie!

— Îmi închipui. Aici e tot spilul.

— Futu-i spilul!

— Da, exact, chiar așa. Dar pe deasupra mai e ceva: anume că nici măcar când ești sigur și ești convins că ai făcut un pas înainte și i-ai spus lui Emeterio și l-ai lăsat pe Emeterio și l-ai lăsat în așa fel încât să nu mai fie cu putință să dai înapoi, nici măcar atunci n-o să fii sigur, n-o să fii pe deplin convins. Bun, ai luat o decizie irevocabilă, ai făcut ce ai crezut tu că e mai bine pentru Emeterio și ai făcut-o clar, cu generozitate, o dată pentru totdeauna. Și atunci o să zici: acum, gata, s-a sfârșit, am făcut ce trebuia să fac, sunt sigur: chiar în momentul acela n-o să mai fii sigur, de aia e așa de oribil...

— Te înțeleg și nu te înțeleg. De ce zici că exact atunci când o să fiu sigur n-o să mai fiu sigur?

— Poate că mă înșel, bine ar fi să mă înșel. Ce vreau să-ți zic e că imaginează-ți că, sedus cum ești acum de ideea de a face ce e mai bine pentru Emeterio (idee care, la rândul ei, ți-a fost indusă de imaginea lui Emeterio și a lui Carmen la supermarket, tare bucuroși amândoi, formând o pereche așa de potrivită, un băiat și o fată așa de normali), te lași dus de imaginea seducătoare a sacrificiului, vrei să te sacrifici pentru Emeterio și Carmen, vrei să faci ce ți se pare ție mai bine, și dorința asta te împinge năvalnic, așa cum i se întâmpla și Matildei când îi venea o idee bună: și mama ta era la fel, mi-am amintit foarte mult de ea când te ascultam, da, impetuoasă, fără jumătăți de măsură, neînfricată. Mama ta era o femeie curajoasă, energică și curajoasă, ca tine. Forța unei idei care i se năzărea o lua pe sus, câteodată, la fel cum te ia și pe tine pe sus ideea asta de a te despărți de Emeterio. Dar dacă te înșeli, Fernando? La urma urmei, uită-te mai bine, nu ai decât o imagine pe care ți-ai făcut-o în ziua aceea la supermarket, anume că pentru Emeterio binele înseamnă normalitatea, viața cu Carmen și fără tine: forța atavică a normalității ca virtute ți-a izbucnit în piept, încă ești făcut praf din cauza exploziei și explozia asta încă

își mai face simțite efectele și mai detonează încă în tine și te face praf. Intensitatea evidenței e atât de mare, încât acum nu poți să mai vezi nimic altceva. Eu nu te întreb decât: la fel o să vezi lucrurile astea și peste un timp? La urma urmei, tu și Emeterio ați trăit o viață împreună, de când erați mici, ați făcut amor de sute de ori și v-a plăcut, v-a plăcut mult, emoțiile astea erotice, organice, sunt foarte profunde, nu dispar fiindcă vrem noi să dispară, nu suntem pe de-a întregul stăpânii dorințelor noastre, putem să le controlăm, dar nu suntem pe de-a întregul stăpânii dorințelor noastre. Și dacă, peste un timp, tu sau chiar Emeterio, după ce, să presupunem, s-a plictisit de Carmen, sau chiar fără să se fi plictisit, își amintește de tine și te dorește și vrea să o luați de la început și tu, la rândul tău, vrei să o luați de la început, atunci, Fernando, atunci? Atunci o să fii în același timp sigur că ai acționat bine și nesigur de rezultatul bunei tale acțiuni, și zi-mi, ești pregătit pentru asta?

— Știi ceva, Antonio, tocmai mi-ai zis că eu ți-am amintit acum câteva clipe de maică-mea. Tu știi de cine îmi amintești mie chiar în momentul ăsta? De nenorocitul de taică-meu. Așa vorbea pe vremuri nemernicul ăla pe care eu îl iubeam și pe care, din păcate, îl mai iubesc și acum, așa vorbea în urmă cu niște ani, exact ca tine acum...

— Sunt de acord, ce ți-am zis mai devreme am învățat de la tatăl tău, e mare păcat că de atâta timp tatăl tău nu a mai vorbit cu noi în felul ăsta. Eu nu am nicio cădere să-l judec, deși în ultima vreme mi-e tot mai greu să nu-l judec, să nu-l condamn, dar aici ai dreptate, așa vorbea Juan Campos când l-am cunoscut eu, și de la el știu tot ce-i mai bun, mai îndrăzneț și mai clar, de la el am învățat și nu am uitat, de aceea ce se întâmplă acum între noi, ce se va întâmpla în familia asta peste puțin timp, e tragic...

— N-o să se întâmple nimic, Antonio, nu-ți face griji, Emilia o să se facă bine, mai lasă să treacă puțin timp și doliul pe care i-l poartă mamei o să se mai potolească, Emilia o să se facă bine, sunt sigur că o să se facă bine.

taică-meu niciodată, însă taică-meu e un zero tăiat în patru, ăsta nu contează...

— Bine ar fi să ai dreptate în ce-o privește pe Emilia, Fernandito dragul meu!

XXXVII

Lui Jacobo i s-a tăiat tot cheful de vânătoare. De câteva zile se tot foiește pe la Asubio și îl ia pe Felipe Arnaiz la Lobreña sau la Letona să bea bere. Lungul weekend pe care îl aveau la dispoziție e pe sfârșite. Totul e așa de încâlcit și toate i se par așa de complicate la Asubio, încât i-a dat un telefon surorii lui și i-a spus să nu vină: nu-i momentul potrivit și nici mediul nu-i potrivit pentru copii, Andrea. Mai bine stați la Madrid. Angélica și cu mine stăm cum stăm, adică rău.

Angélica și-a prelungit convalescența cât a putut, ca să nu dea ochii cu soțul ei, pe de o parte, și cu socrul ei, pe de altă parte. Când se gândește la Jacobo o apucă durerea de cap, când se gândește la Juan o apucă tahicardia. Să-și pună problema că ar putea vorbi cu Juan când Jacobo se învârtește prin casă, asta-i cu neputință, așa că mai bine să stea în pat convalescentă. Astăzi, sau mâine, sau poimâine, Jacobo o să se întoarcă la Madrid împreună cu Felipe Arnaiz. Și Angélica ce-o să facă? Angélica e convalescentă și nu poate să călătorească. Nu, nu încă.

Jacobo și-a făcut în sfârșit apariția în dormitorul Angélicăi și a spus:

— Angélica, trebuie să vorbim. Lui Jacobo nu i se potrivește prea bine obligația asta de a vorbi înțeleasă ca o activitate distinctă de cea de a vorbi despre afaceri la birou sau de a sporovăi acasă despre una-alta pe măsură ce trece viața. Jacobo nu e un mare vorbăreț. În prima fază a căsniciei era mulțumit să întruchipeze figura asta practic monosilabică a tânărului soț. Angélica se achita de sarcina asta cât pentru amândoi. Angélica avea multe de zis despre

toate cele din cer și de pe pământ. Iar Angélica dispunea, mai ales, de o temă inepuizabilă, soacra: Matilda a fost o constantă a conversației, sau poate doar a monologului, în perioada de dinaintea căsătoriei, în primii ani de căsnicie, în perioada bolii Matildei, după moartea Matildei. Prin procesul inerent al doliului, Matilda a rămas o temă obligatorie, o datorie de la care nu poți să te sustragi, în linia, acum funerară, a lui *must* marca Cartier. La fel cum există brichete sau ceasuri sau batiste de mătase Cartier pe care, în anumite cercuri, e impardonabil să nu le ai, tot așa i se părea Angélicăi impardonabil ca într-o situație atât de *post mortem* ca aceea în care se afla familia Campos după moartea Matildei să nu se exhibe doliul, suferința. Deoarece azi nu se mai poartă doliu vestimentar și nici măcar elegantele însemne negre de pe timpuri, Angélicăi i se părea că reliefarea doliului în conversațiile conjugale era tot ce poate fi mai firesc și mai necesar. Ce e mai potrivit decât un fior subepitelial bine cronometrat, care să lase să se ghicească tristețea fără să lase loc lacrimilor sau durerii exagerate? Angélicăi i s-a părut scandalos că procesul doliului în familia Campos, începând chiar cu soțul ei, avea trăsături anglo-saxone, distinse într-adevăr, însă în același timp anglo-plicticoase. Normal că-i bine să nu gemi și să nu te văicărești la orice zdruncinătură, dar atitudinea lui Jacobo, de pildă, chiar că era, cum zice tineretul astăzi, tare: omitea pur și simplu dispariția și, Doamne, se gândea Angélica, doar e vorba de mama lui! O suferință atât de discretă ajunge până la urmă să pară — și să fie —, după părerea Angélicăi, abia o umbră de suferință. Și asta — în calitate de absență a suferinței cel puțin — ar fi trebuit să ofere subiecte de conversație cu ghiotura. Și totuși, în cazul Angélicăi și al lui Jacobo nu a provocat decât o distanțare conjugală amestecată — așa cum s-a semnalat la început — cu o oarecare îngrijorare vizavi de starea mintală a lui Juan Campos și de decizia, atât de dramatic de solitară, a retragerii lui la Asubio. Când Angélica a rămas la Asubio ca să-i țină companie Andreei, Jacobo s-a simțit foarte

mulţumit şi în largul lui: era ca un fel de vacanţă. Dar e clar că senzaţia de vacanţă provenea dintr-o jenă surdă şi insipidă care însoţea căsnicia, bun, aproape fără să provoace conflicte, însă, hai s-o recunoaştem, neîntrerupt, o jenă care apăruse dinainte de boala Matildei, continuase cât timp fusese bolnavă şi rămăsese la fel şi după aceea. Procesul doliului, în cazul de faţă, fusese un proces de separare. Şi, într-adevăr, Angélica a vorbit pe larg şi pe îndelete despre asta cu socrul ei în zilele fericite de dinaintea incidentului de la peştera Crabilor şi a venirii lui Jacobo. Angélica nu a ajuns la nicio concluzie, cu excepţia convingerii ferme că socrul ei era un om minunat pe care Matilda nu l-a înţeles cum ar fi trebuit. Juan Campos a ajuns la concluzia că Angélica era într-adevăr aşa de proastă şi de semidoctă cum bănuise el dintotdeauna, însă, în acelaşi timp, în unele ceasuri, o plăcută companie feminină, superficial erotizantă.

Când Andrea s-a întors la Madrid şi Angélica l-a anunţat la telefon (sunându-l chiar de mai multe ori pe zi la începutul şederii ei la Asubio) că, dacă Jacobo nu are nimic împotrivă, ea mai rămâne la Asubio întrucât consideră că socrul ei are nevoie de ea, Jacobo a intrat la idei. (Toţi copiii lui Juan Campos erau convinşi că tatăl lor nu are nevoie de absolut nimeni, doar de un personal domestic de încredere şi, vorba aia, la Asubio erau Antonio şi Emilia). A intrat la idei, aşadar, şi imediat a şi ieşit. Angélica era soţia lui legitimă în toată puterea cuvântului. Era o afacere pe viaţă, aşa de pe viaţă încât era bine să o mai temporizezi, şi cu cât mai mult, cu atât mai bine. În acelaşi timp, însă, ceva îi zicea că situaţia asta în care Angélica are grijă de tatăl lui, deşi tatăl lui n-a păţit absolut nimic, era anormală. Iar Jacobo Campos, cu anii şi cu serviciul lui la bancă, devenise un tip convenţional care gândeşte în termeni de ori-e-laie-ori-bălaie. Exista, deci, între ei o situaţie în acelaşi timp tensionată şi detensionată: un soi de separare-vacanţă de lungă durată. Căsnicia rămânea în picioare şi inconvenientele ei se domoleau. Totuşi, Jacobo avea intenţia să o ia pe Angélica cu el, la Madrid, după zilele de vânătoare.

Prezența lui Felipe Arnaiz la volan pe drumul de întoarcere va avea darul să inițieze destinderea sau să suprime tensiunea care va fi fost sau încă va fi fiind. Însă incidentul de la peștera Crabilor urmat de neașteptata tăcere (întrucât nici tatăl, nici nevasta nu i-au dat nici cea mai mică explicație lui Jacobo) a mărit tensiunea, care, în ce-l privește, nu era niciodată excesivă, dar care acum, dintr-odată, a ajuns să fie suficient de intensă pentru ca, după câteva zile în care nu a făcut altceva decât să-și vadă de vânătoare și să-i facă niscaiva conversație nesăratului de Felipe Arnaiz, Jacobo să se decidă să urce în dormitorul soției lui convalescente și să spună răspicat:

— Angélica, trebuie să vorbim.

E amiază. În curând va fi ora douăsprezece. A plouat și plouă și va ploua. Și întregul Asubio, cu faleza voalată acum de ceața-ploaia care persistă, e o pictură în tonuri de gri care cuprinde marea până în Anglia. Și grădina și copacii din grădină. Lângă poarta de la intrare, căsuța lui Bonifacio și Balbanuz și Emeterio. Și deasupra casei lor, Asubio în sine, conacul, așa de puțin solemn, construit la ordinul lui sir Kenneth Turpin, care a dispus în termeni categorici să fie estival și invizibil din orice parte ar fi privit, dar a cerut, în același timp, ca din orice loc din casă să se poată vedea marea, enorma Cantabrică, Atlanticul, și grădina și copacii și ploaia și anotimpurile succedându-se în șir, înflorite sau neguroase, eterne și inconsistente precum viețile omenești. Astfel că întregul peisaj este prezent în focul șemineului din dormitorul Angélicăi și în tapetul de pe pereți și în tablourile care înfățișează scene de vânătoare. Și, încă o dată, văzut de sus și văzut din afară, întregul Asubio este o litografie alb-negru-gri din secolul al XIX-lea, și Asubio e un tablouaș, o litografie cu doi copii care, pe drumul Montañei, stau la Asubio, într-o dimineață ploioasă, sub o marchiză din lemn care nu te apără de vânt și umezeală, cu ciorapii căzuți peste cizmele vechi și cu un coș de mere renéte la picioare.

Angélica, care stătea în fața focului citind o carte, s-a simțit dintr-odată foarte fericită. Ceva ca un fel de noutate ontologică, acel imposibil *novum*, datorită căruia gândirea iese în afara ei înseși și se gândește pe sine în afara gândirii. Fascinant — faptul că, într-o amiază ploioasă Jacobo apare în fața ei și îi spune: Angélica, trebuie să vorbim. A zis acum lucrul ăsta pentru a treia oară. Angélica are acum impresia că nu mai e nevoie să spună nimic, ci doar să repete fraza asta o dată și încă o dată, pentru a se produce acea emoție atât de medievală a unui călugăr medieval care s-a dus în pădure și, când a vrut să-și amintească, iată că dintr-odată trecuse toată eternitatea.

Bucuria Angélicăi e, biata Angélica, mixtă. Ca să fie pură — ca să aibă relevanță prezența soțului în dormitorul conjugal, în fața focului din cămin, în acest Asubio încă ținut sub vraja fantomei Matildei Turpin — ar trebui ca Angélica să nu aibă intenții secunde. E clar că Jacobo nu le are: Jacobo e un om dintr-o bucată pe care niciodată nu l-a tulburat vreo *intentio obliqua*. Însă situația din prezent e de asemenea natură încât imaginea soțului ei legitim și ilegitima imagine a tatălui soțului, Juan Campos, socrul cel viclean, interferează neîncetat, mai repede și mai intens ca niciodată. Desigur, neîndoios, tatăl și fiul seamănă foarte bine. Angélica a conchis dintr-o dată în sinea ei că seamănă așa de tare, încât ar putea chiar să-i confunde în semiobscuritate. Valabilitatea principiului identității celor care seamănă leit e atât de puternic acum, încât Angélica are impresia că, fiindcă n-a avut încotro, tocmai a dat pe gât două tequila tari, una după alta. E puțin și efectul beției, gândește confuz Angélica, uitându-se la unghiile de la degetele picioarelor. Ce-o să-i zică lui Jacobo? Pentru că e clar că Jacobo a apărut ca din senin în dormitor cu intenția de a sta de vorbă. Să-l lase să vorbească, să se desfășoare. Pe de altă parte, însă — gândește Angélica — Jacobo nu e genul de om căruia îndemnul „hai, vorbește, hai, desfășoară-te", să-i dea o senzație plăcută de libertate. Ba chiar dimpotrivă: cu cât i se dă mai multă libertate să se desfășoare, cu atât mai puțin liber

se desfășoară, cu atât mai tare simte că i se pune un nod în gât și cu atât mai tare se crispează. Cu atât mai mult tace. Așa că Angélica se hotărăște să vorbească ea prima:

— Ăsta-i, Jacobo, un dialog de surzi, așa l-aș defini, dacă nu vorbește niciunul dintre noi.

— Ai vrea, Angélica, să zici, un dialog de muți.

— Dar, Jacobo, tocmai ai făcut o glumă! Ha-ha-ha! Mor de râs!

— Bine, bine, mă bucur că te bucuri.

— Nu mă bucur, Jacobo, râd, nu-i totuna.

— Oricum e de bine, bucură-te sau râzi, fă ce vrei! Jacobo se simte acum confuz, iritat și luat peste picior. În străfundul sufletului, simte că e mai bine că se simte așa, fiindcă simțindu-se în felul ăsta îi e mai ușor să spună ce vrea să spună de când a venit aici, adică să spună ce?

— Despre ce ai vrea, Jacobo, să vorbim, mai concret? Scuze pentru greșelile gramaticale, dar treaba-i că ai un mod așa de urâcios de a începe vorba printr-o tăcere, că îmi ies din sărite.

— Tu știi despre ce vreau să vorbesc, Angélica.

— Dar chiar nu știu, Jacobo, nu știu. Despre ce ai vrea să vorbești?

— Păi să vedem ce planuri ai, adică vii cu mine sau rămâi aici?

— Păi uite că nu știu. Așa cum se prezintă situația între noi doi, nu știu.

— Păi chiar asta nu înțeleg, Angélica, exact asta. Adică, stăm rău, stăm bine sau cum stăm?

— Păi stăm departe, Jacobo, și păstrăm distanța... În scopul de a putea, cândva, să trecem peste ea. Asta, apropo, e o frază tipică tatălui tău.

— Ei drăcie! Mai zi-o o dată, ca să înțeleg și eu fraza lui taică-meu!

— Tatăl tău zice, și are întru totul dreptate, că oamenii anulează distanțele doar dacă le păstrează. Iar asta, în cazul nostru, se potrivește de minune.

Conversația asta — gândește Angélica — nu are nicio substanță. E o peltea lungă. Acum bucuria s-a dus iar Angélica îl măsoară din cap până în picioare pe soțul ei: adevărul e că îi vine să caște numai când se uită la el. Jacobo Campos, la rândul lui, se uită la soția sa și gândește ce a gândit dintotdeauna: cât e de frumoasă și de afectată. E așa de afectată încât, de îndată ce scoate trei cuvinte, sau un citat demn de reprodus, fie că îi aparține tatălui meu sau altcuiva, îmi vine să-mi iau câmpii așa de tare ca aș vrea să fiu din nou, chiar acum, în biroul meu de la Madrid, la bancă, să consult indicii de prețuri pentru consumatori sau să parcurg mental variațiile valorilor Dow Jones. Asta chiar e viață și nu tâmpeniile cu distanțele anulate sub înalta autoritate a bunului meu tată. Da' ia mai ducă-se la dracu' și bunul meu tată și cu nevastă-mea după el! Asta nu mai zice Jacobo, n-o s-o zică niciodată, ba chiar niciodată nu va ajunge să gândească în termenii ăștia cruzi, atât de literari și de manieriști în fond. Jacobo e un băiat bun, un soț bun *prim and proper*, care n-ar jigni niciodată o femeie, și cu atât mai puțin pe soția lui. N-o să gândească nimic rău despre ea, n-o să gândească și n-o să zică nimic, absolut nimic. Nu că Jacobo ar fi un tâmpit, nu e. Doar că e obișnuit să gândească exact ce se gândește și să zică exact ce se zice, iar Angélica e atât de ciudată, încât Jacobo nu reușește să gândească vizavi de ea nimic altceva decât ceea ce seamănă cu un negândit. Iar ceea ce seamănă cel mai bine cu un negândit e să repete iarăși următoarele: hai să vedem ce planuri ai, Angélica, pentru următoarele săptămâni. Iar Angélica, în momentul acesta, gândește: acum sau niciodată. Și spune:

— Planul pe care îl am e următorul: eu de aici nu plec, doar dacă tatăl tău mă ia de-o aripă și mă dă afară. Și dacă mă dă afară, plec. Dar plec acasă la mama, acolo plec.

— Adică, în alte cuvinte, mă părăsești.

— Nu, nu te părăsesc, Jacobo. Dacă te gândești mai bine, Jacobo, nu te părăsesc. Mă despart de tine din cauza nepotrivirii de caracter, pentru că mă scoți din sărite așa de

tare și în fiecare clipă și într-un chip așa de insuportabil, încât mă omori cu zile, îmi toci creierii, asta faci. Iar aici, cel puțin, cu tatăl tău, nu mi se mai toacă creierii: el, dimpotrivă, mi-i șlefuiește. Eu îmi dau seama, Jacobo, că nu sunt dreaptă cu tine, chiar nu sunt. Și mă apasă, cum e logic să mă apese, un sentiment de culpabilitate extrem de puternic, Jacobo, foarte puternic. Dar treaba-i că nu mă văd întorcându-mă la Madrid și gata, mâine ne întoarcem la Madrid și o luăm de la capăt, hei-rup, din nou același lucru.

— Dar hai să vedem, Angélica, la Madrid, ce aveai tu la Madrid? Eu îmi dau seama că aveai tu ceva, fiindcă erai cam pleoștită și acum văd că îți merge mult mai bine.

— Vezi și tu, îmi merge mult mai bine.

— Mă bucur foarte mult, dar ăsta nu e un motiv ca să arunci totul pe apa sâmbetei.

— Ba e un motiv. Sau mai bine zis: nu e un motiv. Dar lasă-mă să mă gândesc, te rog. O femeie trebuie să aibă dreptul la propriul timp ca să se gândească bine la ce are de gândit. Nu toate sunt ca mama ta, femei de acțiune, impulsive, heirupiste. Eu trebuie să am un timp pentru mine ca să mă gândesc la toate în profunzime, pentru că trebuie neapărat să mă gândesc, să știi, Jacobo, trebuie să mă gândesc. Eu dacă n-aș gândi, n-aș trăi.

— Păi gândește-te la ce ai de gândit. Eu plec mâine.

— Bine, du-te.

— Și după aceea?

— După aceea o să vedem, Jacobo. Până ce viața nu face o rotație completă, nu se vede nici măcar o fărâmă, nimic, absolut nimic. Asta o să ți-o explice tatăl tău cât se poate de bine. Semnificația intrinsecă a fiecărui lucru, a fiecărui lucru în parte, până ce viața nu face o rotație completă, nu se vede nici pe de-a întregul, nici în parte. Pentru că totul ține de perspectivă, asta zice tatăl tău. Un perspectivism radical. Eu sunt eu și circumstanța mea, așa zice tatăl tău, și tot așa zicea și Ortega. Că din cauza copacilor nu vedem pădurea...

— Bine, Angélica, uite. Uite ce facem, Angélica, în cazul ăsta: tu rămâi aici și vorbești despre toate astea cu tata, dar

fii atentă, cu mine și cu tata în același timp, asta-i imposibil. Mi se face rău doar dacă mă gândesc la așa ceva. Și după ce ai vorbit pe larg despre toate și viața a făcut o rotație completă, cum zici tu, atunci mă suni și vorbim.

— Nu-mi vine să cred, Jacobo, ești incredibil! Știam eu că până la urmă o să înțelegi!

E prima dată — gândește Jacobo — când intru în acest birou al tatălui meu, și mă așez la focul tatălui meu, ca să vorbesc de căsnicia mea cu tatăl meu. Acest elaborat șir de idei accentuează tendința naturală a lui Jacobo Campos spre laconism. Faptul că e vorba de o singură idee (anume, că fiul cel mare al lui Juan Campos nu s-a dus niciodată la tatăl lui să stea de vorbă cu el) face ca în adevărul ei simplu să fie conținut ceva de genul unui resort neașteptat: adevărul e că este cât se poate adevărat că Jacobo și Juan n-au stat de vorbă mai niciodată despre nimic, că între ei conversația nu e ceva obișnuit. Apariția în birou a fiului, care e animat în mod vădit de intenția de a vorbi despre ceva și nu știe prea bine cum să înceapă, i se pare fascinantă și comică lui Juan Campos. Simțul umorului înlocuiește afecțiunea în cazul de față: nu îl iubește, dar îl amuză, cel puțin pentru scurt timp. Juan hotărăște să atace el însuși tema pe care fiul lui sigur nu o va aduce în discuție decât după o bună bucată de vreme:

— Am înțeles, Jacobo, că te întorci la Madrid. Și fără să fi tras niciun foc de armă. Îmi pare rău, sincer îmi pare rău. Înțeleg și eu că, dată fiind situația voastră, nu mai are nimeni niciun chef de vânătoare...

— Păi da, nu prea.

— Știu ce se întâmplă, Angélica mi-a dat de înțeles cum stă treaba, e firesc. Când tu muncești cum muncești, și ea stă toată ziulica în casă și se învârtește pe acolo fără să facă nimic, e normal să meargă tot mai prost conviețuirea, chiar și cele mai intime și mai profunde căsnicii pălesc și se degradează, ba chiar mai mult, sunt convins că, de fapt, cu cât sunt mai profunde relațiile de conviețuire, cum e cazul

vostru, cu atât mai tare se degradează atunci când proiectele celor doi soți nu se întâlnesc în niciun punct. Ești de acord?

— Sunt... Cred că sunt... de acord. Ce aș vrea să știu, tată, e cum ți se pare, sau dacă ți se pare că e bine, ca Angélica să mai rămână aici câteva zile, cu tine, măcar până la Crăciun, să zicem...

— Mie, Jacobo, îmi pare bine, dacă ție, Jacobo, îți pare bine. Dacă amândurora vă pare bine, mie, Jacobo, îmi pare bine. Casa asta e și a voastră, cum e normal, iar Angélica e pentru mine ca o fiică. Chiar mai mult decât o fiică, aș zice, fiindcă pe Andrea aproape că n-am mai văzut-o. De când s-a măritat cu băiatul ăsta, Ángel Luis...

— José Luis.

— Cum, cum?

— José Luis, tată, îl cheamă José Luis, nu Ángel Luis.

— Exact, José Luis, ce prost sunt!

— Cu mine Angélica o duce ca naiba, tată, cam prost. Pentru că nu avem despre ce să vorbim. Eu recunosc că odată ajuns acasă, după o zi întreagă la bancă, de asta îmi arde cel mai puțin, dar chiar cel mai puțin: să vorbesc. Asta recunosc.

— Te înțeleg. Mama ta, odihnească-se în pace, mereu zicea asta despre bănci, mă rog, despre birourile de la bănci, fiindcă pe ea băncile în sine o fascinau. Zicea: o bancă îl plictisește până și pe un bou din lemn. Se referea, bănuiesc, mai degrabă la sucursale. Și bineînțeles, chiar dacă tu nu lucrezi la o sucursală, ci mult mai sus, la un cu totul și cu totul alt nivel, adevărul e că până la urmă, până la urma urmei, chiar și la nivelul tău, o bancă tot te plictisește de moarte. Ajungi acasă și, normal, ce să faci altceva decât să încerci să nu mai fii, să nu mai vorbești, să nu te mai plictisești măcar pentru câteva ore. De la ora douăzeci și două *post meridiem*, să zicem, până ce se termină „Tómbola" la două, ce pace! Departe de greoaia bancă și neobligat să scoți niciun cuvânt. Doar Angélica vorbește și pentru tine...

— De obicei ne uităm la filme, emisiunea aia cu „Tómbola" pe mine nu prea mă amuză, și nici pe Angélica.

— Te înțeleg, nici pe mine. „Tómbola" e foarte ordinară.

— Nu știu, pe mine nu mă face să râd.

— În orice caz, se face unu, se face două, e ora de mers la culcare, somn, apoi e ora de trezire, trebuie să ajungi la birou odihnit.

— Așa e, pun deșteptătorul la șapte.

— Minunat, declară Juan Campos care, ca să nu i se observe râsul s-a ridicat și se pregătește să-și toarne în pahar un whisky dublu. Vrei un whisky, Jacobo?

— Nu, mulțumesc. Acum câteva clipe Jacobo a depășit senzația stranie pe care i-o provoacă prezența tatălui său. În momentul de față, inhibiția și bine învățatul (deși poate prost înțelesul) sentiment al ierarhiei, atât de bancar, al respectului față de autorități, s-a risipit aproape complet, așa că percepe cât se poate de limpede țâfna, tonul persiflator, pornirea lui taică-su de a râde de fiul lui și de oricine. E prima dată când Jacobo vorbește cu tatăl lui despre căsnicie. Acum, când inhibiția s-a redus și a fost înlocuită de convingerea că tatăl lui are chef să-și bată joc de el, Jacobo apelează la strategia pe care a învățat-o în copilărie (și în glumă, cu Antonio Vega) și care i s-a confirmat amar la bancă, strategie a cărei deviză e: cine dă primul, dă de două ori. Așa că spune:

— Că eu sunt un plicticos, asta nu-i o noutate, nu-i nevoie să mi-o amintești, fiindcă o știu deja! Însă ideea asta că Angélica se plictisește așa de tare la Madrid încât trebuie să rămână aici ca să se plictisească măcar un pic mai puțin e ridicolă. Toate nevestele prietenilor mei duc o viață asemănătoare cu cea a Angélicăi: organizează tot soiul de chestii, duc copiii la școală, se duc la coafor și, din două în două zile, se întâlnesc acasă când la una când la alta ca să joace canastă.

— Bine zis, băiete! Dar, bineînțeles, există un dar, există un dar, da, Jacobo, există un dar!

— Care dar, mă-sa lui de dar! exclamă Jacobo, care acum s-a înfuriat.

— Există următorul dar, extrem de crud, Jacobo, pe care am să ți-l spun: biata Angélica nu are copii pe care să-i ducă la școală sau oriunde, fiindcă nu are copii, nu are, nu aveți copii și nici nu vreți să aveți, nu vreți.

— Te rog frumos!

— Tu vrei să ai copii?

— Mie mi-e indiferent, cred. Ea e cea care nu vrea, nu a vrut niciodată, când ne-am căsătorit a pus condiția asta, să nu avem copii.

— Bine. Să lăsăm asta. Problema e că tu însuți recunoști că nu merge bine treaba între voi, că merge chiar prost, și de fapt ai venit să mă întrebi dacă pot să rămân eu cu Angélica. Eu pot, ți-am zis doar, eu chiar pot. Nu mai are rost să vorbim despre asta.

— Nu, nu mai are rost să vorbim despre asta. Doar că e ceva ciudat la mijloc. Până când are de gând Angélica să rămână aici cu tine? Bănuiesc că ea nu știe, și nici tu nu știi, și nu se poate ști în general. Eu, tată, drept să-ți spun, am cam obosit. Poate că Angélica ar trebui să rămână aici cu tine să studieze filozofia, asta îi place la nebunie, și unde mai pui că ați putea s-o analizați și s-o disecați pe mama până în cel mai mic amănunt. Și asta îi place nevesti-mii la nebunie. Mama a fost, de când ne-am căsătorit, obsesia ei favorită, acum are ocazia să vorbească cu tine despre ea și să ia din nou de la capăt toată povestea și s-o analizeze de la A la Z. Mama a fost și obsesia ta, nu-i așa, tată?

— Ești un zeflemist extraordinar, Jacobo, îmi place de tine. Îmi placi în acest nou *mood* agresiv și cinic și strepezit. Așa îmi place mult mai mult decât în rolul tău nesărat pe care îl reprezinți de obicei, oh, înaltul și exemplarul funcționar de la o mare bancă.

— Am obosit și mă tirez acum, plec cu Felipe Arnaiz înapoi la Madrid. Voi aici să rămâneți! Dea domnul ca Angélica să profite cât mai mult de necuprinsa ta cunoaștere! Eu, într-adevăr, n-am învățat nimic de la tine. Numai din cauza mea, rog să se rețină, fiindcă de când m-am

născut n-am fost altceva decât un înalt director exemplar care îl plictisește până și pe un bou de lemn...

Jacobo și Felipe Arnaiz își scot valizele și puștile, se urcă în mașina de teren a lui Arnaiz, pornesc spre Madrid peste o jumătate de oră. Din camera ei Angélica se uită la cei doi cum pleacă: cerul e neted, lichid, fin și profetic ca ploaia, ca timpul. Angélica e cufundată cu pioșenie în această clipă, în acest timp al ei la Asubio, timpul unui *tertio excluso*, când orice se poate întâmpla, sau nimic, sau totul. Ce se întâmplă e că, întorcându-se, Angélica dă nas în nas cu Juan Campos, care intră în dormitorul ei, închide ușa după el, se îndreaptă cu pași hotărâți spre Angélica, în total sunt trei pași de la ușă până la Angélica, și spune:

— Jacobo tocmai a plecat spumegând de furie! Ce i-ai făcut, Angélica, fiului meu?

Angélica nu răspunde. Nu e nevoie. Vocea lui Juan Campos e splendidă, joasă, clară, doctorală, conjugală, genială, vocea unei conștiințe eliberate de prejudecăți și de trecut. În sfârșit, într-un Asubio fără Matilda, Juan își sărută tandru nora pe buzele ei cufundate în extaz. *Era un da de iasomie, buzele ei.*

XXXVIII

Era un da ca iasomia, buzele lui. O iasomie uscată revenind, *revenante*, a fost un salt calitativ acest act al lui Juan Campos de a se apropia de ușa dormitorului Angélicăi, de a o deschide fără zgomot și de a o închide la fel de silențios după el, de a face trei pași hotărâți până la nora lui și de a o săruta pe gură. E în același timp un act huliganic. Un act gratuit de violență premeditată așa cum ai elabora mental o glumă pe care s-o plasezi la finalul unei întâlniri unde știi sigur că spiritul tău va avea parte de o primire ambiguă. Parțial plăcută, pentru că Angélica a simțit un fel de plăcere când a fost sărutată pe neașteptate de socrul ei, și parțial speriată și revoltată ca orice noră

normală al cărei socru întrece dintr-odată măsura. Încă se mai putea că sărutul ăsta stupid să rămână la atât şi să nu treacă mai departe: ar fi fost de ajuns ca Juan să izbucnească în râs şi să facă un compliment afectuos din care să reiasă cât se poate de clar lipsa de importanţă a respectivului act: la urmă urmei, între cei doi există o considerabilă diferenţă de vârstă şi Juan nu o doreşte sexual pe nora lui. Totuşi, trebuie aflat ce doreşte Juan. În linii mari, Juan Campos crede, alături de Freud, că în natura însăşi a sexualităţii există ceva care provoacă eterna absenţă mentală a satisfacţiei. Această lipsă de satisfacţie constitutivă e cea care permite neîncetatul joc al amorului dacă — şi acesta e şi cazul lui Juan, deja văduv — nu e grevat de niciun compromis. Însă Juan Campos nu e, n-a fost niciodată, un curvar. I-a fost fidel Matildei şi nu se poate spune că acum îi e infidel memoriei Matildei sau neloial faţă de fiul lui Jacobo. Nu le răpeşte niciunuia dintre ei nimic din ceea ce s-ar putea spune că mai posedă: nici Matildei, nici lui Jacobo. Într-o lume morală, unde afirmaţiile etice se justifică numai dacă sunt universabile şi valabile la nivel intersubiectiv, lui Juan Campos i s-ar putea cere socoteală pentru neruşinatul lui incest. Însă neruşinarea e noua poziţie morală pe care Juan Campos o adoptă cu tot mai multă tărie: pe zi ce trece se simte tot mai degrevat de responsabilităţi sau, cum ar prefera el să spună, de moravuri. Matilda a murit şi au fost lichidate toate moravurile. Asubio, în acest moment, reprezintă lichidarea absolută, marea scoatere la mezat, e neruşinarea superficială şi iresponsabilă.

Şi acum, după ce a scăpat de toate, acum chiar că e liber Juan Campos, acum chiar şi Matilda ar putea să-l bântuie şi să-i apară în faţa ochilor aşa cum apare un osândit în faţa altui osândit în chinurile iadului.

Juan Campos e cât se poate de curios — mereu a fost aşa şi acum e din ce în ce mai tare — apropo de ce se întâmplă imediat după un eveniment cu totul ieşit din comun. Ce s-a întâmplat imediat ce s-a izbit primul avion de unul dintre turnurile gemene? Ce s-a întâmplat imediat după ce

Matilda, muribundă, l-a dat afară pe Juan din camera ei de muribundă? Ce se întâmplă imediat după ce sărută, cum e cazul de faţă, pe cine nu trebuie să sărute? Curiozitatea lui nu se referă la prezentarea obişnuită a segmentelor ulterioare secvenţei luate în discuţie: e interesat de intervalul, luat la dimensiuni milimetrice, între evenimentul dat şi secunda următoare. Interesul lui Juan ţine mai mult de microprocese decât de macroprocese: de fapt, ceea ce s-a petrecut în turnurile gemene la o secundă după prima explozie, date fiind şi dimensiunile colosale ale clădirii şi ale evenimentului, este infinit de complex şi nu se potriveşte prea bine cu genul de analize de cabinet care fac deliciul lui Juan. De fiecare dată când Juan încearcă să analizeze aceste minime entităţi spaţio-temporale ale imediatului posterior în raport cu un punct oarecare, determinat arbitrar, se simte husserlian, altfel spus, se simte stăpân pe facultăţile lui descriptive, narative, intelective, cu atât mai mult, cu cât îşi concentrează raza de atenţie a conştiinţei lui într-un minim punct prezent în faţa acţiunii cognitive a eului. Important pentru Juan Campos e ca obiectul în discuţie, *cogitatum*-ul, să fie cât mai mic cu putinţă: astfel, de pildă, îi place lui Juan să descrie totul în cele mai mici detalii, concentrându-şi toată atenţia în clipa imediat următoare celei în care a sărutat-o pe nora lui pe buze. Ce s-a întâmplat în acest moment? Pentru o fracţiune de secundă, în timp ce se gândeşte la lucrurile astea, aşezat la masa din biroul lui şi având în mână un stilou şi în faţă o mulţime de foi albe, Juan Campos se amuză imaginându-şi, deliberat în glumă, una dintre multele zevzecii care ar fi putut să se întâmple şi nu s-au petrecut: Angélica ar fi putut să-i tragă o palmă. Juan ar fi putut să nu nimerească buzele Angélicăi din cauza, să spunem, a dezobişnuinţei, ar fi putut să alunece puţin la dreapta sau la stânga, şi astfel sărutul, în loc să fie pasional, ar fi devenit un sărut patern pe obraz. Angélica ar fi putut să ţipe. Juan ar fi putut, ca să o împiedice pe Angélica să ţipe, să-i acopere gura cu mâna liberă (dat fiind că pentru a o putea săruta, a trebuit să

o apuce ușor de talie, ca în fotografiile din vechile studiouri foto). Angélica ar fi putut să-l întrebe: Dar ce înseamnă asta, Juan? Juan ar fi putut să declare: o relație între noi e imposibilă, dar te iubesc din primul moment în care te-am văzut. Sau același lucru ar fi putut să-l zică Angélica... Juan tocmai și-a amintit acum că, în clipa următoare sărutului, Angélica a șoptit ceva care-a sunat de genul: *dragoste imposibilă*, sau poate: *dragoste păcătoasă*. În ambele cazuri, cam așa ceva a zis Angélica fiindcă Juan își amintește că, după ce și-a sărutat nora, a făcut un pas în spate și a izbucnit cât de repede într-un râs sănătos: săruturile te fac să râzi, săruturile pe gură provoacă râsul. Lăsând stiloul să alerge pe foi ca să noteze toate astea, Juan descoperă că nu e mai mult de atât, că asta a fost și punct, că, de aici, capacitatea lui analitică nu mai poate scoate nimic și că nu e capabil să mai stoarcă mare lucru din această analiză descriptivă a intervalului dintre clipa cu un conținut bubuitor și clipa imediat următoare care, prin comparație, e goală. Efortul analitic i-a folosit, totuși, ca să-și amintească un lucru, anume că, pe scurt, acel sărut furat l-a făcut să râdă și a confirmat că Angélica era mai degrabă în favoarea conlucrării, de vreme ce nu i-a aplicat un genunchi drept între picioare.

Ea voia. Juan tocmai a pronunțat fraza asta cu voce tare și a izbucnit în râs. Melodramatismul expresiei și această nouă capacitate de a râde îi plac la nebunie; niciodată nu a râs de unul singur, nimeni nu râde de unul singur, chiar dacă zice asta, râsul e social, râdem împreună cu ceilalți. Dar nu e cu neputință să râzi singur, și nu e neverosimil, doar că trebuie să fie întrunite condițiile psihice pentru ca un om de vârsta lui Juan, un intelectual, instalat în biroul lui și reflectând asupra unui eveniment care nu are, privit mai îndeaproape, nici cel mai mic haz, să poată râde așa, și aceste condiții trebuie să fie unice. Nu ar râde Juan, nici acum, și nici cum a râs după sărut, dacă s-ar fi simțit atras fizic de nora lui: atracția fizică intensă prezintă, înainte de consumare, un aer flasc, un fel de fixitate flască și transpirată și mototolită. Juan a râs pentru că nu o dorea pe nora lui,

a râs exact pentru că reușea în mod desăvârșit să simuleze că o dorește fără s-o dorească de fapt. A râs pentru că nora lui a căzut în capcană. Și acum râde cu satisfacția celui căruia îi reușește o stratagemă. E un fel de *îmi mănâncă din palmă!* exprimat de un intelectual. Râde pentru că se simte mulțumit că i se adeverește încă o dată că o are pe nora lui în palmă, că prostănaca îi mănâncă din palmă. Și zâmbește, pe lângă faptul că râde singur, pentru că zărește cu coada ochiului cum se ivește un Juan Campos inedit: acel Juan Campos pe care Juan Campos îl cunoștea, bunul Juan Campos, profesor de Filozofie modernă, soțul Matildei, mentorul lui Antonio Vega, omul în care puteai să ai încredere, cel mai de încredere, potrivit lui Antonio Vega, intelectualul cel mai amabil și mai răbdător, care s-a îngrijit ca Antonio Vega să înțeleagă mitul peșterii și să citească fragmente selectate din *Confesiunile* Sfântului Augustin și să înțeleagă succesiunea fenomenelor istoric-cultural-sociale și economice care au făcut cu putință modernitatea, apariția *cogito*-ului cartezian... Omul care i-a explicat lui Antonio de ce este numită copernicianã revoluția copernicianã a lui Kant... acest personaj pe care toți îl considerau bun, și pe care el însuși, Juan Campos, îl considera bun, și care se privea cu plăcere în oglinda propriei lui bunătăți, asistă acum, cu nu mai puțină plăcere, la ivirea lui în oglinda propriei răutăți. *Trebuie să faci răul pentru că binele e deja făcut*, își amintește brusc Juan Campos. Iar această idee a lui Sartre i se potrivește ca o mănușă, e chiar portretul lui cu mănuși. E același Juan Campos dintotdeauna, doar că mult mai bine scos în evidență de acest Juan Campos inedit, înălțat din nou, ridicat în văzduh de această revoluție a conștiinței care de mult se cocea la focul mocnit al ranchiunei și care acum, grație falsului sărut incestuos pe care i l-a furat nurorii lui (care, hai să recunoaștem, l-a primit precum însetatul apa), e un om nou. *Zidește, Doamne, în noi, o inimă curată.* Iată că Juan are acum o inimă curată, nouă. Și nu i-a zidit-o Dumnezeu, pentru că nu există Dumnezeu. Cine i-a zidit-o atunci, dacă

nu există nimic în afara conștiinței? A zidit-o conștiința lui Juan Campos. Cu ajutorul, sigur că da, al unui „afară" controlabil: Angélica e acel *altul* controlabil: o conștiință independentă de conștiința lui Juan, care se lasă sedusă de Juan și pe care, la modul tot mai serios, Juan o asimilează cu o târâtoare și cu fascinantele mișcări de contracție ale amibei.

Antonio Vega a întâlnit-o pe Angélica chiar în seara asta în grădină. Angélica avea chef să vorbească. Antonio nu. A lăsat-o să vorbească, Angélica i-a spus că pentru moment o să rămână la Asubio, și că o să-l ajute pe Juan să își scrie memoriile (treaba asta cu memoriile e o idee de ultimă oră, mai precis de ultim minut, pentru că i-a trecut prin cap în prezența lui Antonio și pentru că, tot povestind, și-a dat seama că prezența ei echivocă la Asubio avea nevoie, acum de-a dreptul imperios, de o justificare precisă).

Antonio Vega nu-și ridică privirile din pământ. Angélica turuie ca o moară stricată. Antonio nu-și ridică privirile din pământ. Stau amândoi în picioare, în fața porții de la Asubio. E o seară rece. Repede îmbeznată, rece, cețoasă. *De ce există ceva mai degrabă decât nimic? Misterium iniquitatis.* Antonio nu-și ridică privirile din pământ, Angélica turuie ca o moară stricată. Stau amândoi în picioare în fața porții de la Asubio. Da, asta înseamnă infernul: așa e infernul, locul lipsei de asemănare, locul eternei neasemănări, care nu e, totuși, nimicul pur și simplu, golul limpede și pur, ci un plin ticsit de mărunțișuri și inepții și fleacuri, și gelozii și ciudă. Antonio ar vrea acum să poată plânge, dar nu se gândește decât la Emilia care abia dacă mai iese din camera ei, care stă toată ziua ghemuită în fața televizorului stins. Care nu reacționează și nu zâmbește decât când Antonio, după ce și-a terminat treburile, se așază lângă ea și îi povestește ce a făcut în ziua aceea, și că Bonifacio și Balbanuz au întrebat de ea, și Antonio le-a promis că o să coboare amândoi într-una din serile astea, ca să stea cu ei și să se uite împreună la televizor.

XXXIX

— Am auzit totul, am văzut totul. Eram așezată lângă pat, în fața Matildei, îi țineam mâna stângă care era ca piciorușul unei păsări. Atunci a intrat, nu mi-am dat seama, Matilda adormise, de multe ori atipea ziua. Nu dormea, nici ziua, nici noaptea, nu dormea, doar așa, atipea. Și el a intrat într-unul din momentele astea, nu l-am auzit niciuna dintre noi. Probabil că a deschis și a închis foarte încet ușa. Mi-am dat seama că era acolo pentru că și-a pus în spatele meu mâinile pe spătarul scaunului. Atunci eu mi-am ridicat capul spre el și am văzut că era foarte palid. Atunci m-am ridicat de pe scaun ca să se așeze el. M-am bucurat că s-a hotărât în sfârșit să intre în cameră. Îți amintești, Antonio, cum a fost? Trebuie să-ți amintești. De îndată ce boala s-a agravat, așa de rapid, Matilda nu a mai lăsat pe nimeni să intre la ea, doar pe mine, uneori și pe Fernandito. Nu voia să o vadă bolnavă, nu voia nici ea să îl vadă, spusese că nu are voie să intre, și în același timp mă gândeam că el n-o s-o ia în seamă și o să intre, așa mă gândeam, așa cred, și cred că și Matilda, că o să intre, o să vină acolo, chiar dacă o să fie cu forța, chiar dacă o să-i nesocotească ordinul. Îți amintești că am vorbit despre asta, Antonio?

— Îmi amintesc totul, Emilia, bineînțeles. Vorbeam adesea și spuneam că e trist faptul că Juan și Matilda s-au distanțat așa de mult în toți anii ăștia...

— Dar nu se distanțaseră! Așa credeam și eu, credeam că se distanțaseră, ca noi, care ne întâlneam așa de puțin în anii aceia de activitate intensă alături de Matilda...

— Noi bineînțeles că nu ne distanțaserăm! Antonio dă la o parte cu ambele mâini șuvița de păr care cade pe fruntea Emiliei, părul moale al Emiliei. Îi ia fața în palme și o privește de foarte aproape. Ce mult s-a spălăcit fața dragă a Emiliei, parcă ar intra la apă pe zi ce trece!

— Ei nu se distanțaseră, sau nu știu ce să spun. Când Juan a intrat, eu m-am ridicat ca să-l las să se așeze în locul meu, și când am făcut asta a trebuit, bineînțeles, să las mâna

Matildei pe saltea. Atunci a deschis ochii și m-a prins cu amândouă mâinile și m-a întrebat unde plec. Eu i-am zis că vin imediat, că ies un moment, că rămâne Juan cu ea. Atunci a deschis ochii și mai bine, mi-a strâns mâna și mai puternic cu amândouă mâinile, care aproape că nu mai aveau nicio putere, ca două picioruțe de lăstuni, exact așa. Atunci Matilda a zis: *Juan*. Nu ca și cum l-ar fi chemat, pur și simplu i-a pronunțat numele. Și atunci Juan a zis: *Mai bine vin altădată, când e mai liniștită*. Atunci Matilda a zis: *Sunt liniștită, să nu mai vii, ți-ai făcut datoria, sunt liniștită acum*. Și atunci Juan a zis: *Mai bine mă duc, dacă vrei*. Și Matilda a zis: *Mai bine du-te, da*. Și eu am zis: *Mai bine să rămână puțin Juan cu tine, în felul ăsta nu rămâi singură, că eu vin imediat*. Și Matilda a zis: *Mai bine du-te, Juan*. Și atunci Juan s-a dus în spatele meu: eu eram în picioare. Și m-am gândit că o să se ducă spre ușă, dar a înconjurat patul și s-a așezat de partea cealaltă. Și a zis Juan: *Asta nu se poate, Matilda, ce-i cu tine?* Matilda făcuse un efort ca să se ridice în capul oaselor, sprijinindu-se în perne, și fără să-mi dea drumul la mână s-a întors înspre Juan: *Dar tu nu vezi? Oricine poate să vadă ce-i cu mine, chiar și tu, mor*. Era suptă de boală, avea fața descărnată, și brațele, era un schelet. Tot un schelet e și acum când o văd, și o ajut să meargă din pat până la baie și înapoi, sau când fac cu ea câțiva pași prin cameră, tot timpul o văd așa. Și atunci la fel. A deschis gura, parcă ar fi horcăit, avea gura uscată și saliva lipită de buze, a oftat și a închis gura și a închis ochii. Juan, uitându-se la mine, a repetat ce spusese înainte: *Mai bine, Emilia, vin mâine când o să fie mai liniștită*. Și Matilda a zis: *Emilia nu are nimic de-a face cu asta, mai bine acum decât mâine*. Atunci eu am spus din nou: *Mă duc puțin afară*. Am repetat asta și, în plus, într-adevăr voiam să plec puțin, fiindcă se vedea că au de vorbit, mai bine rămâneau singuri. Pe vremea când totul mergea bine, dacă Matilda voia să nu fiu acolo, mi-o spunea fără înconjur. Tu îți amintești totul, ca și mine, Antonio, și îți amintești ce ușor mergea totul cu Matilda, dar și cu Juan, nu-i așa?

— Da, și cu Juan, sigur.

După ce a pus întrebarea asta, Emilia s-a oprit brusc. A schimbat tonul foarte jos al vocii, aproape de șoaptă, cu care a povestit toate cele de dinainte. Și și-a recăpătat brusc, pentru o clipă, tonul iscoditor și ferm al Emiliei de pe vremuri, tonul unei persoane cu simț practic și care știe să distingă detaliul important dintr-o problemă, și îl subliniază foarte clar într-o întrebare. Faptul că Emilia vrea, dintr-odată, să știe cu certitudine dacă lucrurile mergeau ușor și în ceea ce-l privește pe Juan, pe timpuri, i se pare lui Antonio că indică o anume incertitudine a Emiliei, că nu e sigură că lucrurile merg prea ușor acum cu Juan. Dar având în vedere că Emilia se achită de îndatoriri aproape ca un robot, absentă parcă, pe Antonio îl surprinde acum faptul că ea vrea să-și confirme acest detaliu în particular. Emilia a închis ochii și și-a lăsat capul pe umărul lui Antonio, cum fac copiii, care se trezesc în mijlocul nopții și cer apă sau vor să facă pipi, și aproape în același timp în care beau apă sau fac pipi adorm în brațele părinților. Emilia își deschide ochii din nou, își ridică capul, închide ochii la loc. Își redeschide ochii. Acum, din nou, Antonio are impresia că se întoarce Emilia cea precisă și energică dintotdeauna și spune, mijindu-și ochii:

— *Mai bine rămâi, Juan,* a zis Matilda, *și am să-ți spun despre ce e vorba. Ție îți rămâne uzufructul dintr-o treime din toată averea, plus libera dispoziție a ei, ceea ce e destul. Era singurul lucru despre care trebuia să mai vorbim și uite că am vorbit.*

Și atunci Juan a zis: *Matilda, eu nu vreau nimic de la tine, doar știi și tu.* Și Matilda a zis: *A, da? Nu știam.* Atunci Juan s-a ridicat de pe pat și s-a aplecat deasupra Matildei și și-a întins mâna asupra ei: credeam că o să-i tragă o palmă.

Antonio se simte foarte ușurat acum. După atâtea luni negre, de doliu etanș, acum Emilia pare schimbată: parcă e din nou Emilia de pe vremuri. Schimbarea fizică e foarte vădită: acum nu mai pare adormită, e ca și cum ar fi scăpat de o durere surdă și continuă care a chinuit-o, ca și cum dintr-odată, doar prin forțele ei, Emilia s-ar afla sub efectul tranchilizant, inteligibilizant, al unui opiaceu.

Poate că — gândește Antonio — am găsit leacul fără să vrem. S-ar părea că aluzia la terminologia testamentară i-a risipit Emiliei melancolia. Astfel că Antonio se hotărăște să exploreze cu mare grijă această filieră mizericordioasă din memoria soției lui.

— Atunci, tu zici că după atâtea zile, după atâtea săptămâni în care nu a vrut să-l vadă pe Juan, când l-a văzut pe Juan și a stat de vorbă cu el despre lucrurile curente, care, oricât de triste sunt, sunt totuși curente, adică de dispozițiile testamentare, Matilda s-a reînsuflețit, s-a simțit mai bine. Asta a fost senzația ta, nu?

— Pentru o clipă, da. Așa a fost. Matilda și-a retras mâna dintr-a mea și nu s-a mai uitat la mine, și asta a fost ceea ce m-a uimit cel mai mult: pentru că lucrul cel mai uimitor era că aproape tot timpul cât vorbise cu Juan se uita la mine, sau la amândoi, mutându-și privirea de la unul la altul, dar stăruind parcă mai mult asupra mea. Acum se uita la Juan. Și eu, la rândul meu, tot la Juan mă uitam, să văd ce face...

— Și ce a făcut Juan?

— Păi ce a făcut nu mi-a plăcut, n-am înțeles de ce face asta, s-a ridicat și a înconjurat patul cu mâinile la spate, a făcut câțiva pași. Și după aceea s-a întors de cealaltă parte a patului, din fața mea, cu mâinile la spate și apoi cu mâinile în buzunare și nu s-a așezat pe pat, a rămas în picioare. Și a zis: *Cum poți să fii atât de crudă?* Și apoi a repetat: *Cum poți să fii atât de crudă? Adică tot ce avem de vorbit se reduce la nenorocita de treime din libera dispoziție. Ai devenit o femeie obișnuită din cauza afacerilor tale nesfârșite, Matilda. Din ce spui îmi dau seama că eu mereu am stat cu tine pentru bani. Tocmai ai zis-o. Îți spun că n-am nevoie de banii tăi și tu vii și-mi spui că e prima veste pe care vrei să mi-o dai. Asta se cheamă mârșăvie.* Și atunci Matilda a zis, și îi tremura vocea când a zis: *Ai zis că nu vrei nimic de la mine, și asta m-a durut, de ce să nu vrei? Când ai început să nu mai vrei? Ți-a venit ideea asta acum sau te gândești la ea de multă vreme? Noi, amintește-ți, Juan, n-am făcut niciodată diferența asta între ce-i al meu și ce-i al tău, nu, n-am făcut nicio diferență. Eu aveam mai mult decât tine, mereu*

am avut mai mult, după aceea am câștigat mulți bani, și tot n-a contat, mereu am crezut că nu contează cine are mai mult sau mai puțin, pentru că eu te iubeam. Dacă mă iubeai pe mine, Juan, iubeai și banii pe care îi câștigam eu, pentru că nu conta cât câștigam, frumos era să-i câștig, afacerile erau frumoase. Tu ai fost primul care ai zis că în asta stă tot farmecul, tu m-ai încurajat să intru în afaceri când a murit tatăl meu. Acum nu a mai rămas timp pentru nimic, fiindcă mor, de aceea am zis că singurul lucru pe care mai rămâne să-l vorbim e prostia asta cu testamentul, care e făcut de mult și tu știi asta, în condițiile pe care tu le știi, conform contractului nupțial pe care l-am făcut, când ne-am luat din dragoste... Și apoi, mai e ceva...

— Emilia, poate că vorbim prea mult în seara asta, poate că te obosește prea mult, fără să-ți dai seama.

— Nu, nu. Vreau să-ți povestesc toate astea, să-ți spun ce am văzut în ziua aceea, ce au zis ei. Matilda a zis: *Și mai e ceva, Juan. Pentru asta sunt vinovată și îți cer iertare. Mă simțeam așa de rău, eram așa de furioasă că mor, încât nu mai voiam să te văd, mi s-a părut că asta nu te interesa, că faptul că mor te distrage de la ale tale, sau așa ceva. Când am văzut că nu se mai poate face nimic, am avut impresia că ți-e totuna, că te resemnezi...* Și atunci Juan s-a depărtat iarăși de pat și a început din nou să se plimbe tot așa, cu mâinile la spate, și apoi s-a întors lângă pat, și a zis sec: *Bine, și ce voiai să fac? Tu ești complicată, Matilda, și erai furioasă, agresivă, m-am gândit că mai bine să te las în pace.* Și Matilda a zis: *Îmi pare rău, Juan.* Și Juan a zis: *Nu mai contează cât de rău îți pare, ce-i făcut e bun făcut, gata.* Și atunci Matilda a scos un țipăt groaznic și a sărit din pat, deși nu a putut din cauza greutății păturii, și a căzut peste mine și eu am sprijinit-o ca să nu cadă pe jos. Așa cum ținea de mine și cum stătea în genunchi pe jos, a strigat: *Ce-i gata, nemernicule, ce-i gata, încă nu am murit!* Și atunci Juan și-a lăsat capul în jos și fără să se uite la ea a ieșit din cameră și a trântit ușa după el.

— Ia să văd dacă înțeleg, mai explică-mi o dată, Emilia, că nu pricep bine... Antonio se simte exaltat: simte că o cotitură indispensabilă în doliul Emiliei e pe punctul să aibă

loc: după această cotitură, dacă în sfârșit are loc, o să rămână tristețea și amintirea, însă Emilia se va elibera de repetiția obsesivă, de durerea închistată, și chiar asta e soluția, să vorbească despre tot ce s-a întâmplat în după-amiaza aceea, da, să redea totul, cuvânt cu cuvânt! Asta exclamă Antonio Vega în sinea lui, peste măsură de vesel, ca un îndrăgostit. Tu ce crezi că a vrut să zică Matilda, de ce s-a supărat când Juan a zis: *gata*? Ce crezi tu că voia să zică Juan prin asta? Poate că nici Matilda n-a înțeles ce voia să-i zică Juan...

— Ba a înțeles, și eu am înțeles. Matilda a înțeles, Juan a înțeles. Cum să nu înțelegem, Antonio? Tocmai îi ceruse iertare. Matilda nu cerea prea des iertare, uneori da, dar nu adesea, și nici eu, deși uneori îmi ceream iertare. Nu-i așa, Antonio?

— Sigur că da, tu îți ceri iertare, bineînțeles. Uneori trebuie să-ți ceri iertare cât se poate de serios!

— În seara aceea Matilda și-a cerut iertare, a zis că îi pare rău pentru ce s-a întâmplat, și se referea, cred, mai ales la faptul că nu l-a lăsat să intre s-o vadă și așa mai departe, dar și pentru cele din trecut, pentru ce s-o fi petrecut între ei în trecut, în toate timpurile trecute, prezente și viitoare pe care le-au trăit împreună, eu o cunoșteam, Juan ar fi trebuit și el să o cunoască. Uneori avea îndoieli apropo de ce s-a întâmplat, de ce a făcut, și se căia. Și de data asta s-a căit, acum că nu mai avea timp, nu mai era timp aproape deloc, și îi cerea iertare soțului ei, pentru că Matilda credea cu tărie, și eu de asemenea, și tu la fel, noi credem cu tărie că o ultimă acțiune bine dusă la capăt, chiar dacă e pentru ultima oară, un sentiment puternic, chiar dacă se ivește o singură dată și e ultimul dintre toate, schimbă totul, repercutează asupra trecutului și schimbă totul. De aceea a zis Matilda: *Îmi pare rău, Juan*. Și Juan a zis: *Nu mai contează cât de rău îți pare, ce-i făcut e bun făcut, gata*. Iar asta Matilda n-a putut să suporte, a apucat-o din nou furia doar din cauza asta, pentru că nu e o minciună mai mare ca asta, că nu poți să schimbi nimic la sfârșit, poți să schimbi, poți să ceri iertare, și asta

înseamnă că, de fapt, ce-i făcut e în același timp nefăcut, că trecutul e în același timp viitor, și că în viețile noastre nu există decât viitor... Acum Emiliei îi tremură vocea și Antonio nu știe ce să facă, emoția Emiliei pune stăpânire și pe el: identificarea Emiliei cu voința Matildei în ultima clipă a vieții ei, și senzația ei de eșec, frustrarea ei, când i s-a părut că Juan s-a resemnat deja cu moartea sa, pentru că, gata, ce-i făcut e bun făcut. N-ar fi trebuit să-l insulte, asta nu. Matilda era uneori agresivă, Juan ar fi trebuit să rămână acolo, ar fi trebuit să rămână până la capăt, ar fi trebuit, dacă ar fi fost nevoie de așa ceva, să se ia la pumni cu Matilda, ba și cu mine. Nu putem să plecăm, chiar dacă nu mai durează decât o clipă, trebuie să rămânem. Și tu tot așa gândești, Antonio?

— Da, și eu.

— Știu. Am revăzut toată scena. Ce-i rău e că acum chiar că e gata, ce-i făcut e bun făcut. S-a terminat, acum chiar că s-a terminat.

În sfârșit Emilia a adormit, epuizată. Antonio meditează la ultimele fraze ale Emiliei: nu există decât viitor. Are dreptate Emilia. Nu există decât viitor. Cum de nu e în stare Emilia să-și aplice chiar ei, în viața ei alături de Antonio, ideea asta? Antonio a fost pe punctul, acum câteva minute, s-o ia de păr și să-i strige: ai dreptate, Emilia, bineînțeles că ai dreptate, chiar tu ai zis-o, tot ce există e viitorul, singurul lucru care există! Dar spre sfârșit Emilia a dat semne că se stinge din nou și Antonio nu a îndrăznit să forțeze discuția, dacă asta ar putea fi numită o discuție. Antonio începe acum să-și pună problema dacă un psihiatru ar putea, cine știe, s-o ajute pe Emilia, poate că e vorba, la urma urmei, de o obsesie, de o depresie serioasă, care ar putea fi domolită prin mijloace chimice. Din depresii se iese. Oare nu-i nebun Antonio că nu-și duce nevasta la doctor? Mereu a auzit că un număr considerabil de sinucideri ar fi putut fi amânate sau evitate cu totul printr-o medicație adecvată. În noaptea asta Antonio tot întoarce pe o parte și pe alta această idee, tot așa cum întoarce pe o parte și pe alta și convingerea lui că Emilia nu e nebună.

Oare se lasă să moară văzând cu ochii şi nu e nebună deloc? Oare nebunul nu e, de fapt, Antonio Vega?

XL

Ea vrea — repetă mental Juan Campos — ea vrea. Tot farmecul, pentru Juan, constă în a spune fraza respectivă: acţiunea frazei ar fi un efect colateral al pronunţării ei. Juan Campos zâmbeşte şi repetă mental: ea vrea. Ea, Angélica, e fierbinte, *all lit up*, aşa ar fi zis sir Kenneth, vrând să sugereze prin asta că a întrecut puţin măsura şi-i cam turmentată. Totuşi, Angélica nu e turmentată în seara asta. Nu au băut decât un whisky fiecare, cel al Angélicăi cu multă gheaţă şi apă. Doar că greşeşte cu totul, se înşală de la un cap la altul. Şi asta e consecinţa — aşa cum Juan ştie prea bine — mai degrabă a celor petrecute ieri şi alaltăieri decât a celor care s-au întâmplat azi. De la scena sărutului Angélica simte că se transformă, da, în Matilda. Sărutul a fost startul. De multă vreme, de când era proaspăt căsătorită, de la bun început, a încercat mereu să-şi închipuie cum făceau dragoste Juan şi Matilda. În imaginaţia Angélicăi nu a existat niciodată — şi nici acum nu există — măcar o urmă din sexualitatea asta inumană pe care o numim pornografie. Angélica nu îşi imagina sexul între socrii ei ca să se stimuleze erotic sau ca pe o curiozitate, ci ca să potenţeze calitatea propriei iubiri faţă de Jacobo. Existase în primii ani de căsnicie o încercare foarte nevinovată — cam pedantă, ce-i drept, şi foarte snoabă — de a semăna întru totul cu soacra ei. În ce priveşte sexul în sine (Jacobo Campos era un bun amant, atent, într-un gen sportiv nu foarte plin de imaginaţie, dar satisfăcător), când se gândea la socrii ei, Angélica îşi imagina oarecum un plus, un *plus ultram*. Îşi imagina că vorbesc despre sex şi în acelaşi timp nu vorbesc despre sex. Şi-i imagina ca pe nişte amanţi poetici, îşi imagina o conjugalitate poetică şi cotidiană capabilă să contrazică locul comun logic pe care îl menţionează cu

umor Bryan Magee, potrivit căruia *what is permanently the case cannot be exceptional*. După aceea a urmat perioada când s-a simțit respinsă de Matilda, un pic dezamăgită de Jacobo, puțin dezamăgită de ea însăși fiindcă nu vrea copii (iar asta implica o apărare înflăcărată a ideii că e mai bine să nu vrei copii), și asta după marele avânt financiar al Matildei, după boală, după moarte, după doliu. Și după aceea, Juan Campos și Asubio. A fost ca povestea liniară a unui film franțuzesc. Odată ajunsă la Asubio, începând de la episodul frumoasei bicicliste și al atențiilor cu care o copleșea socrul ei — care depășeau, ca în imagine, limitele cuvenite, fără ca totuși să le depășească vreodată — s-a înamorat ușor de Juan în aceeași proporție în care se comparase, plină de ciudă, cu Matilda. Aici timpul sentimental al Matildei substituie succesiunea prin simultaneitate. Tot ce simte Angélica are loc în prezent, anticipându-se puțin și rămânând, deopotrivă, puțin în urmă. Apoi a crezut că Juan avea nevoie de ea. Apoi — și asta venea tot din trecut, dar s-a întețit cu prilejul ședерii la Asubio — a recunoscut că îi era deja imposibil să se întoarcă la apartamentul ei de la Madrid și la același Jacobo de dinainte. Separația neoficială care a avut loc după ultima vizită a lui Jacobo a liniștit-o. Povestea cu peștera Crabilor a fost o sperietură, deși nu s-a întâmplat nimic: poate chiar asta a fost cel mai de speriat, faptul că nu s-a întâmplat nimic, și că Juan nu a făcut altceva decât să încerce s-o sperie, schimbându-și vocea și cufundându-se în întuneric și apucându-o pe neașteptate de mână. De câteva ore, de când s-a terminat prânzul, nu e nici noapte, nici zi: acum e o oră fără de preajmă. Camera de zi a lui Juan Campos îi produce Angélicăi impresia unui vast spațiu blindat. E reconfortantă senzația că nu există ieșire și că au ajuns amândoi, în sfârșit, la un final neechivoc și inevitabil. E reconfortant pentru că nu e nevoie să se ia vreo hotărâre. Niciunul dintre ei nu trebuie să vorbească: totul e implicit, intens de implicit. Angélica e Matilda, sunt toți trei împreună: Juan, Angélica și Matilda. Angélica se gândește că acum, prin osmoză,

inhalează şi exală un volum imens de irealitate şi de idealitate vitală, dar şi erotică, cu sprijinul lui Juan şi — or, asta-i fascinant — cu consimţământul fantomatic al Matildei Turpin. Ea vrea. Matilda vrea. Juan vrea. Şi eu vreau.

— Te iubesc, Juan, declară Angélica.

— Ştiu, şi eu şi mai mult, şopteşte Juan care a îngenuncheat în faţa nurorii lui şi stă cu un genunchi pe podea şi cu amândouă mâinile sprijinite, deocamdată, pe braţul fotoliului. (Orice observator obiectiv al acestei scene ar putea spune că Juan îşi bate joc de nora lui. Genunchiul ăsta pus pe podea, mâinile astea încrucişate pe braţul fotoliului, faţa asta ridicată spre Angélica, asta-i operă bufă, e parodia unei comedii burgheze!)

— Nu fi copilăros! comentează Angélica şi izbucneşte într-un râs scurt: e măgulită, e puţin nervoasă, e liniştită, stă în expectativă. Şi dacă până la urmă n-o să se întâmple nimic?

— Orice dragoste e copilăroasă, Angélica! Juan exultă: parodia atinge acum perfecţiunea cu ajutorul unui minim de mijloace dramatice, e într-adevăr o operă bufă. Un duet buf.

— Ce frumos e ce spui, Juan, tu ştii atât de bine să găseşti cuvintele potrivite, mereu ştii să găseşti exact acele cuvinte care îţi ajung direct la inimă, Juan!

Juan, încă în poziţia iniţială cu genunchiul pus pe podea, îşi ia mâna dreaptă de pe braţul fotoliului şi şi-o aşază pe genunchiul nurorii lui: făcând asta, măreşte puţin unghiul de deschidere al picioarelor Angélicăi.

— Citeşte în inima mea, Angélica, tu citeşte în inima mea! Aici vremea e plăcută până în decembrie, la Baden-Baden!

— Ce vrei să spui?

— Nimic, nu vreau să zic nimic! E un non-citat idiot, un non-idiot non-citat, un fleac, un flecuşteţ şi nimic mai mult, ceva care să dea mai multă culoare locală.

Fără să-l bruscheze, Angélica se ridică în picioare, parcă mânată de o forţă irezistibilă, şi semănând parcă cu o

gimnastă care face abdomene, cele două mâini însoțesc mișcarea trunchiului până ce se așază pe capul încărunțit al lui Juan, a cărui palmă a urcat pe piciorul Angélicăi în sus. Angélica sărută capul încărunțit al socrului ei.

Juan și-a oprit mișcarea mâinii puțin înainte de a ajunge la pubis, a simțit pânza chilotului Angélicăi și freamătul ei. Și-a retras puțin mâna. Angélica și-a cufundat fața în părul lui Juan și îi îmbrățișează capul. Și Juan se gândește: ia te uită, asta e prima mea infidelitate! Am iubit-o pe Matilda, am dorit corpul Matildei, mi-a fost ciudă pe Matilda, n-am vorbit-o niciodată de rău. Acum sunt văduv, un văduv infidel memoriei fantomei legitimei mele soții! Fii atent ce babilonie! *The nonsensical*, așa ar zice Matilda. Angélica crede că o doresc, dar nu o doresc. Și nici măcar nu doresc dorința. Atunci, ce doresc? Vreau să-i tai retragerea Angélicăi. Dacă mă opresc aici, Angélica va interpreta oprirea asta în termenii presupusei mele integrități: va crede că nu merg mai departe pentru că o iubesc prea mult, pentru că o respect, pentru că e soția fiului meu și pentru că îl respect pe fiul meu. Atunci Angélica o să-i imite această presupusă integritate și se va retrage, va spune: e o dragoste imposibilă, Juan, sau orice altă tâmpenie de genul ăsta. Și dacă o să se retragă, nu o să mai poată fi manipulată. Trebuie să-i fac retragerea imposibilă, în fond asta vrea și ea, să nu aibă cum să se retragă, să fie prinsă în capcană. Atunci, bine, așa să fie:

— Acum, Angélica, suntem amândoi singuri, după-amiaza înseamnă singurătate, camera asta înseamnă singurătatea pe care o împărtășim amândoi. Să nu lăsăm lucrurile la jumătate, să nu ne oprim aici și acum, pentru că asta ar însemna să fim lași. Să mergem mai departe.

Ce e curios e că Angélica, vrăjită cum e, aude un cântec de dragoste, un *lamento amoroso*, o arie de dragoste. Cu amândouă mâinile, Juan îi ridică puțin fusta. Acum e excitat. E o excitație mecanică, erecția e automată. Juan bănuiește că nu va dura mult, nu e nevoie să dureze mult. Singurul lucru care contează e ca Angélica să simtă penisul

tare și ferm al socrului în vaginul ei. E indispensabil. Trebuie să nu aibă nici cea mai mică îndoială că în seara asta a consimțit din dragoste ca socrul ei să o penetreze în biroul lui, trebuie să simtă și să își amintească mereu că ea a dorit să se întâmple asta, și că s-a întâmplat. Juan o penetrează pe nora lui și ejaculează în interiorul ei. Gata. Juan se retrage, se încheie la prohab, își aranjează pantalonii. Angélica își trage fusta. Se sărută.

— Te iubesc, Juan, șoptește Angélica.

— Știu, Angélica, și eu și mai mult. Iar acum, în plus, nu mai putem da înapoi. O să-i spui lui Jacobo?

— Doamne, nu!

— Adevărul e că nu ai de ce să-i spui nimic.

— Și în plus, nici n-aș putea să-i spun!

— De putut, poți. Și chiar ar trebui, dacă nu ați fi despărțiți. Dar având în vedere situația voastră, că practic sunteți despărțiți, iar eu văduv, asta nici măcar nu poate fi considerat un incest. Tu și eu suntem rude prin alianță, nu de sânge, e vorba doar de o infidelitate punctuală.

— Mă simt groaznic, Juan!

— Acesta e efectul post coitum clasic, Angélica, oricine trece prin asta.

— E prima dată când mi se întâmplă asta.

— Și mie, Angélica, și mie.

— Nu am putut să evităm acest lucru pentru că ne iubim, Juan, era imposibil.

— Așa-i, Angélica, așa-i.

— Și niciunul dintre noi nu va putea uita asta... pentru că ne iubim.

— Din cauza asta, exact, și pentru că, prin acest act de amor, am întemeiat o nouă lume, cum a zis cineva, o lume care ne aparține exclusiv ție și mie. Nu mai putem da înapoi.

— Și ce o să facem? întreabă fremătând Angélica. Acum e speriată. Tonul rece al lui Juan i-a amintit dintr-odată de tonul lui zeflemitor din peștera Crabilor, cu zgomotul calcaros al mării, umezeala peșterii, și ceea ce nu s-a întâmplat atunci, și aproape că i-a părut rău că nu s-a întâmplat, s-a

petrecut chiar acum, și Angélicăi nu-i pare rău. Acum nu mai e Matilda. Acum e Angélica, soția lui Jacobo, nora lui Juan, iubita lui Juan, într-o anume măsură și concubina lui... Din toate aceste motive, întreabă din nou: Ce facem acum?

— Acum, cred eu, Angélica, ne culcăm. Fie amândoi în patul meu. Fie fiecare în patul lui și în camera lui. Această a doua opțiune ar fi lașă pentru că ar însemna că în fond ne e rușine că am făcut dragoste. Ți-e rușine că ai făcut dragoste acum câteva clipe?

— Nu, Juan, pentru că te iubesc.

— Exact, iubește și fă ce vrei, bătrânul Luther știa el ce spune, sau a fost Sfântul Augustin? Cum tocmai ai spus chiar tu, Angélica, dragostea mea e povara mea. Și nu ne rușinăm de povara prea grea a iubirii, care e un jug lesne de purtat și o greutate ușoară. Și cum nu ne rușinăm, atunci ne culcăm împreună începând chiar de azi, chiar din noaptea asta, nu-i așa?

— Mi-e nu știu cum, mă cam ia cu tremurici. Aici, în prezența Matildei, vreau să zic, în casa Matildei.

— Vrei să zici în casa mea.

— Nu știu ce vreau să zic, Juan. Adevărul e că nu știu ce simt...

— Am să-ți spun eu ce simți, Angélica, chiar acum: simți o senzație de apartenență, de consumare și de întoarcere. Te simți împăcată, simți o pace imensă, ca o stampă imensă a păcii, albă și mută. Ca Matilda. Pe veci absentă, prelinsă prin canalul de scurgere al morții spre nimicul limpede și pur, spre non-ființa unde nimeni nu e nimeni și toți odihnesc în pace. Asta-i ce simți, mai mult sau mai puțin, nu-i așa?

— Nu, nu asta simt, Juan, nu simt nimic din toate astea. Mai degrabă mă simt rușinată.

— Aha, deci asta e!

— Nu pot să-mi înăbuș sentimentul ăsta de ușoară rușine, mai ales față de Jacobo. Chiar dacă faptul că te iubesc și ne iubim compensează puțin starea asta, și nu mă simt copleșită cu totul de rușine. Sau, mai bine zis, mă simt și nu

mă simt așa: mai mult nu simt decât simt, însă tot mă simt un pic rușinată...

— Ar trebui să te simți, iubita mea Angélica, rușinată peste măsură sau absolut deloc, așa cum mă simt eu, care sunt cum nu se poate mai mulțumit de această nouă situație. Ce e într-adevăr tâmpit, Angélica, e să te simți rușinată doar un pic. Asta e *petit bourgeois*. Pe de altă parte, ce s-a întâmplat e ireversibil, e un dat ireversibil, un punct de ne-întoarcere, gata, nu mai poți să te întorci. Nu trebuie să te simți nici rușinată, nici vinovată, după părerea mea. Trebuie, dimpotrivă, să te simți foarte bucuroasă, foarte fericită pentru că mă iubești, și pentru că eu îți ofer, alături de dragostea mea sinceră, o slujbuliță...

— O slujbuliță? Ce spui!

— Mă refer, Angélica, la ce am vorbit noi de atâtea ori, doar am vorbit clar despre asta, la faptul că nici Jacobo, nici Madridul nu mai sunt o opțiune pentru tine, ci opțiunea ta sunt eu, Asubio este opțiunea ta acum. Și eu am nevoie de tine, Angélica, viața mea acum trebuie să continue, ca și viața ta, trebuie să scriu, trebuie neapărat să scriu. Matilda a vrut mereu ca eu să scriu și încă mai vrea asta, încă mă mai privește, *ne* mai privește, prin intermediul unui duh gol, aproape vegetal, care nu există, în felul ăsta ne privește și vrea ca eu să-mi public în sfârșit memoriile unei vieți întregi dedicate filozofiei și educației tineretului. Vorbisem despre asta destul de limpede, că tu o să mă ajuți la memorii, o dată la două zile. Un fel de *part time* iar acum chiar ceva mai mult pentru că se vede treaba că o să rămân singur, iar casa asta are nevoie de cineva responsabil ca să se ocupe de toate... iar persoana asta ești tu.

— E o mare mângâiere să zici asta, Juan, e așa, omenesc, prea omenesc ceea ce îmi ceri. Și îmi place, și o să te ajut dacă nu vor apărea impedimente, dacă nimeni n-o să aibă nimic împotrivă și dacă...

— Cine o să îndrăznească să-mi ridice mie obiecții? Evident, Jacobo nu, în niciun caz. Și în afară de Jacobo nu

mai e nimeni altcineva. Nu mai suntem decât noi doi. Şi, bineînţeles, Matilda, ca întotdeauna...

XLI

Acum, se gândeşte Antonio, Juan nu mai e cufundat în gânduri şi nu mai e adormit. S-a trezit aşa cum te trezeşti dintr-un somn zbuciumat. Ca atunci când, după un vin prost băut în neştire la un chiolhan, un om încă îşi mai scutură agresivitatea bălăbănindu-şi capul la tejgheaua barului. S-a trezit dintr-un somn zbuciumat. Dar oare a fost vreodată Juan adormit? Acum Antonio nu mai ştie ce să creadă. Începe să nu mai fie în stare să gândească lucrurile unul câte unul. Antonio îşi dă seama că acum conştiinţa lui nu mai analizează lucrurile în şir, cum făcea înainte. O acceleraţie nebunească împinge gândurile claie peste grămadă, ca pe un tobogan. Antonio are acum impresia că viaţa lui conştientă — care, culmea, şi-a încetinit tot mai mult ritmul, fiind tot mai puţină activitate exterioară la Asubio — este o pantă înclinată pe care emoţiile, imaginile, ideile se încalecă unele peste altele în graba mare, nu se lasă gândite sau văzute sau simţite bine, în mod clar. Acum lipsa de claritate iluminează totul. Da, este o deşteptare într-un acum translucid, neclintit şi fără viitor: o repetiţie precipitată a întregului lui trecut. Bine ar fi dacă Antonio ar putea să se oprească o clipă asupra lui însuşi, să oprească pentru o clipă repeziciunea cu care cad toate deodată, de-a valma, peste el! Ar avea atunci claritatea dintotdeauna, ar lua decizii sau ar rămâne deliberat în aşteptare fără să ia deocamdată nicio decizie, ar rămâne alert, ar fi capabil să ofere sprijin celorlalţi şi lui însuşi. Însă acest acum translucid, trezirea informă, nu lasă timp liber, nici spaţiu liber pentru a putea fi gândite lucrurile unul câte unul. Da, Juan Campos nu mai e cufundat în lumea lui, nici adormit, nici îndurerat, nici gânditor: e în armonie cu sine, e liber. Lui Antonio îi trece de mai multe ori prin faţa ochilor imaginea

senzației de libertate, crudă și satisfăcută, pe care o are Mr. Hyde când bunul Dr. Jeckill nu e capabil să-i controleze transformările. Precum Hyde, fantoșa dezarticulată dar înzestrată cu o enormă energie vitală, proprioceptivă, Juan rătăcește prin Asubio — nu mult mai mult decât înainte, trebuie s-o recunoaștem — în compania Angélicăi, pe care uneori o ia de braț sau de mână sau care uneori îl prinde ea de braț pe Juan, ca o soție convalescentă. Antonio i-a văzut plimbându-se așa prin grădină: un Juan Campos degajat însoțit de o Angélica convalescentă. Și Bonifacio și Balbanuz au observat.

— Știi, Antonio, ce face domnul? l-a întrebat Balbanuz pe Antonio într-o zi la bucătărie. Și văzând că Antonio nu spune nimic, și cu o anume timiditate, de parcă ar fi întrebat ceva nepotrivit sau ar fi făcut o observație nepoliticoasă, Balbanuz a adăugat: Domnișoara Angélica o să rămână atunci aici, cu noi?

— Pentru moment, da, Balbi, toate o să fie ca mai înainte, a răspuns Antonio.

Această conversație, oricât ar părea de banală în sine, l-a tulburat foarte mult. Nu era pic de răutate în tonul vocii lui Balbi, nici măcar nu voia să insinueze ceva. Pentru o clipă, Antonio a suprapus tendențiozitatea peste întrebările lui Balbanuz așa cum ar retușa desenul naiv al unui copil un profesor de desen, care, stând în spatele copilului, reface sau conturează dintr-un condei coama leului, căpșorul rățoiului, fețele mamei și tatălui. Era o urmă a vechii lui vocații — cât de cumplit și de scârțâitor sună acum acest termen! —, era o urmă a vocației lui de preceptor, de belfer, pe care Juan i-a inculcat-o lui Antonio chiar de la început, ca să se ocupe de copiii lui: să-i educe, să-i însoțească, să stea lângă ei, asta, în mare măsură — explică vocea lui Juan din alte vremuri — înseamnă să-i corecteze: peste orice, idei, invenții, greșeli, se scrie din nou, se desenează din nou, se conturează din nou; chiar și greșeala însăși, chiar și linia neizbutită, expresia prostească, stângăcia procesului de învățare infantil poate fi corectată în sine, fără să fie anulată, ci doar refăcându-se,

păstrând stângăcia în corijare, fecundând corijarea prin stângăcie, retrăindu-se, regândindu-se, reînviindu-se, readucându-se pe sine la viață prin expresia stângace, prin ideea inițială, prin lumina inițială. Și această obișnuință de a retușa ideile fără importanță a funcționat și acum, în urmă cu câteva clipe, când a interpretat în felul lui întrebarea lui Balbanuz. Conținutul întrebării era, de bună seamă, banal, făcea parte din ordinea de zi și din obiceiurile casei să-i informezi pe cei de la bucătărie cine pleacă și cine vine, câți rămân la prânz. Într-adevăr, Balbanuz și Bonifacio le-au arătat întotdeauna respectul cuvenit Matildei și lui Juan. Angélica a fost întotdeauna domnișoara Angélica. José Luis, soțul Andreei, a fost mereu domnișorul José Luis. Niciodată Boni și Balbi n-au considerat că tutuirea răspicată pe care o instituise Matilda trebuia să fie respectată *ad litteram* în cazul lor. Acum, când se gândește la acest cuplu, lui Antonio Vega i se umezesc ochii. Era așa de ușor cu Matilda, are dreptate Emilia. Matilda ținea în frâu lumea, făcea loc viitorului, era viitorul, era semnificația unei lumi. A fost, mai ales, semnificația lui Juan Campos, fără ca acest fapt să prejudicieze în vreun fel demnitatea sau semnificația lui Juan însuși. De unde a apărut ranchiuna? De ce-i poartă ranchiună? După povestea pe care a spus-o în noaptea aceea, Emilia a căzut din nou într-o delăsare din ce în ce mai vădită. De ce nu o duce Antonio cu forța, chiar acum, la un doctor? La Letona există, fără îndoială, medici care ar ști să-i oprească Emiliei depresia, delăsarea, renunțarea la voința de a trăi. Asta e una dintre ideile recurente care se învălmășește cu celelalte pe toboganul conștiinței lui Antonio. Dar oare însuși Antonio dorește să-și continue viața? Antonio va voi să trăiască mai departe numai dacă Emilia își va dori o continuare a existenței. Antonio refuză ferm — ca atunci când respingi o ispită înjositoare — ideea că Emilia se lasă să moară pentru că e bolnavă. Emilia nu e bolnavă, suferința nu e o boală, lehamitea de viață nu e în cazul acesta o lașitate. Ce bine ar fi dacă Antonio ar putea să gândească acum lucrurile unul

câte unul! Aşa cum algele mareelor din septembrie se încolăcesc în jurul picioarelor înotătorilor, aşa cum curenţii schimbători ai mareei la sizigii îl împiedică pe înotător să se agaţe de stânci când salvarea e atât de aproape, la fel, sfâşiindu-i carnea precum pietrele ascuţite ale falezei de care se sparg valurile, imaginile dureroase ale acestui loc devastat numit Asubio şi ale locuitorilor lui se împletesc şi se răsfiră succesiv în conştiinţa lui Antonio Vega, cufundându-l lent în marea cea miloasă a morţii. Însă, deocamdată, Antonio înţelege cauza întrebărilor lui Balbanuz, cu atât mai clar, cu cât e mai puţină răutate în ele: nu e lipsit de pertinenţă să te întrebi acum ce va face Juan, dacă va rămâne toată viaţa alături de el nora lui, soţia fiului său, domnişoara Angélica. Balbanuz sau oricare dintre menajerele care vin de la Lobreña în fiecare dimineaţă trebuie să-i facă patul lui Juan Campos, pat în care e evident că au dormit două persoane, şi nu trebuie să facă patul Angélicăi, care nu mai doarme în camera ei de câteva nopţi bune. Această observaţie banală e vizibilă pentru oricine, şi la fel de vădit — cel puţin pentru Antonio — e aerul supus al Angélicăi, punctat uneori de un fel de insolenţă explicativă, ceva ca o elocvenţă imposibil de ţinut în frâu, care, în conversaţiile cu Antonio, pare să o oblige să-i dea lui Antonio nişte explicaţii pe care el nu i le-a cerut. Deunăzi, Angélica a explicat cu lux de amănunte că Juan îşi propune să scrie — şi că deja îi dictează Angélicăi — nişte memorii care ar putea fi considerate o versiune actualizată a *Jurnalului metafizic* al lui Gabriel Marcel. Şi că are intenţia să-şi pună acolo câteva probleme majore referitoare la supravieţuirea *eului*, considerate din perspectiva neohegeliană a metafizicii *eului* la Bradley (*self*, a precizat Angélica). (Asta l-a făcut pe Antonio să zâmbească: i-a amintit cum el însuşi, în tinereţe, în urmă cu atâta amar de ani, imita fără să vrea genul de fraze erudite şi sclipitoare ale lui Juan Campos. Au fost vremuri când retorica lui Juan a fost contagioasă). E deprimant să te gândeşti la ce e dedesubt, la ce e în spatele a ceea ce, cu ochiul liber, se vede la suprafaţa

acțiunii lui Juan Campos. E încheierea, conchide Antonio. Și, culmea, în acest bulucit du-te-vino al ideilor lunecoase în conștiința lui Antonio se adaugă un amănunt caraghios: Antonio a fost prezent la plecarea lui Fernandito. Fără să intre în amănunte, Fernandito i-a spus că avusese loc, în sfârșit, conversația cu Emeterio și că a hotărât să renunțe. Fernando i-a povestit asta stând deja la volanul mașinii, cu motorul pornit, a vorbit cu răceală, cu amabilitate. Fără amărăciune. S-a despărțit de Antonio cu aceeași afecțiune dintotdeauna. Au vorbit puțin despre Emilia. Era pe punctul de a porni mașina; se uita drept în față și a zis: *Cred că e cel mai bine pentru Emeterio.* Și atunci a oprit motorul și s-a întors către Antonio, care își ținea mâinile sprijinite de portiera mașinii:

— Știi ultima noutate apropo de taică-meu? Mă gândeam să plec fără să-ți spun: la ce să mai răscolesc, așa îmi ziceam. Și acum la despărțire nu mă pot abține să vreau să-ți povestesc: într-una din zilele trecute, după masa de prânz, tatăl meu a venit la mine și m-a invitat la o plimbare prin grădină. Era dintr-odată cel de dinainte: știi tu, transformările astea fulgerătoare care sunt specialitatea lor acum. Acum era cel de dinainte, acum iarăși nu mai era. Credeam că vrea să-mi povestească despre relația lui cu Angélica. Credeam că o să-i ard una de-o să-i sară fulgii. Până la urmă s-a dovedit a fi altceva: știu că e ceva între tine și Emeterio, că renunțați amândoi la relație, nu mi-a spus nimeni, doar v-am văzut vorbind, iar eu întotdeauna percep crizele, le miros, și acum tu o să pleci la Madrid, după cum ai zis, și e adevărat că renunțați? I-am zis că da, că, vorba aia, ce mă-sa îi pasă lui. A fost minunat: s-a arătat minunat: m-a emoționat. Ticălosul știe că mă emoționează cu ușurință, din ce în ce mai puțin, dar tot mă mai emoționează. Și toată povestea cu Emeterio mi-a cerut eforturi. Probabil, ceea ce a perceput tatăl meu a fost durerea, el simte lucrurile de genul ăsta la ceilalți, le miroase, ca sângele. Nu cred că ar fi trebuit, a zis el, să-l lași pe Emeterio așa, dintr-odată. Homosexualitatea e la modă azi, nu ai de ce să suferi.

Bucură-te de Emeterio. A te bucura este o datorie pe care o ai față de tine, față de Emeterio. M-a prins când eram obosit, ăsta-i adevărul, m-a surprins interesul lui brusc pentru afacerea asta, m-am pierdut o clipă cu firea și am menționat că am vorbit și cu tine, și că faptul că-l părăsesc pe Emeterio nu e un capriciu, ci e o decizie bine gândită, și i-am povestit ce-ai spus tu, anume că nu neapărat să-l părăsesc, ci să mă gândesc bine. Atunci, bunul meu tată și-a deschis imensa coadă de păun a briliantei sale ironii. A scos abia audibil acel țipăt pe care-l scot păunii masculi pe nepusă masă și care în cazul lui a fost exclamația: o eroare crasă, of, o eroare crasă! Ai dreptul să te bucuri de tinerețe, de corpul tău, de Emeterio, care e al tău, nu renunța, nu îl lăsa, pe amărâta lui de prietenă dă-o dracului, asta a zis. Iar eu i-am răspuns: Știi ceva, tata? Ia să te duci tu dracului! Și am plecat.

Plecarea lui Fernandito lasă o dâră invizibilă pe suprafața în tonuri de sepia a grădinii. Înserarea umedă e un câine abandonat. Dă târcoale în jurul lui Antonio, vede că îi e frică, îl urmărește până în casă. Toate luminile de la Asubio sunt stinse. Antonio își imaginează Porsche-ul Boxster al lui Fernandito accelerând spre Castilia. Inima cătrănită a băiatului îl cătrănește și pe el. Toate mâhnirile tuturor întristaților lumii sunt reunite în această înserare sepia ca părul ud al unui câine, un câine de vânătoare frumos care pentru o clipă l-a amuzat pe un stăpân capricios, părul ud al serii cu coada între picioare. Moartea e aceeași pentru toți, acesta e privilegiul morții. Însă tristețea care duce la moarte e diferită pentru fiecare. Nu se aude nimic în Asubio, e ca seara într-o zi de sărbătoare, au ieșit cu toții. Sau ultima zi de vacanță, copiii s-au întors la colegiu, Emilia și Matilda sunt plecate în călătorie, Antonio a rămas să strângă, toate sobele sunt stinse. În astfel de momente, Antonio cobora la casa lui Boni și Balbi ca să sporovăiască puțin cu ei și să se uite la televizor. A doua zi, după ce va fi strâns, o să se întoarcă la Madrid. Și astăzi la fel, casa e închisă, luminile stinse, grădina e un câine ud care dă târcoale în jurul lui

Antonio. Antonio se îndreaptă spre latura lui de casă, astăzi mai mult ca niciodată se împarte Asubio în două: latura familiei Campos, latura Emiliei și a lui Antonio. În bucătărie Balbanuz tocmai a strâns totul, Antonio o invită să bea o cafea cu el și cu Emilia. Antonio nu poate să stăvilească acum în niciun fel cumplita tristețe a acestei minuscule ceremonii a cafelei cu lapte și o chiflă dulce sau, cel mai adesea, un *fruit cake* pe care Matilda a învățat-o pe Balbanuz să îl facă. Emilia se bucură să o vadă pe Balbi. Antonio face cafeaua cu lapte, nu sunt chifle dulci, sunt biscuți María. *Nici copilăria nici viitorul nu se împuținează*, își amintește Antonio. Însă în seara asta nu viața, îmbelșugat, irumpe în inimă[1], ci doar melancolia, boala interzisă, melancolia e răutate. Niciodată nu a existat melancolie în casa Matildei, în viața Matildei. Acum melancolia e o seară sepia și udă, câinele abandonat care dă târcoale în jurul inimii covârșite a lui Antonio Vega. Antonio spune că Fernandito tocmai a plecat. În timp ce dă informația asta, imaginea lui Fernando disprețuind idiotul sfat patern — idiot pentru că e superficial și răutăcios — îi apare din nou în minte. Și ca și cum Balbi ar ghici la ce se gândește, spune:

— Ce păcat că pleacă Fernandito.

— Da, chiar că-i păcat, dar trebuie să se întoarcă la slujba lui, spune Antonio, care vrea să mențină conversația la un nivel cât mai banal.

— Niciunul dintre ei nu mai e un copil, comentează Balbi și zâmbește. Eu sunt o babă.

— Ce vorbești, Balbi! exclamă Emilia amuzată.

Lui Antonio îi e teamă ca Balbi, din naivitate, să nu aducă acum vorba despre senzația de singurătate care, în mod cât se poate de limpede, îi apasă pe toți trei, și care are de-a face cu moartea Matildei. Ca să evite acum un asemenea subiect — deși Balbi e întotdeauna discretă — Antonio spune:

---

[1] Aluzie la versurile finale din *A noua elegie duineză* de R. M. Rilke (în românește de Dan Constantinescu).

— Cred că Emeterio al nostru se însoară!

— Nu știu dacă-i până acolo, dar sigur, se întâlnește de mult cu fata asta, Carmen. Ar fi bine să se însoare, într-adevăr.

— Dar nu prea pari convinsă de asta, Balbi, comentează Emilia, care și-a aprins o țigară.

Antonio are impresia că poate, dacă ar fi acum capabil să împingă, ca un culturist, toată greutatea în sus, cu pectoralii, brațele și umerii, totul în sus, melancolia s-ar risipi dintr-odată.

— Nu că n-aș fi convinsă, e o fată bună, de la Lobreña. Și mă rog, e bine să se căsătorească. Părinții ei ar plăti avansul la apartament și noi i-am ajuta cu chiria pentru atelier. Așa am hotărât. E o fată serioasă și bună, o fată de aici.

Antonio și-l amintește acum cu intensitate pe Fernandito. Și hotărârea lui curajoasă de a proteja această posibilă fericire domestică a lui Emeterio împreună cu Mari Carmen: atelierul mecanic, ratele bancare, simpatica și obositoarea pruncime care o să apară mai târziu. Îl îmbrățișează în gând.

Astfel trece seara cea liniștită. Singura notă mai complexă o percepe Antonio și de data asta, tot datorită lui Balbanuz.

— Eu zic, Antonio, că domnul și-a revenit destul de bine de când domnișoara Angélica s-a instalat aici în casă. E, bineînțeles, cât se poate de normal și în același timp nu-i normal deloc. Sigur Jacobo e de acord, poate că se îndepărtaseră unul de altul, tinerii de azi nu mai sunt cum eram noi, e mai greu acum să rămâi împreună, fiecare merge pe drumul lui. Domnișoarei Angélica îi este mult mai bine aici decât la Madrid, singură în casă, sau decât acasă la părinții ei...

— Sigur că da, Balbi, ai dreptate.

În elaborata retorică a lui Balbi neformulatul există ca un punct minuscul care îl face pe radiolog să-și pună întrebări când examinează radiografia plămânului, o umbră care n-are ce căuta acolo. Antonio crede că doar asta percepe Balbanuz în ceea ce-i privește pe Juan și pe nora lui. Mai bine să nu știe detaliile Bonifacio și Balbanuz. E clar,

totuși, că în momentul ăsta, pentru prima oară în viața ei, Balbanuz nu e întru totul directă și sinceră: își arată latura ei *pasiega*[1], aproape fără să vrea. Balbanuz își dă fără doar și poate seama de ceea ce se petrece în casă. Însă nimic din ce și-ar putea îngădui să zică sau să gândească nu ar putea să conțină vreun reproș, nici măcar implicit, la adresa lui Juan Campos. Antonio e sigur că Boni și Balbi nu ar cenzura nici măcar când sunt numai ei singuri ceea ce, după părerea lor, e o situație de neînțeles și anormală. În privința asta, paznicii de la Asubio seamănă puțin cu oamenii de la țară: sunt ca paznicii de far de pe vremuri, obișnuiți să își țină singuri de urât, să trăiască izolați, să nu judece. Așa era totul înainte, judecățile sumare se îmbulzesc acum pe toboganul conștiinței lui Antonio, ca niște vipere. În momentul ăsta, telefonul interior, de la Juan, năvălește brusc cu țârâitul lui, făcându-i pe toți să tresară. Antonio ridică receptorul, ascultă în tăcere. Pune receptorul în furcă.

— Rămâi o clipă cu Emilia, Balbi, mă duc să văd ce vrea Juan, stai un moment aici.

— Sigur, rămân, nu-ți face nicio grijă.

Când iese pe ușă, Antonio se întoarce și le vede pe cele două femei așezate la măsuța cea joasă, cafetiera, cestile de cafea, vasul cu lapte, farfuria cu biscuiții María, o atmosferă cordială care vine de foarte departe și care ar putea, în alte împrejurări, să dureze încă multă vreme neschimbată. Antonio iese din cameră și închide ușa foarte încet după el.

— Te-am chemat, Antonio, și ți-am întrerupt odihna de la sfârșitul zilei, pentru că mi s-a făcut dintr-odată dor de tine. Angélica avea o ușoară migrenă și a urcat în camera ei să se odihnească. Și am tras perdelele, și m-am uitat afară, pe geam, iar grădina asta întunecată (a început din nou să plouă) m-a izbit în față, ca și cum aș fi datornicul grădinii.

---

[1] *Los pasiegos* sunt o comunitate din Cantabria, originar pastorală, care și-au păstrat o identitate culturală aparte, din cauza izolării lor deliberate și a unui stil de viață foarte tradițional.

Asubio și grădina sunt creditorii mei dintr-odată și eu datornicul, zălogitul, scăpătatul Juan Campos: așa m-am văzut, așa m-am simțit și mi s-a făcut dor de tine. De puține ori ți-a fost dor de mine zilele astea, Antonio.

— Ce vrei să zici cu asta?

— Ei, Antonio!... Bun, acum, dacă mă întrebi, am să fiu sincer cu tine. Te îndrepți tot mai mult, dar foarte mult, să știi, poate fără să-ți dai seama, spre o poziție satirică și cenzorială, cel puțin în ceea ce mă privește. Da sau nu?

— Dacă tu zici, Juan. Îmi sună foarte stupid, totuși, ce aud că-mi spui.

— Vezi?

— Tu m-ai chemat, ce voiai de la mine?

— Voiam să te văd, Antonio, tocmai ți-am spus. Am tras perdelele ca să văd grădina și m-am văzut pe mine însumi reflectat în geam, mort neîngropat, înghițit de întunecime și ploaie, dizolvat în negreala geamului de la fereastră, alarmat de reflexia zbuciumată, reprodusă de argintul-viu al nopții ploioase. Și mi s-a făcut dor de tine. De asta te-am chemat. Chiar dacă știu prea bine că te-ai schimbat foarte mult...

— Nu eu sunt cel care s-a schimbat foarte mult, Juan, știi asta cu vârf și îndesat. Da, casa asta s-a schimbat într-o clipită, ca prin farmec, dar nu eu sunt cel care s-a schimbat cel mai mult, și nici Emilia, nici paznicii, nici fiii tăi. Tu te-ai schimbat.

— Aha! Și știi cine s-a mai schimbat foarte mult, Antonio? Angélica: și Angélica s-a schimbat foarte mult. Și în bine.

— Acum e concubina ta.

— Te rog! Tonul vocii tale capătă inflexiuni benaventine, e ca într-o dramă rurală a lui don Jacinto Benavente, o treabă din topor, realistă și în același timp rafinată. Don Jacinto Benavente, ce mare câștigător al Nobelului a fost și el!

Antonio e nervos în seara asta: pentru Antonio e un sentiment nou, nu e familiarizat cu senzația egotică a nervozității, iritabilitatea hipersensibililor i-a fost întotdeauna

străină. În seara asta, totuși, se simte el însuși hipersensibil și copleșit. Cât de puțin îl mai interesează Juan Campos și învârtelile lui! A fost o vreme când ironia lui Juan avea haz, era aproape în întregime bazată pe umor, acum nu mai e umor în cuvintele lui Juan. Iar Antonio e obosit și iritabil în seara asta. Așa că declară abrupt:

— Văd că nu ai nevoie de mine, Juan. Tocmai beam o cafea cu Balbi când m-ai chemat...

— A, dar chiar am nevoie de tine! Am nevoie de tine și chiar râvnesc să te am aici. Acum văd că vrei să te duci și nu te simți prea bine în compania mea.

— Nu că nu mă simt prea bine, Juan, cred că eram în cu totul alt film decât tine, așa cred...

— Vezi tu, e o treabă despre care aș vrea, nu știu cum să zic, să stau de vorbă cu tine, să o comentez cu tine, ca pe vremuri. Nu e ceva delicat, nu e nici măcar dificil, dar e privat, sau semipublic. Situația, vreau să zic, a nurorii mele care e aici cu mine. Mă rog, se vede cu ochiul liber ce-i de văzut cu ochiul liber...

— Așa e.

— Și aș vrea, Antonio, să știu și opinia ta în privința asta.

— Nu ai nevoie de opinia mea și nu-ți pasă nici cât negru sub unghie. Nu știu ce se întâmplă, Juan, eu m-am pierdut la un moment dat și nu mai pot să te urmăresc, am pierdut firul în ce te privește...

— Am să-ți spun eu de ce ai pierdut firul sau crezi că l-ai pierdut: pentru că nu mă mai respecți și nu mă mai iubești, acum doar mă judeci. Ți se pare că nu port cum trebuie lungul doliu pentru Matilda. Ți se pare că dacă m-am combinat cu nora mea, chiar dacă nora mea și fiul meu sunt practic despărțiți, asta e ceva prematur, scandalos chiar. Nu îți mai place de mine, într-un cuvânt. Toată ființa ta, din cap până în picioare, așa cum stai în fața mea, e întruchiparea dezaprobării, a osândirii. Iar eu, osânditul...

— Uite ce-i, Juan, adevărul e că mi-e absolut indiferent. Nu am nimic de zis despre Angélica și nici despre tine.

Nu mai am nimic de zis despre nimeni, și în general despre nimic...

— Dar recunoști și tu că, în calitate de *second best*, într-o situație spirituală de anihilare totală ca aceea în care ne găsim, Angélica dă bine, mi se potrivește. E foarte sârguincioasă, foarte tandră, amintește-ți de vremea când tu erai foarte tandru, tu și Emilia. Mi-e dor de vremurile acelea...

— Minți. E jenant să te aud vorbind așa, Juan. Treaba voastră ce faceți, tu și cu Angélica, treaba voastră cum o să vă descurcați tu și cu Jacobo...

— Bine, bine, înțeleg. Deci vrei să pleci, vreți să plecați, hm?

— Conversația asta e jenantă. Dacă nu mai ai și altceva să-mi spui, prefer să plec.

— A, dar mai am mult mai mult, și încă o grămadă, tot ce mai rămâne de spus, încă n-am zis nimic!

— Ce mai rămâne de spus? Vocea lui Antonio sună foarte obosită când pune întrebarea asta, întrebarea asta abia mai sună a întrebare.

Acum câteva clipe, nervozitatea lui Antonio s-a risipit și a lăsat loc melancoliei: sentimentul că se angrenează într-o discuție absurdă, acum când Antonio nu mai e în stare să găsească măcar o urmă de sens în viața de la Asubio și, prin extensie, în viața lui. Au fost atâția ani de credință naivă în voința bazată pe rațiune și cultură a lui Juan Campos și a Matildei Turpin, a amândurora deopotrivă, încât acum Antonio nu e în stare să recompună singur o semnificație pe care, în trecut, a crezut-o neîndoielnică. E curios că în noaptea asta, pe măsură ce conversația își urma cursul și iritarea lui se potolea, Antonio Vega a încetat să-l mai judece pe Juan. Atitudinea lui Juan i se pare agresivă, i se pare cinică, însă nu-l mai atinge, sigur e sfârșitul, un sfârșit oarecare, ca orice sfârșit care se năpustește peste noi într-o bună zi, pe neanunțate. Ca moartea. Nu a mai rămas decât melancolia, străbătută acum de teama adolescentină de a fi în plus, de a fi de prisos, de a nu avea ce căuta în lumea asta.

O teamă care nu se poate stăvili printr-o dreaptă smerenie și nici printr-un orgoliu justificat: prin certitudinea clară că știi cine ești și cât prețuiești. E teama adolescentină că pur și simplu dispari. Și e adolescentină: e o emoție care îl copleșește acum pe Antonio Vega, agravată de acest caracter juvenil. Nu e vorba de lipsă de maturitate sau de starea de a fi în pregătire, pe drum — senzația asta că am pornit-o pe un drum anevoios pe care o avem în tinerețe, când nu știm prea bine ce roade vor da sforțările noastre — nu, nu e vorba de asta. E o senzație adolescentină de părăsire, părăsirea pe care Antonio o simte acum când o îmbrățișează pe Emilia și o vede că se lasă pradă unei indiferențe totale în ceea ce o privește: ca și cum Emilia — în această fragilă tinerețe de acum — nu ar putea doar prin propriile puteri să se salte puțin, să ridice un pic vocea, să oprească măcar o secundă cursul evenimentelor care o prind în vârtejul lor. Ca un accident neașteptat într-un trafic cursiv, ca o bombă în metrou, sau ca amenințarea cu bombă într-un mare complex comercial, dintr-odată toată lumea se pierde cu firea și nimeni nu e în stare să priceapă de ce se întâmplă așa ceva și, deodată, e haos. Sigura diferență între astfel de situații și situația în care se află Antonio și Emilia este că absurdul care îi copleșește e aproape imperceptibil din exterior. Și e silențios. Ca o metastază canceroasă. Dintr-odată e prea târziu ca să fie operată, e prea târziu ca să-ți schimbi regimul de viață, ca să-ți reiei viața de la capăt, o silențioasă lipsă de sens, metastaza pune stăpânire pe toate. Atât de puternice sunt aceste impresii, încât Antonio a declarat că vrea să plece, pentru că îi e cu neputință să mai suporte conversația. De această declarație se agață acum Juan Campos.

— Apropo, Antonio. Ce planuri aveți? Mă refer la tine și la Emilia, pentru că e clar că treburile nu mai stau deloc ca acum câteva luni în ceea ce vă privește. Plecați sau ce faceți? Îți amintești că ai zis că pleci, că te gândeai să pleci. Nu pot să fac nimic ca să vă rețin, nu depinde de voința mea, acum nu mai depinde de mine. Dar mă rog, dacă

plecați, mi-ar plăcea foarte mult să știu asta cu ceva timp înainte. Ce-i rezonabil rămâne rezonabil. Să o știu măcar cu o lună înainte, cel puțin. Putem să începem să socotim chiar din momentul ăsta, dacă vrei. Ce, o lună e mult ca să găsesc pe cineva care să vă înlocuiască? Dacă îmi permiți să folosesc expresia asta, expresia asta absurdă, nimeni nu vă poate înlocui, nici pe tine, nici pe Emilia. Nu va fi ușor să găsesc pe cineva care să vrea să stea aici cu mine pentru totdeauna. În acest Asubio devastat de ploi și de incertitudini. Acum ai cuvântul, Antonio...

— Poți să începi să cauți, Juan, dacă vrei. Peste aproximativ o lună plecăm, chiar și mai devreme dacă găsești pe cineva...

— Așa să fie, răspunde Juan cu o voce mieroasă.

Antonio iese din cameră. Când iese din cameră îi întoarce spatele lui Juan, străbate cu pași hotărâți spațiul până la ușa salonului. Deschide ușa salonului. Atunci se petrece insolitul: Juan Campos scoate un țipăt. E prima oară când Juan ridică vocea. Antonio nu-și amintește ca Juan să fi strigat vreodată, nu și-l amintește furios. Acest țipăt pare vocea altcuiva, ca și cum ar fi apărut deodată o altă persoană în cameră și ar fi strigat la el să plece. E atât de violent acest țipăt, încât Antonio rămâne cu spatele încadrat de rama ușii și nu se întoarce. Asta e ceea ce aude, și deja nu mai e țipătul, ci un fel de verbalizare care urmează țipătului și care păstrează din țipăt violența, stranietatea, ca și cum această a treia persoană proaspăt venită, pe care Antonio nu o vede pentru că stă mai departe cu spatele, i-ar explica, încă scoasă din fire, ceea ce țipătul a zbierat fără verb:

— Tu nu știi nimic! Nu știi despre ce e vorba aici! Crezi că mă cunoști, și de fapt nu mă cunoști! Ea v-a tras pe sfoară! Ea v-a mințit! Turpin a mințit! De aceea i-am lichidat afacerile orișicum, pierzând bani, și mai ales faimoasa Narcisa Investments, gândită de ea ca să mă chinuiască...!

Antonio mai face un pas și închide ușa după el. Nu e nicio lumină aprinsă în casă. În hol, o lucoare subacvatică, verde închis, amintește de ploaie, de faleză, de înfrângere.

Nu a lipsit mult. Când Antonio intră în camera de zi a apartamentului lui, Emilia și Balbi încă mai stau liniștite de vorbă. Ar vrea să spună: ce bine ar fi dacă ai mai rămâne cu noi. Însă nu zice nimic. Balbi pleacă peste scurt timp.

XLII

Antonio o însoțește pe Balbi până la poarta care dă în drum. Traversează cu ea aproape toată grădina. Odată cu plecarea lui Balbi sentimentul continuității timpului se șterge. Când se întoarce, încet, în camera de zi unde se află Emilia, Antonio simte că nu există continuitate. Ca și cum, când a plecat Balbi, când a intrat în casă și a închis ușa după el, noaptea s-ar fi închis în sine. În Antonio și-a făcut loc acum un sentiment al finalizării complete, al încheierii o dată pentru totdeauna. Astfel e moartea celuilalt. Când moare cineva pe care îl iubim, și ne întoarcem în locurile unde am trăit împreună cu cel mort, toate par lucruri nefinalizate, totul ne vorbește despre un mâine care nu va avea loc. Și orice lucru pe care îl vedem, care i-a aparținut celui dispărut, e sfâșietor pentru că face referință la ultima nerespectare a angajamentului și, în același timp, la ultima noastră clipă, la sfârșitul nostru. Însă ideea sfârșitului nostru nu e sfâșietoare în același fel, nu știm când va avea loc și trăim, de fapt, ca și cum n-ar avea loc vreodată, pentru că în niciun caz nu va fi o experiență a noastră, nu vom simți noi moartea noastră. *Cât timp eu exist, nu există moarte* este clișeul care exprimă în chipul cel mai profund felul cum resimțim propria moarte. Moartea celuilalt, în schimb, irecuperabilul ființei dispărute, abia acestea sunt sfâșietoare. Antonio intră în casă rumegând aceste idei, atât de comune pentru noi toți. De când a murit Matilda, Emilia nu a mai trăit decât această experiență sfâșietoare a dispariției ei. Nu a reușit să dezactiveze în vreun fel această experiență, nu a reușit să dezactiveze cumva sfâșierea. Antonio se simte în noaptea asta responsabil de decăderea Emiliei, vinovat

pentru că nu a făcut mai mult. Şi ce am fi putut face mai mult şi n-am făcut? Am fi putut fi mai afectuoşi? Ar fi trebuit oare ca Antonio Vega să o ducă pe soţia lui la doctor? Oricât ar analiza şi ar reanaliza viaţa lui alături de Emilia în ultimul an şi ceva, Antonio nu-şi găseşte nicio vină majoră în ceea ce-l priveşte. Poate că nu a fost peste măsură de afectuos, dar adevărul e că el e foarte afectuos cu Emilia, e de obicei afectuos şi mereu a comunicat cu ea. E adevărat că Antonio nu a reuşit să intre în această redută pe care, până la urmă, o avem cu toţii şi care ne face unici şi misterioşi chiar şi pentru cei care ne cunosc cel mai bine. Când iubim mult pe cineva, altfel spus, când singularizăm şi individualizăm cu atâta precizie o fiinţă în spaţiu şi în timp, dar şi în sentimente şi în conduită, încât ea nu mai poate fi confundată cu absolut nimeni niciodată, atunci apare teama că, în ciuda cunoaşterii atât de profunde a ei, tot mai rămân goluri de umplut, laturi care se cer cunoscute. Oricât de bine cunoaştem o fiinţă, de ani de zile, ne cuprinde câteodată teama că nu mai reuşim să o înţelegem pe de-a întregul. E de ajuns ca fiinţa respectivă să ne asigure că ne iubeşte, sau că se simte iubită şi înţeleasă, pentru ca teama să se risipească, deşi la unii această teamă poate să se ivească din nou, de mai multe ori. Nu e, firește, teama de infidelitate, nu e teama că ai putea fi trădat, această spaimă nu apare la cei care s-au angajat ferm într-o dragoste, aşa cum nu apare nici gelozia, sau cel puţin nu ajunge să se închege ca sentiment, deşi ea mai bântuie, aproape la modul umoristic, conştiinţa celor care se iubesc. Antonio se gândeşte că e teama de moartea fiinţei iubite, teama de finitudine, iar spaima asta e de nebiruit pentru că ţine de un fapt pe care toţi, indiferent cât suntem de tineri, indiferent cât de bine ne simţim, îl luăm în considerare, faptul că vom muri şi că fiinţele pe care le iubim, chiar dacă nu vor înceta să ne iubească, nu vor mai exista la un moment dat (poţi să tragi nădejde că vei muri după celălalt, dar asta nu poate fi calculat cu precizie). Antonio Vega asociază aceste idei, în noaptea asta, când stă alături de Emilia, cu senzaţia că deşi

o iubește și o cunoaște profund, ceva din Emilia tot îi scapă, și că acesta e un mister, și le mai asociază cu gândul că, orice ar face, până la urmă nu o va putea salva de la moarte. E cât se poate de clar că nu poate să o salveze de la moarte. Cum de nu se gândește Antonio Vega la ceea ce se gândește orice cititor al povestirii de față? Nu e oare neverosimil faptul că Antonio Vega nu-și judecă situația cu care se confruntă în prezent în termenii banali și obișnuiți? La urma urmei, ce se întâmplă e că, de vreme ce Matilda a murit, Juan a încetat să mai trăiască în proiectul conjugal pe care l-a inițiat împreună cu Matilda și care includea, printre altele, conviețuirea alături de Emilia și Antonio ca într-o mare familie: acum Juan a renunțat la acest proiect, nu îi mai vede pe Emilia și pe Antonio ca pe niște prieteni, ci îi vede ca pe niște angajați; cu angajații se stabilesc relații contractuale care nu sunt nedeterminate în timp: așa se face că acum aceste relații nu mai funcționează. Emilia și Antonio pot să plece din casă și să trăiască pe cont propriu. Și e evident că Emilia trebuie dată în grija unui psiholog sau a unui psihiatru. E foarte posibil ca un tratament medicamentos adecvat să o restabilească pe Emilia: ei sunt, fără îndoială, un cuplu încă tânăr, au toată viața înainte, ba chiar au și o situație economică relativ bună. Ce mai poți să ceri? De ce îl copleșește pe Antonio Vega, în noaptea asta, sentimentul înfrângerii și al morții?

Spre surprinderea lui, întrucât Antonio credea că Emilia adormise în fața televizorului, chiar și stins, Emilia îl întâmpină însuflețită și zâmbitoare. Și-a turnat un whisky, și-a aprins o țigară. Antonio își toarnă și el un pahar. Antonio își zice că prezența lui Balbi i-a făcut bine Emiliei. A liniștit-o să vorbească despre Emeterio și apropiata lui însurătoare, sau chiar să nu vorbească despre nimic, dar să se simtă în compania plină de bun-simț a lui Balbanuz. Are chef de vorbă:

— De câteva zile te văd ca pe un motan. Mă uit la tine și îmi zic: e un motan. Faci lucruri de motan...

— Dar ce fac, miaun? întreabă Antonio.

— Torci. Te faci ghem în fotoliu, lângă mine, îți pui căpșorul pe piciorul meu. Dacă închid ochii și îți mângâi părul și spatele simt blănița ta de motan. Ești un motan gri în dungi care ocupă destul de mult loc în fotoliu, aproape că te lățești pe tot fotoliul, mai puțin pe centimetrii pe care mi-i lași și mie, care sunt perna ta.

— Dacă sunt un motan, m-ai lăsat fără cină, ai uitat să îmi iei Friskies.

— Sigur că n-am uitat, sigur mai e jumătate de pachet de Friskies în bucătărie, nu te-ai uitat tu bine. Știi ceva, Antonio? Zilele astea mi-am amintit de pisicile pe care le vedeam la Madrid vara. Înainte să te cunosc, înainte s-o cunosc pe Matilda, când lucram la Burger, între două contracte pe termen limitat la bancă, mă uitam la pisicile din Madrid, vara. Pisicile erau de două categorii. Erau pisicile de la Canal, vara vreau să zic. Și pisicile de sub mașinile parcate pe stradă. Ah, pisicile de la Canal, cât erau de fericite! Erau de toate mărimile și culorile, și pisicile astea erau foarte cuminți. Nu ieșeau niciodată dincolo de gard, stăteau tot timpul după gard. Și era o doamnă, destul de în vârstă, care purta chiar și în august o rochie foarte frumoasă, dar nepotrivită, verde, împletită, stil franțuzesc. Era verde, împletită, anii '50 să zicem. Și cred că decolteul, da, era un decolteu mic *en coeur*, se încheia cu o broșă, o bijuterie rotundă cu strasuri verde închis. Din câte îmi amintesc, doamna asta purta rochia de care îți zic și iarna și vara, poate că iarna își punea deasupra un șal, poate un șal negru cu doi ciucuri la capete. Vara, bineînțeles, nu purta șalul. Rochia asta a ei îi ajunge până sub genunchi. Bun, și la o anumită oră, nu știu, poate că și dimineața, numai că eu nu eram dimineața la lucru, dar seara, în fiecare seară, fără greș, după ceai, pe la șapte, încă mai era foarte cald. Îți amintești de Canal, Antonio? Sigur îți amintești de Canalul Isabel II din Madrid. Toți oamenii care au locuit în Madrid într-o pensiune, vara, și au lucrat la Burger sau în locuri din astea, sau au avut contracte temporare la bancă, toți știu că seara, dacă te apropii de grădinile din jurul Canalului, e mai

răcoare decât oriunde în Madrid. Poate să fie oricât de cald, cum sub gazonul de lângă Canal există un depozit de apă, iese la suprafață răcoarea apei, albastră și neagră, apa neagră imaculată pe care au captat-o inginerii reginei Isabel II. Toate acestea le știu din vremea aia când lucram la Burger, între două contracte pe termen limitat la bancă. Bun, și doamna asta, Antonio, cu rochia verde împletită, așa de franțuzită, avea și un cordon, tot împletit, care se lega pe talie, venea ea încet, deși totuși cu o distincție de femeie care pe vremuri a fost frumoasă și acum e bătrână, dar tot mai are o anumită distincție, un aer elegant de Paris. De obicei venea între șapte jumătate și opt, cam așa, și avea o geantă de piele întoarsă. Deschidea geanta și scotea un pachet învelit în foi de ziar și pisicile din Canal o bunghiseră de departe; de îndată ce o zărea, o pisică dădea semnalul. Când ea ajungea în fața porții, o poartă care nu se deschidea niciodată, o poartă din acelea frumoase pe unde intra regina Isabel II cu crinolina ei și cu corset... Poarta asta, când a murit regina Isabel II, s-a închis și nu s-a mai deschis niciodată, în vecii vecilor. Însă pisicile mergeau după mirosul pe care-l emana ce avea doamna aceea în pachetul învelit în foi de ziar, probabil resturi de la propria ei masă, sau resturi strânse de la alții, erau destule resturi, așa că eu bănuiesc că ea mai strângea și de pe la alții din gunoaie. Și atunci veneau toate pisicile de la Canal, cu mic și mare, să-și ia cina. Niciodată de atunci, Antonio, nu am văzut atâtea pisici de toate felurile strânse la un loc. Îți era mai mare dragul să le vezi, așa, de toate mărimile, și ține cont că nu erau deloc frumoase pisicile astea, sau simpatice, nu, erau pisici vagaboande, nu toate frumoase, multe cu rosături și cu ochii scoși de la bătăile pe care le purtau la lumina lunii, la Canal. Însă unite toate prin foame și pofta pe care le-o provocau resturile acelea aduse de doamna în rochie verde în pachetul făcut din foi de ziar. Și bineînțeles, Antonio, câteva dintre pisicile astea, mai ales cele mai tinere, se strecurau dincolo de gard ca să se dea bine pe lângă vreun om, eu de exemplu, care privea scena aceea din care se

degaja o mare fericire și plenitudine. Toate serile din toate verile de la Canal, din câte îmi amintesc. Însă pe lângă pisicile astea, mai erau altele și mai asemănătoare cu noi doi, Antonio: pisicile de sub mașinile de pe stradă. Vara, pisicile astea erau date afară din casă, oamenii plecau în vacanță, le lăsau pe stradă. Și aceste pisici suntem eu și tu, nu știm unde să ne ducem. Și părem răi, agresivi, pisici care țâșnim deodată de sub o mașină, fără să mieunăm, ursuze și afurisite, aruncate pe stradă, pentru că suntem în plus. Și doar Matilda ne iubea, iar Matilda tocmai a murit și deși a cerut celor care au rămas să aibă grijă de noi, pentru că la urma urmei am fost pisicile ei și ne-a iubit, nu are nimeni grijă de noi și nimeni nu ne iubește, și pe deasupra mai și purtăm boli molipsitoare: râie, de pildă, suntem niște pisici râioase, se vede după blana noastră julită și după cum vorbim, că nu mai vorbim nimic care ar mai putea fi înțeles, ci doar de lucruri pe care nu le înțelege nimeni, nici măcar noi. Și ce diferență e între noi și pisicile acelea, sau lăstunii care cădeau pe terasă sau lângă zidul bisericii din cauza căldurii și pentru că, fiind prea tineri, nu reușeau să zboare chiar când trebuiau să zboare din cuib, foarte tineri fiind? Și noi la fel, Antonio, exact la fel...

Antonio se gândește că acum, dacă ar putea să plângă, ar plânge. O îmbrățișează pe Emilia, care e ca un lăstun în brațele lui, ca o pisică de sub mașinile de pe stradă. Dacă acum ar putea să o îmbrățișeze mai tare, Antonio ar îmbrățișa-o și mai strâns pe Emilia. Dar nici să îmbrățișeze și nici să plângă nu îi mai stă în putere, în ora aceasta ușoară a surorii morții. *Lăudat fii, Doamne, și prin sora noastră moartea cea trupească.* De ce a adăugat Francisc din Assisi și adjectivul ăsta inutil, el care era un mare poet și care, în consecință, nu a pus niciodată un adjectiv fără rost? *Lăudat fii, Doamne, și prin sora noastră moartea...*

(Adjectivul *trupesc* pe care îl folosește marele Francisc din Assisi este nepotrivit, pentru că e redundant: nu există decât o moarte, sora moarte, aceeași pentru toate făpturile. Univocitatea morții. Și într-adevăr, această

moarte este trupească: dar nu e nevoie să o spui, este singura care există.)

XLIII

— Vezi tu, Angélica, m-am văzut pus într-o poziție falsă. Am fost plasat ca atare de toți, dar mai ales de Antonio. Imaginează-ți, Angélica, fă abstracție pentru o clipă de relația noastră aparte sau, mai bine zis, de adulterul tău aparte, și zic asta pentru că încă nu te-ai eliberat cu totul de un anume sentiment de culpabilitate și asta te ține un pic pe loc, Angélica. Cum culpabilitatea încă te mai roade, cel puțin uneori, nu mai auzi, sau nu auzi bine. Nu îmi acorzi atenție pentru că te furnică prin tot corpul culpabilitatea. Și e păcat pentru că... Ce bun e ceaiul, apropo, ți-a ieșit de minune de data asta! Acum câteva clipe, când ai intrat în cameră, gen Matilda, am crezut că ești Matilda. Uneori Matilda intra, mă rog, în toate serile vreme de ani de zile, optsprezece ani au fost, Matilda intra în biroul meu, care era camera de zi din apartamentul din Madrid, dacă e s-o iei așa, îți amintești poate că în apartamentul acela camera de zi și biroul meu, care aveau cam aceleași dimensiuni, erau separate de o ușă de sticlă pe care aproape niciodată nu o închideam, o ușă cu două canaturi, și noi ne mișcam dintr-o parte în alta în toate serile acelea lungi din Madrid, iarna. Îmi amintesc iarna la Madrid, cu copiii, cum se duceau și veneau de la școală, Emilia și Antonio... După șase, intra Matilda, așa cum ai intrat tu acum câteva clipe, cu un ceai și niște saleuri sau prăjituri, uneori niște sandviciuri. Mie îmi plăcea să mă opresc un moment, cum fac acum cu tine. Locul acesta e și mai poetic decât apartamentul din Madrid. Concret, e aproape la fel, mobilierul, cărțile, decorațiile, tablourile vreau să zic. Aici însă avem mereu focul aprins iar în seara asta avem și vântul vijelios care vuiește în sobă amintindu-ne ce departe e casa asta de Lobreña și de lume. Ce departe suntem noi de cei care încă

mai sunt pe lume: cei trei fii ai mei, dintre care unul, Jacobo, e soţul tău. Şi de cei care nu mai sunt pe lume: Matilda, Emilia, Antonio. Tu şi eu ne aflăm la limita dintre două lumi, cea de aici şi cea de dincolo. Ştiu că senzaţia asta e la fel de vie pentru tine pe cât este şi pentru mine. Ştim că suntem singuri la graniţa care separă lumea asta de cealaltă lume, trecutul de prezent, familia de singurătate, viaţa de moarte. Acest gen de graniţe, Angélica, e locul firesc al fantomelor, al vocilor, al spaimei sau al spaimelor. Ca să te simţi bine acum, aşa cum stăm noi protejaţi de pereţii casei, la depărtare de marea întunecată şi de viforniţă, ca şi de lumea cealaltă, trebuie să ai o mare forţă mentală, o mare prezenţă de spirit. Dacă ne lăsăm duşi, fie şi un pic, dacă ne lăsăm aplecaţi, oricât de puţin, spre una din părţile pe care le vom numi întunecate, culpabilitatea, tărâmul de dincolo, trecutul, vocile trecutului, fantomele, o să fim pierduţi pentru totdeauna. Ar trebui să fugim şi, îţi dai seama, Angélica, ce spectacol ar fi, socrul şi nora urcaţi în Opelul Senator pe care îl conducea Antonio, lăsând în urmă Asubio, şi Lobreña şi toată provincia asta, şi ducându-ne, unde? Te închipui ajungând la Bilbao, sau chiar Gijón, sau întorcându-te la Madrid, străbătând toată provincia Palencia şi Valladolid ca să ajungi la Madrid, şi acolo ne-am duce la un hotel, la un hotel bun, la Palace, să zicem, nu e prea scump pentru mine acum, şi odată ajunşi acolo, ce facem? Te închipui coborând la Rotonda, cerând nişte Martini sec, şi după aceea, ce mai facem? Nu putem să plecăm de aici. Pentru că nu există niciun loc, nu mai există locurile, locurile s-au terminat, Angélica. Acesta e ultimul dintre toate, acesta e sfârşitul. Sigur că mă simt trădat, trădat mai ales de Antonio, pentru că eu mă bazam pe Antonio până la sfârşit. Văd că eşti puţin palidă, Angélica. Şi ai întors capul brusc de două ori deja ca să te uiţi în spatele tău, ca şi cum ar fi intrat cineva: nu poate să intre nimeni pentru că nu a mai rămas nimeni, doar cei morţi care nu intră şi nu ies. Iar senzaţia de frig nu corespunde temperaturii din cameră, care e perfectă, sunt douăzeci şi cinci de grade aici

înăuntru. Să zicem lucrurilor pe nume, după toți anii ăștia, i se cășunează din senin și se sinucide, că doar a fost o sinucidere. Dar a fost și teatrală, a avut o notă de dispreț, de „uite asta-i, descurcă-te, du-te dracului". Antonio știe prea bine că o casă ca asta nu merge singură pe roate, că e foarte incomod dacă nu ai oameni care să facă lucrurile, treburile, mă rog, te am pe tine, slavă Domnului. Când ți-am dat vestea că amândoi, cu mașină cu tot, s-au aruncat în golf, lângă macaraua de piatră, ai făcut ca naiba. Credeam că ai pățit ceva, nici n-ar fi fost de mirare, că nu era puțin lucru, dar nici chiar așa, totuși, fiindcă atunci când te-a apucat criza aia de nervi și ai făcut fața aia, te-ai făcut albă de parcă ai fi fost tu moarta, și atunci ce mai puteam face? Tu știi, Angélica, că în cazul acestor expresii sentimentale *ad extra* există un aspect ciudat, aproape mizer, pe care eu l-aș numi competitiv: fără să vrem, firește, cei îndurerați, cei mâhniți, rudele, prietenii și așa mai departe, se întrec în durere, hai să vedem care arată mai tare suferința pe care-o încearcă. Nu că ar fi în competiție, să mă înțelegi bine, cuvântul competiție e foarte nepotrivit, mai degrabă e vorba de un poliptic, de o scenă picturală, de o frescă, statică, în care cumplitul a avut, are sau va avea loc. Între ei, cei îndurerați nu comunică, ei nu comunică decât cu cumplitul în sine, cu groaznicul pe care îl văd în fața lor cu toții, însă, firește, n-au cum să nu știe că sunt împreună, că se înregistrează unul pe altul cu coada ochiului în prezența ororii. Neputând să nu se știe împreună, nici nu pot să nu se simtă observați: se știu observați, mai mult, se observă pe ei înșiși, fiecare în parte în căutarea durerii tot mai profunde și mai sincere pe care o poartă în sine. Sau pe care ar trebui să o poarte. Toți simțim că trebuie să resimțim profund ceea ce este profund. Aici începe competiția, intrauterinul, Angélica, abia aici începe. Ar fi groaznic să aibă loc regretabilul, infinit regretabilul, nedreptatea cea mai cumplită și fiecare în parte să tragă cu coada ochiului la sine, în interiorul său, ca în interiorul unui puț negru, și să descopere, de fapt, totala indiferență și răceală emoțională. Asta îl îngrozește chiar și

pe cel mai crud om. Chiar și cel mai insensibil dintre oameni, Angélica, bărbat sau femeie, dacă se confruntă cu o astfel de stare, se urăște și i se face scârbă și se îngrozește de el însuși, se simte satanic și neînsemnat în același timp: iată, am de-a face cu tragicul, cu tragicul absolut și cumplit, am de-a face cu ceea ce e strigător la cer, și asta mă lasă indiferent. Asta probabil că ai simțit tu însăți, Angélica, când te uitai la televizor. Dacă bagi de seamă, ceea ce îți povestesc acum în felul ăsta un pic misterios, e în fond o experiență foarte banală. O poți avea la televizor zi de zi. Apare de exemplu o știre despre un spital din Beirut și îl arată pe un copil de doi ani care a fost spintecat, încă viu, și îi vezi fața și burta goală, cu mațele scoase, și următoarea imagine e o reclamă la L'Oréal și următorul lucru pe care-l descoperi e că emoția ta în ambele cazuri e practic nulă, că nu există nicio emoție. Limaxul ăla care face reclamă la absorbante igienice zilnice și copilul măcuit devin identice pentru neatenția și dezinteresul tău și atunci îți zici ție, Angélica, îți zici, da, asta sunt, sunt indiferența asta umană rece ca gheața, indiferența față de cele omenești, tot ce e omenesc îmi este străin, și așijderea și ce-i neomenesc. Și după aceea vine serialul la care te uiți, oricare dintre ele, *Friends* să zicem. Orice serial newyorkez stupid. Dar să mă înțelegi bine, Angélica, asta nu e o critică a televiziunii, Doamne păzește. Același lucru se întâmpla și cu cruciații care-și măcelăreau dușmanii cu cuțitul la asaltul Ierusalimului în prima cruciadă, condusă de Godefroy de Bouillon: nu simțeau absolut nimic, doar năclăiala sângelui, duhoarea sângelui de om curgând în valuri. O senzație olfactivă foarte neplăcută, după cum am auzit. Așa și noi când se întâmplă ceva atât de oribil cum e, în cazul ăsta, sinuciderea neașteptată a doi prieteni foarte buni. Ne uităm unii la alții și mai ales tu, Angélica, te uiți la tine însăți și eu mă uit la mine însumi, și ne zicem: asta ar trebui să simt, Doamne, asta ar trebui să mă doboare, ce bestie sunt, sau aș fi, dacă nu simt nimic sau aproape nimic! Așa se prezintă situația. Tu poți sta liniștită, Angélica, te rog să mă crezi, pentru că

în ziua aceea, când ți-am dat vestea, te-ai făcut albă ca varul, te-am văzut. Te-ai schimbat la față complet, am simțit cât de rău îți părea, și mi-am zis: na, bine, măcar Angélica e umană. Și bineînțeles că, indirect, lucrul ăsta m-a durut, dă-ți seama și tu ce complex e sentimentul de care îți spun: eu aprobam și admiram faptul că durerea ta e atât de intensă și de sinceră și, exact în același timp, simțeam că puțin, doar puțin, mă dădeai la o parte, mă alungai, mă excludeai, mă împiedicai să-mi exprim și eu o mare durere, fiindcă toată durerea acelui moment o absorbeai tu, tu simțeai durerea pentru amândoi. Mă fac înțeles? Asta nu e profunzime, Angélica, e doar răutate. E contrariul profunzimii, de fapt, e chiar ceva periferic, sunt suferințe ale epidermei inimii omenești care nu are nicio profunzime! Aș mai bea o ceașcă de ceai, dacă ești amabilă. Tremuri. O să mai bag un lemn în foc, încă unul. Doar unul, pentru că senzația de frig e eminamente subiectivă, ca și senzația de cald, și dacă o să cedăm impresiei de frig, când de fapt nu e frig, fiindcă nu-i deloc frig în camera asta în seara asta, atunci locul ăsta o să se transforme într-o saună. Va trebui atunci să deschidem ferestrele ca să luăm aer și să ne răcorim. Și abia atunci se schimbă treaba, Angélica: când deschidem ferestrele, așa, ca să aerisim camera. Pentru că atunci descoperim că între interiorul acesta și exteriorul acela, între acest Asubio ospitalier și tărâmul unduitor de afară, nu se află nimic mai mult decât un geam subțire, o ramă de lemn și o draperie de catifea grena. Auzi vântul? Dacă te-ai uita pe geamul deschis ai auzi cum se ciocnesc în pădure crăcile goale ale platanilor. Dacă ne aplecăm amândoi pe geam și privim în față întunericul nopții, o pală rece și inumană de realitate ininteligibilă ar crea dintr-odată o distanță enormă între noi doi. Te-ai auzi țipând, Angélica. Și eu aș încerca să te liniștesc, luându-te pe după umeri, însă odată ce am pătrunde în noapte, odată ce noaptea ar intra pe domeniul ăsta, pentru moment protejat, nu am mai putea da înapoi. Ce-i făcut e bun făcut. Ceea ce nu am simțit când trebuia să simțim nu se mai poate simți din nou acum, prin

simpla referire la trecut. Nu se mai poate da înapoi. La fel cum tu şi eu, slavă cerului, ne culcăm împreună şi suntem deja de nedespărţit, la fel şi sentimentele pe care nu le-am simţit sunt condamnate pe vecie să nu mai fie simţite. Durerea pe care nu ai simţit-o tu la moartea Matildei, durerea pe care nu am simţit-o nici tu, nici eu la moartea lui Antonio şi a Emiliei (deşi tu te-ai prefăcut sau ai crezut că o simţi fiindcă te-ai speriat groaznic), nu se mai pot remedia. Nu se mai poate face cale întoarsă, nu se poate remedia, nici rectifica, nici uita... Dar, Angélica, scopul acestei seri, care crezi tu că e scopul acestei seri, care e semnificaţia ei? Tu care crezi că este?

— Nu ştiu, Juan. Mor de frig.

— Ştii ce se întâmplă cu tine, Angélica? Nu mori de frig, mori de frică, eşti îngrozită de lumea de dincolo. Cu asta te confrunţi. De aceea mori de frig. Dar nu există lumea de dincolo, nu există decât această lume de dincoace găunoşită de sentimentele noastre de culpabilitate sau de dorinţele noastre de fericire sau de frica noastră de moarte. Dincolo de camera asta, în plină beznă, în grădina de la Asubio, nu există nimic pe care doi adulţi raţionali ca mine şi ca tine să nu-l poată ţine sub control dacă îşi iau o pelerină de ploaie şi o umbrelă, hai să zicem şi nişte cizme de cauciuc. E întuneric, da, iar întunericul ne face pe toţi, chiar şi pe cei mai raţionali dintre noi, să ne întoarcem spre primitivele regiuni infantile, regiunile lipsei de sprijin care se întâlnesc cu lipsa de sprijin a animalelor, cea a primilor locuitori ai pământului. Regiunile copilăriei noastre. Întunericul evocă şi lipsa de dragoste, faptul că deodată nu mai este prezenţa, căldura, reazemul acolo unde credeam că le vom găsi: iubeam pe cineva, eram convinşi că acest cineva ne iubea la rândul său. Şi dintr-odată, într-o bună zi, descoperim că nu ne mai iubeşte, că poate nu ne-a iubit niciodată. Sentimentul nostru de dragoste, în ceea ce ne priveşte, nu conteneşte în momentul în care dispare obiectul său: ceea ce e iubit, iubitul, rămâne mai departe demn de dragoste, continuăm să-l iubim, însă acum nu mai există *feed-back*: şi

în asta constă semnificația întunericului și a nopții. Noaptea, ca un iubit care a încetat să ne mai iubească, ne alungă. De aici provine imaginea biblică atât de eficientă, care a provocat atâtea spaime milioanelor de credincioși, imaginea expulzării în întunecimile exterioare. Tu ești rațională, la fel de rațională ca mine, Angélica, dar ești cu mult mai aproape decât mine de instincte. De aceea ți-e frig, pentru că ți-e teamă că tot analizând și răsanalizând cum facem în seara asta, tot intersectând în discuție sentimentele celor vii și ale celor morți, dintr-odată nu o să mai putem distinge clar care sunt unii și care sunt ceilalți. De pildă: când a murit Matilda, felul cum vorbeam despre ea cu fiii mei, sau cu Antonio, sau cu Emilia, nu se deosebea prea tare de felul cum vorbeam despre ea când pur și simplu era plecată în călătorie. În primul caz, pentru totdeauna, în al doilea caz, pentru o vreme. În ambele cazuri, dacă te opreai la punctul zero, la realitatea faptului că Matilda lipsea, că era absentă, ceea ce era peste măsură de tulburător era să vorbești despre ea și să o evoci pentru că nu aveai cum să o determini să devină prezentă doar prin dorința ta de-a o vedea, sau prin faptul că te gândești la ea, sau vorbești de ea. Astfel, Antonio se mai află aici și acum. Pentru mine Emilia nu a fost niciodată o prezență atât de însemnată ca Antonio. Emilia a fost o prezență constantă pentru Matilda, iar Antonio pentru mine. Nici prin cap nu-mi putea trece că Antonio o să se sinucidă sau că o să plece de acasă. Mă simt groaznic de rănit, Angélica, din cauza asta...!

— Dar, Juan, chiar tu ai zis că vrei să plece, că ai ajuns să te gândești la ei ca la niște angajați, mai degrabă ca la niște angajați decât ca la niște prieteni, am vorbit mult despre asta, și mai ales tu vorbeai!

— Erau doar vorbe, vorbe!

— Acum ți-e dor de Matilda! spune pe neașteptate Angélica.

— Vezi tu, Angélica, nu-i așa. Dar asociația de idei e bună, chiar foarte bună. Eu nu pot să spun că mi-e dor acum sau că mi-a fost vreodată dor de Matilda, soția mea. Ea era

cea căreia îi era dor de mine, mai degrabă eu eram absentul pentru ea. Eu eram iubitul, ea era cea care mă iubea pe mine, iubitul ei. Iar iubitului nu îi e dor de cea care îl iubește, niciodată sau aproape niciodată, rareori. Mai mult, aproape că ar prefera să-i fie mai puțin dor de el ca să se poată mișca și el în voie. Tu știi toată povestea de la un cap la altul. Știi că doliul pentru Matilda eu nu l-am resimțit în mod direct. Am traversat doliul, dar l-am trecut aproape în întregime prin intermediari. Matilda le murise tuturor și, în treacăt, cum s-ar zice, mi-a murit și mie. În schimb acum, Angélica, Antonio mi s-a prăpădit numai mie. Vezi legătura, vezi diferența?

— Ce îmi spui tu acum mi se pare cam ciudat. Doar nu vrei să sugerezi că acum, dintr-odată, tu și cu Antonio...

— Nu, Angélica, nu despre asta e vorba! Sau nu despre asta e vorba în forma brută în care se prezintă, așa se prezintă când cei care se gândesc la asta nu știu ce să creadă...

— Adică vrei să zici că nu era nimic amoros între voi.

— Asta e, exact asta vreau să spun. Dar dacă aș vrea să zic asta, ar fi totuna dacă aș spune-o sau nu aș spune-o. Nimănui nu îi este dor de amanți sau de relațiile trecătoare, aceștia pot fi oricând înlocuiți. Chipurile lor se diluează instantaneu când ne despărțim de ei. Eu și Antonio nu eram amanți, Angélica, nici măcar nu ne-a trecut vreodată așa ceva prin cap. Fie și numai să ne imaginăm așa ceva ni s-ar fi părut grețos și plicticos. Dar ceea ce am fost eu pentru Antonio pot să spun sigur: am fost temeiul lui. Antonio se baza pe mine, avea încredere în mine, eu eram omul cel mai de încredere pe care îl cunoștea Antonio, exact la fel ca Matilda pentru Emilia. Problema a fost că, spre deosebire de Matilda, pe care moartea a lovit-o mișelește, iar prin aceasta ea a căpătat în ochii Emiliei o reînnoită *lumen gloriae*, eu am lăsat lucrurile să meargă de la sine. Ceea ce reprezentam eu ca temei, garanția pe care i-o dădeam încrederii pe care, la rândul său, Antonio mi-o dădea mie, s-a risipit, s-a diluat, s-a făcut praf în scurt timp. Însă degradarea aceasta atât de rapidă (pe care Antonio Vega doar spre

sfârșit a început să o perceapă mai limpede) eu am observat-o de la bun început: nu se putea face nimic. Eu mă bizuiam pe faptul că pot să mai joc împreună cu Antonio Vega un joc lung care să antreneze întemeiatul și temeiul. Mă bizuiam pe faptul că încă mai are nevoie de mine chiar și atunci când degradarea era deja vizibilă, ba chiar atunci mai mult ca niciodată. Și în perioada aceea am făcut mai multe experimente ca să verific soliditatea ontologică, tu mă înțelegi, Angélica, a acestei relații. L-am făcut să simtă că nu am nevoie de el, chiar l-am împins să plece de aici. Și ceea ce ți-am povestit ție despre faimoasa lichidare făcea parte tot din șirul ăsta de verificări și reverificări și contraverificări. Ce a fost cu Antonio? De ce nu m-a înțeles?

— A văzut că Emilia se lăsa să moară și că nu mai vrea să trăiască, și și-a dat seama că nici el nu mai vrea. Asta nu ți se pare rezonabil, Juan?

— Detaliile au fost rezonabile, da. Improvizata precizie a sinuciderii de care vorbim a fost foarte rezonabilă, sunt de acord. Din punctul de vedere al rațiunii instrumentale, al relației computaționale între mijloc și scop, executarea actului a fost perfectă: a fost, cum zici tu, perfect rezonabilă. Absurd e doar că s-au omorât așa, dintr-odată. Nerezonabilă a fost moartea, chiar dacă atât de precisa căutare a morții, și chiar încercarea de a o prezenta ca un simplu accident, au fost cât se poate de rezonabile. Sinuciderea nu. Eu eram temeiul lui! Și chiar Antonio era el însuși, prin sine însuși, un temei (poate temeiul meu), era omul cel mai de încredere pe care l-am cunoscut vreodată. Absurdul, nerezonabilul a fost hăul lui. Asta nu pot eu să înțeleg, nu înțeleg de ce s-a sinucis.

— Poate că a fost totuși un accident! De ce ești așa de sigur că n-a fost un accident?

— Ce părere ai, Angélica, dacă ne turnăm acum un whisky foarte tare, doar cu un cub de gheață, ce poate fi mai bun decât o înghițitură bună și fierbințeala aceea noptatecă a whisky-ului pe gât, ce alinare mai mare decât obsesia asta de a ne da un stimulent cu un whisky bun la ora asta din

noapte. Hai să facem asta, Angélica: toarnă-mi un whisky dublu și chiar triplu, cu puțină gheață, și toarnă-ți și ție unul la fel, te rog frumos.

Angélica se ridică de parcă ar urma niște instrucțiuni date de un sufleor sau un regizor, se îndoaie de spate când merge și are un aer șleampăt, deși e îmbrăcată simplu și elegant cu o rochie verde împletită, stil franțuzesc. Însă pare altcineva. Și când se mișcă, toarnă în pahare și se întoarce la locul ei, pare o femeie bolnavă și mult mai în vârstă. Își pune paharul de whisky pe brațul fotoliului, după ce a pus paharul lui Juan pe o măsuță joasă de lângă fotoliul din fața focului. Pentru o clipă se lasă tăcerea, se aude clinchetul cuburilor de gheață în pahare, se aud răsuflările bătrânei vijelii de afară. Răpăind în geamuri, deodată, ploaia. Senzația de confort în camera asta de zi se face acum intensă: cum Juan a tăcut, cum Angélica s-a întors la locul ei, cum beau whisky în liniște, o senzație de bine care nu se potrivește cu tensiunea internă a frazelor lui Juan Campos invadează încăperea ca o prezență deocamdată binevoitoare, pe care nici Angélica, nici Juan nu au chemat-o și de care ei, așa cum sunt acum, puțin înviorați de băutură și amețiți încă de melopeea logoreică a lui Juan Campos, nici nu-și dau seama. E evident că Juan, încetând să vorbească și cufundându-se tăcut în degustarea whisky-ului — care e ca degustarea focului de stejar în șemineu și a atmosferei deopotrivă de intelectuale și de rafinate din biroul lui — s-a cam dezumflat. Cât despre Angélica — poate datorită scurtelor ei intervenții care au reînsuflețit-o —, se simte mai bine acum, mai puțin moartă de frig, dar nu mai sigură pe ea. De când a început relația cu Juan nu a mai vorbit niciodată cu Jacobo. Și nici cu altcineva. Iar prilejul de a vorbi cel puțin cu Andrea ca să-i anunțe moartea cumplită a lui Antonio și a Emiliei i-a scăpat printre degete pentru că, așa consideră Angélica, Juan nu a lăsat-o singură nicio clipă pentru ca nu cumva, într-un moment de slăbiciune, să dea un telefon. Mai mult: însăși Angélica are impresia (deși impresiile Angélicăi sunt foarte fluctuante zilele astea,

încât îi e greu chiar și ei, forul lor, să le ia drept puncte de referință) că Juan a ajuns să spună ceva de genul: acum sau niciodată, dacă acum dai un telefon, Angélica, niciodată n-o să te mai întorci la mine, o să te reneg. Și să mai știi că nici la Jacobo n-o să te întorci, care te-a renegat ca adulteră, și nici la ceilalți doi fii ai mei, Fernando și Andrea, nu te vei mai putea duce ca prietenă, întrucât ceea ce am făcut noi nu mai are altă ieșire, nu mai are întoarcere. Dacă acum dai un telefon, eu te reneg și ei niciodată nu o să te ierte. Doar dacă nu îi suni vom fi noi doi un sigur trup acum și pe veci. Toate astea sunt, fără îndoială, prea lungi și prea intelectuale ca să constituie o impresie, mai degrabă e vorba de analiza impresiei care reproduce din exterior ceea ce se află nearticulat înlăuntrul Angélicăi. Dar nici orb cu totul nu este. În momentul de față, Angélica are acea capacitate perceptivă redusă pe care o posedă anumite animale care trăiesc sub pământ, cârtița poate sau alt animal mic de felul acesta, care simte prezența dușmanilor, reptile sau câini, fără să știe ce sunt. Mijindu-și ochii, incapabilă să scape de senzația de frig și de pericol, l-a ascultat pe Juan în toate orele astea fără să-l înțeleagă pe de-a întregul tot timpul, și doar acum se înviorează puțin datorită whisky-ului și a liniștii și a trosnetului de lemne în foc. Acum Angélica ar vrea să fie Angélica anterioară celei de acum, o fată sigură pe ea, care considera că Matilda, soacra ei, și-a greșit complet, dar complet, vocația. Însă Angélica știe că acum ceea ce este nu mai e câtuși de puțin ce a fost, și că acest ceva care e Angélica de acum depinde de ce va fi Angélica mâine, ceea ce la rândul său depinde întru totul de ce intenționează Juan să facă cu nora lui: deocamdată, singurul lucru clar e că Juan se simte singur și, parțial, nelalocul lui într-o casă în care nu sunt Antonio și Emilia și că are nevoie ca Angélica să îndeplinească, în modul eficient și impersonal al unui personal domestic competent, funcțiile pe care le exercitau ei. Angélica are încredere că această liniște confortabilă, clinchetul cuburilor de gheață, trosnetul focului, lumina estompată a lămpilor din biroul lui Juan, vor

încheia această seară, o dată pentru totdeauna, din fericire, iar următorul pas va fi să se ducă să se culce și să adoarmă imediat buștean până a doua zi dimineață. Ce e rău e că acest gest de a se duce la culcare nu e pur și simplu a se duce la culcare singură în patul ei, ci înseamnă să meargă în patul straniu al lui Juan Campos care, văzut acum de aproape, dă senzația că nu doarme niciodată și că atunci când se bagă în pat nu face decât să își închidă șiret ochii și să stea complet nemișcat cu mâinile încrucișate pe piept exact până în momentul în care Angélica începe să aţipească și se cufundă cu o săritură scurtă în primul val mare al primului somn bun. Atunci Juan Campos se trezește și întreabă: Angélica, dormi? Încă nu e ora potrivită ca să urce în dormitorul lui Juan ca să nu doarmă, de fapt e foarte devreme, abia e trecut de douăsprezece, pe muchie de cuțit rămâne deslușirea pe litere a nopții întregi, până la capăt.

— Parcă țin minte, Angélica, că voiai să afli cum de am știut eu de la bun început că, în cazul lui Antonio, a fost vorba de sinucidere. Mai vrei să afli și acum?

— Da, probabil. Cum de ai știut?

— Am știut pentru că în noaptea aceea i-am auzit că au coborât în garaj și că porneau brecul. Tu deja aţipiseși, Angélica. Și eu mi-am zis: ia te uite, acum pleacă! Am auzit scrâșnind pe pietriș cauciucurile, m-am uitat la ceas. Nimeni nu pleacă noaptea la trei, așa, la plimbare. Era o fugă în toată regula, dar unde puteau să fugă ăștia doi? Nu aveau scăpare. O să se omoare! m-am gândit. Și așa a fost. A doua zi am aflat.

— Am impresia, Juan, iartă-mă, că nu spui, adică nu știu cum să zic, adevărul..., spune Angélica, înviorată subit.

Senzația pe care o dă e că nu se știe din ce motiv, poate al paharului de whisky, s-a trezit. E posibil de asemenea ca Angélica să fie în momentul acesta convinsă că Juan are dreptate și că, pentru ea, nu mai există cale de întoarcere. Iar imposibilitatea de a modifica în vreun fel cele făcute — ireversibil e faptul de a se consacra lui Juan Campos, ireversibil e faptul că în momentul inițial asta i s-a părut

minunat — e posibil să-i provoace disperarea: dacă-i așa, atunci pornirea bruscă de a vorbi și de a-l contrazice pe Juan nu s-ar datora decât disperării unei Angélica hăituite în inexorabilul destinului ei tragicomic.

— De unde până unde, Angélica? E aproape cu neputință să nu spun adevărul pentru că în ceea ce îi privește pe Emilia și pe Antonio m-am limitat la a-ți spune că i-am auzit ieșind noaptea cu mașina și m-a surprins ora absurdă și că m-am gândit la ce-i mai rău. Cum adică nu spun adevărul? Nu-ți spun decât ce s-a întâmplat, ce am gândit...

— Da, dar îți ascunzi, cu o răceală calculată, sentimentele tale adevărate, care nu sunt... care nu pot fi atât de cumplit de reci cum sună în gura ta... Eu cred că și pe tine te-a răvășit nenorocirea asta și că o ascunzi, o ascunzi față de mine din orgoliu, sau nu știu din ce motiv...

— Bine, Angélica, așa e bine, așa dai foarte bine. Genul ăsta dubitativ îți face bine la ten, te prinde excelent. Pentru că tu, Angélica, spre deosebire de Matilda, poți să pari, nu știu cum să-ți zic, simpluță. Matilda era prea compusă și activă și complicată. Ajunsese la metastază chiar înainte de a se îmbolnăvi. Transformistă, transformism. Tu, în schimb, ești mai adormită. Și asta produce un efect soporific încântător, fără doar și poate, dar monoton. Și bineînțeles, adevărul e că funcția ta aici alături de mine, pe lângă gestionarea treburilor administrative în casa asta, și pe lângă erotismul bătrânicios pe care mi-l deșteaptă prezența ta în patul meu, funcția ta aici e să fii asistenta mea, să gândești-împreună-cu-mine. Formăm un duo, Angélica. Iar aceste amintiri, sau această relatare autobiografică, are într-adevăr nevoie de o metastază în ceea ce te privește. O anumită capacitate de a te metamorfoza din când în când într-o stare de agitație sau într-o îndoială: ca acum, când mă taxezi drept rece. Conceptul de răceală, Angélica, e melodramatic. Răul e rece. Răzbunarea se mănâncă rece. Resentimentarii ca mine sunt oameni reci. Inteligența e rece. Cei buni în schimb sunt mereu deschiși, calzi, călduroși. Eu nu știu prea bine ce sunt, ăsta-i adevărul. Și într-adevăr,

adesea nici nu știu ce simt exact. Îmi vin în cap tot felul de idei, dar nu îmi vin și sentimentele adecvate: sentimentele nu sunt evenimente clare și distincte ale vieții mele mentale. Alt mod de a exprima același lucru e să mă numești un om pasiv. Și asta e la fel de adevărat, sunt foarte pasiv. Cum probabil că ți-ai dat seama deja, și în amor sunt tot pasiv. Prefer să fiu eu cel mângâiat, stimulat, mai degrabă decât contrariul. Sunt lucruri care nu pot fi evitate. Tu crezi, Angélica, că această răceală pe care o descoperi la mine, și de care, într-un fel sau altul, mă faci responsabil, o să constituie de acum înainte un impediment în relația noastră? Mi-ar părea rău pentru tine dacă s-ar întâmpla asta, pentru că tot ce ar trebui să fac eu, în cazul în speță, ar fi să rămân unde sunt, așa cum sunt, pasiv. În schimb, tu ce-o să faci, Angélica? Pentru tine, ar fi groaznic. Te-ai vedea iarăși față în față cu cele de dinafară, confruntată cu consecințele sociale ale adulterului pe care l-ai înfăptuit cu mine, și de asta ți-e frică ție cel mai mult, de dispariția socială. Acum, cel puțin, ești secretara mea și asistenta mea personală și iubita mea. Dar fără mine, ce te-ai face tu, Angélica, fără mine?

Angélica izbucnește în plâns. Hohote și lacrimi. Efectul e o senzație irațională de fetiță mică neconsolată, care plânge întruna noaptea fără niciun motiv inteligibil. Juan Campos nu pricepe de ce a izbucnit Angélica în plâns. E un spectacol dezagreabil. E foarte stânjenitor să plângă oamenii fără motiv. Acum Juan e cel care nu știe ce să facă. E zăpăcit. Și, ca s-o liniștească pe plângăcioasa Angélica, spune pe tonul cel mai rece care-i stă în putință:

— Mă duc să mă culc, Angélica, și tu să te duci, dar în patul tău. În noaptea asta dormim în paturi separate. Mâine va fi, cum bine știi, o nouă zi. Și la lumina zilei toate vor părea din nou rezonabile. Iar plânsul tău de acum, criza de nervi, pe care n-o înțeleg și nici tu n-o înțelegi, un fleac... așa o să pară mâine.

XLIV

Niciunul dintre cei trei nu a urcat la Asubio. Aproape fără nicio sforțare toți trei au făcut abstracție de Juan și Angélica. Mai greu a fost, totuși, să facă abstracție de casă. Singurul care a trebuit să facă fățiș acest lucru a fost Fernando, care a rămas în casă la Boni, Balbi și Emeterio. Andrea și Jacobo au rămas în Letona, au însoțit dricul din Letona și după înmormântare s-au întors direct la Madrid. Fernando a rămas în dimineața aceea cu Emeterio. Pentru o clipă i-a trecut prin cap să urce până la Asubio ca să-i ceară socoteală lui taică-său. După aceea a hotărât în sinea lui că nu are rost. Spre deosebire de Jacobo și Andrea, care au ajuns la Letona când corpurile se aflau încă la morgă, și care nu au vrut să afle detalii apropo de cum și când a ajuns vestea la Asubio, Fernando Campos i-a cerut insistent lui Bonifacio să-i spună tot ce știe, cu lux de amănunte: Fernandito voia să știe în amănunt cum a ajuns vestea la Asubio. Bănuia el, dar voia detalii. Voia să știe cine a primit primul vestea. Iar Bonifacio i-a spus că Juan a fost primul. După ce au scos mașina din golf, poliția a găsit în torpedou adresa și telefonul de la Asubio, și au sunat direct acolo. Telefonul ăsta a fost dat pe la amiază, imediat după masa de prânz. Polițistul a vorbit cu Juan, iar Juan a vorbit imediat după aceea cu Bonifacio și i-a dat însărcinarea să se prezinte la Letona — să-l ducă Emeterio la Letona — ca să efectueze formalitățile de recunoaștere a cadavrelor la morgă. Bonifacio i-a povestit toate astea în mod cât se poate limpede și fără chef. Relatarea seacă și scurtă a lui Boni a avut darul de a-i face lui Fernandito mai evidentă și mai de neînțeles ca oricând atitudinea tatălui său: se inhibase complet. *Domnul nu a dat nicio explicație* — a spus Boni —, *nu a zis decât că Emeterio trebuie să ia Opelul și să mă ducă la Letona. Am ajuns la Letona pe la sfârșitul după-amiezii și am recunoscut cadavrele amândurora. Nu au lăsat descoperită decât fața. Corpurile erau acoperite cu cearșafuri.* Fernando nu a vrut să întrebe nimic despre vederea acestor fețe iubite, pe care le cunoșteau de

o viaţă, împietrite în momentul acela care precede desfigurării, aceste douăzeci şi patru de ore în care, în trupul inert, chipul morţilor încă mai sălăşluieşte pe feţele lor. Şi totuşi nu a putut să doarmă gândindu-se la cei doi, care în amintirea lui Fernandito reprezentau graniţele copilăriei lui. Povestirea lui Boni apropo de starea de inhibiţie a tatălui său i-a fost totuşi de folos în noaptea aceea, nu ca să domolească ascuţişul durerii, ci măcar ca să stea de vorbă cu Emeterio despre Antonio şi Emilia, care şi pentru Emeterio fuseseră ca nişte fraţi. Emeterio şi Fernando au vorbit toată noaptea, aşezaţi în patul lui Emeterio, ca întotdeauna. Prezenţa lui Emeterio a fost astringentă. Fernando a trebuit să-l îmbărbăteze pe Emeterio, care plângea neconsolat, care refuza ideea că Antonio Vega ar fi putut să apese pe accelerator lângă macaraua de piatră ca să se prăvălească pur şi simplu în gol. În noaptea aceea Fernando l-a iubit pe Emeterio pentru simplitatea lui înduioşătoare şi i-a amintit de francheţea, de sinceritatea şi de veselia care i-a însoţit mereu când Antonio era cu dânşii. Din cauza simplităţii bine intenţionate a lui Emeterio şi pentru a nu-l indigna, Fernando nu a făcut nicio referire agresivă la adresa lui Juan Campos. Nu a comentat în niciun moment situaţia absurdă de la Asubio, cu Angélica transformată în ţiitoarea şi servitoarea lui Juan. Astfel că încă o dată s-a dovedit infailibil instinctul Matildei Turpin când a încredinţat educaţia fiilor ei lui Antonio, precum şi, într-o măsură ceva mai mică, familiei paznicilor, cu tot cu Emeterio. Nici despre ce ar fi spus Matilda, dacă ar fi trăit, nu se putea vorbi chiar aşa de direct în noaptea aceea. Pentru că, de fapt, ce era cumplit era că dacă Matilda ar fi fost încă în viaţă, moartea lui Antonio şi a Emiliei nu ar fi avut loc. Au vorbit, totuşi, fără nicio reticenţă, de Carmen şi de planurile matrimoniale ale lui Emeterio. Fernando a găsit în această conversaţie alinarea pe care ne-o aduce în momentele grele convingerea că am făcut ceea ce trebuia să facem. Mai mult, Fernando, vorbind acum deschis despre asta cu Emeterio, pe care îl iubea, a descoperit că nu mai simţea gelozie şi că îi dorea

toată fericirea din lume prietenului său și lui Carmen, cu o intensitate infinit mai mare decât și-a dorit el însuși să fie fericit, pe vremea când credea că el și cu Emeterio vor ajunge să trăiască împreună.

În dimineața următoare Emeterio și Fernando pleacă la Letona, se întâlnesc la hotel cu Jacobo și Andrea. Vorbesc puțin. Pe Fernando îl impresionează fața schimonosită a lui Jacobo: mereu l-a considerat pe Jacobo un băiat activ și extravertit, acum dintr-odată pare absent, nu vorbește despre nimic. Dă senzația că nu înțelege din primul moment ce i se spune, parcă ar fi cu gândul dus în altă parte. Andrea a condus de la Madrid până aici.

Despre familia Emiliei nu se știe nimic. Despre familia lui Antonio, Fernandito și frații lui au știut întotdeauna multe. Singurul lucru pe care nu l-a știut acum Fernando e cum să îi contacteze. Nu mai e timp să-i contacteze, nici măcar prin telefon. Fernando hotărăște să o însărcineze pe Balbanuz cu asta: după înmormântare, să scotocească prin lucrurile lui Antonio și ale Emiliei și să găsească vreo adresă poștală sau vreun număr de telefon. Rămâne stabilit ca Balbanuz să-l sune pe Fernando la Madrid, iar Fernando își ia sarcina să meargă la ei să le dea vestea. Adevărul e că nu știe dacă mama lui Antonio mai trăiește, și nici pe unde or fi frații lui. Dar vrea să fie el cel care le dă, personal, vestea asta cumplită.

Cei patru — Emeterio, Fernando, Jacobo și Andrea — ajung la morgă. Sunt trimiși într-o sală. Fernando stabilește prin telefon cu o firmă de pompe funebre detaliile ceremoniei. Trebuie să meargă cineva personal la sediul lor ca să aleagă sicriele. Înmormântare sau incinerare? Lui Fernando îi e cât se poate de clar: incinerare, fără nicio îndoială. Nu în privința asta trebuie să lași zarurile să hotărască. Pompele funebre își vor lua însărcinarea ca, în cazul în care iau hotărârea respectivă, să rețină nișele pentru urne. O să se facă o slujbă religioasă? Cei de la pompele funebre vor să știe dacă doresc o slujbă creștină obișnuită. Fernando spune că nu. Jacobo și Andrea vor o ceremonie

religioasă catolică. Emeterio, într-o discuție între patru ochi cu Fernando, îi sugerează să accepte ceremonia catolică, în schimb să insiste pentru incinerare. Lui Emeterio i se pare că ritualul catolic și rugăciunile de veșnică pomenire, la urma urmei, pot să aducă, măcar superficial, o mângâiere. Nu îi ajută cu nimic pe cei care deja nu mai există, însă alină conștiința celor vii. Sau, cel puțin, conștiințele convenționale ale Andreei și a lui Jacobo. Emeterio, în schimb, susține ideea incinerării, pentru că și pe el, ca și pe Fernando, îl îngrozește imaginea chipurilor iubite care încetul cu încetul se viermănoșează și putrezesc în interiorul sicrielor lor capitonate cu înlocuitor de satin alb. A incinera înseamnă a transfigura aproape instantaneu corpul iubit în fum și cenușă. Și după aceea, cenușa poate fi aruncată în vânt de pe culmea falezei. Sigur că atunci nu mai au nevoie de o nișă în cimitirul din Lobreña. Ideea de a arunca în vânt cenușa lui Antonio și a Emiliei îi trezește pentru o clipă interesul lui Fernando. Însă Emeterio semnalează faptul că e ceva teatral în asta, că poate că nu cadrează cu discreția lor deliberată, cu voluntara lor discreție, în spiritul căreia Antonio și Emilia au trăit mereu. Incinerare și apoi să fie depusă cenușa într-o nișă comună, asta e hotărârea finală.

Vreme ploioasă de mijloc de decembrie. Crăciunul se apropie vertiginos. Fernando Campos nu are planuri, a revenit fără probleme la funcția lui de la birou. Micul cimitir din Lobreña s-a mărit puțin în ultimii ani. În partea din spate, unde înainte era un gard vechi acoperit de mușchi, e acum un gard nou, vopsit în alb, ca un columbar renovat. Curățenia impecabilă a acestei noi laturi te face să te gândești la o anexă a lanțului de mari magazine El Corte Inglés. Întreg procesul incinerării în Letona, înmânarea la sfârșit a urnelor care aduc vag cu niște amfore greco-romane, depunerea acum a urnelor într-o nișă comună în columbar, toate astea amintesc de sectorul *Accesorii*. Au fost cumpărate toate cele esențiale pentru sezonul de toamnă-iarnă și nu mai rămâne decât să se îngrijească, o dată pentru totdeauna, de rămășițele pământești, de accesoriile

incinerate ale Emiliei şi ale lui Antonio. Ar fi fost mai bine să arunce cenuşa la gunoi, ar fi fost mai bine să o arunce în marea Cantabrică. Jacobo şi Andrea au insistat totuşi să existe un loc cu placa aferentă în care să fie înscrise numele, datele naşterii şi ale morţii. Şi poate că au dreptate, la urma urmei, se gândeşte Fernandito, poate că şi eu, dacă mă întorc vreodată pe aici, o să vreau, cine ştie, să le citesc numele, în columbarul ăsta din Lobreña. Şi poate chiar — se mai gândeşte, simţind un nod în gât — Emeterio o să urce de ziua morţilor împreună cu Carmen să pună aici nişte flori. De fapt, chiar există o consolă minusculă şi o vază tubulară la fiecare nişă ca să poţi pune nişte flori, să aprinzi nişte lumânări. Şi cu siguranţă Boni şi Balbi o să vină şi o să spună un Tatăl Nostru pentru sufletele celor doi prieteni ai lor. În acelaşi timp în care se gândeşte la toate astea, Fernando îşi imaginează încă o dată sălaşul din garaj fără Antonio. Emeterio stă în picioare lângă el. Faptul că a renunţat chiar din start să lupte pentru Emeterio l-a făcut să se liniştească. E o linişte efemeră? A fost, sau a ajuns să fie, o pasiune efemeră? Aceste întrebări pun, dincolo de conţinutul lor, nişte semne de întrebare ca nişte săgeţi crunte. Noaptea trecută şi-au amintit toată copilăria pe care au trăit-o în comun, cu turele de bicicletă şi sandviciurile ei, cu şcoala şi îmbrâncelile, cu alinturile şi ghionturile. Antonio i-a învăţat un pic de box — ce fantastic era când boxau ei doi într-un ring făcut în garaj, cu corzi şi cu pături! Amândoi, în amiaza aceasta ploioasă de la mijlocul lui decembrie, privesc drept în faţă şi se gândesc la Antonio şi la Emilia şi îşi amintesc cu dezolare de copilăria lor cu jocuri cu bile. O, copilăria cu jocuri cu bile!

Sunt strânşi cu toţii în jurul nişei în care au fost depuse urnele lui Antonio şi ale Emiliei. În mod spontan, s-au dispus pe perechi: Boni şi Balbi, Emeterio şi Fernando, Jacobo şi Andrea. Dintr-odată sună un telefon mobil. Sunetul ăsta familiar îi aminteşte iarăşi lui Fernandito de marile magazine El Corte Inglés.

— Scuze, e mobilul meu, spune Jacobo și se dă o idee mai în spate. Reiese că e vorba de Angélica.

— Eu sunt, Angélica, Jacobo...

— Ce vrei?

— Cum adică ce vreau, unde ești? spune Angélica.

— La cimitir, n-ai aflat? I-am îngropat astăzi pe Emilia și pe Antonio.

— Ia te rog, Jacobo, sigur că am aflat!

— Atunci, de ce nu ești aici?

— Dar cum să fiu acolo!

— Păi așa, pur și simplu. Și tata de asemenea, să îi spui asta din partea mea.

— Ar fi fost groaznic de crunt! Înțelege și tu că ar fi fost groaznic de crunt!

— Nu, nu înțeleg. Nu te înțeleg, Angélica.

— Te sun din camera mea, știi? Am urcat aici pentru o clipă și profit de ocazie să te sun. Juan s-a dus la baie. Nu o să vii să mă vezi?

— Vrei să vin să te văd?

— Jacobo, Doamne, ce probleme îmi pui! Eu nu mai pot să îndur, nu mai pot să îndur nimic mai mult decât suport acum!

— Bun, ce-ai vrut?

— Cum adică ce-am vrut? Asta am vrut, să vorbesc cu tine.

— Acum nu-i momentul.

— Problema e că eu nu am niciun moment, potrivit sau nepotrivit. Sunt așa de ocupată! Tatăl tău își scrie memoriile, știi asta?

— Să-i fie de bine și fută-se și-n cur! Și asta să i-o zici tatălui meu, din partea mea.

— Jacobo, nu știu ce crezi tu că se întâmplă. Nu am, cum ți-am zis, niciun moment liber. Tatăl tău e lângă mine mereu, are nevoie de mine clipă de clipă. Nu am nicio clipă liberă. Doar în minutul ăsta pe care l-am avut să răsuflu, te-am și sunat. Îmi pare rău că te găsesc exact când are loc înmormântarea.

— Ce ai de gând să faci? Te întreb asta fiindcă m-ai sunat. Ceri divorțul sau ce?

— Dar, pentru Dumnezeu, asta nu. Ce divorț, ai înnebunit? Asta ar însemna un ditamai scandalul, și inutil pe deasupra. Asta rămâne între noi, rămâne în familie, toate rufele se spală în familie.

— Asta zice tata, că toate rufele se spală în familie? Adevărul e că i se potrivește să zică asta. E genul de cinism care îl încântă.

Se lasă o pauză care coincide cu dispersarea aproape nemișcată a micului grup care stătea în jurul nișelor. Se risipesc de parcă fiecare s-ar duce în treaba lui, dar totodată încetișor, așa încât văzuți din locul unde stă Jacobo dau senzația că se mișcă pe bâjbâite, extrem de încet, purtați de centrifuga aerului îmbibat de ploaie, de pâcla verzui-întunecată a mării. În pauza asta telefonică, Jacobo are impresia că soția lui strănută sau plânge cu sughițuri. Sau poate că a coborât tonul. Sau a îndepărtat telefonul de gură și nu se mai aude clar ce spune.

— Ce spui? Nu te aud, hai s-o lăsăm baltă, Angélica.

— Stai, rogu-te, să știi că nici eu nu sunt fericită. Tu crezi poate că mie mi-e așa de bine aici. Și eu le am pe ale mele...

— Asta-i cunoscut, măi fetițo, nu există trandafiri fără spini!

— Nu-ți stă bine deloc, Jacobo, să fii așa de crud! zice acum printre sughițuri de plâns Angélica. Nu mai pot aici, mă simt așa de împărțită, nu mai știu, Doamne, ce să fac...!

— Și ce mai contează, e totuna. Asubio te pune la încercare, îți ridică moralul, scoate din tine ce e mai bun. Rămâi cu tata! Ce am eu de gând, Angélica, și îți spun asta pentru că, judecând după faptul că mi-ai dat telefon, te interesează lucrul ăsta, e să divorțăm. M-am săturat de tine până în gât, vreau să mă gândesc la altcineva, vreau altceva. În fond, mă bucur că ai fost tu cea care a depus armele. Singurul lucru care îmi mai stârnește curiozitatea, în ceea ce te privește, e să știu dacă, atunci când o să divorțăm, tata o să te accepte la fel de ușor cum te acceptă

acum. O să mai vrea taică-meu să joci în continuare rolul pe care îl joci acum, secretară, guvernantă sau ce vei mai fi fiind, când o să știe că, gata, ești întru totul a lui, și că așa vei fi pentru totdeauna? Eu nu sunt prea deștept, Angélica. Am doar o doză de bun-simț care mă face să îmi văd de treaba mea. Iar bunul-simț e maliţios. Până la urmă am devenit și eu maliţios. Și tare mă tem, maliţios fiind, că, în calitate de divorțată, rolul tău în casa tatălui meu o să-și piardă mult din farmecul de acum. Acţiunile tale o să scadă la bursă, divorțată fiind, o să cadă ca avionul în picaj, Angélica, draga mea!

Angélica hohotește din nou și spune *Jacobo, te rog...!* sau fraze de genul ăsta. Jacobo încheie conversația și își închide telefonul pentru orice eventualitate. Se alătură încet celorlalți și acum par să formeze cu toții din nou un grup compact care iese în tăcere pe poarta cimitirului din Lobreña.